

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว)

ปริญญา

จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว

จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง ผลของโปรแกรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
โรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร

The Effects of Group Dynamic Program on Leadership of Mathayomsuksa 4 Students
at Rajavinit Bangkhen School, Khet Lak Si, Bangkok Metropolis

นามผู้วิจัย นายพิเชษฐ์ โกษณงค์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์มนต์สนันท์ หัตถศักดิ์, ปร.ด.)

หัวหน้าภาควิชา

(รองศาสตราจารย์จิตตินันท์ บุญสถิตกุล, Ed.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญจนา วีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่

เดือน

พ.ศ.

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ผลของโปรแกรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
โรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร

The Effects of Group Dynamic Program on Leadership of Mathayomsuksa 4 Students
at Rajavinit Bangkhen School, Khet Lak Si, Bangkok Metropolis

โดย

นายพิเชษฐ์ โกษณงค์

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว)

พ.ศ. 2555

พิเชษฐ์ โกชมงค์ 2555: ผลของโปรแกรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต (จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว) สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว
ภาคจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก:
ผู้ช่วยศาสตราจารย์มนัสนันท์ หัตถศักดิ์, ประ.ด. 211 หน้า

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำของนักเรียนก่อนและหลังที่ไม่ได้
รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ 2) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำของนักเรียนก่อนและหลังการได้รับการจัด
กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ 3) เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กับ
นักเรียนที่ไม่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ 4) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเข้าร่วม
กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ และต่อผู้วิจัย งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง ประชากรคือ นักเรียน
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 500 คน
โดยนักเรียนทุกคนทำแบบวัดภาวะผู้นำ แล้วคัดเลือกห้องที่มีคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดภาวะผู้นำน้อย
ที่สุด นำมาเรียงคะแนนจากน้อยไปหามาก จากนั้นเลือกนักเรียนที่มีคะแนนน้อยที่สุด 24 คนแรกเป็น
กลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 12 คน และกลุ่มควบคุม 12 คน นักเรียนกลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรม
12 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาและเสริมสร้าง
ภาวะผู้นำ แบบวัดภาวะผู้นำ แบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เมื่อเสร็จสิ้น
การทดลองแต่ละครั้ง แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ และต่อผู้วิจัย
วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าสถิติ Independent Samples t-test
และ Dependent Samples t-test

ผลการวิจัยพบว่า 1) หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบวัดภาวะผู้นำ สูงกว่า
ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนกลุ่มควบคุมมี
คะแนนจากแบบวัดภาวะผู้นำก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3) หลังการทดลองนักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนภาวะผู้นำสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .05 4) นักเรียนกลุ่มทดลองมีความเห็นว่า การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนา
และเสริมสร้างภาวะผู้นำ ช่วยให้นักเรียนพัฒนาภาวะผู้นำมากยิ่งขึ้น

Pichet Photchong 2012: The Effects of Group Dynamic Program on Leadership of Mathayomsuksa 4 Student at Rajavinit Bangkhen School, Khet Lak Si, Bangkok Metropolis. Master of Arts (Educational Psychology and Guidance), Major Field: Educational Psychology and Guidance, Department of Educational Psychology and Guidance. Thesis Advisor: Assistant Professor Manasanan Hatthasak, Ph.D. 211 pages.

The purposes of this research were: 1) to compare the leadership of students before and after not receiving activities related to group. 2) in order to compare the leadership of students before and after were activities related to group. 3) to compare the leadership of students activity groups are associated with students not receiving activities related to group. 4) to study experimental group's opinions toward participating in the Group Dynamic and the researcher. This research was the quasi experimental research. The populations were 500 students of Mathayomsuksa Four in the first semester, academic year 2012, Rajavinit Bangkhen School. Every student to do the Leadership Test and then selected classes that were less mean score. Then select 24 students for one was a sample group. The sample were divided into an experimental group and a control group, 12 students per a group. Experimental group participated in the Group Dynamic for 12 sessions, 50 minutes per each session. The instruments used in this research were: the Group Dynamic to Develop and Enhance Leadership, Leadership Test, the Student's Self-Report towards the Group Dynamic in each session, the Student's Opinion Questionnaire towards the Group Dynamic to Develop and Enhance Leadership and the researcher. Mean, standard deviation, the Independent Samples t-test and Dependent Samples t-test were utilized for analyzing data.

The research results indicated that: 1) the posttest scores from the Leadership Test of the experimental group were higher than pretest scores at .05 level of significance. 2) the pretest and posttest scores of the Leadership Test from the control group were similarly at .05 level of significance. 3) the posttest scores of the Leadership Test from the experimental group were higher than the score from the control group at .05 level of significance. 4) the experimental group reported that participating in the Group Dynamic to Develop and Enhance Leadership helped them to Develop their Leadership.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงยิ่งของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสนันท์ หัตถศักดิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ซึ่งท่านได้กรุณาให้คำปรึกษาและคำแนะนำ เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ และขอกราบขอบพระคุณ ประธานการสอบ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่ได้ให้คำแนะนำเพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์ของวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.มาวิน ด่านกุล, ดร.รวิวรรณ กลิ่นหอม, อาจารย์สาริณี ปัญญา, อาจารย์นิภา แสงรัตน์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัชวาลย์ กุลโกวิท, อาจารย์จุติกาญจน์ สุวรรณธาดา และอาจารย์ขวัญใจ ชูกิจคุณ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะที่มีประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขแบบวัดภาวะผู้นำ และกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ เพื่อนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการโรงเรียนราชวินิตบางเขน ในการดำเนินการทดลองกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณของท่านยิ่ง และขอขอบคุณ นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทุกคนที่ได้ให้ความช่วยเหลือ และให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีจนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จได้

สุดท้ายขอขอบคุณครอบครัวของผู้วิจัย รวมถึงเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ นิสิตและเจ้าหน้าที่สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนวทุกคนที่ได้ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา จนทำให้วิทยานิพนธ์เรื่องนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

พิเชษฐ์ โกชมงค์

กรกฎาคม 2555

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(5)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
ขอบเขตการวิจัย	6
กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
นิยามศัพท์	7
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	9
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม	9
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ	19
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม	55
สมมติฐานการวิจัย	68
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	69
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	69
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	70
การดำเนินการทดลอง	81
การวิเคราะห์ข้อมูล	83
บทที่ 4 ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์	84
ผลการวิจัย	84
ข้อวิจารณ์	88

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	94
สรุปผลการวิจัย	94
ข้อเสนอแนะ	99
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	102
ภาคผนวก	112
ภาคผนวก ก ตัวอย่างหนังสือที่ใช้ในการวิจัย	113
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	123
ภาคผนวก ค ข้อมูลทางสถิติ	194
ภาคผนวก ง ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากแบบบันทึกการเรียนรู้	197
ภาคผนวก จ ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากแบบสอบถามความคิดเห็นของ นักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ และต่อผู้วิจัย	207
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	211

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	โครงสร้างของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4	77
2	แสดงแบบแผนการวิจัยเชิงทดลองแบบ Randomized Control Group Pretest-Posttest Design	81
3	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนภาวะผู้นำ ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ของนักเรียนกลุ่มควบคุม	85
4	แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนภาวะผู้นำ ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ของนักเรียนกลุ่มทดลอง	85
5	แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนภาวะผู้นำจากแบบวัดภาวะผู้นำของนักเรียนก่อนการทดลอง ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง	86
6	แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนภาวะผู้นำจากแบบวัดภาวะผู้นำของนักเรียนหลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง	87
7	แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนภาวะผู้นำจากแบบวัดภาวะผู้นำของนักเรียนในกลุ่มควบคุม ระหว่างก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง	87
8	แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนภาวะผู้นำจากแบบวัดภาวะผู้นำของนักเรียนในกลุ่มทดลอง ระหว่างก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง	88

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางผนวกที่		หน้า
1	แสดงคะแนน ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนแบบวัดภาวะผู้นำ ก่อนและหลังการทดลอง ของนักเรียนกลุ่มควบคุม	195
2	แสดงคะแนน ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนแบบวัดภาวะผู้นำ ก่อนและหลังการทดลอง ของนักเรียนกลุ่มทดลอง	196
3	เกณฑ์การประเมินผลค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลอง ที่มีต่อการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ และต่อผู้วิจัย	207
4	ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความคิดเห็นของนักเรียน กลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อ ต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ และต่อผู้วิจัย	207

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

1

รูปแบบของผู้นำ

38

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ประชาคมโลกในปัจจุบันกำลังเผชิญปัญหาการพัฒนาที่ขาดสมดุล ซึ่งเป็นผลจากการมุ่งพัฒนาในเชิงเดียว คือการให้ความสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว โดยมุ่งหวังเพื่อให้ปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ตามมา แต่ความเป็นจริงเกิดผลในทางตรงกันข้าม โลกปัจจุบันกำลังเผชิญภาวะวิกฤติด้านสังคม การขาดคุณธรรมจริยธรรม รวมถึงวิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและความเป็นอยู่โดยรวมของของประชากรโลกในทุกภูมิภาค

ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ และอาจมีปัญหาคาดคุณธรรมจริยธรรมมากกว่าประเทศอื่นเพราะในระบบราชการไทยในทุก ๆ ระดับยังคงมีการคอร์รัปชัน คิดถึงแต่ตนเองและพวกพ้อง โดยไม่ได้คำนึงถึงส่วนรวม คนที่เคยโกงชาติก็ไม่สำนึกผิด และคิดว่าตนถูกกลั่นแกล้ง นอกจากนี้ยังพยายามสร้างสถานการณ์และยุแหย่ให้คนแตกกันเพื่อผลประโยชน์ของตน นักวิชาการแต่ละท่านก็พยายามแสดงความสามารถของตนออกมาในด้านการคิด และท่านที่เคยมีโอกาสที่จะแก้ปัญหาก็ไม่สามารถทำอะไรได้ หน้าที่ของประชาชนที่ดีคือควรสร้างความสามัคคี ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน มีความอดทนและเสนอแนะแนวทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติมากกว่าการคิดที่ไม่ช่วยให้เกิดประโยชน์ หน้าที่ของคนไทยทุก ๆ คนคือต้องร่วมมือกัน มีส่วนร่วมที่จะแก้ปัญหาคอนไทยจึงควรมาช่วยกันสร้างความสามัคคีในชาติ อย่างน้อยที่สุดก็ช่วยกันสร้างความมั่นใจที่จะให้ชาวต่างชาติมาเที่ยวเมืองไทย มาชื่นชมในวัฒนธรรมไทยที่เคยเป็นเอกลักษณ์ของคนไทย (อัศวิน จินตกานนท์, 2552)

ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในระยะเร่งพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีประสิทธิภาพ และผู้ที่มีบทบาทสามารถนำองค์กรไปสู่เป้าหมายได้คือผู้นำ ดังนั้นผู้นำจำเป็นต้องมีคุณธรรมจริยธรรม เพราะผู้นำเป็นจตุรมวลพลัง และความคิดของสมาชิกในองค์กรเข้าด้วยกัน เป็นผู้ทำให้สมาชิกเกิดความรักใคร่สามัคคี มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลให้องค์กรประสบความสำเร็จ จึงนับว่า ผู้นำ

มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้เจริญรุ่งเรือง ดังที่ สมพงษ์ เกษมสิน (2535) กล่าวถึงความสำคัญของผู้นำว่า ผู้นำคือ ผู้บริหารงานกลุ่ม โดยทำหน้าที่เกี่ยวกับการอำนวยการ การจูงใจ การริเริ่ม การประนีประนอม และการประสานงาน เพื่อก่อให้เกิดพลังร่วมของกลุ่ม มุ่งให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ซึ่งสอดคล้องกับ กวี วงศ์พูน (2542) ที่กล่าวว่าผู้นำคือ การใช้ความรู้ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ซึ่งมีอยู่ต่อผู้ร่วมงาน ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติงานและอำนวยความสะดวกโดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย ดังนั้น ผู้นำจึงเป็นบุคคลที่สำคัญในกลุ่ม ที่จะนำพาผู้ร่วมงานให้ประสบความสำเร็จ การพัฒนาผู้นำนั้นควรจะเริ่มตั้งแต่ในระดับผู้เรียน หรือเยาวชน เพื่อจะเป็นกำลังที่สำคัญของชาติต่อไป

ผู้นำนั้นสามารถพัฒนาได้โดยเรียนรู้จากการเรียนการสอนในปัจจุบัน ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ โดยเริ่มให้ผู้เรียนได้มีพัฒนาการทางด้านความคิด และยังมีการพัฒนาและเสริมสร้างประสบการณ์จากการเรียนรู้ ซึ่งถ้าผู้เรียนได้มีการพัฒนาฝึกฝนทักษะภาวะผู้นำตั้งแต่วัยเด็กแล้ว จะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถบริหารจัดการงานต่าง ๆ ในฐานะของผู้นำได้โดยใช้การตัดสินใจ ใช้อิทธิพล สร้างความสัมพันธ์ หรือแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2544) และนอกจากนั้น การได้รับการฝึกฝนทักษะภาวะผู้นำยังทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในตนเอง มีความมั่นคงในอารมณ์ เข้าใจถึงบทบาทของตนเองและผู้อื่น รวมถึงเข้าใจตนเองและผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย ในทางตรงกันข้ามถ้าผู้เรียนไม่ได้รับการฝึกฝนและพัฒนาทักษะภาวะผู้นำ อาจส่งผลให้เด็กขาดความมั่นใจในตนเอง ไม่มีความสามารถในการตัดสินใจ ไม่เข้าใจถึงบทบาทของตนเองและผู้อื่น และขาดไหวพริบในการบริหารจัดการงานต่าง ๆ ตลอดจนอาจส่งผลให้เกิดปัญหาพฤติกรรมของเด็กในระยะยาวได้ และการพัฒนาผู้นำที่มีคุณธรรมจริยธรรมนั้น ควรจะมีแนวคิดที่ใช้การฝึกความเป็นผู้นำ

ความรับผิดชอบต่องานก็เป็นแนวคิดสำคัญอย่างหนึ่งที่จะนำมาใช้ในการฝึกการมีคุณธรรมจริยธรรม เพื่อพัฒนาผู้นำให้มีคุณภาพที่ดียิ่งขึ้น และความรับผิดชอบต่องานนี้จะเกิดขึ้นได้ย่อมเกิดจากการรับรู้ การเรียนรู้จากประสบการณ์และการปฏิบัติอย่างจริงจัง ซึ่งก่อให้เกิดความเคยชินเป็นนิสัย ดังนั้นการปลูกฝังแนวคิดความรับผิดชอบต่องานจึงเป็นเรื่องสำคัญพื้นฐานของสังคมและประเทศชาติที่ควรจะให้มีในเยาวชน พฤติกรรมที่ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น การใช้รถใช้ถนนโดยไม่เคารพกฎจราจร การไม่เข้าแถวตามลำดับก่อนหลัง การไม่ตรงต่อเวลา การไม่รับผิดชอบต่อส่วนรวม การไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดสภาพสังคมที่วุ่นวาย สับสน ดังนั้นจึงต้องมีการฝึกหรือปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมให้กับเด็กและเยาวชนของชาติ (สมเกียรติ ฤกษ์แก้ว, 2548)

การพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมนั้น โรงเรียนควรดำเนินการส่งเสริมที่จะพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน โดยให้นักเรียนได้เรียนจากการปฏิบัติจริงทั้งในโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน โดยโรงเรียนต้องจัดสถานที่ บรรยากาศ สื่อการเรียนการสอน และกิจกรรมที่สนับสนุนเอื้อต่อการเสริมสร้างการดำรงชีวิตของนักเรียน วิธีการหรือกิจกรรมที่จะเอื้อต่อการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การอบรมให้ความรู้ การใช้บทบาทสมมติ การให้คำปรึกษา การใช้สถานการณ์จำลอง และกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ดังที่ นิศรา คำมณี (2544) ได้กล่าวไว้ว่า การฝึกให้บุคคลเกิดค่านิยมมุ่งผลสัมฤทธิ์นั้นอาจทำได้โดยการใช้ตัวแบบ การสวมบทบาท การใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน

กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เป็นวิธีหนึ่งซึ่งช่วยให้นักบุคคลมีการพัฒนาตนเอง มีทักษะในการทำงานกลุ่ม มีความเข้าใจในตนเอง มีความเข้าใจผู้อื่น ตลอดจนมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ในช่วงวัยรุ่นกลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลสูงเห็นได้จากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น การเล่นเกม การเที่ยว การรวมกลุ่มพูดคุย รวมไปถึงการเรียนหนังสือ เป็นต้น นักเรียนในช่วงวัยรุ่นกลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อดัวเขามาก นักเรียนจะยอมรับข้อเสนอแนะและความคิดเห็นจากเพื่อนร่วมรุ่นหรือเพื่อนที่มีวัยใกล้เคียงกัน เพราะกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์จะเน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาสาระ สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์จะได้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติกิจกรรม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ดังที่ บุญหา วชิระศักดิ์มงคล (2542) ได้สรุปไว้ว่า กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์สามารถพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้โดยใช้เทคนิคของกลุ่มเพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านสติปัญญา ได้เรียนรู้ เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ และการนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต พัฒนาด้านทักษะให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ของตนเองจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

การจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาผู้นำโดยนำแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมเข้ามาบูรณาการนั้น จะทำให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม และมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานในอนาคตอันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป ตลอดจนยังสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้เป็นอย่างดี มีความสุข และประสบผลสำเร็จในชีวิต สมควรที่จะนำมาใช้เป็นแนวคิดในการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ ซึ่งจะทำให้เกิดผู้นำที่ดีและมีประสิทธิภาพ ดังที่ ประกอบ คุปรัตน์ (2549) ได้กล่าวว่า ผู้นำที่ดีและมีประสิทธิภาพจะต้องคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลตามระบอบประชาธิปไตย เคารพและส่งเสริมให้เกิดการรักษาสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของบุคคล รับผิดชอบต่อหน่วยในสังคมที่ตนดำรงอยู่ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน ประเทศ และโลก การไม่กระทำในสิ่งที่ไม่พึงกระทำเมื่อบุคคล

นั้นๆ ต้องอยู่ในตำแหน่งรับผิดชอบในสังคม ในครอบครัว ชุมชน องค์กร และการเป็นประชากรของประเทศและโลก การเข้าไปมีบทบาทที่ยิ่งใหญ่ที่ไม่ควรกระทำให้เกิดขึ้น ไม่ใช่เพียงรับผิดชอบต่อตนเอง แต่กระทำในลักษณะที่ทำให้ไม่เกิดพฤติกรรมเหล่านั้นในสังคม

สถาบันการศึกษามีภารกิจหลักในการพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคลากรที่เป็นปัจจัยเอื้อต่อการเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันที่ดีของคนในสังคม และเป็นปัจจัยเอื้อต่อการสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยในเวทีโลก ภายใต้สถานการณ์โลกาภิวัตน์เช่นนี้ ประเทศไทยจำเป็นต้องสร้างผู้นำรุ่นใหม่เพื่อมีความพร้อมรองรับต่อสถานการณ์ในอนาคต ผู้นำรุ่นใหม่จำเป็นต้องเรียนรู้มุมมองเชิงโลกาภิวัตน์ การมีความคิดสร้างสรรค์ การมีทักษะในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น การดำเนินกรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนการดำเนินงานภายใต้กติกาสังคมและวิถีประชาธิปไตยภายใต้สถานการณ์โลกาภิวัตน์เช่นนี้ นักเรียนในปัจจุบันมีความเป็นปัจเจกบุคคลสูง ขาดความสนใจสังคม และขาดความรู้เท่าทันโลกาภิวัตน์ อาจเป็นเพราะสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ไปให้ความสำคัญต่อการปลูกฝังในเรื่องวิชาการ และละเลยการสร้างความเป็นผู้นำให้แก่ นักเรียน นักเรียนเหล่านี้คืออนาคตของประเทศ หากไม่ได้เรียนรู้และปลูกฝังสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมที่เพียงพอ ย่อมกระทบต่อการเป็นปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาสร้างสรรค์สังคมในอนาคต (คณะอนุกรรมการพัฒนานิเทศนัักศึกษานอกชั้นเรียน, 2553)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะที่ได้ศึกษาในสาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว พิจารณาว่า วัยรุ่นมีความสามารถที่จะพัฒนาทักษะในด้านภาวะผู้นำได้ ซึ่งการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่เหมาะกับความต้องการของวัยรุ่นและทำให้วัยรุ่นได้พัฒนาภาวะผู้นำที่ดีและมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาผลของโปรแกรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและส่งเสริมวางรากฐานให้วัยรุ่นมีความสามารถพัฒนาทักษะภาวะผู้นำที่ดี ซึ่งจะส่งผลให้ทำงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของวัยรุ่น สำเร็จลุล่วงไปได้ ตลอดจนวัยรุ่นสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมและกลุ่มสังคมของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย และเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีภาวะผู้นำที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลตามระบอบประชาธิปไตย เคารพและส่งเสริมให้เกิดการรักษาสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของบุคคล รับผิดชอบต่อหน่วยในสังคมที่ตนดำรงอยู่ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน ประเทศ และโลก เพื่อพัฒนาประเทศชาติสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำของนักเรียนก่อนและหลังที่ไม่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำของนักเรียนก่อนและหลังการได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
3. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กับนักเรียนที่ไม่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
4. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน และต่อผู้วิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ช่วยให้นักเรียนที่มีภาวะผู้นำต่ำมีระดับภาวะผู้นำสูงขึ้น โดยการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
2. ได้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน
3. ผลของงานวิจัยเป็นประโยชน์ต่อครูอาจารย์ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง โดยการนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำให้แก่เด็กนักเรียนที่มีภาวะผู้นำต่ำ
4. ทราบผลความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน และต่อผู้วิจัย

ขอบเขตการวิจัย

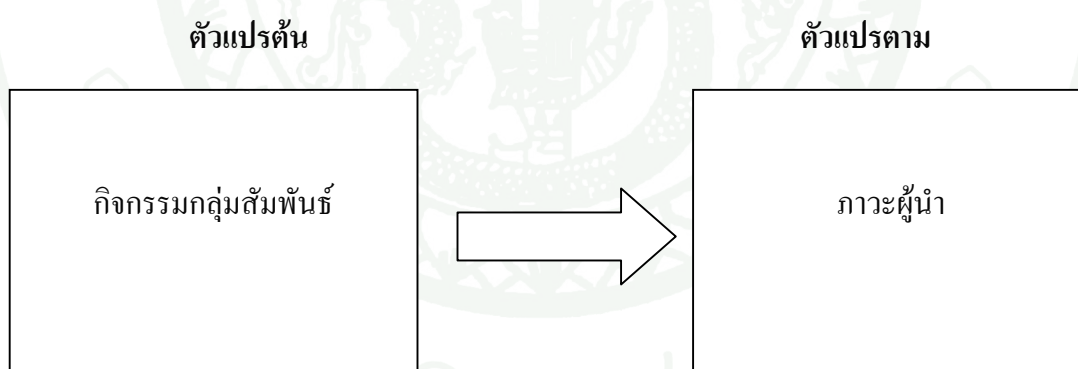
การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาผลของโปรแกรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2555 จำนวน 500 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2555 ซึ่งผู้วิจัยทำการเลือกแบบเจาะจง ได้นักเรียนที่มีคะแนนจากแบบวัดภาวะผู้นำน้อย จำนวน 24 คน ซึ่งมาจากห้องที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 12 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 12 คน
3. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน
4. ตัวแปรตาม ได้แก่ ภาวะผู้นำของนักเรียน ประกอบด้วย 3 หมวดคือ 1) หมวดทักษะในการทำงานของผู้นำ 2) หมวดทักษะทางสังคมและคุณธรรมของผู้นำ 3) หมวดบุคลิกภาพของผู้นำ โดยวัดจากคะแนนแบบวัดภาวะผู้นำ
5. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาผลของโปรแกรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อความเป็นผู้นำซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ ได้แก่ หมวดทักษะในการทำงานของผู้นำ ประกอบด้วย ความสามารถในการทำงาน ความคิดริเริ่มและหลักการ การตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติ วิธีดำเนินการตามเป้าหมายของกลุ่ม การแก้ปัญหาและการประนีประนอม และความมีเหตุผล หมวดทักษะทางสังคมและคุณธรรมของผู้นำ ประกอบด้วย การจงใจและมนุษยสัมพันธ์ การประสานงานและสื่อความหมาย ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความเมตตากรุณา และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ หมวดบุคลิกภาพของผู้นำ ประกอบด้วย ความมั่นใจในตนเองและมีวินัย ลักษณะท่าทางความรับผิดชอบและความกล้าหาญ และการควบคุมอารมณ์ โดยบูรณาการแนวความคิดความรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งมีทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านเพื่อน ด้านสถานศึกษา ด้านชุมชน และด้านประเทศชาติ ประกอบด้วย 12 กิจกรรม ได้แก่ “ปฐมนิเทศ

(จับคู่สิ่งของ)” “ฉันเป็นใคร” “ผู้นำแบบไหนดี” “ม.4 เราเก่งจริง” “ตามล่าสมบัติ” “เหตุเกิดบนถนน” “ร่วมแรงร่วมใจเพื่อโรงเรียนของเรา” “เรือพิฆาต” “เพื่อน” “ทำมาค้าขาย” “สังคมที่ต้องการ” และ “ปัจฉิมนิเทศ” โดยจัดกิจกรรมทั้งหมด 12 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที เป็นเวลา 6 สัปดาห์ อาศัยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบวัดภาวะผู้นำ แบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองแต่ละครั้ง และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ และต่อผู้วิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยมีกรอบแนวคิดในการวิจัย และสร้างกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนในรูปแบบการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความรู้สึกรักและความนึกคิด โดยใช้เทคนิคในการทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เข้ามาช่วย คือ เทคนิคเกมกรณีตัวอย่าง การอภิปรายกลุ่ม บทบาทสมมติ และกลุ่มย่อย

นิยามศัพท์

กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง วิธีการที่ผู้วิจัยให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการกระทำโดยตรงของนักเรียน โดยใช้เทคนิคทางจิตวิทยา ได้แก่ กรณีตัวอย่าง การใช้สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ การอภิปรายกลุ่ม เกม และกลุ่มย่อย รวมทั้งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองในการที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อเชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติจริง โดยในกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์จะมีการบูรณาการความรับผิดชอบต่อสังคมเข้าไปด้วย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การรู้จักฐานะความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อสังคม ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อครอบครัว โรงเรียน ครู อาจารย์ เพื่อน ชุมชน ประเทศชาติ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม แบ่งเป็น 5 ด้าน

ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง ช่วยเหลือภาระงานทางบ้าน มีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว และปฏิบัติตนต่อผู้ปกครองหรือสมาชิกในครอบครัวให้เหมาะสม

ความรับผิดชอบต่อเพื่อน หมายถึง ช่วยเหลือเพื่อน จริงใจต่อเพื่อน ให้เกียรติและเคารพสิทธิของเพื่อน

ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา หมายถึง รักษาหรือสร้างชื่อเสียงให้สถานศึกษา รักษาสมบัติส่วนรวมของสถานศึกษา และร่วมกิจกรรมที่สถานศึกษาจัดขึ้น

ความรับผิดชอบต่อชุมชน หมายถึง ช่วยเหลือผู้อื่นในชุมชน รักษาสมบัติส่วนรวมในชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน และเคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน

ความรับผิดชอบต่อประเทศชาติ หมายถึง รักษาและปฏิบัติตามกฎหมาย และประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดี

ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถของนักเรียนที่มีความคิด และการแสดงออกเป็นที่ยอมรับของสมาชิก เข้าใจตนเองและผู้อื่น มีความสามารถในการจูงใจ แก้ไขปัญหา ประสานงาน เพื่อให้กลุ่มดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยคนที่มีภาวะผู้นำจะต้องเป็นคนที่มีวิสัยทัศน์ มีภารกิจ แผนงาน มีทักษะในการทำงาน มีคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งมีบุคลิกภาพที่ดี

กลุ่มทดลอง หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ที่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์จำนวน 12 คน

กลุ่มควบคุม หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ที่ไม่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์จำนวน 12 คน

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

- 1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม
- 1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ

- 2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ
- 2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม

- 3.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม
- 3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

ความหมายของกลุ่ม

Gully (1963) กล่าวว่า กลุ่มมีความหมายลึกซึ้งกว่าการที่จะมารวมอยู่เฉย ๆ แต่กลุ่มจะต้องประกอบด้วยลักษณะ 3 ประการคือ

1. มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน และวัตถุประสงค์นั้นจะต้องสนองความต้องการของสมาชิกแต่ละคนด้วย
2. ผลของการทำงานจะเกิดความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม
3. มีการสื่อสารทางวาจา หรือมีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง

บุหงา วชิระศักดิ์มงคล (2542) ได้สรุปว่ากลุ่ม หมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ต่างก็ตระหนักถึงสมาชิกภาพของตน ร่วมกันดำเนินงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายเดียวกัน และต่างก็ได้รับความพึงพอใจบางประการจากการมีส่วนร่วมในกลุ่มนั้น

จากความหมายของกลุ่มดังกล่าว พอสรุปได้ว่า กลุ่ม หมายถึง การรวมตัวของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์และการกระทำร่วมกัน

ความหมายของกิจกรรมกลุ่ม

กิจกรรมกลุ่ม มาจากคำว่า “Group Work” ซึ่ง Traxler and North (1967 อ้างใน ทองเรียน อมรัชกุล และคณะ, 2546) เป็นผู้เสนอให้ใช้เป็นชื่อรวมของกลุ่มต่าง ๆ ที่นำมาใช้ในการแนะแนวและการบริหาร

Ohlsen (1970) ได้สรุปความหมายของกิจกรรมกลุ่มไว้ 2 ประการคือ

1. กิจกรรมกลุ่มที่มีผู้นำเป็นผู้ให้ข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ แก่สมาชิก หรือผู้นำอภิปรายเพื่อให้สมาชิกได้บรรลุถึงความมุ่งหมายต่าง ๆ ของกลุ่ม โดยปกติผู้นำในกลุ่มชนิดนี้จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา อาชีพ หรือสังคม และส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มนำข้อมูลเหล่านั้นมาอภิปรายเพื่อประโยชน์สำหรับตน เช่น การปฐมนิเทศ การปัจฉินิเทศ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในช่วงเริมเป็นต้น ในการทำกิจกรรมกลุ่มแบบนี้ ครูจะเป็นผู้ดำเนินการวางแผนงานกลุ่มให้สมาชิก
2. กิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ที่สมาชิกเป็นผู้ดำเนินการ คือ นักเรียนได้วางแผนร่วมกันจัดขึ้นเอง เช่น กลุ่มอภิปรายในเรื่องต่าง ๆ ที่นักเรียนสนใจ หรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นต้น

Ragon and Shepherd (1971) กล่าวว่า กิจกรรมเป็นการศึกษาถึงธรรมชาติของกลุ่ม เมื่อมนุษย์มารวมตัวกัน ซึ่งมีการศึกษาพฤติกรรมของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม โดยใช้วิธีการอภิปราย และประเมินผลร่วมกัน

บุหงา วชิระศักดิ์มงคล (2542) สรุปความหมายของกิจกรรมกลุ่มว่า หมายถึงกลุ่มใด ๆ ที่จัดขึ้นเป็นพิเศษมีขนาดเล็ก มีช่วงเวลาการเข้ากลุ่มที่จำกัด และเป็นการชั่วคราวมีเป้าหมายทั่ว ๆ ไป เพื่อพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคล การเรียนรู้ส่วนตัว ความเจริญงอกงามของบุคคล ซึ่งจะบรรลุเป้าหมายได้นั้น สมาชิกจะต้องมีส่วนร่วม มีบทบาทเป็นตัวกระทำโดยมีผู้นำกลุ่มเป็นผู้เอื้ออำนวยและสนับสนุน เพื่อให้สมาชิกเกิดกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์

จากความหมายของกิจกรรมกลุ่มดังกล่าวพอสรุปได้ว่า กิจกรรมกลุ่ม หมายถึง การจัดกิจกรรมหนึ่งขึ้นมา เพื่อให้สมาชิกแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่ม

Traxler and North (1967 อ้างใน ทองเรียน อมรัชกุล และคณะ, 2546) ได้กล่าวจุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มไว้ดังนี้คือ

1. เพื่อให้การศึกษอบรรณแก่บุคคลที่ยังไม่คุ้นเคยกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมหาวิทยาลัยหรือในโรงเรียน โดยการจัดการโครงการปฐมนิเทศนักเรียนใหม่ หรือนำไปจัดในรูปแบบการแนะแนวได้ตลอดปี
2. เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์แตกต่างไปจากประสบการณ์ที่ได้รับในหลักสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดกิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการศึกษาเล่าเรียน การใช้ห้องสมุด การศึกษาในโอกาสต่าง ๆ หรือเรื่องส่วนตัวต่าง ๆ ที่อยู่ในความสนใจของนักเรียน
3. เพื่อเป็นรากฐานที่จะนำไปสู่การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล เพราะทำให้นักเรียนคุ้นเคยกับครูในขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
4. เพื่อการปรับตัว บำบัดรักษา และความเจริญงอกงามของบุคคลในกลุ่ม

Button (1974) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่มเป็นสิ่งที่จัดขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยส่งเสริมให้มนุษย์ได้เติบโตและพัฒนา โดยเฉพาะทักษะด้านสังคม และด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ดังนั้น การจัดกิจกรรมกลุ่มจึงเปิดโอกาสให้มนุษย์ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในบรรยากาศที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน โดยใช้เทคนิคต่าง ๆ เช่น การสวมบทบาทผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มจะพยายามช่วยกลุ่ม และช่วยบุคคลแต่ละคนเพื่อทำงานไปสู่จุดมุ่งหมาย

ประนอม เดชชัย (2531) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มไว้ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ คือความเข้าใจของตนเอง และเข้าใจบุคคลอื่นภายในกลุ่ม ซึ่งจะทำให้บุคคลปรับตัวเองเข้ากับบุคคลอื่นในกลุ่มได้ เกิดการเรียนรู้เรื่องของตนได้ดีขึ้น เช่น รู้ข้อบกพร่องของตนเอง หรือรู้ว่าตนเป็นอย่างไร เมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลในกลุ่ม เกิดความเข้าใจบุคคลอื่นในกลุ่ม โดยที่สมาชิกในกลุ่มได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ และรู้จักซึ่งกันและกันได้ดี ทราบข้อดีข้อเสีย ข้อบกพร่องทั้งของตนเอง และคนอื่นอันจะเป็นแนวทางให้เกิดความรู้สึกเห็นใจซึ่งกันและกัน คิดช่วยเหลือตลอดจนการปรับตัวเข้าหากันด้วย
2. เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจกระบวนการการทำงาน หรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันประสบการณ์ที่จัดในกิจกรรมกลุ่มจะช่วยให้สมาชิกได้เรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกัน เพราะไม่มีมนุษย์คนใดอยู่คนเดียวได้โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกัน ฉะนั้น การฝึกกิจกรรมกลุ่มในการเรียนการสอน จะช่วยฝึกให้บุคคลเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน และร่วมมือกันแก้ปัญหา
3. เพื่อให้ผู้เรียนฝึกความรู้สึกทางด้านคุณธรรม และจริยธรรมในระหว่างร่วมกิจกรรมกลุ่ม เช่น ฝึกความรู้สึกอดทน ฝึกการยอมรับความคิดเห็นของส่วนรวม เป็นต้น สิ่งที่ได้มาจากกิจกรรมกลุ่มเหล่านี้จะไปช่วยพัฒนามนุษย์ และสังคมต่อไป

จากจุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มดังกล่าวพอสรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่ม คือ การเปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มได้เรียนรู้พฤติกรรมของตนและสมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้เห็นข้อบกพร่องและปรับตัว ช่วยเหลือกันแก้ปัญหา

ขนาดของกลุ่ม

ขนาดของกลุ่ม คือ จำนวนสมาชิกในกลุ่มซึ่งมีผลกระทบต่อคุณภาพของการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างสมาชิก ได้มีผู้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับจำนวนสมาชิกภายในกลุ่มไว้ ดังนี้

Watson and Here (n.d. cited in Deighton, 1973) กล่าวว่า กลุ่มย่อยควรมีขนาดไม่ใหญ่นัก คือควรมีจำนวน 5 คน เป็นอย่างน้อย แต่บางทีก็อาจกำหนดให้มีจำนวน 12-15 คน ก็ได้ เพื่อเหตุผลทางเศรษฐกิจ แต่ก็ควรมีการแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย 2 กลุ่ม เพื่อให้มีขนาดเหมาะสม

จำเนียร โชติช่วง และคณะ (2542) ได้กล่าวไว้ว่า นักจิตวิทยานิยมศึกษากลุ่มขนาดเล็กที่มีสมาชิกไม่เกิน 15 คน เพราะจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และความเคลื่อนไหวในกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกได้ง่าย ถ้ามีสมาชิกจำนวนมากเกินไป อาจจะทำให้สมาชิกไม่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นหรือความต้องการของตนได้ครบถ้วน จะทำให้บรรยากาศของกลุ่มน่าเบื่อหน่าย สมาชิกขาดความสนใจ และอาจจะออกจากกลุ่มไปในที่สุด

บุหงา วชิระศักดิ์มงคล (2542: 144) กล่าวว่าขนาดของกลุ่มนั้นที่มีขนาดเล็กมักจะมีคามเหนียวแน่นมากกว่ากลุ่มขนาดใหญ่ เพราะกลุ่มเล็กสามารถสื่อสารกันได้อย่างทั่วถึง ซึ่งตรงกันข้ามกับกลุ่มใหญ่ และยังมีกลุ่มเล็กเกิดขึ้นในกลุ่มใหญ่ มีการแข่งขันกันในกลุ่ม เพื่อหวังผลประโยชน์ความเหนียวแน่นในกลุ่มจึงน้อยกว่า

อารี ตันท์เจริญรัตน์ (2545) กล่าวว่าควรมีสมาชิกในกลุ่มประมาณ 6 - 20 คน เพื่อให้สมาชิกทุกคนมีโอกาสดำเนินการได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความรู้จักกันได้อย่างทั่วถึง

จากข้อความดังกล่าวสรุปได้ว่า ขนาดของกลุ่ม และจำนวนสมาชิกในกลุ่มสามารถยืดหยุ่นได้ตามกิจกรรมที่กำหนดขึ้น แต่ไม่ควรต่ำกว่า 6 คน และไม่ควรเกิน 20 คน เพราะถ้าสมาชิกในกลุ่มมีน้อยเกินไป สมาชิกในกลุ่มจะมีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้น้อย และถ้ามากเกินไปความสามัคคี และการมีปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่มก็จะลดลงตามลำดับ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้กลุ่มขนาด 12 คน เพื่อให้สมาชิกได้มีโอกาสดำเนินการร่วมกัน สร้างความคุ้นเคยกันในกลุ่ม และสามารถแบ่งเป็นกลุ่มย่อยในการทำกิจกรรมได้

เวลาและจำนวนครั้งในการจัดกิจกรรมกลุ่ม

เนื่องจากการจัดกิจกรรมกลุ่มนั้น ต้องจัดให้เหมาะสมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม ซึ่งได้มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเวลา และจำนวนครั้งของการเข้ากลุ่มไว้ดังนี้

บุหงา วชิระศักดิ์มงคล (2542) กล่าวว่า ในการกำหนดความถี่ และระยะในการเข้ากลุ่มนั้น ควรเป็นหน้าที่ของผู้นำกลุ่มที่จะต้องพิจารณาจากองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ชนิดของกลุ่ม อายุสมาชิก และประสบการณ์ของผู้นำกลุ่ม

Patterson (1973 อ้างใน นิศรา คำมณี, 2544) กล่าวว่า การทำกิจกรรมกลุ่มควรจัดสัปดาห์ละ 2 ครั้ง แต่ถ้าเวลาในการเข้ากลุ่มมีน้อยจะจัดสัปดาห์ละ 3 ครั้ง ช่วงเวลาการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสำหรับเด็กประถมศึกษา ควรใช้เวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง เพราะเด็กอาจเกิดความเบื่อหน่ายได้

อารี ตันท์เจริญรัตน์ (2545) ได้ขอเสนอเกี่ยวกับเวลาที่เหมาะสมในการเข้าร่วมกิจกรรมไว้ว่า ควรใช้ประมาณ 1 ชั่วโมง

จากข้อความดังกล่าวสรุปได้ว่า เวลาและจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรม ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ของสมาชิกในกลุ่ม เช่น อายุของสมาชิกในกลุ่ม จุดมุ่งหมายของกลุ่ม แต่ไม่ควรให้เวลาเกิน 1 ชั่วโมง สัปดาห์ละไม่เกิน 2-3 ครั้ง

เทคนิคที่ใช้ในกิจกรรมกลุ่ม

เทคนิคที่นำมาใช้ในการทำกิจกรรมกลุ่มมีหลายวิธีซึ่ง บุหงา วชิระศักดิ์มงคล (2542) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมว่า ในการจัดกิจกรรมกลุ่ม มักจะใช้เทคนิคต่อไปนี้ ไม่เทคนิคใดก็เทคนิคหนึ่ง หรือหลาย ๆ เทคนิคประกอบกัน

1. เกม (Game) เป็นวิธีการหนึ่งที่น่าสนใจในการสอนได้ดี โดยครูผู้สอนสร้างสถานการณ์สมมติขึ้นให้ผู้เรียนลงเล่นด้วยตัวเองภายใต้ข้อตกลง หรือกติกาบางอย่างที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่ง อันจะมีผลออกมาในรูปของการแพ้การชนะ วิธีการนี้จะช่วย

ให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ นอกจากนั้นยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียนรู้ด้วย

2. บทบาทสมมติ (Role-Play) เป็นวิธีการอีกวิธีหนึ่งที่เริ่มได้รับความนิยมในการนำมาใช้ในการสอน วิธีการนี้มีลักษณะเป็นสถานการณ์สมมติเช่นเดียวกับเกม แต่มีการกำหนดบทบาทของผู้เล่นในสถานการณ์ที่สมมติขึ้นมา แล้วให้ผู้เรียนเข้าสวมบทบาทนั้น และแสดงออกตามธรรมชาติ โดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์ และความรู้สึกนึกคิดของตนเป็นหลัก ดังนั้นวิธีการนี้จึงมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาวิเคราะห์ถึงความรู้สึก และพฤติกรรมของตนอย่างลึกซึ้ง และยังช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจ และนำคิดตามอีกด้วย

3. กรณีตัวอย่าง (Case) เป็นวิธีการสอนอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งใช้กรณี หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง ๆ นำมาดัดแปลง และใช้เป็นตัวอย่างในการให้ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์ และอภิปรายกัน เพื่อสร้างความเข้าใจ และฝึกฝนหาทางแก้ไขปัญหานั้น วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคิด และพิจารณาข้อมูลซึ่งกันและกัน รวมทั้งการนำเอากรณีต่าง ๆ ซึ่งคล้ายคลึงกับชีวิตจริงมาใช้ จะช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริง ซึ่งมีส่วนทำให้การเรียนรู้มีความหมายสำหรับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

4. สถานการณ์จำลอง (Simulation) คือการจำลองสถานการณ์จริง หรือสร้างสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง แล้วทำให้ผู้เรียนลงไปอยู่ในสถานการณ์นั้น และมีปฏิกิริยาโต้ตอบกัน วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทดลองแสดงถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งในสถานการณ์จริงผู้เรียนอาจจะไม่กล้าแสดง เพราะอาจจะเป็นการเสี่ยงต่อผลที่จะได้รับจนเกินไป

5. ละคร (Acting or Dramatization) คือวิธีการที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทตามที่เรียนหรือที่กำหนดไว้ให้ โดยผู้แสดงจะต้องพยายามแสดงให้สมตามบทที่กำหนดไว้โดยไม่เอาบุคลิกภาพ และความรู้สึกนึกคิดของตนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง อันจะมีส่วนทำให้เกิดผลเสียต่อการแสดงบทบาทนั้น ๆ วิธีการนี้เป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในการที่จะเข้าใจในความรู้สึก เหตุผล และพฤติกรรมของผู้อื่น ซึ่งความเข้าใจนี้มีส่วนช่วยเสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจกัน นอกจากนั้น การที่ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงละครร่วมกัน จะช่วยฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกชอบในการเรียนรู้ร่วมกัน และได้ฝึกการทำงานร่วมกันด้วย

6. กลุ่มย่อย (Small Group) วิธีการใช้กลุ่มย่อยในการสอนนี้ เป็นวิธีการที่ใช้กันมานานแล้ว อาจจะเป็นเพราะเล็งเห็นแล้วว่าเป็นประโยชน์ในการเรียนของผู้เรียนกลุ่มย่อย เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนในการแสดงออก และช่วยให้ผู้เรียนได้ข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้น การใช้กลุ่มย่อยมีหลายวิธีต่าง ๆ กัน แล้วแต่ผู้จัดจะคิดได้ เช่น กลุ่มระดมสมอง กลุ่มนกระจอก เป็นต้น

สำหรับการทำวิจัยครั้งนี้กิจกรรมที่ผู้วิจัยเลือกนำมาใช้ได้แก่ เกม บทบาทสมมติ กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง และกลุ่มย่อย ซึ่งเห็นสมควรกับการจัดกิจกรรมกลุ่มให้กับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมกลุ่ม

บุหงา วชิระศักดิ์มงคล (2542) กล่าวถึงขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มไว้ ดังต่อไปนี้

1. ขั้นการมีส่วนร่วม ในระยะนี้สมาชิกของกลุ่มจะเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม และเป็นผู้ลงมือปฏิบัติหรือคิดค้นแสวงหาสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผลของการเรียนรู้จะเกิดจากความสามารถของสมาชิกโดยตรง สมาชิกคนใดให้ความสนใจต่อกิจกรรมนั้นมาก ก็จะมีความรู้มากขึ้นตามระดับความสนใจ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มต่อกิจกรรมนั้นจะมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ทางด้านร่างกาย คือการเรียนรู้ที่ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ หรือกระทำด้านกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

1.2 ทางด้านจิตใจ คือการที่สมาชิกเกิดความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ลงมือปฏิบัติไปนั้นอยู่แท้จริง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นนี้จะนำไปสู่การรับรู้ทางด้านเนื้อหาเป็นอย่างดี และช่วยให้สมาชิกสามารถจดเนื้อหาได้เป็นเวลานานอีกด้วย

1.3 ทางด้านสติปัญญาหรือสมอง คือการเรียนรู้ที่เกิดจากการเห็นจริงมีการค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ มีการสร้างแนวคิดจากสิ่งที่ได้รับรู้นั้น จะทำให้การเรียนรู้ต่อสมาชิกมากขึ้น และให้เป็นแนวทางในการพัฒนาความคิด และใช้เหตุผลในการพิจารณาไตร่ตรองในการทำงาน การตัดสินใจในการวิเคราะห์ และสรุปสิ่งที่เรียนรู้นั้นด้วยตนเอง

2. ขั้นวิเคราะห์ สมาชิกจะร่วมกันวิเคราะห์จากประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตนเองได้ทำ ซึ่งจะทำให้สมาชิกเกิดความรู้อย่างกว้างขวาง สามารถประเมินความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของกลุ่ม ประเมินผลการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยให้สมาชิกรู้จักตนเองดีขึ้น

3. ขั้นสรุปและประยุกต์หลักการ ขั้นนี้สมาชิกจะรวบรวมแนวคิดที่ตนได้ค้นพบ และแนวคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากคนอื่น แล้วนำมาสรุปเป็นหลักการของตนเองซึ่งทำได้ 2 ลักษณะ ได้แก่

3.1 การประยุกต์เพื่อการปรับปรุงบุคลิกภาพ หรือการพัฒนาตนเองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น รวมทั้งการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น ตลอดจนการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น

3.2 การประยุกต์เพื่อการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในอนาคตและเพื่อใช้ในการปรับปรุงควบคุม ธรรมชาติ และสังคมได้ดีขึ้นกว่าเดิม ตลอดจนช่วยคิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้น

4. ขั้นประเมินผล สมาชิกกลุ่มจะเป็นผู้ประเมินผลของการทำกิจกรรมของตนเอง และของกลุ่มจากการอภิปรายให้ข้อเสนอแนะ และติชมร่วมกันสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม

กล่าวโดยสรุป ขั้นตอนของกิจกรรมกลุ่ม เป็นการทำกิจกรรมกลุ่มที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ตามกระบวนการ ตามขั้นตอนที่ผู้นำกลุ่มได้ลำดับขั้นตอนไว้ เพื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการ จัดกิจกรรม และควรคำนึงถึงความเหมาะสมของสมาชิก เวลา สถานที่ โอกาสในการจัด โดยลำดับ ขั้นตอนของกิจกรรมส่วนใหญ่ จะประกอบไปด้วย ขั้นตอนการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความคุ้นเคยของ สมาชิกในกลุ่มร่วมกันวิเคราะห์จากประสบการณ์การเรียนรู้ ขั้นตอนระหว่างทำกิจกรรมอาจจะ แตกต่างกันไป สุดท้ายต้องสรุปและประยุกต์หลักการเพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับตนเอง และรวมไปถึง ขั้นประเมินผลในการทำกิจกรรมของตนเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่ม

งานวิจัยต่างประเทศ

Treppa and Frike (1972) ได้ศึกษาผลการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงความ เข้าใจในตนเองไปในทางที่ดี ในด้านความสามารถในการควบคุมตนเอง คุณค่าของการมีชีวิตอยู่

การนับถือตนเอง การยอมรับตนเอง และความเข้าใจในความเป็นมนุษย์ ความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ และความคิดเกี่ยวกับตนในอุดมคติ

Lex (1973) ได้ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อทัศนคติในการเรียนวิชากลุ่มสัมพันธ์ของนักเรียน ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีทัศนคติต่อการเรียนวิชากลุ่มสัมพันธ์ดีขึ้น มีความพอใจประสบการณ์ที่ได้รับ ยินดีที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ และต้องการเรียนโดยใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์อีก

งานวิจัยในประเทศ

ประไพ สมปราชญ์นันท์ (2545) ผลของการใช้สถานการณ์จำลองที่มีต่อการพึ่งตนเองด้านการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ กรุงเทพมหานคร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลการใช้สถานการณ์จำลองที่มีต่อการพึ่งตนเองด้านการเรียน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 คน แบ่งเป็น กลุ่มทดลอง 20 คน กลุ่มควบคุม 20 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองมีการพึ่งตนเองในด้านการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุเทพ ยาสุภาพ (2547) ผลของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อป้องกันการเสพยาบ้าในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนนทบุรีพิทยาคม จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อป้องกันการเสพยาบ้า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน โดยการสุ่มเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีเจตคติในการป้องกัน และแก้ไขปัญหา ยาบ้าสูงขึ้น โดยเปรียบเทียบจากคะแนนเฉลี่ยของแบบวัดเจตคติในการป้องกันการเสพยาบ้า ก่อนและหลังการทดลอง

ศิริลักษณ์ เจริญมงคลกิจ (2550) ผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อพฤติกรรมไม่ตั้งใจเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสารสาสน์พิทยา เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อลดพฤติกรรมไม่ตั้งใจเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการใช้กิจกรรมกลุ่มและนักเรียนที่ไม่ได้รับการใช้กิจกรรมกลุ่มของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่มีพฤติกรรมไม่ตั้งใจเรียนจำนวน 16 คน ผลการศึกษาค้นคว้า สรุปได้ว่า (1) นักเรียนมีพฤติกรรมไม่ตั้งใจเรียนลดลงหลังจากได้รับการใช้กิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (2) นักเรียนมีพฤติกรรมไม่ตั้งใจ

เรียนลดลงหลังจากที่ไม่ได้รับการใช้กิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (3) นักเรียนที่ได้รับการใช้กิจกรรมกลุ่มมีพฤติกรรมไม่ตั้งใจเรียนลดลงมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการใช้กิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ศักรินทร์ เมืองมูล (2552) การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแมริวิทวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นการสุ่มอย่างง่ายเป็นนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ จำนวน 10 คน ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเป็นระยะเวลา 6 สัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่า (1) ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม การเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ (2) หลังเข้าร่วมกิจกรรมและระยะติดตามผลหลังเข้าร่วมกิจกรรมการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลงานวิจัยทั้งในต่างประเทศและในประเทศ แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมกลุ่มสามารถใช้ในการพัฒนาบุคลิกให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้ เช่นการพัฒนาทัศนคติต่าง ๆ ตลอดจนการพัฒนาคุณธรรมแห่งความเป็นพลเมืองดี อันได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ความภูมิใจในตนเอง เป็นต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำกิจกรรมกลุ่มมาใช้ในการศึกษาผลของโปรแกรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร โดยทำการทดลองเป็นระยะเวลา 6 สัปดาห์ ๆ ละ 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที รวม 12 ครั้ง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ

ความหมายของภาวะผู้นำ

ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่าภาวะผู้นำไว้หลากหลายและแตกต่างกัน ซึ่ง Yukl (1989) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ความหมายของภาวะผู้นำ มีหลากหลายและแตกต่างกัน มีเหตุผลเนื่องจากขอบเขตเนื้อหาและความสนใจภาวะผู้นำของนักวิจัยแต่ละคนแตกต่างกัน

สำหรับการนิยามความหมายของคำว่า “ภาวะผู้นำ” (Leadership) มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ ดังต่อไปนี้

Gibb (n.d. อ้างใน โสภา ชูพิกุลชัย และ อรทัย ชื่นมณูย์, 2518) ได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำไว้พอสรุปได้ว่า เป็นความสัมพันธ์ของบุคลิกภาพและสิ่งแวดล้อม ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์อันจะทำให้บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือหลายบุคคลมีบุคลิกภาพอันขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เขามีความเต็มใจเกิดความรู้สึก และเข้าใจในการทำงาน

Fiedler (1967) กล่าวสรุปไว้ว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่ริเริ่ม หรือส่งเสริมให้มีการปะทะสังสรรค์ของสมาชิกดำเนินไปด้วยดี

Handall (n.d. อ้างใน บุญทัน ดอกไธสง, 2535) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับผู้นำไว้ดังนี้

1. ผู้ที่ทำงานได้สำเร็จตามสภาพของสังคม
2. เป็นผู้ที่มีความเข้าใจต่อสภาพของสังคมอย่างกว้างขวาง และสามารถตัดสินใจตัดสินใจตัดสินปัญหาที่สลับซับซ้อนได้
3. สามารถแยกแยะความแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ และเสนอแนะให้แก่สังคม

Hersey and Blanchard (1977) ให้คำนิยามของ “ภาวะผู้นำ” คือกระบวนการใช้อิทธิพลกิจกรรมของบุคคลหรือกลุ่ม เพื่อความสำเร็จของเป้าหมายในสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

อุทัย หิรัญโต (2524) ได้รวบรวมนำเสนอความหมายของ “ภาวะผู้นำ” ซึ่งมีผู้นิยามไว้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำ คือ การที่บุคคลในความสัมพันธ์ซึ่งมีต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนาจการโดยกระบวนการติดต่อสื่อสาร ติดตามซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

2. ภาวะผู้นำในทางปฏิบัติ คือ การที่ผู้บริหารของกลุ่มทำหน้าที่เกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกใจ ริเริ่ม ประนีประนอม และประสานงานโดยอาศัยอำนาจหน้าที่ (Authority) และอำนาจบารมี (Power) เป็นเครื่องมือในการบริหารบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

3. ภาวะผู้นำ คือ ความสามารถของบุคคลในการทำแผนงานและคำวินิจฉัยของเขาให้เป็นที่ยอมรับนับถือด้วยความเต็มใจในหมู่ผู้ตามทั้งหลาย

4. ภาวะผู้นำ คือ วิธีการ (Means) จูงใจให้บุคคลแต่ละคนทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน (Group goal)

5. ภาวะผู้นำ คือ กิจกรรมในการใช้อิทธิพลจูงใจประชาชนให้ร่วมมือปฏิบัติการ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งคนเหล่านั้นเห็นว่าเป็นสิ่งพึงปรารถนา

ดังจะเห็นได้ว่า คำจำกัดความต่าง ๆ นี้ไม่ได้กล่าวถึงองค์กรที่มีรูปแบบพิเศษใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อบุคคลหนึ่งพยายามใช้อิทธิพลต่อพฤติกรรมของอีกบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มในสถานการณ์ใด สถานการณ์หนึ่งนั้น ผู้นำและภาวะผู้นำก็เกิดขึ้นทันที

สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2545) กล่าวว่าภาวะผู้นำ (Leadership) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตามเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ดังนั้น ภาวะผู้นำจึงเป็นศิลปะและทักษะในการบริหารที่สำคัญอย่างยิ่งของผู้นำองค์กร และผู้บริหารองค์กรทุกระดับในการที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ อย่างไรก็ตามก็มีการมีตำแหน่งเป็นผู้บริหารหรือผู้นำองค์กรก็ได้หมายความว่า ผู้นั้นจะมีภาวะผู้นำเสมอไป ภาวะผู้นำเป็นศิลปะที่เกิดจากปัจจัยหลายอย่าง เช่น จากความรู้ความสามารถเหนือผู้อื่น หรือ จากบุคลิกภาพที่มีลักษณะพิเศษที่อยู่ในตัว หรือการมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลกว่าคนอื่น เป็นต้น

มีผู้ให้นิยามความหมายของคำว่า Leadership โดยจำแนกตามตัวอักษรเพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณสมบัติที่ผู้นำควรมี ดังนี้

L หมายถึง การเป็นผู้ฟังที่ดี

E หมายถึง ความสามารถในการอธิบายสิ่งต่าง ๆ ให้เข้าใจได้

A หมายถึง การให้ความช่วยเหลือเมื่อควรช่วย

- D หมายถึง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
- E หมายถึง การประเมินผลการปฏิบัติงาน
- R หมายถึง การแจ้งข้อมูลย้อนกลับ
- S หมายถึง การท้าทาย ปราศรัย
- H หมายถึง ความสุภาพที่ดี สมบูรณ์
- I หมายถึง ความสามารถในการกระตุ้น ส่งเสริมกำลังใจ
- P หมายถึง ความอดทน

จากนิยามความหมายข้างต้น จะเห็นได้ว่าการเป็นผู้นำที่ดีมิใช่สิ่งที่เป็นได้โดยง่าย จำเป็นต้องมีการเรียนรู้และฝึกฝนซึ่งอาจต้องใช้เวลาอันยาวนาน แต่หากสามารถทำได้สำเร็จก็เท่ากับว่าผู้นำนั้นมีคุณสมบัติสำคัญที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ง่ายขึ้น

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถในการโน้มน้าวให้ผู้อื่นเห็นตาม และมีความไว้วางใจในการปฏิบัติตามความคิดเห็น ความต้องการ หรือคำสั่งเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยคนที่มีภาวะผู้นำจะต้องเป็นคนที่มีวิสัยทัศน์ มีการกิจ แผนงาน มีทักษะในการทำงาน มีคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งมีบุคลิกภาพที่ดี

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าภาวะผู้นำจะมีสิ่งที่ได้มาพร้อมกับตำแหน่งหน้าที่ แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ ดังนั้นผู้บริหารที่เห็นความสำคัญของการใช้ภาวะผู้นำเป็นเครื่องมือในการนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จ จึงควรอย่างยิ่งที่จะศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารในองค์กรต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จ เพื่อให้ทราบว่าการเหล่านั้นมีแนวทางและ/หรือวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best practices) อันเกิดจากความสามารถของผู้บริหารองค์กรนั้น ๆ อย่างไร เพื่อจะได้นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของตนเองและของผู้บริหารภายในองค์กรต่อไป

ลักษณะของภาวะผู้นำ

ลักษณะของภาวะผู้นำ (Leadership) มีดังนี้ (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2544)

1. เป็นความสามารถที่จะมีอิทธิพลเหนือผู้อื่นในด้านการกระทำตามที่ผู้นำต้องการ และสามารถจูงใจบุคคลอื่นให้กระทำการกิจกรรมที่ช่วยให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรได้

2. เป็นกระบวนการความเป็นผู้นำจากการใช้อิทธิพลที่จะควบคุม และประสานงานกิจกรรมของสมาชิกกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย
3. เป็นลักษณะสัมพันธ์ทางอำนาจอย่างหนึ่งของผู้นำ จนได้รับการยอมรับนับถือในพฤติกรรมของเขาจากสมาชิกของกลุ่มอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
4. อิทธิพลในตัวของผู้ผู้นำที่นำมาใช้ให้เข้ากับสถานการณ์โดยการชี้แนะผ่านกระบวนการสื่อสารเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Specified Goal)
5. การกระทำร่วมกันระหว่างบุคคล โดยมีบุคคลหนึ่งทำหน้าที่ให้การชี้นำการกระทำดังกล่าวทำให้บุคคลอื่น ๆ เชื่อมั่นในผลงานของเขา ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้จากลักษณะการแสดงออกในการชี้แนะตามที่เขาได้แนะนำไว้
6. ความคิดริเริ่มและการรักษาสภาพของความเชื่อถือในการปฏิบัติการร่วมกัน
7. การที่บุคคลที่มีอิทธิพลมาก และทำให้เกิดการยอมรับเกี่ยวกับการบริหารงานประจำในองค์กร
8. เป็นกระบวนการในการใช้อิทธิพลที่มีต่อการดำเนินงานของกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร และมีการจูงใจให้เกิดพฤติกรรมในการทำงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรตลอดจนใช้อิทธิพลให้กลุ่มสร้างไว้ซึ่งวัฒนธรรมของตน

ลักษณะขององค์กรที่ผู้นำองค์กรมีภาวะผู้นำ

จากที่กล่าวมาข้างต้นเป็นการอธิบายถึงลักษณะของผู้นำที่มีภาวะผู้นำ (Leadership) ซึ่งค่อนข้างจะเป็นนามธรรมและวัดยาก ดังนั้น การพิจารณาว่าองค์กรใดมีภาวะผู้นำจึงต้องหาเกณฑ์วัดที่เป็นรูปธรรม คือ ผลที่เกิดจากการกระทำหรือการนำของผู้นำองค์กรนั้น ๆ ซึ่งพอจะสรุปลักษณะหรือสภาพแวดล้อมขององค์กรที่มีภาวะผู้นำได้ ดังนี้ (สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, 2545)

1. เป็นองค์กรที่มีการกำหนดทิศทาง การดำเนินธุรกิจขององค์กร (Organization directions) อย่างชัดเจน รวมถึงการที่ผู้บริหารได้มองหาโอกาสทางธุรกิจในอนาคตสำหรับบริษัทไว้ด้วย
2. มีวิธีการในการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ (Policy deployment) ที่เป็นรูปธรรม ตลอดจนมีการกำหนดปัจจัยในการวัดผลสำเร็จขององค์กรอย่างชัดเจน
3. มีการทบทวนทิศทางขององค์กรและมีการติดตามผลการดำเนินงาน (Organizational performance review) อย่างสม่ำเสมอ
4. มีการสื่อสาร (Communication) ภายในองค์กรที่มีประสิทธิภาพ ทำให้พนักงานและผู้บริหารทราบข้อมูลข่าวสารและความเคลื่อนไหวในองค์กร ตลอดจนทิศทางขององค์กรโดยทั่วถึง
5. มีการมอบหมายอำนาจ (Empowerment) ให้ผู้บริหารและพนักงานระดับต่าง ๆ ในองค์กร
6. องค์กรแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม โดยคำนึงถึงผลกระทบจากการดำเนินงานขององค์กรต่อสังคม และมีการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือสังคมอย่างสม่ำเสมอ (Public responsibility and citizenship)
7. ส่งเสริมการเรียนรู้ของพนักงานและการมีส่วนร่วมของพนักงาน (Employee learning and participation)

ตัวอย่างของบริษัทที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจอันเกิดจากความสามารถของผู้นำ

McDonald ซึ่งเดิมเป็นของสองพี่น้องตระกูล McDonald คือ Dick และ Maurice ที่สามารถดำเนินกิจการร้านค้าที่มีผลกำไรมากที่สุดในสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้โดยอาศัยความเป็นอัจฉริยะในการบริการ การจัดระเบียบภายในห้องครัว และการสร้างระบบใหม่ ๆ สำหรับการให้บริการอาหาร และเครื่องดื่ม แต่อย่างไรก็ดี สองพี่น้องตระกูล McDonald ก็ต้องประสบความล้มเหลวในความพยายามที่จะขยายร้านโดยการขายแฟรนไชส์ ทั้งนี้เนื่องจากขาดความสามารถในการเป็นผู้นำ

และขาดวิสัยทัศน์ จนกระทั่งทั้งสองได้มาร่วมทำธุรกิจกับ Ray Kroc เจ้าของบริษัทเล็ก ๆ ที่ส่งเครื่องชงนมให้กับร้าน McDonald ซึ่ง Ray มองเห็นศักยภาพในการเติบโตของร้าน McDonald จึงเจรจาขอซื้อสิทธิการขายแฟรนไชส์ และก่อตั้งเป็นบริษัท McDonald's System (ต่อมาเปลี่ยนเป็น McDonald's Corporation)

ภาวะผู้นำที่อยู่ในตัวของ Ray เช่น ความสามารถในการมองโอกาสทางธุรกิจในอนาคต ในขณะที่คนอื่นยังมองไม่เห็น หรือแม้แต่ความคิดในการนำชื่อแมคโดนัลด์มาตั้งเป็นชื่อร้าน ซึ่งสองพี่น้องตระกูลแมคโดนัลด์เองยังคิดว่าเป็นชื่อที่ไม่น่าจะมีใครรู้จัก เป็นต้น (สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, 2545)

แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำ

ทฤษฎีภาวะผู้นำ (Leadership Theories)

สมัยโบราณมนุษย์มีความเชื่อว่าการเป็นผู้นำเป็นเรื่องของความสามารถที่เกิดขึ้นเฉพาะตระกูล หรือเฉพาะบุคคลและสืบทอดสายกันได้ บุคลิกและลักษณะของการเป็นผู้นำ เป็นสิ่งที่มีความแต่กำเนิดและเป็นคุณสมบัติเฉพาะตัว สามารถถ่ายทอดทางพันธุกรรมได้ ผู้ที่เกิดในตระกูลของผู้นำย่อมจะต้องมีลักษณะผู้นำด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำเริ่มเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย มีการศึกษาและรวบรวมทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ โดยแบ่งตามระยะการพัฒนา ดังนี้

1. ทฤษฎีคุณลักษณะภาวะผู้นำ (Trait Theories)
2. ทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำ (Behavioral Theories)
3. ทฤษฎีตามสถานการณ์ (Situational or Contingency Leadership Theories)
4. ทฤษฎีความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership Theories)

ทฤษฎีคุณลักษณะภาวะผู้นำ (Trait Theories)

แนวคิดนี้ได้มุ่งอธิบายบุคลิกลักษณะของผู้นำ โดยเชื่อว่าผู้นำจะมีคุณสมบัติที่แตกต่างจากบุคคลทั่วไป นักวิชาการกลุ่มแนวคิดนี้จึงมุ่งศึกษาคุณสมบัติที่แตกต่างดังกล่าว จากการศึกษาผู้นำที่มีความโดดเด่นหลาย ๆ คน สามารถแบ่งคุณสมบัติที่ค้นพบได้เป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ลักษณะทางกายภาพ เช่น ความสูง รูปร่างภายนอก อายุ เป็นต้น 2) ลักษณะทางความสามารถ เช่น ความเฉลียวฉลาด ความรู้ ความสามารถในการพูดในที่สาธารณะ เป็นต้น 3) ลักษณะบุคลิกภาพ เช่น การควบคุมอารมณ์และการแสดงออกทางอารมณ์ บุคลิกภาพแบบเปิดเผย-เก็บตัว เป็นต้น (Bryman, 1992 อ้างใน Hartog และKoopman, 2001) แต่ก็มียงานวิจัยมากมายที่ขัดแย้งกันและกัน จนไม่สามารถพบข้อสรุปที่ชัดเจน อีกทั้งยังมีการศึกษาที่พบว่าคุณสมบัติของผู้นำไม่สามารถใช้ได้กับทุกสถานการณ์อีกด้วย (วิภาดา คุปตานนท์, 2544)

ระยะแรกของการศึกษาภาวะผู้นำเริ่มในปี ค.ศ. 1930-1940 แนวคิดมาจากทฤษฎีมหาบุรุษ (Greatman Theory of Leadership) ของกรีกและโรมันโบราณ มีความเชื่อว่า ภาวะผู้นำเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือโดยกำเนิด (Born leader) ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้แต่สามารถพัฒนาขึ้นได้ ลักษณะผู้นำที่ดีและมีประสิทธิภาพสูงจะประกอบด้วย ความเฉลียวฉลาด มีบุคลิกภาพซึ่งแสดงถึงการเป็นผู้นำ และต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถด้วย ผู้นำในยุคนี้ได้แก่ พระเจ้าโนโปเลียน ฮิตเลอร์ ฟอซบุรรมคำแห่งมหาราช สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระเจ้าตากสินมหาราช เป็นต้น ตัวอย่างการศึกษาเกี่ยวกับ Trait Theories ของ Gardner ได้แก่

1. The tasks of Leadership: กล่าวถึงงานที่ผู้นำจำเป็นต้องมี 9 อย่าง ได้แก่ มีการกำหนดเป้าหมายของกลุ่ม มีบรรทัดฐานและค่านิยมของกลุ่ม รู้จักสร้างและใช้แรงจูงใจ มีการบริหารจัดการ มีความสามารถในการปฏิบัติการ สามารถอธิบายได้ เป็นตัวแทนของกลุ่ม แสดงถึงสัญลักษณ์ของกลุ่ม และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2. Leader - constituent interaction เชื่อว่าผู้นำต้องมีพลังพิเศษเหนือบุคคลอื่นหรือมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น ๆ เพื่อที่สนองตอบความต้องการขั้นพื้นฐาน ความคาดหวังของบุคคล และผู้นำต้องมีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถพัฒนาตนเองและพัฒนาให้ผู้ตามมีความแข็งแกร่ง และสามารถยืนอยู่ด้วยตนเองอย่างอิสระ ทฤษฎีนี้พบว่า ไม่มีคุณลักษณะที่แน่นอนหรือชี้ชัดของผู้นำ เพราะผู้นำอาจไม่แสดงลักษณะเหล่านี้ออกมา

คุณลักษณะภาวะผู้นำ

ประวัติของการศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำ เริ่มต้นขึ้นระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 เมื่อนักจิตวิทยาในกองทัพของสหรัฐอเมริกาได้ทำ การค้นคว้าหาวิธีในการคัดเลือกนายทหาร การค้นคว้ามักกล่าว ได้จุดประกายให้เกิดความกระตือรือร้นสนใจในการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ในเรื่องนี้ อย่างจริงจัง ภายหลังจากที่สงครามยุติลง นักวิจัยในยุคต้น ๆ จึงพยายามที่จะระบุลักษณะเด่นที่สำคัญ ๆ ซึ่งเป็นตัวแยกแยะระหว่างบุคคลที่เป็นผู้นำที่มีประสิทธิผล (Effective Leaderships) ออกจากบุคคลที่ไม่ใช่ผู้นำ (Non Leaderships) (นิธย์ สัมมาพันธ์, 2546) แนวคิดนี้เกิดจากการพัฒนาภาวะผู้นำ ที่มีประสิทธิผลตามความเชื่อจากทฤษฎีผู้ยิ่งใหญ่ (GreatMan Theory) ในสมัยกรีกและโรมัน โดยมีความเชื่อว่า “ผู้นำเป็นมาแต่กำเนิดไม่สามารถสร้างได้” (Arnold and Feldman, 1986)

ในระหว่างช่วงเวลาที่มีความสนใจสูงสุดในการศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำ ในปีค.ศ. 1948 Stogdill (Stogdill, 1948) ได้สรุปผลวิจัยระหว่างปี ค.ศ. 1904-1948 จำนวน 124 เรื่อง พบว่า มีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับความหมายของผู้นำ ในฐานะผู้ใช้ความสามารถของตนช่วยให้ผู้อื่น ปฏิบัติภารกิจได้บรรลุเป้าหมาย คุณลักษณะที่ตรงตามสมมุติฐานดังกล่าว ได้แก่ มีความเฉลียวฉลาด ความรู้สึกไวในการรับรู้ต่อความต้องการของผู้อื่น ความเข้าใจในงาน มีความริเริ่ม มีความอดทนต่อการแก้ปัญหาต่าง ๆ มีความมั่นใจตนเอง ต้องการแสวงหางาน รับผิดชอบ และต้องการอยู่ในฐานะที่มีอำนาจและการควบคุม อย่างไรก็ตาม ความจำเป็นในการใช้คุณลักษณะแต่ละชนิดมาน้อย อย่งไรนั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์ โดยผลวิจัยเหล่านี้ ไม่อาจจะระบุคุณลักษณะใดคุณลักษณะหนึ่งว่าจำเป็น หรือให้ความมั่นใจอย่างเพียงพอว่าจะทำ ให้ผู้นำประสบความสำเร็จได้แต่อย่างใด

ต่อมา Stogdill ได้นำผลการวิจัยในช่วงปี ค.ศ. 1948-1970 จำนวน 163 เรื่องไปวิเคราะห์องค์ประกอบพบว่า ผู้นำมีความแตกต่างจากคนอื่น ๆ ตรงที่มีทักษะต่อไปนี้ดีกว่า คือ ทักษะในการติดต่อระหว่างบุคคล ทักษะทางเทคนิค ทักษะการจัดการ ทักษะทางสติปัญญา นอกจากนั้น ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบยังอธิบายวิธีการที่ผู้นำ สร้างความสัมพันธ์กับกลุ่ม คือ เป็นผู้สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่ม เช่น เป็นผู้ประสานกลุ่ม เป็นผู้สร้างแรงจูงใจการทำงาน ควบคุมกลุ่ม อย่างไม่เป็นทางการ เป็นต้น (Stogdill and Bass, 1981)

จากการสรุปงานวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับการเป็นผู้นำของ Stogdill ทั้งในปี ค.ศ. 1948 และ ค.ศ. 1970 มีความเห็นสอดคล้องกันว่าคุณลักษณะของผู้นำที่ดี มีดังนี้ (Stogdill, 1974)

1. ลักษณะทางกาย ผู้นำเป็นผู้ที่แข็งแรง มีร่างกายเป็นสง่า
2. ภูมิหลังทางสังคม ผู้นำเป็นผู้ที่มีการศึกษา และมีสถานะทางสังคมดี
3. สถิติปัญญา ผู้นำเป็นผู้ที่มีสถิติปัญญาสูง มีการตัดสินใจดี และมีทักษะในการสื่อความหมายและการพูด
4. บุคลิกภาพ ผู้นำเป็นผู้ที่มีความตื่นตัวอยู่เสมอ ควบคุมอารมณ์ได้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจริยธรรม มีความเชื่อมั่นในตนเอง
5. ลักษณะที่เกี่ยวข้องกับงาน ผู้นำเป็นผู้ที่มีความปรารถนาจะทำ ดีที่สุดปรารถนาที่จะรับผิดชอบ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มุ่งทำงาน
6. ลักษณะทางสังคม ผู้นำเป็นผู้ที่ปรารถนาและร่วมมือกับคนอื่น มีเกียรติและเป็นที่ยอมรับของสมาชิกและคนอื่น ๆ เข้าสังคมได้เก่ง มีความเฉลียวฉลาดในการสังคม

จากการสรุปคุณลักษณะของผู้นำที่ดีของ Stogdill ดังกล่าวนั้น พบว่าการยอมรับในคุณลักษณะทางกายของผู้นำ ในปัจจุบันเริ่มลดน้อยลง ส่วนในด้านสถิติปัญญาความรู้ความสามารถของผู้นำ โดยทั่วไปมักจะค่อนข้างสูงกว่าผู้ตามหรือผู้ร่วมงานโดยเฉลี่ย และเมื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะต่าง ๆ ทั้ง 6 ด้าน จะเห็นได้ว่าบุคลิกภาพของผู้นำ เป็นตัวกำหนดภาวะผู้นำอย่างชัดเจนมากกว่าคุณลักษณะอื่น ๆ ซึ่งหากพิจารณาแล้วก็จะเห็นว่าบุคลิกภาพได้รวมเอาสิ่งต่าง ๆ เข้าไว้มากมายไม่ว่าจะเป็น ลักษณะทางกาย สถิติปัญญา ความรู้ความสามารถ ลักษณะที่เกี่ยวข้องกับงาน หรือลักษณะทางสังคม ก็ถือว่ารวมอยู่ในการจำแนกประเภทแบบกว้าง ๆ ของบุคลิกภาพได้

จากการสังเคราะห์งานวิจัยในระยะหลัง ๆ Stogdill (Stogdill, 1981) พบว่า มีคุณลักษณะของผู้นำบางประการที่พบเสมอในผู้นำ ที่มีประสิทธิผลคุณลักษณะเหล่านี้ ได้แก่

1. การมีความรับผิดชอบ
2. มีความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้สำเร็จ
3. มีความแข็งแรง
4. มีความเพียรพยายาม

5. รู้จักเสี่ยง
6. มีความคิดริเริ่ม
7. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
8. มีความสามารถที่จะจัดการกับความเครียด
9. มีความสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อคนอื่น
10. มีความสามารถที่จะประสานพลังทั้งหลายเพื่อการทำงานให้สำเร็จ

หลักการสำคัญที่ได้จากการศึกษาวิจัยลักษณะผู้นำ ก็คือ ความคิดในเรื่องการถ่วงดุล (Balance) ซึ่งหมายถึงกรณีต่อไปนี้ (Yukl, 1989)

1. การมีลักษณะบางอย่างที่เหมาะสม เช่น ความต้องการการบรรลุผลสำเร็จ ความต้องการผูกพันกับผู้อื่น ความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าเสี่ยงริเริ่ม กล้าตัดสินใจ การรักษาสិทธิ คือ ผู้นำไม่ควรมีลักษณะดังกล่าวมากหรือน้อยจนเกินไป
2. การมีอารมณ์ควบคู่กัน เช่น อารมณ์ที่อยากมีอำนาจอย่างแรงกล้าต้องควบคู่ไปกับการมีวุฒิภาวะทางอารมณ์เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้นำหลงอำนาจ คือ ไม่รวบอำนาจแต่แบ่งปันอำนาจ (Empowerment) ให้ผู้ใต้บังคับบัญชา
3. การคำนึงถึงงานต้องสมดุลกับการคำนึงถึงคน เช่น การคำนึงถึงความต้องการของผู้นำ ต้องสมดุลกับการคำนึงถึงความต้องการขององค์กร การคำนึงถึงความต้องการของผู้ใต้บังคับบัญชา ต้องสมดุลกับความต้องการของกลุ่ม การเปลี่ยนแปลงต้องสมดุลกับความต่อเนื่องของงาน เป็นต้น สรุปได้ว่าลักษณะผู้นำที่มีประสิทธิผล คือ บุคคลที่ประสบความสำเร็จในการสร้างดุลยภาพเหมาะสมกับบทบาทที่ขัดแย้งกัน

Magnuson (1971) ได้ศึกษาวิจัยพบว่าคุณลักษณะของผู้จัดการโรงเรียนออกเป็น 2 ลักษณะ คือ คุณลักษณะด้านวิชาชีพ และคุณลักษณะส่วนตัว ทั้งสองคุณลักษณะมีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

1. คุณลักษณะด้านวิชาชีพ ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้
 - 1.1 มีความสามารถในการติดต่อและเข้ากับผู้อื่นได้ดี
 - 1.2 มีความรู้ในสาขาวิชาชีพเป็นอย่างดี

- 1.3 รู้จักมอบหมายงานให้ผู้อื่นทำ
 - 1.4 ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี
 - 1.5 ให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
 - 1.6 เป็นผู้ที่น่าเชื่อถือและมีเวลาสำหรับผู้ร่วมงาน
 - 1.7 ให้ความสนใจในบุคคลอื่น ๆ
 - 1.8 มีความสามารถในการวางแผนและการจัดระเบียบงาน
 - 1.9 รับฟังความคิดเห็นจากบุคคลอื่น ๆ
 - 1.10 รู้จักใช้ช่องทางแห่งอำนาจหน้าที่
2. คุณลักษณะส่วนตัว ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้
- 2.1 มีวิจรรย์ญาณและมีความยุติธรรม
 - 2.2 มีความซื่อสัตย์และจงรักภักดี
 - 2.3 มีความรู้กว้างขวาง
 - 2.4 เป็นผู้ที่มีสติไม่ใช้อารมณ์
 - 2.5 มีความจริงใจ
 - 2.6 มีความเป็นมิตร
 - 2.7 มีอารมณ์ขัน
 - 2.8 มีใจกว้างและเปิดเผย
 - 2.9 มีความเสมอต้นเสมอปลาย
 - 2.10 มีความเมตตาปราณีและเอื้ออาทรต่อผู้อื่น

Henri Fayol (1949) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติที่จำเป็นของผู้นำ ไว้ในหนังสือชื่อ General and Industrial Administration ซึ่งเขาเองเป็นผู้เขียนขึ้นไว้ดังนี้

1. ผู้นำที่ดีจะต้องมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง (Physical)
2. ผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้มีสภาพจิตที่ดี (Mental) กล่าวคือ มีความสามารถที่จะเข้าใจเรียนรู้ และปรับตัวได้
3. ผู้นำที่ดีจะต้องมีศีลธรรมจรรยา (Moral)

4. ผู้นำที่ดีจะเป็น ผู้มีการศึกษา (Education)
5. ผู้นำที่ดีจะต้องมีความเข้าใจในระเบียบวิธีการ (Technical) ในการปฏิบัติงาน
6. ผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้มีประสบการณ์ (Experience) อย่างกว้างขวาง

ประชุม รอคประเสริฐ (2527) ได้วิเคราะห์และจัดเป็นหมวดหมู่ของคุณลักษณะของความเป็นผู้นำ ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ 5 ด้าน คือ

1. ด้านความสามารถ (Capacity) หมายถึง ความเป็นผู้มีสติปัญญาดี ความเป็นผู้มีควมตื่นตัวอยู่เสมอ เป็นผู้มีความสามารถในการใช้ภาษาในการติดต่อกับผู้อื่น เป็นผู้มีควมริเริ่มสร้างสรรค์ และความเป็นผู้มีวิจรณ์ญาณในการตัดสินใจ
2. ด้านความสำเร็จ (Achievement) หมายถึง ความเป็นผู้ใฝ่ในการศึกษาหาความรู้และป็นนักวิชาการ ความเป็นผู้มีควมรู้ในการปฏิบัติงาน และป็นผู้ที่ทำงานให้สำเร็จด้วยควมมีน้ำใจป็นนักกีฬา
3. ด้านควมรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง ความเป็นผู้ที่ไว้วางใจได้ ความเป็นผู้มีควมคิดริเริ่ม ความเป็นผู้ทำงานเสมอต้นเสมอปลาย ความเป็นผู้มุ่งมั่นในการทำงาน ความเป็นผู้มีควมเชื่อมั่นในตนเอง และความเป็นผู้ปรารถนาที่จะทำงานให้ได้ดีมีคุณภาพ
4. ด้านควมมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง ควมสามารถที่จะให้ควมร่วมมือในกิจกรรมและงานสังคมต่าง ๆ รวมทั้งการมีควมสามารถในการปรับปรุงตนให้เข้ากับบุคคลอื่น ๆ และมีอารมณ์ขันตามโอกาสอันควร
5. ด้านฐานะตำแหน่ง (Status) หมายถึง ควมควมว่า จะต้องป็นผู้ที่มีฐานะทางสังคมและมีฐานะทางเศรษฐกิจดี รวมทั้งป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับนับถือป็นที่ชื่นชมแก่บุคคลโดยทั่วไป
6. ด้านสถานการณ์ (Situation) หมายถึง ควมควมว่า จะต้องป็นบุคคลที่รู้จักกาลเทศะมีความคิดมีทักษะ ให้ควมสนใจกับบุคคลอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ได้บังคับบัญชา รวมทั้งรู้ถึงวิธีการและเป้าหมายในการที่จะทำงานให้เป็นผลสำเร็จ

ความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะภาวะผู้นำ ได้ลดน้อยลงไปภายหลังที่สตอกคิลล์ และคนอื่น ๆ ได้นำ ผลการศึกษาวิจัยก่อนปี ค.ศ. 1940 ไปเปรียบเทียบกับผลการวิจัยช่วงปี ค.ศ. 1940-1970 พบว่า ผลการวิจัยดังกล่าวไม่สัมพันธ์กับภาวะผู้นำเสมอไป (Stogdill and Bass, 1981) เช่นพบว่า ผู้นำไม่จำเป็นต้องมีสติปัญญาสูงเสมอไป ผู้มีสติปัญญาปานกลางก็เป็นผู้นำได้ การศึกษาของ Ghiselli (1963) และ Kraut (1969) พบว่าผู้จัดการที่มีสติปัญญาสูงเกินไป มักปฏิบัติงานล้มเหลวหรือทำงานไม่ได้ดีเท่าที่ควร และไม่ได้ก้าวหน้าไปกว่าผู้จัดการที่มีสติปัญญาปานกลาง ผลการค้นพบเหล่านี้ ทำให้กระแสแนวคิดภาวะผู้นำ เปลี่ยนแปลงไปสู่ระยะการศึกษาพฤติกรรมภาวะผู้นำ

อย่างไรก็ตาม คุณลักษณะผู้นำยังคงต้องทำความเข้าใจต่อไป เพราะการศึกษาภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล ยังคงต้องเกี่ยวกับคุณลักษณะของบุคคลและทักษะผู้นำ (Arnold and Feldman, 1986) จากการพยายามศึกษาวิจัยในยุคปัจจุบันพบว่า การละทิ้งความพยายามในงานวิจัยตามทฤษฎีคุณลักษณะผู้นำนี้ อาจเป็นการด่วนตัดสินใจเร็วเกินไปเพราะเทคนิคใหม่ ๆ ที่ก้าวหน้าทางวิชาการ สถิติในขณะนี้ สามารถช่วยให้มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างผลงานวิจัยต่าง ๆ ได้ดีกว่าอดีตที่ผ่านมา ผลการประมวลข้อมูลชี้ให้เห็นว่า มีคุณลักษณะเด่นหลายอย่างที่มีจะมีอยู่ในตัวบุคคลที่ได้รับการระบุว่าเป็นผู้นำ เช่น สติปัญญา ลักษณะเด่นที่เหนือชั้นกว่าคนรอบข้างการเชิงเป็นฝ่ายรุก และการตัดสินใจที่เฉียบขาด เป็นต้น (นิคซ์ สัมมาพันธ์, 2546)

โดยเฉพาะในยุคศตวรรษที่ 21 องค์กรทั้งหลายล้วนเผชิญกับปัญหาท้าทายใหม่ ๆ มากมาย ทำให้บทบาทผู้นำ เพิ่มความซับซ้อนและมีความสำคัญยิ่งขึ้น ผู้นำในอนาคตจำเป็นต้องมีทักษะและสมรรถนะใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นเพราะปัจจัยจากภายนอกหลายประการ สมรรถนะที่นับวันจะทวีความสำคัญมากขึ้น ได้แก่ ความสามารถในการคิดเชิงซับซ้อน (Cognitive Complexity) ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Learning) ความสามารถด้านความยืดหยุ่นทางพฤติกรรม (Behavioral Flexibility) การไวต่อการรับรู้ทางวัฒนธรรม (Cultural Sensitivity) ความสามารถวิเคราะห์กระบวนการ (Process Analysis) และความสามารถในการประกอบการอิสระ (Entrepreneurial Ability) เป็นต้น (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2544)

แนวคิดด้านคุณลักษณะ จึงมีความสำคัญต่อการปรับปรุงความมีประสิทธิภาพทางการบริหาร การมีข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะ และทักษะของบุคคลมีความจำเป็นมาก โดยเฉพาะในกระบวนการคัดเลือกบุคคลขึ้นสู่ตำแหน่งบริหาร ให้สอดคล้องกับความต้องการของงานต่าง ๆ รวมทั้งการจัดทำแผนการพัฒนาบุคลากรเพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้น

เมื่ออดีตนายกรัฐมนตรีของอังกฤษ นางมาร์กาเรต แทตเชอร์ อยู่ในตำแหน่ง นางได้รับกล่าวขานไปทั่วโลกว่าเป็นหญิงเหล็ก หัวใจสิงห์ มีความเชื่อมั่นตนเองสูง มุ่งมั่นและตัดสินใจที่เด็ดขาด คำอธิบายเช่นนี้ก็คือ คุณลักษณะ (Traits) ที่คนทั่วไปมีต่ออดีตนายกรัฐมนตรีผู้นั้นและเป็นคำยืนยันถึงความสำคัญของทฤษฎีคุณลักษณะของผู้นำนั่นเอง มีการกล่าวถึงคุณลักษณะของผู้นำคนอื่น เช่น อดีตนายกรัฐมนตรีเนลสัน แมนเดลา ของแอฟริกาใต้ ว่าเป็นผู้นำโดยขบวนการหรือผู้นำโดยเสน่ห์ (Charismatic leaders) เป็นต้น ได้มีการศึกษาค้นคว้าในตะวันตก ตั้งแต่ ทศวรรษ 1930 เรื่อยมาเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ ด้านสังคมและด้านสติปัญญาเพื่อหาคำตอบว่า คนที่เป็นผู้นำมีอะไรแตกต่างกับคนที่ไม่เป็นผู้นำ โดยพบว่าคุณลักษณะสำคัญของคนเป็นผู้นำมีอยู่ 6 ประการ ได้แก่

1. ความมีพลังและความทะเยอทะยาน (Energy and ambition)
2. ความปรารถนาที่จะนำผู้อื่น (The desire to lead)
3. ความซื่อสัตย์มีจริยธรรมยึดมั่นหลักการ (Honesty and integrity)
4. ความเชื่อมั่นตนเอง (Self-confidence)
5. ความเฉลียวฉลาด (Intelligence)
6. ความรอบรู้ในงาน (Job-relevant knowledge)

ต่อมาเมื่อผลวิจัยเพิ่มเติมที่สนับสนุนถึงคุณลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของผู้นำ ได้แก่ ความสามารถสูงในการควบคุมตนเอง (High self-monitoring) โดยคนที่มีคุณลักษณะด้านนี้มีความสามารถในการยืดหยุ่นต่อการปรับพฤติกรรมตนเอง ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี กล่าวโดยรวมผลการศึกษาวิจัยด้านคุณลักษณะของผู้นำว่าครั้งศตวรรษ สรุปได้ว่า คุณลักษณะมีความสำคัญต่อความสำเร็จของผู้นำมากขึ้น แต่ยังไม่พบว่าคุณลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งที่ประกันต่อความสำเร็จดังกล่าวได้

การศึกษาภาวะผู้นำโดยยึดด้านคุณลักษณะเป็นเกณฑ์นั้นพบว่ามิจุดอ่อนอยู่อย่างน้อย 4 ประการ ได้แก่

1. ยังไม่พบว่ามีคุณลักษณะใดมีความเป็นสากลที่สอดคล้องกับการเป็นผู้นำได้ดีในทุกสถานการณ์

2. คุณลักษณะของผู้นำมักใช้ได้ดีกับสถานการณ์ที่ขาดความชัดเจน (Weak situation) แต่ในสถานการณ์ที่มีความชัดเจน (Strong situation) เช่น เป็นองค์กรแบบทางการที่มีโครงสร้างกฎระเบียบชัดเจน มีปทัสถานทางพฤติกรรมที่ปฏิบัติแน่นอน ในสถานการณ์เช่นนี้ คุณลักษณะของผู้นำมีความสำคัญลดลง

3. ยิ่งขาดความชัดเจนในแง่ความเป็นเหตุและผลต่อกัน เช่น ผู้นำมีความเชื่อมั่นตนเองมาก่อน หรือว่าเมื่อประสบความสำเร็จในงานแล้ว ส่งผลให้ผู้นำมีความมั่นใจตนเอง เป็นต้น

4. คุณลักษณะน่าจะเป็นเครื่องบ่งบอกถึงความเป็นผู้นำได้มากกว่าที่จะใช้แยกคนเป็นผู้นำออกจากคนที่ไม่ใช่ผู้นำ

อย่างไรก็ตามในยุคศตวรรษที่ 21 เมื่อองค์กรทั้งหลายต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและมีปัญหาที่ท้าทายใหม่ ๆ เกิดขึ้น มากมาย บทบาทของผู้นำจึงทวีความซับซ้อนและเพิ่มความสำคัญยิ่งขึ้น ผู้นำในอนาคตไม่เพียงแต่มีคุณลักษณะที่กล่าวแล้ว แต่ต้องมีทักษะและสมรรถนะใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ได้แก่ ความสามารถในการคิดเชิงซับซ้อน (Cognitive complexity) ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-learning) ความสามารถด้านพฤติกรรมที่ยืดหยุ่นได้มากขึ้น (Behavioral flexibility) ความไวต่อการรับรู้ทางวัฒนธรรม (Cultural sensitivity) ความสามารถวิเคราะห์กระบวนการ (Process analysis) และความสามารถในการประกอบอาชีพอิสระ (Entrepreneurial ability) เป็นต้น

ทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำ (Behavioral Theories)

แนวคิดนี้ศึกษาถึงพฤติกรรมที่ผู้นำแสดงออก เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติและประสิทธิผลตามที่ต้องการ โดยผู้นำแต่ละคนจะมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไป มหาวิทยาลัยและสถาบันต่างๆ ในสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสนใจและทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้นำ โดยทำการศึกษาถึงพฤติกรรมของผู้นำที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งผลสรุปที่สำคัญๆ มีดังต่อไปนี้ (วิภาดา คุปตานนท์, 2544)

1. ภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตยและผู้นำแบบเผด็จการ (Democratic leadership – Autocratic leadership) Tannenbaum และ Schmidt อธิบายว่า ผู้นำแบบประชาธิปไตยนิยมกระจายอำนาจ มอบหมายงานให้สมาชิก และเปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในทางตรงกัน

ข้าม ผู้นำแบบเผด็จการมักนิยมใช้ดุลยพินิจและการตัดสินใจด้วยตัวเอง และมักไม่เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

2. การศึกษาของ University of Michigan ได้แจกแจงพฤติกรรมของผู้นำที่แตกต่างกันใน 3 ลักษณะอย่างเห็นได้ชัด คือ 1) พฤติกรรมผู้นำที่มุ่งคน (People-oriented behaviors) ที่ให้ความสำคัญต่อสมาชิกหรือพนักงาน เข้าใจความแตกต่างและยอมรับความสำคัญของพนักงาน มีการเปิดโอกาสให้พนักงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อีกทั้งยังสนใจและเข้าใจความต้องการของพนักงาน 2) พฤติกรรมของผู้นำที่มุ่งงาน (Task-oriented behaviors) ที่ผู้นำเน้นความสำเร็จของการทำงาน เน้นการสร้างงานและผลผลิตที่มีมาตรฐานสูง เน้นการใช้กฎ ระเบียบ ข้อปฏิบัติเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย

3. การศึกษาของ Ohio State University ได้สรุปว่าพฤติกรรมของผู้นำสามารถแบ่งได้เป็น 2 ด้าน คือ 1) พฤติกรรมที่มุ่งสร้างโครงสร้าง (Initiation structure) ที่ผู้นำให้ความสำคัญกับกฎเกณฑ์การบังคับบัญชา เน้นบทบาทหน้าที่ตามตำแหน่ง และเน้นผลงานที่เกิดจากการทำงานตามโครงสร้าง 2) พฤติกรรมที่มุ่งความสัมพันธ์ (Consideration) ผู้นำจะให้ความสำคัญกับการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับสมาชิก และมีส่วนร่วมในการทำงานของสมาชิก

4. Managerial Grid เป็นตัวอย่างหนึ่งของการศึกษาพฤติกรรมของผู้นำที่ผนวกแนวคิดทางพฤติกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน โดย Blake และ Mouton (1991) ได้สร้างตาราง 2 มิติ โดยให้แกนนอนแทนผู้นำที่มุ่งผลงาน (Production-oriented leader) และแกนตั้งแทนผู้นำที่มุ่งคน (People-oriented leadership) ซึ่งผู้นำที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ได้แก่ ผู้นำที่มุ่งทั้งงานและคน (มัลลิกา ดันสอน, 2544)

เป็นการพัฒนาในช่วงปี ค.ศ.1940-1960 แนวคิดหลักของทฤษฎี คือ ให้มองในสิ่งที่ผู้นำปฏิบัติและชี้ให้เห็นว่าทั้งผู้นำและผู้ตามต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน นักทฤษฎี ได้แก่ Kurt Lewin, Rensis Likert, Blake and Mouton และ Douglas McGregor

1. Kurt Lewin's Studies แบ่งลักษณะผู้นำเป็น 3 แบบ คือ

1.1 ผู้นำแบบอัตถนิยมหรืออัตตา (Autocratic Leaders) จะตัดสินใจด้วยตนเอง ไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แน่นอนขึ้นอยู่กับตัวผู้นำเอง คิดถึงผลงานไม่คิดถึงคน บางครั้งทำให้เกิด

ศัตรูได้ ผู้นำลักษณะนี้จะใช้ได้ในช่วงภาวะวิกฤตเท่านั้น ผลของการมีผู้นำลักษณะนี้จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่มีความเชื่อมั่นในตัวเอง และไม่เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

1.2 ผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic Leaders) ใช้การตัดสินใจของกลุ่มหรือให้ผู้ตามมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รับฟังความคิดเห็นส่วนรวม ทำงานเป็นทีม มีการสื่อสารแบบ 2 ทาง ทำให้เพิ่มผลผลิตและความพึงพอใจในการทำงาน บางครั้งการอิงกลุ่มทำให้ใช้เวลานานในการตัดสินใจ ระยะเวลาที่เร่งด่วนผู้นำลักษณะนี้ไม่เกิดผลดี

1.3 ผู้นำแบบตามสบายหรือเสรีนิยม (Laissez-Faire Leaders) จะให้อิสระกับผู้ใต้บังคับบัญชาเต็มที่ในการตัดสินใจแก้ปัญหา จะไม่มีการกำหนดเป้าหมายที่แน่นอน ไม่มีหลักเกณฑ์ ไม่มีระเบียบ จะทำให้เกิดความคับข้องใจหรือความไม่พอใจของผู้ร่วมงานได้ และได้ผลผลิตต่ำ การทำงานของผู้นำลักษณะนี้เป็นการกระจายงานไปที่กลุ่ม ถ้ากลุ่มมีความรับผิดชอบและมีแรงจูงใจในการทำงานสูง จะสามารถควบคุมกลุ่มได้ดี มีผลงานและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ลักษณะผู้นำแต่ละแบบจะสร้างบรรยากาศในการทำงานที่แตกต่างกัน ดังนั้นการเลือกใช้ลักษณะผู้นำแบบใดขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสถานการณ์ด้วย

2. Likert's Michigan Studies

Rensis Likert และสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยมิชิแกนทำการวิจัยด้านภาวะผู้นำโดยใช้เครื่องมือที่ Likert และกลุ่มคิดขึ้น ประกอบด้วย ความคิดรวบยอดเรื่องภาวะผู้นำ แรงจูงใจ การติดต่อสื่อสาร การปฏิสัมพันธ์และการใช้อิทธิพล การตัดสินใจ การตั้งเป้าหมาย การควบคุมคุณภาพและสมรรถนะของเป้าหมาย โดยแบ่งลักษณะผู้นำเป็น 4 แบบ คือ

2.1 แบบใช้อำนาจ (Exploitive - Authoritative) ผู้บริหารใช้อำนาจเผด็จการสูง ใ้ว่างใจผู้ใต้บังคับบัญชาเล็กน้อย บังคับบัญชาแบบขู่เข็ญมากกว่าการชมเชย การติดต่อสื่อสารเป็นแบบทางเดียวจากบนลงล่าง การตัดสินใจอยู่ในระดับเบื้องบนมาก

2.2 แบบใช้อำนาจเชิงเมตตา (Benevolent - Authoritative) ปกครองแบบพ่อปกครองลูก ให้ความไว้วางใจผู้ใต้บังคับบัญชา สูงใจโดยการให้รางวัล แต่บางครั้งขู่ลงโทษ ขอมให้มีการ

ติดต่อสื่อสารจากเบื้องล่างสู่เบื้องบนได้บ้าง รับฟังความคิดเห็นจากผู้ใต้บังคับบัญชาบ้าง และบางครั้งยอมให้การตัดสินใจ แต่อยู่ภายใต้การควบคุมอย่างใกล้ชิดของผู้บังคับบัญชา

2.3 แบบปรึกษาหารือ (Consultative - Democratic) ผู้บริหารจะให้ความไว้วางใจ และการตัดสินใจแต่ไม่ทั้งหมด จะใช้ความคิดและความเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาเสมอ ให้องค์กร เพื่อสร้างแรงจูงใจ จะลงโทษนาน ๆ ครั้งและใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม มีการติดต่อสื่อสารแบบ 2 ทางจากระดับล่างขึ้นบนและจากระดับบนลงล่าง การวางแผนนโยบายและการตัดสินใจมาจาก ระดับบน ขณะเดียวกันก็ยอมให้การตัดสินใจบางอย่างอยู่ในระดับล่าง ผู้บริหารเป็นที่ปรึกษาใน ทุกด้าน

2.4 แบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Participative - Democratic) ผู้บริหารให้ความ ไว้วางใจ และเชื่อถือผู้ใต้บังคับบัญชา ยอมรับความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาเสมอ มีการให้ รางวัตอบแทนเป็นความมั่นคงทางเศรษฐกิจแก่กลุ่ม มีการบริหารแบบมีส่วนร่วม ตั้งจุดประสงค์ ร่วมกัน มีการประเมินความก้าวหน้า มีการติดต่อสื่อสารแบบ 2 ทางทั้งจากระดับบนและระดับล่าง ในระดับเดียวกัน หรือในกลุ่มผู้ร่วมงานสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารได้ทั้งในกลุ่มผู้บริหาร และกลุ่มผู้ร่วมงาน

Likert พบว่า การบริหารแบบที่ 4 จะทำให้ผู้นำประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ และยังพบว่าผลผลิตสูงขึ้นด้วย ซึ่งความสำเร็จขึ้นกับการมีส่วนร่วมมากน้อยของผู้ใต้บังคับบัญชา

3. Blake and Mouton's managerial Grid

Blake and McCance (1991) กล่าวว่า ภาวะผู้นำที่ดีมีปัจจัย 2 อย่างคือ คน (People) และผลผลิต (Product) โดยกำหนดคุณภาพและลักษณะสัมพันธภาพของคนเป็น 1-9 และกำหนด ผลผลิตเป็น 1-9 เช่นกัน และสรุปว่าถ้าคนมีคุณภาพสูงจะส่งผลให้ผลผลิตมีปริมาณและคุณภาพสูง ตามไปด้วย เรียกรูปแบบนี้ว่า Nine-Nine Style (9, 9 style) ซึ่งรูปแบบของการบริหารแบบตาข่ายนี้ จะแบ่งลักษณะเด่น ๆ ของผู้นำไว้ 5 แบบ คือ แบบมุ่งงานเป็นหลัก แบบมุ่งคนเป็นหลัก แบบมุ่งงาน ต่ำมุ่งคนต่ำ แบบทางสายกลาง และแบบทำงานเป็นทีม

และงานที่น่าอยู่ จะมุ่งผลงานโดยไม่สร้างความกดดันแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา โดยผู้บริหารมีความเชื่อว่า บุคลากรมีความสุขในการทำงาน การนิเทศในการทำงานควรมีเพียงเล็กน้อย ไม่จำเป็นต้องมีการควบคุมในการทำงาน ลักษณะคล้ายการทำงานในครอบครัวที่มุ่งเน้นความพึงพอใจ ความสนุกสนานในการทำงานของผู้ร่วมงาน เพื่อหลีกเลี่ยงการต่อต้านต่าง ๆ

3. แบบมุงงานต่ำมุงคนต่ำ (Impoverished) แบบ 1,1 ผู้บริหารจะสนใจคนและสนใจงานน้อยมาก ใช้ความพยายามเพียงเล็กน้อยเพื่อให้งานดำเนินไปตามที่มุ่งหมาย และคงไว้ซึ่งสมาชิกภาพขององค์กร ผู้บริหารมีอำนาจในตนเองต่ำ มีการประสานงานกับผู้ใต้บังคับบัญชาน้อยเพราะขาดภาวะผู้นำ และมักจะมอบหมายให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำเป็นส่วนใหญ่

4. แบบทางสายกลาง (Middle of The Road Management) แบบ 5,5 ผู้บริหารหวังผลงานเท่ากับขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน ใช้ระบบราชการที่มีกฎระเบียบแบบแผน ผลงานได้จากการปฏิบัติตามระเบียบ โดยเน้นขวัญ ความพึงพอใจ หลีกเลี่ยงการใช้กำลังและอำนาจ ขอมรับผลที่เกิดขึ้นตามความคาดหวังของผู้บริหาร มีการจัดตั้งคณะกรรมการในการทำงาน หลีกเลี่ยงการทำงานที่เสี่ยงเกินไป มีการประนีประนอมในการจัดการกับความขัดแย้ง ผู้ร่วมงานคาดหวังว่าผลประโยชน์มีความเหมาะสมกับการปฏิบัติงานที่ได้กระทำลงไป

5. แบบทำงานเป็นทีม (Team Management) แบบ 9,9 ผู้บริหารให้ความสนใจทั้งเรื่องงานและขวัญกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา คือ ความต้องการขององค์กรและความต้องการของคนทำงานจะไม่ขัดแย้งกัน เน้นการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ บรรยากาศในการทำงานสนุกสนาน ผลสำเร็จของงานเกิดจากความรู้สึกยึดมั่นของผู้ปฏิบัติในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิก สัมพันธภาพระหว่างผู้บริหารกับผู้ตาม เกิดจากความไว้วางใจ เคารพนับถือซึ่งกันและกัน ผู้บริหารแบบนี้เชื่อว่า คนเป็นเพียงผู้เสนอแนะหรือให้คำปรึกษาแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาเท่านั้น อำนาจการวินิจฉัยสั่งการและอำนาจการปกครองบังคับบัญชาอยู่ที่ผู้ใต้บังคับบัญชา มีการยอมรับความสามารถของแต่ละบุคคล ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน

4. McGregor's : Theory X and Theory Y

Douglas McGregor เป็นนักจิตสังคมชาวอเมริกา ซึ่งทฤษฎีนี้เกี่ยวข้องกับทฤษฎีแรงจูงใจและทฤษฎีความต้องการขั้นพื้นฐานของมาสโลว์ ซึ่ง McGregor มีความเห็นว่า การทำงานกับคนจะต้องคำนึงถึง ธรรมชาติของมนุษย์และพฤติกรรมของมนุษย์ คือ มนุษย์มีความต้องการ

พื้นฐาน และต้องการแรงจูงใจ ผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพจะต้องให้สิ่งที่ผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชาต้องการจึงจะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความศรัทธา และกระตือรือร้นช่วยกันปฏิบัติงานให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

Theory X พื้นฐานของคน คือ ไม่ชอบทำงาน พื้นฐานคนขี้เกียจ อยากได้เงิน อยากสบาย เพราะฉะนั้นบุคคลกลุ่มนี้จำเป็นต้องคอยควบคุมตลอดเวลา และต้องมีการลงโทษมีกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด

Theory Y เป็นกลุ่มที่มองในแง่ดี มีความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบ เต็มใจทำงาน มีการเรียนรู้ มีการพัฒนาตนเอง พัฒนางาน มีความคิดสร้างสรรค์ และมีศักยภาพในตนเอง

ทฤษฎีตามสถานการณ์ (Situational or Contingency Leadership Theories)

เป็นการศึกษาที่เน้นการปรับสภาพการนำ หรือการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ลักษณะของการนำก็จะเปลี่ยนแปลงไป แนวคิดนี้จะหารูปแบบการนำที่เหมาะสมและเกิดผลดีในสถานการณ์ต่าง ๆ (คิลก ถือกกล้า, 2547) 1. การศึกษาของ Fiedler (1967) ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะขึ้นอยู่กับความเหมาะสมระหว่างพฤติกรรมของผู้นำ สมาชิก และสถานการณ์ในการปฏิบัติงาน กล่าวคือ สิ่งแวดล้อมจะมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของผู้นำ (มัลลิกา ดันสอน, 2544) 2. ทฤษฎีมุ่งสู่เป้าหมาย (Path-goal Theory) ทฤษฎีนี้พยายามอธิบายผลกระทบของพฤติกรรมผู้นำที่มีต่อการจูงใจ ความพึงพอใจ และการปฏิบัติงานของสมาชิก (สร้อยตระกูล (ดิทยานนท์) อรรถมานะ, 2543: 272) มีการเน้นที่เป้าหมาย โดยดูพฤติกรรมของผู้นำที่แสดงออก เพื่อให้สมาชิกประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของบุคคลและองค์กร ผู้นำที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้สมาชิกบรรลุเป้าหมายส่วนบุคคลและองค์กร ผู้นำสามารถเพิ่มแรงจูงใจ ความพึงพอใจแก่ผู้ตามได้ โดยการให้รางวัล 3. การศึกษาของ Hersey-Blanchard (1977) ได้นำแนวคิดของมหาวิทยาลัยโอไฮโอ มาประยุกต์ คือ พฤติกรรมที่มุ่งสร้างโครงสร้าง (Initiation structure) และพฤติกรรมที่มุ่งความสัมพันธ์ (Consideration) และอธิบายว่า ภาวะผู้นำแบบต่าง ๆ ประกอบกับความพร้อมของสมาชิกทำให้เกิดรูปแบบของการทำงานของผู้นำ 4 รูปแบบ คือ การบอกกล่าว (Telling) การนำเสนอความคิด (Selling) การมีส่วนร่วม (Participation) และการมอบหมายงาน (Delegation)

เป็นทฤษฎีที่นำปัจจัยสิ่งแวดล้อมของผู้นำมาพิจารณาว่ามีความสำคัญต่อความสำเร็จของผู้บริหาร ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่อำนวยการให้ ได้แก่

1. แนวคิดทฤษฎี 3 - D Management Style

เรดดิน เพิ่มมิติประสิทธิภาพเข้ากับมิติพฤติกรรมด้านงาน และมิติพฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์ เรดดินกล่าวว่าแบบภาวะผู้นำต่าง ๆ อาจมีประสิทธิภาพหรือไม่ก็ได้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ซึ่งประสิทธิภาพจะหมายถึง การที่ผู้บริหารประสบความสำเร็จในผลงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่มีอยู่ แบบภาวะผู้นำจะมีประสิทธิภาพมากหรือน้อยไม่ได้ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการบริหารที่มุ่งงานหรือมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งแบบภาวะผู้นำกับสถานการณ์ที่เข้ากันได้เหมาะสม เรียกว่า มีประสิทธิภาพ แต่ถ้าไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ เรียกว่า ไม่มีประสิทธิภาพ และเรดดินยังแบ่งผู้นำออกเป็น 4 แบบ

ผู้นำที่ไม่มีประสิทธิภาพ	ลักษณะพื้นฐานภาวะผู้นำ	ผู้นำที่มีประสิทธิภาพ
1. Deserter คือ ผู้นำแบบละทิ้งหน้าที่และหนีกงาน	Separated	Bureaucrat คือ ทำงานแบบเครื่องจักร ไม่มีความคิดสร้างสรรค์ให้งานเสร็จไปวัน ๆ
2. Autocrat คือ ผู้นำที่เอาแต่ผลของงานอย่างเดียว	Dedicated	Benevolent Autocrat คือ มีความเมตตากรุณาผู้ร่วมงานมากขึ้น
3. Missionary คือ เห็นแก่สัมพันธภาพเสียสละ ทำคนเดียวจึงได้คุณภาพงานต่ำ	Related	Developer คือ ต้องรู้จักพัฒนาผู้ตามให้มีความรับผิดชอบงานมากขึ้น
4. Compromiser คือ ผู้ประนีประนอมทุก ๆ เรื่อง	Integrated	Executive คือ ต้องมีผลงานดีเลิศและสัมพันธภาพที่ดีด้วย

เรดดิน กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญในการระบุสถานการณ์มี 5 ประการ คือ เทคโนโลยี ทรัพยากรบุคคล ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชา และเรดดินได้เสนอแนะว่า องค์ประกอบทางสถานการณ์ที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสม ได้แก่ องค์ประกอบทางเทคโนโลยี องค์กร และคน ดังนั้นในการบริหารจึงขึ้นอยู่กับผู้บริหารที่จะใช้วิจารณญาณพิจารณาว่าจะยึดองค์ประกอบตัวใดเป็นหลักในการใช้รูปแบบภาวะผู้นำได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพสูงสุด

2. Theory Z Organization

William Ouchi เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนมีความคิดสร้างสรรค์และความดีอยู่ในตัว ควรเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการพัฒนางาน และมีการกระจายอำนาจไปสู่ส่วนล่าง (Decentralization) และพัฒนาถึงคุณภาพชีวิต ผู้นำเป็นเพียงผู้ที่คอยช่วยประสานงาน ร่วมคิดพัฒนา และใช้ทักษะในการอยู่ร่วมกัน

3. Life – Cycle Theories

Hersey and Blanchard (1977) ได้เสนอทฤษฎีวงจรชีวิต โดยได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีเรคติน และยังยึดหลักการเดียวกัน คือ แบบภาวะผู้นำอาจมีประสิทธิภาพหรือไม่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ องค์ประกอบของภาวะผู้นำตามสถานการณ์ตามทฤษฎีของเฮร์เชย์และบลันชาร์ดประกอบด้วย

1. ปริมาณการออกคำสั่ง คำแนะนำต่างๆหรือพฤติกรรมด้านงาน
2. ปริมาณการสนับสนุนทางอารมณ์ สังคม หรือพฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์
3. ความพร้อมของผู้ตามหรือกลุ่มผู้ตาม

เฮร์เชย์และบลันชาร์ด แบ่งภาวะผู้นำออกเป็น 4 แบบ คือ

1. ผู้นำแบบบอกทุกอย่าง (Telling) ผู้นำประเภทนี้จะให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดและดูแลลูกน้องอย่างใกล้ชิด เหมาะสมกับผู้ตามที่มีความพร้อมอยู่ในระดับที่ 1 คือ (M1) บุคคลมีความพร้อมอยู่ในระดับต่ำ

2. ผู้นำแบบขายความคิด (Selling) ผู้นำประเภทนี้จะคอยชี้แนะบ้างว่าผู้ตามขาดความสามารถในการทำงาน แต่ถ้าผู้ตามได้รับการสนับสนุนให้ทำพฤติกรรมนั้น โดยการให้รางวัลก็จะทำให้เกิดความเต็มใจที่จะรับผิดชอบงาน และกระตือรือร้นที่จะทำงานมากขึ้น ผู้บริหารจะใช้วิธีการติดต่อสื่อสารแบบ 2 ทาง และต้องคอยสั่งงานโดยตรง อธิบายให้ผู้ตามเข้าใจ จะทำให้ผู้ตามเข้าใจและตัดสินใจในการทำงานได้ดี เหมาะกับผู้ตามที่มีความพร้อมในการทำงานอยู่ในระดับที่ 2 คือ (M2) บุคคลมีความพร้อมอยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง

3. ผู้นำแบบเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม (Participation) ผู้นำประเภทนี้จะคอยอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการตัดสินใจ มีการชักถาม มีการติดต่อสื่อสาร 2 ทางหรือรับฟังเรื่องราว ปัญหาต่าง ๆ จากผู้ตาม คอยให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้ผู้ตามปฏิบัติงานได้เต็มความรู้ความสามารถและมีประสิทธิภาพ เหมาะกับผู้ตามที่มีความพร้อมอยู่ในระดับ 3 (M3) คือความพร้อมของผู้ตามอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับสูง ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความสามารถแต่ไม่เต็มใจที่จะรับผิดชอบงาน

4. ผู้นำแบบมอบหมายงานให้ทำ (Delegation) ผู้บริหารเพียงให้คำแนะนำและช่วยเหลือเล็กน้อย ๆ ผู้ตามคิดและตัดสินใจเองทุกอย่าง เพราะถือว่าผู้ตามที่มีความพร้อมในการทำงานระดับสูงสามารถทำงานให้มีประสิทธิภาพได้ดี เหมาะกับผู้ตามที่มีความพร้อมอยู่ในระดับ 4 (M4) คือ ความพร้อมอยู่ในระดับสูง ซึ่งเป็นบุคคลที่มีทั้งความสามารถและเต็มใจหรือมั่นใจในการรับผิดชอบการทำงาน

Fiedler's Contingency Model of Leadership Effectiveness

Fiedler (1967) กล่าวว่า ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องประกอบด้วยปัจจัย 3 ส่วน คือ

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตาม บุคลิกภาพของผู้นำ มีส่วนสำคัญที่จะทำให้กลุ่มยอมรับ

โครงสร้างของงาน งานที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับโครงสร้างของงาน อำนาจของผู้นำจะลดลง แต่ถ้างานใดต้องใช้ความคิด การวางแผน ผู้นำจะมีอำนาจมากขึ้น

อำนาจของผู้นำ ผู้นำที่ดีที่สุด คือ ผู้ที่เห็นงานสำคัญที่สุด แต่ถ้าผู้นำที่จะทำเช่นนี้ได้ผู้นำต้องมีอำนาจและอิทธิพลมาก แต่ถ้าผู้นำมีอิทธิพลหรืออำนาจไม่มากพอ จะกลายเป็นผู้นำที่เห็นความสำคัญของสัมพันธภาพระหว่างผู้นำและผู้ตาม มากกว่าเห็นความสำคัญของงาน

ทฤษฎีของ Fiedler ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพหรือไม่มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ถ้าสัมพันธภาพของผู้นำและผู้ตามดี และมีโครงสร้างของงานชัดเจน ผู้นำจะสามารถควบคุมสถานการณ์ขององค์กรได้

ทฤษฎีความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership Theories)

นอกจากแนวคิดทั้งสามกลุ่มที่กล่าวมาแล้ว ในปัจจุบัน ยังมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำอยู่ตลอดเวลา จึงเกิดเป็นแนวคิดที่สำคัญ ๆ (มัลลิกา ดันสอน, 2544) ดังนี้

1. ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนและแบบเปลี่ยนแปลง (Transactional and Transformational Leadership) ผู้นำแบบแลกเปลี่ยน คือ ผู้นำแบบเดิมที่ใช้การแลกเปลี่ยนโดยรางวัลต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการชักจูงให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็ได้รับผลประโยชน์ที่แลกเปลี่ยนกัน ส่วนผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงนั้น จะใช้ความสามารถเปลี่ยนความเชื่อทัศนคติของสมาชิก เพื่อให้สมาชิกทำงานได้บรรลุเหนือกว่าเป้าหมายที่ต้องการ โดยผู้นำจะถ่ายทอดความคิด ประสิทธิภาพ และกระตุ้นทางจิตตคติต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

2. ทฤษฎีความสามารถพิเศษของผู้นำ (Charismatic theory) เป็นการกล่าวถึงบุคลิกภาพของผู้นำที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างไปจากบุคคลอื่น รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2544) กล่าวว่า ผู้นำที่มีความสามารถพิเศษ ควรมีลักษณะดังนี้ คือ เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความสามารถด้านทักษะการสื่อสารความสามารถที่ทำให้ผู้อื่นไว้วางใจ ความสามารถทำให้ผู้อื่นเห็นว่าตนเองมีความสามารถ มีพลังและมุ่งการปฏิบัติให้บรรลุผล แสดงอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมและเอื้ออาทรแก่ผู้อื่น ชอบที่เสี่ยงสร้างกลยุทธ์ใหม่ ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย มีการโฆษณาตัวเอง และทำให้การขัดแย้งภายในเกิดขึ้นน้อยที่สุด กระแสในปัจจุบันได้มุ่งให้ความสนใจกับ ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) และภาวะผู้นำที่มีความสามารถพิเศษ (Charismatic leadership) ซึ่งแนวคิดเหล่านี้ได้พยายามอธิบายว่า ผู้นำประสบความสำเร็จในระดับสูงในการจูงใจสมาชิก ความผูกพันต่อองค์กร ความเคารพนับถือ ความไว้วางใจ ความชื่นชมในตัวผู้นำ การอุทิศตนในการทำงาน ความจงรักภักดี และการปฏิบัติงานของสมาชิกได้อย่างไร และยังพยายามอธิบายอีกว่า ผู้นำบางคนสามารถนำองค์กรหรือหน่วยงานของตนประสบความสำเร็จอย่างยอดเยี่ยมได้อย่างไร (House, Delbecq and Taris, 1998 อ้างใน Hartog and Koopman, 2001) เนื่องจากการดำเนินธุรกิจขององค์กรในยุคโลกาภิวัตน์ ที่มีการลงทุนหรือดำเนินธุรกิจข้ามประเทศ ทำให้หลาย ๆ องค์กรมุ่งสร้างผู้นำที่สามารถบริหารและจัดการคนในประเทศที่ไปลงทุนหรือดำเนินธุรกิจ ประกอบกับแนวคิดที่มีอยู่ยังไม่เพียงพอต่อการสร้างรูปแบบภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพสูงสุด จึงนำไปสู่การพัฒนาแนวคิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม (Cross-Cultural Perspectives) ขึ้น (Hartog and Koopman, 2001)

จากสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มีการแข่งขันเพื่อชิงความเป็นเลิศ ดังนั้นวิธีที่จะทำให้ผู้บริหารประสบความสำเร็จสูงสุด คือ ผู้บริหารต้องเปลี่ยนแปลงตนเอง เบิร์นส์ (Burns) เสนอความเห็นว่าการแสดงความเป็นผู้นำยังเป็นปัญหาอยู่จนทุกวันนี้ เพราะบุคคลไม่มีความรู้เพียงพอในเรื่องกระบวนการของความเป็นผู้นำ เบิร์นส์ อธิบายความเข้าใจในธรรมชาติของความเป็นผู้นำว่าตั้งอยู่บนพื้นฐานของความแตกต่างระหว่างความเป็นผู้นำกับอำนาจที่มีส่วนสัมพันธ์กับผู้นำและผู้ตาม อำนาจจะเกิดขึ้นเมื่อผู้นำจัดการบริหารทรัพยากร โดยเข้าไปมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้ตามเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตนหวังไว้ ความเป็นผู้นำจะเกิดขึ้นเมื่อการบริหารจัดการทำให้เกิดแรงจูงใจ และนำมาซึ่งความพึงพอใจต่อผู้ตาม ความเป็นผู้นำถือว่าเป็นรูปแบบพิเศษของการใช้อำนาจ (Special form of power)

เบิร์นส์ (Burns) ได้เสนอทฤษฎีความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership Theory) เดิมเบิร์นเชื่อว่าผู้บริหารควรมีลักษณะความเป็นผู้นำเชิงเป้าหมาย (Transactional Leadership) โดยอธิบายว่าเป็นวิธีการที่ผู้บริหารจูงใจผู้ตามให้ปฏิบัติตามที่คาดหวังไว้ ด้วยการระบุข้อกำหนดงานอย่างชัดเจน และให้รางวัล เพื่อการแลกเปลี่ยนกับความพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายของผู้ตาม การแลกเปลี่ยนนี้จะช่วยให้สมาชิกพึงพอใจในการทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายของงาน ความเป็นผู้นำเชิงเป้าหมายจะมีประสิทธิภาพสูงภายใต้สภาพแวดล้อมที่ค่อนข้างคงที่ ผู้บริหารจะใช้ความเป็นผู้นำแบบนี้ดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งที่ค่อนข้างสั้น

แต่เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ปัจจุบันแต่ละองค์กรมีการแข่งขันมากขึ้น เบิร์นส์ จึงได้เสนอวิธีการของความเป็นผู้นำแบบใหม่ที่สามารถจูงใจให้ผู้ตามปฏิบัติงานได้มากกว่าที่คาดหวังไว้ เรียกว่า ความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership Theory) การที่ผู้นำและผู้ตามช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อยกระดับขวัญและแรงจูงใจของแต่ละฝ่ายให้สูงขึ้น แนวคิดใหม่ของเบิร์นส์ เชื่อว่า ความเป็นผู้นำเชิงเป้าหมายกับความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป เป็นรูปแบบที่แยกจากกันโดยเด็ดขาด และการแสดงความเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพสำหรับสถานการณ์ปัจจุบัน คือ การแสดงพฤติกรรมความเป็นผู้นำในเชิงปฏิรูป

เบิร์นส์ สรุปลักษณะผู้นำเป็น 3 แบบ ได้แก่

1. ผู้นำการแลกเปลี่ยน (Transactional Leadership)

ผู้นำที่ติดต่อกับผู้ตามโดยการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และสิ่งแลกเปลี่ยนนั้นต่อมา กลายเป็นประโยชน์ร่วมกัน ลักษณะนี้พบได้ในองค์กรทั่วไป เช่น ทำงานดีก็ได้เลื่อนขั้น ทำงานก็จะ ได้ค่าจ้างแรงงาน และในการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรมีข้อแลกเปลี่ยนกับชุมชน เช่น ถ้าตนได้รับการ เลือกตั้งจะสร้างถนนให้ เป็นต้น

2. ผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership)

ผู้นำที่ตระหนักถึงความต้องการของผู้ตาม พยายามให้ผู้ตามได้รับการตอบสนองสูง กว่าความต้องการของผู้ตาม เน้นการพัฒนาผู้ตาม กระตุ้นและยกย่องซึ่งกันและกันจนเปลี่ยนผู้ตาม เป็นผู้นำ และมีการเปลี่ยนต่อ ๆ กันไป เรียกว่า Domino effect ต่อไปผู้นำการเปลี่ยนแปลงก็จะ เปลี่ยนเป็นผู้นำจริยธรรม ตัวอย่างผู้นำลักษณะนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชน

3. ผู้นำจริยธรรม (Moral Leadership)

ผู้นำที่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ตาม ซึ่ง ผู้นำจะมีความสัมพันธ์กับผู้ตามในด้านความต้องการ (Needs) ความปรารถนา (Aspirations) ค่านิยม (Values) และควรยึดจริยธรรมสูงสุด คือ ความเป็นธรรมและความยุติธรรมในสังคม ผู้นำลักษณะนี้ มุ่งไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ตอบสนองความต้องการ และความจำเป็นอย่างแท้จริงของผู้ตาม ตัวอย่าง ผู้นำจริยธรรมที่สำคัญ คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ท่านทรงเป็นนักวางแผน และมองการณ์ไกล นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลง เช่น โครงการอีสานเขียว โครงการน้ำพระทัยจากใน หลวง โครงการแก้มลิง เป็นต้น

ปี ค.ศ. 1985 เบสส์ (Bass) พบว่า แนวคิดพฤติกรรมความเป็นผู้นำของเขาขัดแย้งกับ แนวคิดของเบิร์นส์ ซึ่ง เบสส์ พบว่า พฤติกรรมของผู้นำในการนำกลุ่มให้ปฏิบัติงานอย่างใดอย่าง หนึ่งให้ได้ผลดียิ่งขึ้น หรือให้ได้ผลเกินความคาดหวัง ผู้นำจะต้องแสดงความเป็นผู้นำทั้ง 2 ลักษณะร่วมกัน คือ ความเป็นผู้นำเชิงเป้าหมาย และความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป โดยทิศทางการแสดง พฤติกรรมความเป็นผู้นำจะออกมาในสัดส่วนของความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป หรือเชิงเป้าหมายมาก น้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับ

1. สิ่งแวดล้อมภายนอกองค์กร ได้แก่ เศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงในสังคม วัฒนธรรม และประเพณีของแต่ละท้องถิ่น

2. สิ่งแวดล้อมภายในองค์กร ได้แก่ งาน เพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา และวัฒนธรรมองค์กร

3. คุณลักษณะส่วนตัวของผู้นำเอง ได้แก่ บุคลิกภาพ ความสามารถเฉพาะบุคคล และความสนใจของแต่ละบุคคล

ความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership) ตามแนวคิดของแบสส์ หมายถึง การที่ผู้นำให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ผู้ตามเพื่อให้เกิดขวัญและแรงใจในระดับที่สูงขึ้น ผู้นำสามารถทำให้ผู้ตามเกิดแรงคล้อยใจในการทำงาน และพยายามที่จะทำงานให้ได้มากกว่าที่คาดหวังไว้ ซึ่งความเป็นผู้นำเชิงปฏิรูป ประกอบด้วย

1. บุคลิกภาพที่น่านับถือ (Charisma)
2. การยอมรับความแตกต่างของบุคคล (Individualized consideration)
3. การกระตุ้นให้ใช้สติปัญญา (Intellectual stimulation)

ความเป็นผู้นำเชิงเป้าหมาย (Transactional Leadership) หมายถึง การที่ผู้นำชี้แนะหรือจูงใจให้ผู้ตามปฏิบัติตามเป้าหมายที่กำหนด โดยระบุความชัดเจนด้านบทบาท โครงสร้างงานและสิ่งที่ต้องการจากงานซึ่งจะแลกเปลี่ยนกันด้วยสิ่งตอบแทนที่ผู้ตามต้องการ เพื่อเป็นแรงผลักดันให้งานบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่คาดหวังไว้ แบสส์ได้เสนอแนวทาง 2 ประการ ในการแสดงความเป็นผู้นำเชิงเป้าหมาย

1. การให้รางวัลตามสถานการณ์ (contingent reward)
2. การจัดการโดยยึดกฎระเบียบ (management by exception)

การแยกผู้นำเชิงปฏิรูป และผู้นำเชิงเป้าหมาย แยกที่ความสามารถในการกระตุ้นให้ผู้ตามเกิดสติปัญญา รู้จักคิดแก้ปัญหาเก่าในแนวทางใหม่ มีความคิดสร้างสรรค์ มีโลกทัศน์ที่กว้างไกลในการทำงาน เพราะผู้นำเชิงปฏิรูปจะไม่ยึดติดกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และพยายามที่จะหาวิธีทางใหม่ในการทำงาน เพื่อให้งานประสบความสำเร็จมากที่สุดเท่าที่โอกาสจะอำนวยให้เขาทำได้ ในขณะที่ผู้นำเชิงเป้าหมายยังคงให้ความสำคัญอยู่กับการคงสภาพของระบบการทำงานในปัจจุบันต่อไป เพื่อให้งานสำเร็จไปแบบวันต่อวัน มั่นคง และไม่เสี่ยง

ความเป็นผู้นำเป็นศิลปะที่มีความสำคัญในการบริหาร ที่มีนักวิชาการในหลายยุคหลายสมัย ได้ศึกษาถึงความเป็นผู้นำ และค้นหาแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพในการเป็นผู้นำ โดยอยู่บนหลักความคิดที่ว่า ความเป็นผู้นำเป็นศักยภาพที่สามารถพัฒนาเสริมสร้าง และปลูกฝังได้ ดังนั้นจึงสรุปทฤษฎีความเป็นผู้นำได้ดังนี้

1. กลุ่มทฤษฎีคุณลักษณะ (Trait Theory) เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับคุณลักษณะเฉพาะตัวของผู้นำ และคาดหวังว่าผู้นำที่มีความสามารถควรผ่านการเรียนรู้ และมีประสบการณ์มาก่อน ดังเช่น คุณลักษณะภาวะผู้นำของ Gardner (1986 อ้างใน เรมวล นันทศุภวัฒน์, 2542) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาตนเอง และทำให้ตนเองประสบความสำเร็จสูงสุด โดยผู้วิจัยเลือกใช้ทฤษฎีนี้ในการสร้างแบบวัดผู้นำ

2. กลุ่มทฤษฎีพฤติกรรม (Behavioral Theories) แนวคิดนี้ได้พัฒนาต่อมาและยังได้รับความสนใจมาจนถึงปัจจุบัน โดยเน้นความสำคัญที่ภาวะผู้นำสามารถสอนและพัฒนาได้แบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือ อัตตาธิปไตย ประชาธิปไตย และแบบเสรีนิยม เช่น ทฤษฎีภาวะผู้นำของ Blake & Mouton (1985 อ้างใน เรมวล นันทศุภวัฒน์, 2542) โดยมีพฤติกรรมผู้นำด้านมุ่งงานและด้านมุ่งเน้นความสัมพันธ์

3. กลุ่มทฤษฎีตามสถานการณ์ (Contingency Theories) เน้นที่ความเหมาะสมระหว่างพฤติกรรมของผู้นำกับสถานการณ์ ตัวอย่างเช่น ทฤษฎีสถานการณ์ของ Fiedler (1967 อ้างใน เรมวล นันทศุภวัฒน์, 2542) ที่ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลัก 2 ประการ คือ แบบของภาวะผู้นำกับสถานการณ์ โดยเชื่อว่าประสิทธิผลจะเกิดขึ้นจากความเหมาะสมระหว่างแบบของภาวะผู้นำกับสถานการณ์

4. กลุ่มทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงปฏิรูป (Transformational Leadership Theories) เป็นกระบวนการของการสร้างการยึดมั่นผูกพันต่อเป้าหมายองค์กร การเสริมสร้างอำนาจให้แก่ผู้ตาม เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด ทั้งนี้ทฤษฎีเชิงปฏิรูปเป็นทฤษฎีที่เหมาะสมในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ

งานวิจัยต่างประเทศ

มีงานวิจัยที่เกี่ยวกับลักษณะความเป็นผู้นำของต่างประเทศที่น่าสนใจ มีดังนี้

Stogdill (1974) ได้ศึกษาลักษณะต่าง ๆ ของความเป็นผู้นำสัมพันธ์กับองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1. ความสามารถทางด้านสติปัญญา ด้านภาษา การตัดสินใจ
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การสังคม
3. ความรับผิดชอบ ความเชื่อถือได้ ความเชื่อมั่นในตนเอง
4. ความร่วมมือกับกลุ่ม ความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสังคม
5. ลักษณะแสดงตัวมีคนรู้จักมาก
6. มีอารมณ์มั่นคง มีอารมณ์ขัน
7. ฐานะทางเศรษฐกิจ

จากการวิจัยของ Terman (n.d. อ้างใน โสภา ชูพิกุลชัย และ อรทัย ชื่นมณุษย์) ใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็ก 100 คน จากโรงเรียนบлумมิงตัน ในรัฐอินเดียนา จุดประสงค์ทั่วไปของการวิจัยเพื่อค้นหาว่านักเรียนที่มีความเป็นผู้นำเป็นอย่างไร มีลักษณะอะไรบ้าง ในการทดลองเด็กแต่ละคนจะไม่มีใครมีความคุ้นเคยกันมาก่อน และไม่มีโอกาสได้เคยเล่น หรือร่วมงานกันมาก่อนเลย การทดลองเริ่มให้เด็กดูรูปภาพ และสิ่งของจำนวน 10 ภาพ อย่างรวดเร็ว จากนั้นให้เด็กไปอยู่ในห้องที่เงียบสงัด แล้วให้เด็กบอกว่าตนได้เห็นภาพอะไรบ้าง เป็นการทดลองความจำ แล้วจึงให้ดูสหสัมพันธ์ระหว่างการเป็นผู้นำกับความสามารถด้านต่าง ๆ ที่มีค่าสูง มีดังต่อไปนี้คือ กับความสนใจมีค่า .84 กับการรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลมีค่า .83 กับการรู้จักตอบคำถามต่าง ๆ อย่างฉลาดมีค่า .82 กับการมีความคิดดีมีค่า .81 กับการรับรู้จักแนะนำในสิ่งที่มีคุณค่า .81 กับการเป็นผู้มีเหตุผลมีค่า .81 กับความสามารถให้คำแนะนำคนอื่น ๆ มีค่า .80 และกับการเป็นผู้นำความคิดริเริ่มมีค่า .80 ส่วนสหสัมพันธ์ระหว่างการเป็นผู้นำและคุณลักษณะอื่น ๆ ที่สำคัญรองลงมาได้แก่ กับการเป็นคนรู้งานหนักมีค่า .65 กับการเป็นที่รักของคนทั่ว ๆ ไปมีค่า .57 กับการเป็นคนคบคนง่ายมีค่า .55 กับความเป็นมิตรกับคนทั่วไปมีค่า .55 กับความสดชื่นร่าเริงอยู่เสมอมีค่า .54 กับการมีบุคลิกภาพดีมีค่า .51 กับความตั้งใจในการทำงานมีค่า .50 กับการรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นมีค่า .47 กับการมีความ

รับผิดชอบมีค่า .44 กับการเป็นคนฉลาดมีค่า .36 กับการรู้จักกาลเทศะมีค่า .36 กับการรู้จักสมาชิกในกลุ่มของตนมีค่า .31

Magnuson (1971) ได้ศึกษาวิจัยภาวะผู้นำ โดยทำ การวิจัยเรื่องคุณลักษณะผู้จัดการโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จโดยจำแนกคุณลักษณะของผู้จัดการโรงเรียนออกเป็น 2 ลักษณะ คือ คุณลักษณะด้านอาชีพ (Professional Characteristics) และคุณลักษณะส่วนตัว (Personal Characteristics) ได้สรุปคุณลักษณะอันเป็นภาวะผู้นำของผู้จัดการ โรงเรียนทั้ง 2 คุณลักษณะ ไว้ดังนี้

1. คุณลักษณะด้านวิชาชีพ ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

- 1.1 มีความสามารถในการติดต่อและเข้ากับผู้อื่นได้ดี
- 1.2 มีความรู้ในสาขาวิชาชีพเป็นอย่างดี
- 1.3 รู้จักมอบหมายงานให้ผู้อื่นทำ
- 1.4 ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี
- 1.5 ให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- 1.6 เป็นผู้ที่เข้าใกล้และมีเวลาสำหรับผู้ร่วมงาน
- 1.7 ให้ความสนใจในบุคคลอื่น ๆ
- 1.8 มีความสามารถในการวางแผนและการจัดระเบียบงาน
- 1.9 รับฟังความคิดเห็นจากบุคคลอื่น ๆ
- 1.10 รู้จักใช้ช่องทางแห่งอำนาจหน้าที่

2. คุณลักษณะส่วนตัว ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

- 2.1 มีวิจรรย์ญาณและมีความยุติธรรม
- 2.2 มีความซื่อสัตย์และจงรักภักดี
- 2.3 มีความรู้กว้างขวาง
- 2.4 เป็นผู้ที่มีสติไม่ใช้อารมณ์
- 2.5 มีความจริงใจ
- 2.6 ความเป็นมิตร
- 2.7 มีอารมณ์ขัน
- 2.8 มีใจกว้างและเปิดเผย

2.9 มีความเสมอต้นเสมอปลาย

2.10 มีความเมตตาปราณีและเอื้ออาทรต่อผู้อื่น

Kinslinger (1967) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นผู้นำกับตัวแปรสามตัวคือ ความสนใจ การยอมรับตนเอง และชีวประวัติ โดยใช้รูปภาพพร้อมกับอธิบายอีกครั้งหนึ่ง ภาพละ 10 วินาที จากนั้นให้ตอบคำถาม จำนวน 23 คำถาม คำถามจะไม่เกี่ยวกับสิ่งที่เด็กเห็นรูปภาพ 11 คำถาม ในการถามผู้ทดลองจะดูถึงบุคลิกภาพของเด็ก จากจำนวนครั้งของการตอบ โดยการเลียนแบบความคิดริเริ่ม ความคิดเชิงแนะนำ เป็นต้น ผลการทดลองสรุปได้ดังนี้

1. เด็กส่วนใหญ่เลือกการตอบโดยเลียนแบบผู้ที่เป็นผู้นำ
2. ผู้นำจะต้องมีความคิดเชิงแนะนำโดยเฉลี่ยสูง ผู้นำจะมีความสำคัญในการแนะนำบุคคลอื่นให้ไปในทางที่ถูกที่ควร
3. ผู้นำในการทดลองครั้งนี้ โดยทั่วไปจะมีรูปร่างใหญ่โตกว่าคนอื่น แต่งตัวดี มีชื่อเสียงฉลาด พูดจูงใจคนได้ดี รูปร่างหน้าตาดี มีอารมณ์เยือกเย็น ไม่ฉุนเฉียว ไม่เห็นแก่ตัว
4. จากเหตุผลของเด็กในการเลือกเพื่อนเป็นผู้นำตามความคิดของตนนั้น ได้แสดงว่าเด็กที่ถูกเลือกจะต้องเป็นคนที่มีฉลาด และมีความประพฤติดี
5. จากเหตุผลของครูในการเลือกเด็กเป็นผู้นำ ครูให้เห็นผลว่านักเรียนที่เป็นผู้นำนั้นจะต้องมีความสามารถ เฉลียวฉลาด มีความประพฤติเรียบร้อย ร่าเริง

Fok, Hartmann, Crow and Moore (1995) ได้ทำการศึกษาระยะยาวเป็นเวลา 10 ปี โดยศึกษาถึง ความเป็นผู้นำที่ทำนายถึงการประสบความสำเร็จ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหาร และผู้จัดการของบริษัทขนาดใหญ่ จำนวนทั้งสิ้น 149 คน ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำที่มีลักษณะของความเป็นผู้นำจะประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการในองค์กร

Reskens (1960) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นผู้นำกิจกรรมนักศึกษาในขณะที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยว่า มีผลต่อการดำเนินชีวิตเมื่อออกจากมหาวิทยาลัยไปแล้วอย่างไร กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ที่จบจากคณะศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยแห่งรัฐไอโอวา ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบ

แบบสอบถามจำนวนมากให้ข้อสนับสนุนอย่างมั่นใจว่า คุณค่าของประสบการณ์ที่ได้จากกิจกรรมนักศึกษาในมหาวิทยาลัยมีประโยชน์อย่างมากในการดำเนินชีวิต

งานวิจัยในประเทศ

มีงานวิจัยในประเทศที่ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะความเป็นผู้นำ ผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ดังนี้

เอกชัย เอื้อเฟื้อ (2537) ได้พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำและด้านการทำงานเป็นกลุ่มสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง หลังจากการทดลองใช้หลักสูตรและทำการประเมินผล พบว่า ผลสัมฤทธิ์และเจตคติของการทดสอบก่อนและหลังการใช้หลักสูตรฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีทักษะด้านความเป็นผู้นำอยู่ในระดับมาก

วรรณดี สุทธิณารกร และคณะ (2541) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการดัดแปลงแบบทดสอบความเชื่อในแหล่งอำนาจควบคุมเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ พบว่า นิสิตส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะเชื่อในแหล่งอำนาจควบคุมภายนอก และเมื่อเปรียบเทียบความเชื่อในแหล่งอำนาจควบคุมตาม เพศ ชั้นปี สาขาวิชา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า นิสิตที่แตกต่างกันในเรื่องเพศ ชั้นปี สาขาวิชา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความเชื่อในแหล่งอำนาจควบคุมไม่แตกต่างกัน ส่วนนิสิตที่เข้าร่วมและไม่เข้าร่วมกิจกรรม มีความเชื่อในแหล่งอำนาจควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กรองเงิน วีระวงศ์สุวรรณ (2541) ได้ศึกษาเรื่องการวิเคราะห์องค์ประกอบบุคลิกภาพความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนของอัครสังฆมณฑล กรุงเทพมหานคร พบว่านักเรียนที่มีองค์ประกอบของความเป็นผู้นำมาก จะแสดงความเป็นผู้นำได้มากตามองค์ประกอบที่ได้รับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปิยพร รongพล (2543) ได้ศึกษาลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอกักคิซุมพล จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ผู้บริหารเห็นว่าคุณลักษณะภาวะผู้นำที่สำคัญที่สุดของผู้บริหาร คือ มีจินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เท่า ๆ กับ การคิดอย่างกระฉ่งและเป็นเหตุเป็นผล ลักษณะภาวะผู้นำที่สำคัญมาก คือ การเอาใจใส่ห่วงใยและสนับสนุนผู้อื่น และลักษณะภาวะของผู้บริหารที่สำคัญน้อยที่สุด คือ ความเด็ดขาดและเอาจริงเอาจัง

ส่วนครูผู้สอนเห็นว่า ลักษณะภาวะผู้นำที่สำคัญมากที่สุดของผู้บริหาร คือ การเอาใจใส่ห่วงใยและสนับสนุนผู้อื่น ลักษณะภาวะผู้นำที่สำคัญมาก คือ การคิดอย่างกระฉับและเป็นเหตุเป็นผล และลักษณะภาวะผู้นำที่สำคัญน้อยที่สุด คือ ความเด็ดขาดและเอาจริงเอาจังเช่นกัน ในส่วนการขนานนามที่เหมาะสมกับตัวผู้บริหารนั้น ทั้งผู้บริหารและครูผู้สอนเห็นตรงกันว่า ผู้บริหารโรงเรียนเหมาะสมมากที่สุดที่จะได้รับการขนานนามว่าเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ การขนานนามเหมาะสมมากคือนักวิเคราะห์ และเห็นว่าการขนานนามที่เหมาะสมน้อยที่สุดสำหรับตนเองคือนักการเมือง สำหรับการประเมินในภาพรวม ผู้บริหารเห็นว่า ตนเองเป็นผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพปานกลางค่อนข้างสูง และเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพปานกลางค่อนข้างสูงเช่นกัน ส่วนครูผู้สอนเห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพปานกลาง และเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพปานกลางเช่นกัน

รัตติกรณ์ จงวิศาล (2543) ทำการศึกษาเรื่อง ผลการฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้นำนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากผู้นำนิสิตที่เป็นประธานชมรมหรือนายกสโมสรจากชมรมหรือสโมสรที่มีกิจกรรมสม่ำเสมอ จำนวน 4 ชมรมหรือสโมสร และจากชมรมที่มีกิจกรรมไม่สม่ำเสมอ จำนวน 8 ชมรมหรือสโมสร รวม 12 ชมรมหรือสโมสร มีจำนวนผู้นำรวม 12 คนเป็นกลุ่มทดลอง และผู้นำนิสิตจากชมรมหรือสโมสรที่มีกิจกรรมสม่ำเสมอจำนวน 6 ชมรมหรือสโมสรและจากชมรมที่มีกิจกรรมไม่สม่ำเสมอ 6 ชมรมหรือสโมสร รวม 12 ชมรมหรือสโมสร มีจำนวนผู้นำรวม 12 คน เป็นกลุ่มควบคุม ผลการศึกษา พบว่า ผู้นำนิสิตที่ได้รับการฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีเจตคติที่ดีต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงหลังการฝึกอบรม มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ผู้นำประเมินตนเอง และมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ผู้ร่วมงานประเมินผู้นำหลังสิ้นสุดการทดลอง มากกว่าผู้นำนิสิตที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ศุภัญญา วรรณบุตร (2543) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาคุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานครพบว่า นักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีลักษณะความเป็นผู้นำเพิ่มขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามโครงการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นผู้นำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

หฤทัย อาจปรู (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิต และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง กับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล เขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ภาวะผู้นำรูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มวิชาการ กลุ่มวิชาชีพ กลุ่มก้าวหน้า กลุ่มกิจกรรม กลุ่มสังคม ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองมี

ความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย รูปแบบการดำเนินชีวิต และภูมิสำเนาความสัมพันธ์ทางลบกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของ นักศึกษาพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ณัฐพล อัจริยาภรณ์ (2545) ได้ทำการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางบุคลิกภาพกับ ภาวะผู้นำของนักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่าการปรับตัวเพื่อสู่ความ เป็นเลิศ บุคลิกภาพ ความทนทาน และความเข้มแข็งในการมองโลก มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ ภาวะผู้นำ และสามารถร่วมกันทำนายภาวะผู้นำของนักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์ อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ

จตุพร นาคิด (2548) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ ความเป็นผู้คิดก้าวหน้า และ การได้รับการสนับสนุนทางสังคมของนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร พบว่านักศึกษาที่ เข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรบ่อย และนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรน้อย มีความเป็น ผู้นำ ความผู้คิดก้าวหน้าและการได้รับการสนับสนุนทางสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรบ่อยมีค่าเฉลี่ยความเป็นผู้นำ ความเป็นผู้คิดก้าวหน้า และการได้รับการสนับสนุนทางสังคม สูงกว่านักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรน้อย

พาณิ ปรีชานนท์ และคณะ (ม.ป.ป.) ได้ศึกษาทัศนคติของนิสิตนักศึกษาที่เป็นผู้นำในการ ทำกิจกรรมต่อกิจกรรมนิสิตนักศึกษาทั่วไป พบว่า นิสิตนักศึกษาที่เป็นผู้นำในการทำกิจกรรมซึ่ง ประกอบด้วยผู้ที่เคยหรือกำลังเป็นกรรมการของชมรม มีทัศนคติที่ดีต่อกิจกรรมนิสิตนักศึกษา โดย เห็นว่า กิจกรรมนิสิตศึกษามีประโยชน์ในการสร้างความสามัคคี และช่วยพัฒนาบุคลิกภาพใน ด้านต่าง ๆ เช่น การสร้างความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การสร้างทักษะในการเข้าสังคม และการเพิ่ม ทักษะในการแก้ปัญหา

จากเอกสารงานวิจัยต่างประเทศและในประเทศพบว่า เด็กที่มีลักษณะความเป็นผู้นำมีความ แตกต่างระหว่างตนทางด้านตนตามอัตภาพ และตนตามปณิธานน้อยกว่าเด็กที่มีความเป็นผู้นำต่ำ ผู้นำเป็นบุคคลที่มีมุมมองเกี่ยวกับตนเอง รู้จักตนเองว่า “ฉันเป็นใคร” แล้วมีความสัมพันธ์กับคนอื่น อย่างไร มากน้อยเพียงไหน มากกว่ากลุ่มผู้ตาม และภาวะผู้นำเป็นตัวแทน การศึกษาครั้งนี้ทำกับ กลุ่มตัวอย่างที่มีภาวะผู้นำต่ำ

สรุปจากผลการทบทวนเอกสารทั้งในเรื่องแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องภาวะผู้นำทั้งหมดดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น พบว่า ภาวะผู้นำของบุคคลจำเป็นต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ซึ่งจะทำให้ผู้นำสามารถกำหนดทิศทาง ภารกิจ และแผนงานได้อย่างชัดเจน แต่การมีวิสัยทัศน์ที่ดีมีความสามารถอย่างเดียวไม่พอ จำเป็นที่จะต้องมีความจรรยาบรรณของผู้นำซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง ไม่เช่นนั้นการเป็นผู้นำของบุคคลนั้นจะไม่ได้รับการยอมรับ และอาจถูกต่อต้านจากผู้ตามได้ นั่นคือมีทักษะในการทำงาน มีความจรรยาบรรณ รวมทั้งมีบุคลิกภาพที่ดี ดังนั้นผู้ทำวิจัยจึงได้นำเอาผลสรุปที่ได้นี้มาเป็นแนวทางในการทำวิจัย จึงเป็นที่มาของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ ซึ่งผู้วิจัยแบ่งภาวะผู้นำออกเป็น 3 หมวดตามทฤษฎีคุณลักษณะภาวะผู้นำ ได้แก่ หมวดทักษะในการทำงานของผู้นำ หมวดทักษะทางสังคมและคุณธรรมของผู้นำ และหมวดบุคลิกภาพของผู้นำ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม

ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคม

ได้มีผู้ให้ความหมายของความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ต่าง ๆ ดังนี้

Flippo (1966 อ้างใน จุริรัตน์ นันทยทวิกุล, 2538) ได้สรุปว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมผูกพันในการปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ และความสำเร็จนี้เกี่ยวข้องกับปัจจัย 3 ประการคือ พันธะผูกพัน หน้าที่การงาน และวัตถุประสงค์

กรมวิชาการ (2544) กล่าวว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ความสนใจตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเพียรพยายาม ละเอียครอบคอบ เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับผลการกระทำของตนทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย ทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2544 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ให้ความหมายว่าความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง อาการยอมตามผลที่ดีหรือไม่ดีในกิจการที่ได้กระทำไป

คณะอนุกรรมการจัดทำคู่มือการปลูกฝังค่านิยมของกลุ่มนักวิชาการ (2526) ให้ความหมายว่าความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การที่นิสิตนักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและสังคม บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม และสร้างสรรค์ความเจริญงอกงามให้แก่ชุมชนและสังคม

คณะอนุกรรมการจัดทำคู่มือการปลูกฝังค่านิยมของกลุ่มนักบริหาร กลุ่มสื่อมวลชน และกลุ่มพัฒนากำลังคน (2526) ให้ความหมายว่าความรับผิดชอบต่อส่วนรวมที่เกี่ยวกับสังคมหมายถึง การรู้จักฐานะและหน้าที่ความรับผิดชอบของตนที่มีต่อสังคม ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม โดยตระหนักและยอมรับว่าประโยชน์จะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าขาดประโยชน์ของส่วนรวม ไม่ละเลยที่จะเสียประโยชน์ส่วนตน และกระทำในสิ่งที่จะรักษาหรือทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม

กรมสามัญศึกษา (2529) ให้ความหมายว่าความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและสังคม บำเพ็ญประโยชน์ และสร้างสรรค์ความเจริญให้ชุมชนและสังคมอย่างเต็มความสามารถ ช่วยสอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่จะเป็นภัยต่อสังคม ให้ความรู้ ความสนุกเพลิดเพลินแก่ประชาชนตามความสามารถของตน ช่วยคิดและแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคม เช่น ความสกปรก การรักษาสาธารณสุขสมบัติ การเสียภาษี และการรับบริการจากสถานบริการต่าง ๆ

ไกรยุทธ ธีรตยาภินันท์ (2536) ให้แนวคิดถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) ในเบื้องต้นคือ พฤติกรรมที่อยู่ในขอบข่ายที่คาดหวัง จากบทบาทหน้าที่หนึ่ง ๆ ถ้าเรามีบทบาทเป็นพ่อเป็นแม่ เราก็เลี้ยงดูลูกอย่างที่สังคมคาดหวังจากผู้เป็นพ่อเป็นแม่ ไม่ละเลยหน้าที่อันต้องปฏิบัติ ไม่บิดเบือนหน้าที่ที่ควรปฏิบัติ ถ้าเรามีบทบาทเป็นข้าราชการ ผู้รับใช้ประชาชน เราก็ทำภารกิจต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในหน้าที่ด้วยความขยันขันแข็ง ด้วยความตั้งใจ ปฏิบัติงานให้มีคุณภาพสูงสุดเท่าที่ความสามารถจะพึงทำให้เกิดขึ้นได้ และด้วยการประหยัดทรัพย์สินของทางราชการในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ถ้าเราเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เราก็ควรทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความคาดหวังของหน้าที่ การเสียภาษีที่ถูกต้องก็เป็นกิจกรรมหนึ่ง การช่วยเหลือเพื่อนสมาชิกที่ตกทุกข์ได้ยากก็เป็นอีกกิจกรรมหนึ่ง การช่วยเหลือสังคมโดยการบริจาคเงินทองเพื่อสร้างอาคาร โรงพยาบาลตามกำลังศรัทธา และทรัพยากรที่เป็นอยู่ ก็เป็นภารกิจหนึ่งดังนั้น การปฏิบัติงาน ปฏิบัติภารกิจที่คาดหวังจากหน้าที่จากบทบาทที่มีอยู่จึงเป็นพฤติกรรมที่จัดได้ว่าเป็นลักษณะของการแสดงความเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคม

จรรยา สุภาพ (2521 อ้างใน กรมวิชาการ, 2542) ให้แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมคือ การยอมรับและสำนึกในการกระทำของตน ยอมรับผลแห่งการกระทำด้วยความเต็มใจไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลร้าย ไม่ว่าจะกระทำผิดหรือถูกไม่ปิดความรับผิดชอบไปให้ผู้อื่น และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมนี้เป็นสิ่งที่เกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติตามหน้าที่ของตน โดยไม่ต้องมีการบังคับเข้มงวดจากบุคคลอื่น

พระโสภณคณาภรณ์ (2522 อ้างใน กรมวิชาการ, 2542) ให้แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม มีพื้นฐานอยู่กับการไม่เบียดเบียนตนเอง และไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ทำตนเองให้เดือดร้อน และไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน ปฏิบัติตามกฎหมายศีลธรรม จารีตประเพณี ไม่ผลิตจำหน่ายยาเสพติด มีไว้ครอบครอง หรือเสพยาเสพติด ช่วยทำนุบำรุงศาสนา

Good (1973 อ้างใน กรมวิชาการ, 2542) ให้แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง คุณธรรมซึ่งเป็นการคิดรวบยอดในความรู้สึกรับผิดชอบต่อชีวิต อันเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งควบคุมพฤติกรรมที่แสดงออกเพื่อสนองความปรารถนา สามารถมองเห็นว่าอะไรเป็นสิ่งพึงปรารถนาของคนกลุ่มใหญ่

กรมวิชาการ (2544) ให้แนวคิดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมหรือส่วนรวม หมายถึง การรู้จักฐานะหน้าที่ ความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อสังคม ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ประเทศชาติ และบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสมเกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

จากความหมายที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง คุณลักษณะของบุคคล ได้แก่ การมีความตั้งใจ ความพยายาม ความเอาใจใส่ ปฏิบัติตามระเบียบของสังคม มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม บำเพ็ญประโยชน์ สร้างสรรค์ความเจริญให้สังคมอย่างเต็มความสามารถ ช่วยกันดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม ช่วยสอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่จะเป็นภัยต่อสังคม ให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ แก่คนในสังคมตามความสามารถของตนเอง อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ป้องกัน พัฒนา แก้ปัญหาของสังคม และงดเว้นการกระทำอันเป็นผลเสียแก่ส่วนรวม

ขอบข่ายของความรับผิดชอบ

ได้มีผู้แบ่งขอบข่ายของความรับผิดชอบและความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ดังนี้

กรมสามัญศึกษา (2529) ได้แบ่งความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาออกเป็น 4 ด้าน และในแต่ละด้านมีลักษณะพฤติกรรมดังนี้

1. ความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนศึกษาเล่าเรียนจนประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน เข้าห้องเรียนและส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลาที่นัดหมาย เมื่อมีปัญหาหรือไม่เข้าใจในบทเรียนก็พยายามศึกษาค้นคว้าซักถามอาจารย์ให้เข้าใจ เมื่อทำแบบฝึกหัดก็ยอมรับว่าทำผิด แล้วพยายามแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องด้วยตัวเองอยู่เสมอ มีผลการเรียนผ่านทุกวิชาในทุกภาคเรียน

2. ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา รักษาผลประโยชน์ เกียรติยศชื่อเสียงของสถานศึกษา ช่วยกันรักษาความสะอาดของสถานศึกษา ไม่ขีดเขียนผนังห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องส้วม แต่งเครื่องแบบนักเรียนเรียบร้อย ไม่ทะเลาะวิวาทกับโรงเรียนอื่น คอยคัดเตือนเพื่อนนักเรียนที่จะหลงผิดอันทำให้โรงเรียนเสียชื่อเสียง และเมื่อโรงเรียนต้องการความร่วมมือหรือความช่วยเหลือ ก็เต็มใจให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนตามความสนใจและความสามารถของตนเอง เพื่อสร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียนเป็นนักกีฬา นักแต่งคำขวัญ เรียงความ ฯลฯ

3. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึง การที่นักเรียนตั้งใจช่วยเหลืองานต่าง ๆ ภายในบ้าน เพื่อแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกัน ตามความสามารถของตน และรู้จักแสดงความคิดเห็นและปฏิบัติตนเพื่อความสุขและชื่อเสียงของครอบครัว ช่วยแก้ปัญหาการที่สมาชิกในครอบครัวไม่เข้าใจกัน เมื่อมีปัญหาที่ปรึกษา และให้พ่อแม่รับทราบแก้ปัญหาของตนเองทุกเรื่อง ช่วยครอบครัวประหยัดไฟฟ้า น้ำ อาหาร สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านและอื่น ๆ

4. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและสังคมบำเพ็ญประโยชน์และสร้างสรรค์ความเจริญให้ชุมชนและสังคมอย่างเต็มความสามารถช่วยสอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่จะเป็นภัยต่อสังคม ให้ความรู้ความสนุก

ผลิตผลิตแก่ประชาชนตามความสามารถของตน ช่วยคิดและแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคม เช่น ความสกปรก การรักษาสาธารณสุขสมบัติ การเสียภาษี และการรับบริการจากสถานบริการต่าง ๆ

กรมวิชาการ (2544) ได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การจัดปัญหาที่ทำให้ตนเองเป็นทุกข์ เช่น ป้องกันให้ตัวเองปลอดภัยจากอันตรายจากโรค รักษาร่างกายให้แข็งแรง รู้จักหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติหน้าที่การงานของตนให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพทันกำหนด ตรงเวลา
2. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การรู้จักฐานะความรับผิดชอบของตนที่มีต่อสังคม ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ประเทศชาติ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

คณะกรรมการจัดทำคู่มือการปลูกฝังค่านิยมของกลุ่มนักวิชาการ (2526) แบ่งความรับผิดชอบออกเป็นดังนี้

1. ความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง การที่นิสิตนักศึกษาตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ประสพผลสำเร็จตามความมุ่งหมายด้วยความขยันหมั่นเพียร ละเอียดรอบคอบ อดทน ซื่อสัตย์ และมีระเบียบวินัย
2. ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา หมายถึง การที่นิสิตนักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาการรักษาผลประโยชน์ เกียรติยศชื่อเสียง ตลอดจนการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่สถานศึกษา
3. ความรับผิดชอบในครอบครัว หมายถึง การที่นิสิตนักศึกษามีความตั้งใจช่วยเหลือครอบครัวในการทำงาน เพื่อแบ่งเบาภาระของคนในครอบครัว เอาใจใส่ในทุกข์ของสมาชิกทุกคนในครอบครัว มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และปฏิบัติตนเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวมีความมั่นคงปลอดภัยทั้งทางร่างกายและจิตใจ

4. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การที่นิสิตนักศึกษามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและสังคม บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม และสร้างสรรค์ความเจริญงอกงามให้แก่ชุมชนและสังคม

จากที่กล่าวมาทั้งหมด สามารถสรุปขอบข่ายของความรับผิดชอบได้เป็น 2 ประเภท ใหญ่ ๆ คือ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึง การขจัดปัญหาที่ทำให้ตนเองเป็นทุกข์ เช่น ป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากอันตรายจากโรค รักษาให้ร่างกายแข็งแรง รู้จักหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติหน้าที่การทำงานของตนให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทันเวลากำหนด ตรงเวลา

2. ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง การรู้จักฐานะความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อสังคม ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อครอบครัว โรงเรียน ครู อาจารย์ เพื่อน ชุมชน ประเทศชาติ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม ให้เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ

กรมสามัญศึกษา (2529) ได้สรุปถึงลักษณะของการรู้จักรับผิดชอบ ไว้ดังนี้

1. ตรงต่อเวลา ได้แก่ การตรงต่อเวลาที่กำหนดนัดหมายไว้ เช่น การไปโรงเรียน การทำงาน การประชุม การนัดพบ เป็นต้น

2. รู้จักหน้าที่ของตนเอง ได้แก่ การรู้จักสภาพตนที่กำลังเป็นอยู่ ตนมีหน้าที่ทำอะไรก็ทำ สิ่งนั้นให้สมบูรณ์ ด้วยความขยันหมั่นเพียร เต็มความสามารถ

3. รู้จักคุ้มครองตนเอง ได้แก่ การรู้จักวิธีรักษาตน ป้องกันตนเองให้พ้นจากอันตรายต่างๆ รู้จักควบคุมความประพฤติตน ได้แก่ การที่ตนมีความสามารถบังคับควบคุมจิตใจของตนไม่ให้หลงไหลมัวเมาในอบายมุข ไม่ตกเป็นทาสของกิเลส ประพฤติตนให้อยู่ในศีลธรรม

4. รู้จักรักษาสุขภาพอนามัย ได้แก่ การรักษาร่างกายให้แข็งแรงอยู่เสมอ สามารถต้านโรคภัยไข้เจ็บได้ดี เพื่อจะได้ใช้ความสามารถทำหน้าที่การทำงานให้ได้ผลสมบูรณ์ เช่น ต้องรู้จักระมัดระวังเกี่ยวกับเสื้อผ้า อาหาร ที่อยู่อาศัยให้สะอาด เป็นต้น

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2539) กล่าวว่าคนที่มีความรับผิดชอบมีลักษณะดังต่อไปนี้คือ

1. ทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างดีที่สุดและสุดกำลังความสามารถ
2. ทำงานเสร็จและทันเวลาที่กำหนดโดยไม่มีการควบคุม
3. กล้ารับในส่วนที่เป็นความผิด
4. เอาใจจริงเอาใจและขยัน
5. ไม่ทิ้งงานไปกลางคัน
6. ไม่ผัดวันประกันพรุ่งหรือทิ้งปัญหา
7. ไม่โทษผู้อื่นหากงานนั้นไม่สำเร็จหรือเกิดความเสียหาย
8. ตรงต่อเวลาในการทำงานหรือนัดหมาย

วัชร ฐวธรรม (2539) กล่าวว่าองค์ประกอบของคนที่มีความรับผิดชอบมีดังนี้

1. ยอมรับตน ได้แก่ การรู้คุณค่าความฉลาด
2. การรู้จักนำตน ได้แก่ มีความมั่นใจในตนเอง
3. ไม่ชอบมั่งง่าย
4. รู้จักการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
5. ไม่ชอบตัดสินวิจารณ์ผู้อื่น
6. ทำงานเสร็จตามเป้าหมาย

กรมวิชาการ (2542) ได้สรุปพฤติกรรม ที่แสดงถึงความรับผิดชอบ ไว้ดังนี้

1. มีความมุ่งมั่นและทุ่มเทให้กับงานที่ทำงานสำเร็จ พฤติกรรมที่แสดง ได้แก่ ทำงานตามหน้าที่สำเร็จ ทำงานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จ แสดงผลปรากฏให้เห็นชัด

2. มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนางาน พฤติกรรมที่แสดงออก คือ บอกผลงานของการปฏิบัติงานในอนาคตได้

3. ยอมรับผลการกระทำของตน พฤติกรรมที่แสดงออก คือ รับฟังเหตุผลและข้อวิจารณ์ผู้อื่น ปรับปรุงและพัฒนางานตามข้อเสนอแนะ

4. รู้หน้าที่ พฤติกรรมที่แสดงคือ ปฏิบัติตามหน้าที่ตามข้อตกลงร่วมกันหรือปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย

5. แสวงหาความรู้ใหม่ที่เกิดประโยชน์ต่อการทำงาน พฤติกรรมที่แสดงคือ เลือกแหล่งเรียนรู้มาพัฒนางาน

6. ช่วยเหลือผู้อื่น หมายถึง พฤติกรรมของเด็กที่แสดงความมีน้ำใจเอื้ออาทรมีจิตใจเมตตา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และให้ความช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน พฤติกรรมที่แสดงออกได้แก่ ช่วยเหลือและแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น ร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนาสังคม อำนวยความสะดวกให้กับผู้อื่น แบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น

7. เสียสละ หมายถึง พฤติกรรมของเด็กที่แสดงถึงการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แก่สังคม การเสียสละเวลากำลังกายกำลังทรัพย์เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม รวมทั้งเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ สละกำลังกาย กำลังทรัพย์ และเวลา ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน และรู้จักเป็นผู้ให้มากกว่ารับ สละประโยชน์ที่ตนพึงได้รับเพื่อแลกกับประโยชน์ของคนหมู่ใหญ่หรือคนที่อ่อนแอกว่า ใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

8. มุ่งมั่นพัฒนา หมายถึง พฤติกรรมของเด็กที่แสดงความมุ่งมั่นและความคิดริเริ่มในการพัฒนาดน พัฒนาสังคมเพื่อให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข พฤติกรรมที่แสดงได้แก่ สนใจปัญหาและการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งเสนอความคิดที่จะพัฒนาสังคม ตั้งใจที่จะทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด และเป็นประโยชน์ต่อสังคม ตั้งใจทำงานของส่วนรวมจนสำเร็จ ริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาสังคมจนสำเร็จ

กรมวิชาการ (2544) ได้สรุปลักษณะหรือพฤติกรรมของบุคคลที่มีความรับผิดชอบไว้เพิ่มเติมดังนี้ คือ ตรงต่อเวลา พยายามทำงานให้สำเร็จ ติดตามผลงานอยู่เสมอ ยอมรับความผิดพลาดหรือผลจากการพิจารณา รักษาชื่อเสียงหรือถือศักดิ์ศรี เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ชอบทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ รักษาคำพูด ตั้งใจทำงาน มีระเบียบวินัย รู้จัก

วางแผนงาน เต็มใจทำงาน ขยันขันแข็ง เชื่อมั่นในตนเอง เป็นตัวของตัวเอง ปฏิบัติตามหน้าที่โดยเคร่งครัด รู้จักหน้าที่และทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญกับปัญหา ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งตนเองและสังคม ยึดมั่นในหลักเกณฑ์ บุคคลที่มีความรับผิดชอบต้องมีความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้สำเร็จลุล่วงอย่างดีที่สุด โดยไม่ท้อต่ออุปสรรคใด ๆ และคำนึงถึงผลประโยชน์ต่อสังคมเป็นหลัก

จากที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่าลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ คือบุคคลที่พึงปรารถนาในอันที่จะสร้างสรรค์ประโยชน์ มีความตั้งใจ มีความพยายาม ความเอาใจใส่ในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งส่วนตัวและส่วนรวมให้ลุล่วงไปด้วยดี สร้างสรรค์ผลงานอย่างเต็มความสามารถ มีอารมณ์มั่นคง มีระเบียบวินัย มีความเสียสละ ให้ความร่วมมือกับหมู่คณะ ละเอียดรอบคอบ ซื่อสัตย์ มีการวางแผน ความขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค เพื่อให้งานนั้นบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ยอมรับผลการกระทำของตนเองไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลเสีย และพร้อมที่จะปรับปรุงให้ดีขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม

งานวิจัยต่างประเทศ

Marks (1994) ได้ศึกษาผลการจัดทำโครงการบริการชุมชนของโรงเรียนที่มีต่อทัศนคติด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ครู-อาจารย์ ผู้บริหารโรงเรียน และผู้ทำหน้าที่ประสานงานด้านบริการชุมชนของโรงเรียน จำนวน 60 โรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนแต่ละแห่งมีการจัดโครงการบริการชุมชนที่แตกต่างกัน นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการบริการชุมชนกับนักเรียนที่ไม่เข้าร่วมโครงการบริการชุมชน มีทัศนคติด้านความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกัน นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการบริการชุมชนแบบบังคับกับนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการบริการชุมชนแบบอาสาสมัคร มีทัศนคติด้านความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกัน ปัจจัยที่มีต่อทัศนคติความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่ เพศ ความสามารถ ศาสนา และการเมือง

McGee (1994) ได้ศึกษาการใช้รูปแบบการสอนที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนช่วงอายุ 5-9 ปี ผลการศึกษา

พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีคุณลักษณะของ
ความรับผิดชอบต่อสังคมเพิ่มขึ้น

Alberts (1995) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมตามรูปแบบ Vaal Triangle Technikon จากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนแถบแอฟริกาใต้ ผลการศึกษาพบว่านักเรียนแสดง
พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมต่ำ แต่มีทัศนคติด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในระดับสูง

Cooper (2002) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาที่เรียน
หลักสูตรต่างกัน 3 หลักสูตร คือ หลักสูตรบริการการเรียนรู้ (Service Learning) หลักสูตรเรียนร่วม
(Co- curricular) และหลักสูตรบริการเรียนรู้แบบดั้งเดิม (Traditional Community Service) เครื่องมือ
ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษา จำนวน 198 คน
ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาที่เรียนหลักสูตรบริการเรียนรู้แบบดั้งเดิมและหลักสูตรเรียนร่วมมีความ
รับผิดชอบต่อสังคมสูงกว่านักศึกษาที่เรียนหลักสูตรบริการเรียนรู้

Kennemer (2002) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษา
กลุ่มตัวอย่างเป็นชาย 31 คน เป็นหญิง 69 คน จากนักศึกษาที่เรียนในมหาวิทยาลัยคริสเตียน
ที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด และนักเรียนในมหาวิทยาลัยทั่วไป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
เป็นแบบวัดความรับผิดชอบต่อสังคม (Global Social Responsibility Inventory : GSRI) โดย
ทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลการเกื้อหนุนระดับคะแนน จากแบบทดสอบ 3 ฉบับ คือ GSRS RPS
และ SCS ตัวแปรที่ทำนายความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่ สมรรถภาพในการช่วยเหลือตัวเอง
พฤติกรรมความเห็นแก่ตัว ความสัมพันธ์ในครอบครัวรายได้ของครอบครัว การมีส่วนร่วมใน
กิจกรรมทางศาสนาวัฒนธรรม เห็นความสำคัญของศาสนาหรือสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ การเข้าร่วม
กิจกรรมในโบสถ์ การให้คำแนะนำเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ผ่านมาของตนเอง การให้บริการ
ส่วนรวม และเพศ ผลการศึกษาพบว่า การเข้าร่วมบริการส่วนรวม รายได้ของครอบครัว การให้
ความสำคัญของศาสนาและเพศ สามารถทำนายความรับผิดชอบต่อสังคมได้สูง

Schawartz (2003) ได้ศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของ
นักเรียน 3 กลุ่ม คือ นักเรียนที่อยู่ในชนบท นักเรียนที่อยู่บริเวณรอบเมืองและนักเรียนที่อยู่ในเมือง
เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นการสังเกต สอบถาม สัมภาษณ์ และการสร้างบทบาทสมมติ ผลการศึกษา
พบว่า นักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนที่ต่างกันมีทัศนคติด้านความรับผิดชอบต่อสังคมไม่แตกต่างกัน และ

พบว่าครอบครัวและเพื่อนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียน

Balderson (2004) ได้ศึกษาผลของการจัดรูปแบบเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียน 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่มีความรู้สึกที่ดีต่อสังคมกับกลุ่มที่มีความรู้สึกไม่ดีกับสังคม โดยการใช้การจัดกระทำ 3 รูปแบบ คือ ABAD ACDA และ ADA โดยใช้กลุ่มตัวอย่างคือนักเรียนเกรด 4 และเกรด 5 จากนักเรียนที่มีพื้นฐานทางการเรียนต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองสูงขึ้นและสามารถแก้ปัญหาทางด้านทักษะทางสังคมสูงขึ้น

งานวิจัยในประเทศ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ พบงานวิจัยที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนี้

ขวัญฤดี จำכוןสัจย์ (2542) ได้เปรียบเทียบความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล โดยรวม และเป็นรายด้าน 4 ด้าน ได้แก่ความรับผิดชอบต่อตนเองและการกระทำของตนเอง ความรับผิดชอบต่อการศึกษาเล่าเรียน ความรับผิดชอบต่อสถาบันและความรับผิดชอบต่อสังคม และฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1-6 มหาวิทยาลัยมหิดล ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2541 จำนวน 420 คนโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 60 ข้อ ผลการศึกษาพบว่า 1) พฤติกรรมความรับผิดชอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดลโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับสูง 2) นักศึกษาหญิงมีพฤติกรรมความรับผิดชอบทุกด้านสูงกว่านักศึกษาชาย 3) นักศึกษาที่ศึกษาในชั้นปีที่ต่างกันมีพฤติกรรม ความรับผิดชอบรวมทุกด้านและเป็นรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 3 มีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสถาบันสูงกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 4 4) นักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพและนักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีพฤติกรรมความรับผิดชอบรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน 5) นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีพฤติกรรมความรับผิดชอบรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน 6) นักศึกษาที่มีฐานะเศรษฐกิจทางครอบครัวต่างกันมีพฤติกรรมความรับผิดชอบโดยรวมทุกด้านไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่างกัน มีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกัน 7) นักศึกษาที่มีฐานะทางด้านเศรษฐกิจต่ำ มีพฤติกรรมความรับผิดชอบ

ต่อสถาบันและมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่องานสูงกว่านักศึกษาที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวปานกลาง ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

เวทิน วุฒิวงศ์ (2542) ได้ศึกษาความรับผิดชอบต่องานของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยภาคใต้ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตหาดใหญ่ จำนวน 240 คน นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จำนวน 81 คน นักศึกษามหาวิทยาลัยทักษิณจำนวน 65 คน รวม 386 คน สุ่มตัวอย่างโดยวิธีสุ่มแบบแบ่งชั้นอย่างมีสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า ผลการวิจัยพบว่า ความรับผิดชอบต่องานของนักศึกษาในภาคใต้แบ่งออกเป็นรายด้านดังนี้ ด้านการปฏิบัติตามกฎหมายหรือกฎระเบียบของสังคม ด้านการระงับการกระทำที่เป็นภัยต่อสังคม ด้านการมีส่วนร่วมในการรักษานขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ด้านการติดตามความเคลื่อนไหวของสังคม และพบว่า 1) ระดับความรับผิดชอบต่องานของนักศึกษามหาวิทยาลัยภาคใต้ทั้งภาพรวมและจำแนกแต่ละตัวแปรอยู่ในระดับสูง 2) นักศึกษาในมหาวิทยาลัยภาคใต้ที่มีเพศต่างกัน มีความรับผิดชอบต่องานโดยรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า นักศึกษาหญิงมีความรับผิดชอบต่องานในด้านการปฏิบัติตามกฎหมายหรือกฎระเบียบของสังคมและด้านการติดตามความเคลื่อนไหวของสังคมสูงกว่านักศึกษาชาย 3) นักศึกษาในมหาวิทยาลัยภาคใต้ที่สถาบันแตกต่างกันมีความรับผิดชอบต่องานโดยรวมแตกต่างกัน 4) นักศึกษาในมหาวิทยาลัยภาคใต้ที่ศึกษาอยู่ชั้นปีที่ต่างกันมีความรับผิดชอบต่องานโดยรวมไม่แตกต่างกัน 5) นักศึกษาในมหาวิทยาลัยภาคใต้ที่มีเกรดเฉลี่ยแตกต่างกันมีความรับผิดชอบต่องานโดยรวมแตกต่างกัน 6) นักศึกษาในมหาวิทยาลัยภาคใต้ที่มีผู้ปกครองอาชีพหลักแตกต่างกันมีความรับผิดชอบต่องานโดยรวมไม่แตกต่างกัน

พยงค์ จิระพงษ์ (2544) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบต่องานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมโดยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ระบบ 4 MAT กับกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ โดยมีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านหนองผือ อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 70 คน เป็นกลุ่มตัวอย่างซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย ผลการวิจัยพบว่า ความรับผิดชอบต่องานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยชุดกิจกรรมระบบ 4 MAT กับการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

เกษรา เถยงาม (2546) การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบต่องานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนแบบบูรณาการและการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี (STAD) ที่เรียนเรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

และความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนแบบบูรณาการและการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค เอส ที เอ ดี (STAD) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 100 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย ผลการวิจัยสรุปได้ว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบต่อสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ดุสิต อุทิศพงษ์ (2547) ได้พัฒนาแบบวัดความรับผิดชอบต่อสังคมสำหรับนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาแบบวัดเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 1,382 คน โดยดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ คือระยะที่ 1 เป็นการดำเนินการหาองค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคม ระยะที่ 2 ดำเนินการสร้างแบบวัด ระยะที่ 3 ดำเนินการตรวจสอบหาคุณภาพของแบบวัด โดยผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษาแบ่งออกเป็นองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน องค์ประกอบย่อย 15 ด้าน และด้านย่อย 21 ด้าน ซึ่งแบบวัดนั้นประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 50 ข้อ มีรูปแบบเป็นมาตราส่วนประมาณค่าชนิดกำหนดข้อความให้ประมาณค่าความถี่ของพฤติกรรมที่ตนเองแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ข้อกระทงคำถามมีคุณภาพด้านอำนาจจำแนกรายข้อใช้ได้ ซึ่งค่า r มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คุณภาพด้านความตรงเชิงโครงสร้างตรวจสอบจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญและวิธีการทางสถิติด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ซึ่งมีค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งได้ค่า GFI เท่ากับ 0.92 ค่า AGFI เท่ากับ 0.92 และค่า MR เท่ากับ 0.19 สำหรับการตรวจสอบความเชื่อมั่นได้คำนวณหาความสอดคล้องภายในของแบบวัดโดยอาศัยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคได้เท่ากับ 0.93

ปรีชา การสะอาด (2547) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคมคือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 990 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน โดยใช้แบบวัดความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นเครื่องมือในการวิจัย ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคามมีองค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคม 7 องค์ประกอบ คือ ด้านการรักษาทรัพยากร ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม ด้านการเสียสละต่อส่วนรวม ด้านการปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง ด้านการรักษาทรัพยากรสมบัติของส่วนรวม ด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม ด้านการปฏิบัติตามหลักคุณธรรม และเมื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อสังคมระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิง พบว่านักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความรับผิดชอบต่อสังคมทั้ง 7 องค์ประกอบไม่แตกต่างกัน

สมเกียรติ ฤงแก้ว (2548) ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มและไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 30 คน ผลการวิจัยพบว่าคะแนนเฉลี่ย ความรับผิดชอบต่อสังคมของกลุ่มทดลองใช้โปรแกรมกิจกรรมกลุ่ม สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากงานวิจัยดังกล่าว เห็นได้ว่าความรับผิดชอบต่อสังคมนั้น สามารถพัฒนาได้จากวิธีการสอน กระบวนการสอน หรือเทคนิคการสอนที่หลากหลาย เพียงแต่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องมุ่งเน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง หรือมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจไปพร้อม ๆ กับการปฏิบัติ โดยมีผู้คอยชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องให้ ด้วยเหตุผลนี้จึงทำให้ผู้วิจัยคาดหวังว่า การจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ โดยกระบวนการทำค่านิยมความรับผิดชอบต่อสังคมให้กระจ่าง เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนเกิดความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย เช่นเดียวกับวิธีที่กล่าวมา จึงเห็นควรนำมาสอดแทรกในกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำได้ โดยผู้วิจัยได้แบ่งความรับผิดชอบต่อสังคมเป็น 5 ด้านตามกรมวิชาการ ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อครอบครัว เพื่อน สถานศึกษา ชุมชน และประเทศชาติ

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนมีภาวะผู้นำมากขึ้นหลังจากได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ โดยมีคะแนนภาวะผู้นำสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. นักเรียนมีภาวะผู้นำคงที่หรือลดลงหลังจากไม่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ โดยมีคะแนนภาวะผู้นำภายหลังการทดลองไม่ได้สูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีภาวะผู้นำมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องผลของโปรแกรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) โดยใช้รูปแบบการทดลอง ที่มีกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ซึ่งมีการวัดตัวแปรตาม ก่อนและหลังการทดลอง (Randomized Control Group Pretest-Posttest Design)

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำ และวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2555 จำนวน 500 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555 ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ได้นักเรียนที่มีภาวะผู้นำน้อย จำนวน 24 คน ซึ่งมาจากห้องที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด จากนั้นใช้วิธีเรียงคะแนนจำนวน 24 คนหาลำดับคู่และคี่ เพื่อหากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยมีขั้นตอนการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ประเมินภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 500 คน โดยใช้แบบวัดภาวะผู้นำ เลือกห้องที่มีคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดภาวะผู้นำน้อยที่สุด แล้วเรียงคะแนนนักเรียนในห้องจากน้อยไปหามาก ได้นักเรียนที่มีคะแนนน้อยที่สุด 24 คนแรกเป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. ผู้วิจัยสอบถามความสมัครใจของนักเรียนในข้อ 2.1 ในการเข้าร่วมการทดลอง แล้วใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย จัดลำดับคู่และคี่ โดยเรียงคะแนนจำนวน 24 คน ได้ลำดับคู่เป็นกลุ่มทดลอง 12 คน และลำดับคี่เป็นกลุ่มควบคุม 12 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวัดภาวะผู้นำ
2. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวัดภาวะผู้นำ

แบบวัดภาวะผู้นำ เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยปรับมาจากแบบวัดภาวะผู้นำของ สุกัญญา วรรณบุตร (2543) กรองเงิน วีระวงศ์สุวรรณ (2541) และสมศักดิ์ จำอ่อน (2532) โดยแบบวัดภาวะผู้นำ ที่ผู้วิจัยพัฒนา แบ่งเป็น 3 หมวดดังนี้ 1) หมวดทักษะในการทำงานของผู้นำ 2) หมวดทักษะทางสังคมและคุณธรรมของผู้นำ 3) หมวดบุคลิกภาพของผู้นำ โดยมีขั้นตอนในการพัฒนา ดังนี้

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบวัดภาวะผู้นำ ดังนี้

1.1 ผู้วิจัยศึกษาคำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1.1 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ อาทิ คุณลักษณะภาวะผู้นำ จากหนังสือ ภาวะผู้นำ ของรังสรรค์ ประเสริฐศรี (2544) และหนังสือ ภาวะผู้นำ ของกวี วงศ์พุม (2542) เป็นต้น

1.1.2 ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ ได้แก่ งานวิจัยเรื่อง การศึกษา คุณลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนพระโขนงพิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ของสุกัญญา วรรณบุตร (2543) และงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์องค์ประกอบ บุคลิกภาพความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนของอัครสังฆมณฑล กรุงเทพมหานคร ของกรองเงิน วีระวงศ์สุวรรณ (2541)

1.2 ผู้วิจัยสร้างแบบวัดภาวะผู้นำที่ได้จากข้อ 1.1 โดยจากการศึกษาเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ ผู้วิจัยพัฒนาข้อคำถามที่มีเนื้อหา และภาษา สอดคล้องกับ องค์ประกอบต่าง ๆ ของภาวะผู้นำ ให้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความ รับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

1.3 นำแบบวัดภาวะผู้นำ ที่พัฒนาขึ้น 60 ข้อเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมทั้งเนื้อหาข้อคำถาม และภาษาของแบบวัด เพื่อรับฟังคำวิจารณ์และ ข้อที่ควรปรับปรุงแก้ไข แล้วนำไปแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

1.4 ผู้วิจัยนำแบบวัดภาวะผู้นำที่ปรับปรุงแก้ไข ไปหาความเที่ยงตรงโดยให้ ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 4 ท่านคือ ดร.มาวิน ด้านกุล ดร.รวิวรรณ กลิ่นหอม อาจารย์สาริณี ปัญญา และอาจารย์นิภา แสงรัตน์ พิจารณาข้อความในแบบวัดที่สร้างขึ้นให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์ เฉพาะ และผู้วิจัยนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

1.5 ผู้วิจัยนำแบบวัดภาวะผู้นำจำนวน 48 ข้อ ที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน

1.6 ผู้วิจัยนำแบบวัดที่คัดเลือกแล้วจำนวน 48 ข้อในข้อ 1.4 มาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ของ ครอนบาค (Cronbach) ได้ค่า ความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.83

ลักษณะของแบบวัดภาวะผู้นำ เป็นแบบวัดที่เป็นสถานการณ์ ดังตัวอย่าง

โครงสร้างแบบวัดภาวะผู้นำ สำหรับแบบวัดภาวะผู้นำฉบับนี้ จะแบ่งภาวะผู้นำออกเป็น 3 หมวด คือ

1. หมวดทักษะในการทำงานของผู้นำ ประกอบด้วย ความสามารถในการทำงาน ความคิดริเริ่มและหลักการ การตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติ วิธีดำเนินการตามเป้าหมายของกลุ่ม การแก้ปัญหาและการประนีประนอม และความมีเหตุผล
2. หมวดทักษะทางสังคมและคุณธรรมของผู้นำ ประกอบด้วย การจูงใจและมนุษยสัมพันธ์ การประสานงานและสื่อความหมาย ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความเมตตากรุณา และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ
3. หมวดบุคลิกภาพของผู้นำ ประกอบด้วย ความมั่นใจในตนเองและมีวินัย ลักษณะท่าทางความรับผิดชอบและความกล้าหาญ และการควบคุมอารมณ์

ตัวอย่างแบบวัดภาวะผู้นำ

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกตอบข้อที่ตรงกับใจของนักเรียนมากที่สุดจาก 3 คำตอบ แล้วเขียนเครื่องหมาย X ทับบนกระดาษเพียง 1 ตัวเลือก (คำตอบของนักเรียนจะไม่เกิดผลเสียหายต่อนักเรียนและโรงเรียนแต่อย่างใดทั้งสิ้น) โดยปฏิบัติดังนี้

1. ให้นักเรียนคิดว่านักเรียนเอง คือบุคคลที่อยู่ในเรื่องนั้น ๆ
2. ในตอนท้ายของแต่ละเรื่องจะเป็นตอนที่นักเรียนต้องตัดสินใจเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง พร้อมทั้งให้เหตุผลในการตัดสินใจ
3. แบบวัดนี้ต้องการทราบเพียงว่า หากนักเรียนเผชิญสถานการณ์ นักเรียนจะตัดสินใจอย่างไร และให้เหตุผลอย่างไรในการตัดสินใจ
4. หากนักเรียนไม่เข้าใจวิธี หรือข้อความใด เรื่องราวใด ขอให้นักเรียนถามจากผู้วิจัยก่อนลงมือทำ เมื่อนักเรียนเข้าใจแล้วลงมือทำ

ตัวอย่าง หมวดบุคลิกภาพของผู้นำ ด้านความมั่นใจในตนเองและมีวินัย

ในห้องเรียนชั่วโมงวิชาสังคมศึกษา ครูให้ทำงานเป็นกลุ่มโดยมีศรัณยูซึ่งเป็นคนมีความเชื่อมั่นในตนเอง และสุกฤษฎีเป็นคนขี้อายไม่กล้าแสดงออกอยู่ในกลุ่มเดียวกัน ดังนั้น เมื่อคุณครูมอบหมายให้นำผลงานของกลุ่มมาเสนอหน้าชั้นเพื่อน ๆ ในกลุ่มอยากให้สุกฤษฎีไปนำเสนอหน้าชั้นบ้าง ถ้านักเรียนเป็นสุกฤษฎีนักเรียนจะอย่างไร

- ก. รับอาสาออกไปนำเสนอหน้าชั้นทันที (3)
- ข. พยายามบ่ายเบี่ยงในตอนแรก แต่ก็ออกไปนำเสนอหน้าชั้นในที่สุด (2)
- ค. ปฏิเสธและพยายามขอให้ศรัณยูหรือเพื่อนคนอื่นออกไปนำเสนอหน้าชั้นแทน (1)

ตัวอย่าง หมวดทักษะทางสังคมและคุณธรรมของผู้นำ ด้านการจูงใจและมนุษยสัมพันธ์

ในห้องเรียนเมธัสรักไม่ค่อยชอบเรียนหนังสือ และชอบหนีเรียนบ่อยๆ แต่อยากเป็นนักบินมาก ถ้านักเรียนเป็นเพื่อนสนิทของเมธัส นักเรียนควรทำอย่างไร

- ก. เรื่องส่วนตัว ไม่อยากยุ่งเกี่ยว (1)
- ข. พยายามแนะนำว่าอย่าหนีเรียน (2)
- ค. ชักจูงให้เห็นถึงความสำคัญของการเรียน เพราะคนที่จะเป็นนักบินก็ต้องมีผลการเรียนที่ดี (3)

ตัวอย่าง หมวดทักษะในการทำงานของผู้นำ ด้านความคิดริเริ่มและหลักการ

ในชั่วโมงกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ นักเรียนชั้นม.4 พบว่า ด้านหลังของโรงฝึกงาน มีขอนไม้เก่าวางอยู่ 10 ชิ้น และมีกระถางต้นไม้ที่ไม่ได้ใช้งาน นักเรียนคิดว่าสิ่งของเหล่านี้น่าจะทำอะไรได้บ้าง

- ก. ปลอ่ยไว้เฉย ๆ อย่าไปวุ่นวาย (1)
- ข. ขออนุญาตเอาของเหลือใช้ต่าง ๆ มาช่วยกันจัดสวนหย่อมให้ดูสบายตา (3)
- ค. จัดให้เป็นระเบียบเพื่อความสะอาดตา (2)

ตัวอย่าง หมวดทักษะทางสังคมและคุณธรรมของผู้นำ ด้านการประสานงานและสื่อ

ความหมาย

ทางโรงเรียน ขอความร่วมมือให้นักเรียนมาร่วมกันพัฒนาโรงเรียน ห้วหน้าห้อง บังเอิญไปพบเพื่อนนักเรียนกลุ่มหนึ่งหลบไปเล่นอยู่หลังโรงเรียน ห้วหน้าห้องจะอย่างไร

- ก. ขอร้องให้เพื่อน ๆ ไปทำงานให้เสร็จก่อนแล้วค่อยมาเล่น (2)
- ข. พุดขอร้องให้เพื่อน ๆ เห็นความสำคัญของการทำงาน (3)
- ค. บอกกับเพื่อน ๆ ว่าอาจารย์เช็คชื่อให้คะแนน (1)

ตัวอย่าง หมวดทักษะการทำงานของผู้นำ ด้านการตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติ

ในการประชุมครั้งหนึ่ง คณะกรรมการนักเรียนมีความเห็นที่ขัดแย้งกันหลายฝ่าย โดยไม่สามารถหาข้อยุติได้ ถ้าท่านเป็นประธานในที่ประชุมครั้งนั้น ท่านจะอย่างไร

- ก. แบ่งสมาชิกออกเป็นกลุ่ม ๆ แล้วให้แต่ละกลุ่มอภิปรายหาข้อสรุป (2)
- ข. ขอทราบข้อมูลจากแต่ละฝ่าย แล้วพิจารณาตัดสินใจด้วยตนเอง (1)
- ค. ให้แต่ละฝ่ายส่งตัวแทนเป็นกรรมการเพื่อพิจารณาปัญหานี้ ภายหลังการประชุม (3)

ตัวอย่าง หมวดทักษะในการทำงานของผู้นำ ด้านวิธีดำเนินการตามเป้าหมายของกลุ่ม

ในการเรียนวิชาภาษาไทย คุณครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม 2 กลุ่ม ในการจัดบอร์ดวันสุนทรภู่ และกลุ่มของนักเรียนได้เตรียมเอกสาร และรูปภาพต่าง ๆ มาเป็นอย่างดี แต่อีกกลุ่มมีรูปภาพที่น้อยและไม่เข้ากับบรรยากาศในวันสุนทรภู่ นักเรียนคิดว่าจะทำอย่างไร

- ก. ไม่แบ่งให้ เพราะกลุ่มอื่นไม่เตรียมให้ดี (1)
- ข. แบ่งรูปภาพ และบทความบางส่วนให้ เพื่อความสำเร็จด้วยกัน (3)
- ค. รอให้กลุ่มตนเองทำเสร็จก่อน ที่เหลือค่อยนำไปให้กลุ่มอื่น (2)

เกณฑ์ในการให้คะแนน

- 3 คะแนน หมายถึง นักเรียนมีภาวะผู้นำมาก
- 2 คะแนน หมายถึง นักเรียนมีภาวะผู้นำปานกลาง
- 1 คะแนน หมายถึง นักเรียนมีภาวะผู้นำน้อย

2. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ดังนี้

กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เป็นกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีขั้นตอนในการสร้าง ดังนี้

1. ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เช่น หนังสือ กลุ่มสัมพันธ์สำหรับการฝึกอบรม ของ นิรันดร์ จุลทรัพย์ (2542) หนังสือกิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน ของ บุญหา วชิระศักดิ์มงคล (2542) และศึกษาจากงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
2. ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม อาทิ บทความ ความรับผิดชอบต่อสังคมของคนไทย ของ อัสวิน จินตทานนท์ (2552) และจากงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม
3. สร้างกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่ได้จากข้อมูลในข้อ 1 และข้อ 2 มาบูรณาการร่วมกัน แล้วจัดทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนิยามศัพท์เฉพาะ จำนวน 12 ครั้ง โดยกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์แต่ละครั้งจะประกอบด้วย 1) ชื่อกิจกรรม 2) จุดมุ่งหมายของกิจกรรม 3) เวลา 4) อุปกรณ์ 5) วิธีดำเนินการ 6) การประเมินผล

4. นำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก เพื่อตรวจสอบความถูกต้องความสอดคล้องและความเหมาะสมของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในรายละเอียดต่างๆ ได้แก่ ชื่อกิจกรรม จุดมุ่งหมายของกิจกรรม กระบวนการและวิธีการดำเนินการ กิจกรรมแต่ละครั้ง และวิธีการประเมินผล

5. นำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มาแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

6. นำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชัชวาลย์ กุลโกวิท อาจารย์จุติกาญจน์ สุวรรณธาดา และอาจารย์ขวัญใจ ชูกิจคุณ ตรวจสอบความเที่ยงตรง และให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ วิธีดำเนินการและนิยามศัพท์เฉพาะ

7. นำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิแล้วนำไปทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 12 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการ และเวลาที่ใช้ในการทดลอง

8. นำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มาปรับปรุงแก้ไข แล้วนำไปดำเนินการทดลองเป็นเวลา 6 สัปดาห์ ๆ ละ 2 ครั้ง ๆ ละ 50 นาที รวม 12 ครั้ง

ตารางที่ 1 โครงสร้างของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อพัฒนา
และเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

ครั้งที่	แนวคิด	กิจกรรม	วัตถุประสงค์
P1	-	การทดสอบก่อนการ ทดลอง (Pretest)	เพื่อให้ นักเรียน ได้ทำแบบวัดภาวะ ผู้นำ
1	ความรับผิดชอบต่อ สังคม - ด้านครอบครัว - ด้านเพื่อน	ปฐมนิเทศ (จับคู่สิ่งของ)	1. สร้างบรรยากาศความคุ้นเคย ความ เป็นกันเองภายในกลุ่มที่ร่วมการ ทดลองเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำที่มีความ รับผิดชอบต่อสังคม 2. เข้าใจจุดมุ่งหมาย ความหมาย ความสำคัญ และประโยชน์ของภาวะ ผู้นำที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม 3. เข้าใจวิธีการจัดกิจกรรมกลุ่ม เกม การใช้ตัวแทนบทบาทสมมติ การ อภิปรายหมู่ ตลอดจนช่วงเวลา ระยะเวลา จำนวนครั้ง และสถานที่ใช้ ในการทดลอง
2	ความรับผิดชอบต่อ สังคม - ด้านสถานศึกษา	ฉันเป็นใคร	เพื่อให้ นักเรียน รู้จักตนเอง และเข้าใจ ผู้อื่น เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำที่มีความ รับผิดชอบต่อสังคม
3	ความรับผิดชอบต่อ สังคม - ด้านเพื่อน	ผู้นำแบบไหนดี	เพื่อให้ นักเรียน ได้พัฒนาภาวะผู้นำ ใน หมวดบุคลิกภาพของผู้นำ ด้าน ลักษณะท่าทาง ความรับผิดชอบ และ การควบคุมอารมณ์
4	ความรับผิดชอบต่อ สังคม - ด้านชุมชน	ม.4 เราเก่งจริง	เพื่อให้ นักเรียน ได้พัฒนาภาวะผู้นำ ใน หมวดทักษะในการทำงานของผู้นำ ด้านวิธิดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย ของกลุ่ม

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ครั้งที่	แนวคิด	กิจกรรม	วัตถุประสงค์
5	ความรับผิดชอบต่อสังคม - ด้านชุมชน	ตามล่าสมบัติ	เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาภาวะผู้นำ ในหมวดทักษะในการทำงานของผู้นำด้านการตัดสินใจในการเลือกแนวทางปฏิบัติ
6	ความรับผิดชอบต่อสังคม - ด้านประเทศชาติ	เหตุเกิดบนถนน	เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาภาวะผู้นำ ในหมวดบุคลิกภาพของผู้นำ ด้านมีวินัยและความรับผิดชอบ
7	ความรับผิดชอบต่อสังคม - ด้านสถานศึกษา	ร่วมแรงร่วมใจเพื่อโรงเรียนของเรา	เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาภาวะผู้นำ ในหมวดทักษะทางสังคมและคุณธรรมของผู้นำ ด้านการจงใจและมนุษยสัมพันธ์ สื่อความหมายและการประสานงานกับผู้อื่น
8	ความรับผิดชอบต่อสังคม - ด้านประเทศชาติ	เรือพิฆาต	เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาภาวะผู้นำ ในหมวดทักษะในการทำงานของผู้นำด้านการแก้ปัญหา ความมีเหตุผล ความคิดริเริ่ม การตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติและวิธีดำเนินการตามเป้าหมายของกลุ่ม เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม
9	ความรับผิดชอบต่อสังคม - ด้านครอบครัว - ด้านเพื่อน	เพื่อน	เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาภาวะผู้นำ ในหมวดทักษะทางสังคมและคุณธรรมของผู้นำ ด้านความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความเมตตา กรุณา และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ครั้งที่	แนวคิด	กิจกรรม	วัตถุประสงค์
10	-	ทำมาค้าขาย	1. เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาภาวะผู้นำในหมวดทักษะทางสังคมและคุณธรรมของผู้นำ ด้านการประสานงานและสื่อความหมาย 2. เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาภาวะผู้นำในหมวดบุคลิกภาพของผู้นำ ด้านความมั่นใจในตนเอง ลักษณะท่าทาง และการควบคุมอารมณ์
11	ความรับผิดชอบต่อสังคม - ด้านครอบครัว - ด้านสถานศึกษา - ด้านชุมชน - ด้านประเทศชาติ	สังคมที่ต้องการ	1. เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาภาวะผู้นำในหมวดทักษะในการทำงานของผู้นำ ด้านความคิดริเริ่มและหลักการ การตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติ การแก้ปัญหา และความมีเหตุผล 2. เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาภาวะผู้นำในหมวดทักษะทางสังคมและคุณธรรมของผู้นำด้านการประสานงานและสื่อความหมาย 3. เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาภาวะผู้นำในหมวดบุคลิกภาพของผู้นำด้านความมีวินัยและความรับผิดชอบ
12	-	ปัจฉิมนิเทศ	1. เพื่อให้นักเรียนสรุปบททวนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมรวมถึงบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ของผู้นำ 2. เพื่อให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
P2	-	การทดสอบหลังการทดลอง (Posttest)	เพื่อให้นักเรียนได้ทำแบบวัดภาวะผู้นำ

3. แบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองแต่ละครั้ง

แบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองแต่ละครั้ง ลักษณะของแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนมีลักษณะของคำถามที่เกี่ยวกับกิจกรรมแต่ละครั้ง นักเรียนเขียนคำตอบเกี่ยวกับประสบการณ์ที่นักเรียนได้เรียนรู้

4. แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ และต่อผู้วิจัย เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองทั้ง 12 ครั้ง

แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ และต่อผู้วิจัย โดยให้นักเรียนประเมินจากประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองครบ 12 ครั้ง รวมทั้งให้นักเรียนได้ประเมินผู้วิจัย แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ และต่อผู้วิจัย เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ โดยมีลักษณะข้อคำถามประเภทมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 25 ข้อ คำถามวัด 2 องค์ประกอบ คือ 1) สอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็น ความรู้สึก และประสบการณ์การเรียนรู้ที่นักเรียนได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำครบทั้ง 12 ครั้ง และสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อผู้วิจัย 2) นักเรียนให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ เพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ให้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายต่อไป

เกณฑ์ในการตรวจให้คะแนน

มีเกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ และต่อผู้วิจัย เป็นรายข้อ โดยมีช่วงคะแนนตั้งแต่ 1 - 5 คะแนน ซึ่งให้คะแนนรายข้อตามความมากน้อยของระดับ

ความคิดเห็น ความรู้สึก และประสบการณ์ การเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยมีช่วงคะแนนตั้งแต่ 1 - 5 คะแนน โดยมีรายละเอียดของระดับคะแนนและความหมายของแต่ละมาตรวัดดังนี้

5	คะแนน	หมายถึง	ความคิดเห็น ในระดับ	“มากที่สุด”
4	คะแนน	หมายถึง	ความคิดเห็น ในระดับ	“มาก”
3	คะแนน	หมายถึง	ความคิดเห็น ในระดับ	“ปานกลาง”
2	คะแนน	หมายถึง	ความคิดเห็น ในระดับ	“น้อย”
1	คะแนน	หมายถึง	ความคิดเห็น ในระดับ	“น้อยที่สุด”

การดำเนินการทดลอง

แบบแผนการทดลอง

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองแบบ Randomized Control Group Pretest-Posttest Design ดังแสดงในตาราง 2

ตารางที่ 2 แสดงแบบแผนการวิจัยเชิงทดลองแบบ Randomized Control Group Pretest-Posttest Design

การกำหนดการเข้ากลุ่ม	ทดสอบก่อน	ทดลอง	ทดสอบหลัง
RE	T1E	X	T2E
RC	T1C	~	T2C

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบแผนการทดลอง

R	แทน	การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่ม
E	แทน	กลุ่มทดลอง
C	แทน	กลุ่มควบคุม
T1E T2E	แทน	การสอบก่อน และสอบหลังในกลุ่มทดลอง ตามลำดับ

T1C T2C	แทน	การสอบก่อน และสอบหลังในกลุ่มควบคุม ตามลำดับ
X	แทน	การทดลองจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
~	แทน	การไม่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

วิธีการดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามแบบแผนการทดลอง Randomized Control Group Pretest-Posttest Design เป็นขั้น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นก่อนทดลอง

ผู้วิจัยให้กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ทำแบบวัดภาวะผู้นำ แล้วเก็บคะแนนก่อนทดลอง (Pretest)

ขั้นที่ 2 ขั้นทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองด้วยตนเอง ดังนี้

กลุ่มทดลองดำเนินการทดลองตามการฝึกการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เป็นเวลา 6 สัปดาห์ๆ ละ 2 วันๆละ 50 นาที รวม 12 ครั้ง ในวันพุธที่ 23 พฤษภาคม 2555 ถึง วันศุกร์ที่ 6 กรกฎาคม 2555 สำหรับกลุ่มควบคุมไม่ได้ใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ขั้นที่ 3 ขั้นหลังทดลอง

ผู้วิจัยให้กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ทำแบบวัดภาวะผู้นำชุดเดิม แล้วเก็บคะแนนหลังทดลอง (Posttest) มาทำการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
2. เปรียบเทียบภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังที่ไม่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
3. เปรียบเทียบภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ไม่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

- 1.1 ค่าเฉลี่ย (Mean)
- 1.2 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. สถิติสำหรับการวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ

หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบวัด โดยใช้วิธีหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดภาวะผู้นำ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

3. สถิติสำหรับการทดสอบสมมติฐาน

3.1 เปรียบเทียบภาวะผู้นำของนักเรียนก่อนและหลังได้รับและไม่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ โดยใช้ t-test แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent Samples)

3.2 เปรียบเทียบภาวะผู้นำของนักเรียนที่ได้รับและไม่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ โดยใช้ t-test แบบเป็นอิสระต่อกัน (Independent Samples)

บทที่ 4

ผลการวิจัยและข้อวิจารณ์

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาผลของโปรแกรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) ทำการศึกษากับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 24 คน โดยใช้รูปแบบที่มีกลุ่มทดลอง 12 คน เปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม 12 คน วัดตัวแปรตาม คือ คะแนนจากแบบวัดภาวะผู้นำ ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555 ระยะเวลาในการทดลองตั้งแต่วันที่ 23 พฤษภาคม 2555 ถึงวันที่ 6 กรกฎาคม 2555 ผลการวิจัยจะนำเสนอในรูปตารางและวิเคราะห์เนื้อหาโดยนำเสนอเป็น 2 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของนักเรียน ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน

ตอนที่ 2 คะแนนจากแบบวัดภาวะผู้นำ ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนกลุ่มทดลอง กลุ่มควบคุม และผลการทดสอบสมมติฐาน

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของนักเรียนก่อนทดลองและหลังการทดลอง เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนภาวะผู้นำ ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ของนักเรียน กลุ่มควบคุม

กลุ่มควบคุม (n = 12)	คะแนนจากแบบวัดภาวะผู้นำ (144 คะแนน)	
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง
ค่าเฉลี่ย	107.50	112.33
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	10.16	10.59

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนกลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำเท่ากับ 107.50 และ 112.33 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนภาวะผู้นำ ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ของนักเรียน กลุ่มทดลอง

กลุ่มทดลอง (n = 12)	คะแนนจากแบบวัดภาวะผู้นำ (144 คะแนน)	
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง
ค่าเฉลี่ย	110.92	128.00
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	7.27	5.05

จากตารางที่ 4 พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำเท่ากับ 110.92 และ 128.00 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 คะแนนจากแบบวัดภาวะผู้นำ ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนกลุ่มทดลองกลุ่มควบคุม และผลการทดสอบสมมติฐาน

ภายหลังการดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยทดสอบเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนภาวะผู้นำของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ระหว่างคะแนนก่อนและหลังการทดลองเพื่อตรวจสอบสมมติฐานของการวิจัย ได้ผลดังตารางที่ 5-8 ดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของคะแนนภาวะผู้นำจากแบบวัดภาวะผู้นำของนักเรียนก่อนการทดลอง ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

ตารางที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนภาวะผู้นำจากแบบวัดภาวะผู้นำของนักเรียนก่อนการทดลอง ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

ก่อนการทดลอง (n = 24)	ค่าเฉลี่ย (เต็ม 144 คะแนน)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ส่วนต่าง ค่าเฉลี่ย	t	p
กลุ่มควบคุม	107.50	10.16	3.42	-.95	.35
กลุ่มทดลอง	110.92	7.27			

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์คะแนนโดยการทดสอบความแตกต่างแบบอิสระต่อกันด้วยสถิติทดสอบที (Independent Samples t-test) พบว่า คะแนนเฉลี่ยของคะแนนภาวะผู้นำของกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลองไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

2.2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของคะแนนภาวะผู้นำจากแบบวัดภาวะผู้นำของนักเรียนหลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

ตารางที่ 6 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนภาวะผู้นำจากแบบวัดภาวะผู้นำของนักเรียน
หลังการทดลอง ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง

หลังการทดลอง (n = 24)	ค่าเฉลี่ย (เต็ม 144 คะแนน)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ส่วนต่าง ค่าเฉลี่ย	t	p
กลุ่มควบคุม	112.33	10.59	15.67	-4.63	.00
กลุ่มทดลอง	128.00	5.05			

จากตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์คะแนนโดยการทดสอบความแตกต่างแบบอิสระต่อกัน ด้วยสถิติทดสอบที (Independent Samples t-test) พบว่า คะแนนเฉลี่ยของคะแนนภาวะผู้นำหลังการทดลองของกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลองแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยกลุ่มทดลองมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุม

2.3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของคะแนนภาวะผู้นำจากแบบวัดภาวะผู้นำของนักเรียนในกลุ่มควบคุม ระหว่างก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง

ตารางที่ 7 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนภาวะผู้นำจากแบบวัดภาวะผู้นำของนักเรียนในกลุ่มควบคุม ระหว่างก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง

กลุ่มควบคุม (n = 12)	ค่าเฉลี่ย (เต็ม 144 คะแนน)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ส่วนต่าง ค่าเฉลี่ย	t	p
ก่อนการทดลอง	107.50	10.16	4.83	-2.14	.06
หลังการทดลอง	112.33	10.59			

จากตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์คะแนนโดยการทดสอบโดยการทดสอบแบบจับคู่ ด้วยสถิติทดสอบที (Dependent Samples t-test) พบว่า คะแนนเฉลี่ยของคะแนนภาวะผู้นำของนักเรียนในกลุ่มควบคุม ภายหลังการทดลอง ไม่ได้ทำให้นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยของคะแนนภาวะผู้นำสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของคะแนนภาวะผู้นำจากแบบวัดภาวะผู้นำของนักเรียนในกลุ่มทดลอง ระหว่างก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง

ตารางที่ 8 แสดงการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนภาวะผู้นำจากแบบวัดภาวะผู้นำของ
นักเรียนในกลุ่มทดลอง ระหว่างก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง

กลุ่มทดลอง (n = 12)	ค่าเฉลี่ย (เต็ม 144 คะแนน)	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ส่วนต่าง ค่าเฉลี่ย	t	p
ก่อนการทดลอง	110.92	7.27	17.08	6.14	.00
หลังการทดลอง	128.00	5.05			

จากตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์คะแนนโดยการทดสอบโดยการทดสอบแบบจับคู่ ด้วยสถิติทดสอบที (Dependent Samples t-test) พบว่า คะแนนเฉลี่ยของคะแนนภาวะผู้นำของนักเรียนในกลุ่มทดลองภายหลังทำกิจกรรมด้วยกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่ผู้วิจัยพัฒนา ทำให้นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยของคะแนนภาวะผู้นำสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงสรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ สามารถพัฒนาภาวะผู้นำ ของนักเรียนกลุ่มทดลองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อวิจารณ์

การวิจารณ์ครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ประเด็นคือ 1) ผลของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ 2) ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ และต่อผู้วิจัย

1. ผลของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ

การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน พบว่าภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบวัดภาวะผู้นำสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน จากผลการทดลองดังกล่าวแสดงว่ากิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำ สามารถพัฒนาให้นักเรียนมีภาวะผู้นำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้วิจัยขออภิปรายดังต่อไปนี้

ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำ สามารถพัฒนาการมีภาวะผู้นำได้จริง ซึ่งในการสร้างกิจกรรมของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นกระบวนการในการพัฒนาภาวะผู้นำ

ในการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ทำให้นักเรียนมีโอกาสดูแลเรียนรู้เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านครอบครัว ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านเพื่อน ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสถานศึกษา ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านชุมชน และความรับผิดชอบต่อสังคมด้านประเทศชาติ นอกจากนี้ นักเรียนยังได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับสมาชิกคนอื่น ๆ ทำให้นักเรียนรู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของสมเกียรติ ถุงแก้ว (2548) ที่ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียน พบว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกกิจกรรมกลุ่มมีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการฝึกกิจกรรมกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนนักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม มีความรับผิดชอบต่อสังคมน้อยกว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เพราะนักเรียนไม่ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และไม่ได้ปฏิบัติจริงด้วยตัวเอง ทำให้ไม่มีแนวทางที่จะปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมให้ดีขึ้น จึงทำให้นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมีการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

ในระหว่างที่ทำการทดลองผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมของนักเรียน พบว่า นักเรียนต่างให้ความสนใจ กระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม และให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมกลุ่มเป็นอย่างดี การจัดกิจกรรมจึงเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุจุดมุ่งหมายทุกกิจกรรม อีกทั้งการจัดกิจกรรมกลุ่มครั้งนี้เป็นการจัดการเรียนการสอนแบบยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำ ประกอบกับในการจัดกิจกรรมกลุ่มแต่ละครั้งผู้นำกลุ่มได้สรุปประเด็นต่าง ๆ ที่ได้จากกลุ่มให้นักเรียนฟังทุกครั้ง ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมยิ่งขึ้น

จากผลการวิจัยต่าง ๆ ที่สอดคล้องกัน และจากการประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มทั้ง 12 ครั้ง จะเห็นได้ว่า กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ เป็นการจัดการกิจกรรมที่สอดคล้องกับแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้ นักเรียนได้มีการร่วมมือกันทำกิจกรรม หรือการแก้ปัญหาในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน อีกทั้งยังมีส่วนช่วยให้นักเรียนได้มีพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมทั้ง 5 ด้าน ตามการวิเคราะห์องค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนโดย ปรีชา การสอาด (2547) ให้สูงขึ้นได้ ซึ่ง ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านครอบครัว ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านเพื่อน ความ

รับผิดชอบต่อสังคมด้านสถานศึกษา ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านชุมชน และความรับผิดชอบต่อสังคมด้านประเทศชาติ โดยการจัดกิจกรรมกลุ่มที่เหมาะสม มีแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม สอดแทรกอย่างมีระบบ ก็ยังควรคำนึงถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ทั้งเวลา สถานที่ ขนาดของสมาชิกในกลุ่ม เป็นต้น จึงทำให้คะแนนภาวะผู้นำของกลุ่มทดลอง ภายหลังการทดลองใช้กิจกรรมกลุ่ม สูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนให้มากขึ้นได้แล้ว ยังทำให้นักเรียนมีการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมที่ดีขึ้นอีกด้วยเช่นกัน นับว่ากิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำนี้ มีประโยชน์ต่อการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมและภาวะผู้นำได้อย่างแท้จริง

จากผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมกลุ่มสามารถพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนได้ ซึ่งอาจอธิบายได้ว่า นักเรียนที่ทำการทดลองอยู่ในช่วงวัยรุ่น เป็นวัยที่กำลังสนใจการเล่นและกิจกรรมต่าง ๆ ดังที่ วิลพรธ สวัสดิ์พาณิชย์ (2546) ได้กล่าวว่า การเล่นยังคงมีความสำคัญต่อวัยรุ่น เพราะเป็นอีกแนวทางหนึ่งซึ่งตอบสนองความต้องการ ด้านสังคม อารมณ์ และสติปัญญา อีกทั้งยังเป็นที่น่าสนใจของวัยรุ่นอีกด้วย ซึ่งจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้มีความสนใจกระตือรือร้น และให้ความร่วมมือในการร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ได้จัดให้เป็นอย่างดี นอกจากนี้กิจกรรมกลุ่มยังเป็นอีกวิธีหนึ่งซึ่งทำให้สมาชิกได้มีโอกาสพัฒนาตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของกิจกรรมกลุ่มที่ บุนหา วชิระศักดิ์มงคล (2542) ได้ให้ไว้ว่า กิจกรรมกลุ่มเป็นกิจกรรมที่สามารถนำมาพัฒนาบุคคลได้ โดยผู้จัดต้องคำนึงถึงจุดประสงค์ของแต่ละกิจกรรม และในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิค การจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ โดยคำนึงถึงและให้ความสำคัญกับขนาด จำนวนครั้งและระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง โดยในการวิจัยนั้น ผู้วิจัยได้จัดให้มีการแบ่งกลุ่มเป็นกลุ่มย่อย ๆ กลุ่มละ 3-6 คน กิจกรรมละ 50 นาที และใช้เวลาในการจัดกิจกรรม 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จำเริญ โชติช่วง และคณะ (2542) ซึ่งกล่าวถึงการจัดกลุ่มว่า ควรมีขนาดไม่เกินกลุ่มละ 10 คน และควรจะพบกันอย่างน้อยที่สุด สัปดาห์ละ 1 ครั้ง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศักรินทร์ เมืองมูล (2552) ซึ่งใช้กิจกรรมกลุ่มจำนวน 10 ครั้ง เป็นเวลา 5 สัปดาห์ ทำให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่ริมวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ สามารถพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำได้

นอกจากนี้ยังพบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำในด้านทักษะในการทำงานของผู้นำ ทักษะทางสังคมและคุณธรรมของผู้นำ และบุคลิกภาพของผู้นำของนักเรียนเพิ่มขึ้น หลังจากการจัดกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาภาวะผู้นำนั้นจะพัฒนาไปพร้อม ๆ กันหลายด้าน ซึ่งผู้วิจัยได้เน้น

พัฒนาภาวะผู้นำ 3 ด้าน ได้แก่ ทักษะในการทำงานของผู้นำ ทักษะทางสังคมและคุณธรรมของผู้นำ และบุคลิกภาพของผู้นำ ทั้งนี้ได้จัดกลุ่มตามแนวคิดคุณลักษณะของผู้นำของ สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2545) ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับลักษณะของผู้นำที่ดีในเรื่องบุคลิกภาพ สุขภาพ ความรอบรู้ สติปัญญา และคุณธรรมของผู้นำ และการวิจัยในครั้งนี้ยังได้เน้นถึงการพัฒนาผู้นำให้เป็นแบบประชาธิปไตยให้มากที่สุด คือ ให้ผู้นายอมรับความคิดเห็นของสมาชิกให้มากที่สุด และให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ การตัดสินใจ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การวางแผน การดำเนินงาน เป็นต้น ซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับทฤษฎีพฤติกรรมผู้นำของ กวี วงศ์พุด (2542) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมผู้นำนั้นมี 3 แบบ คือ แบบเผด็จการ ที่มุ่งเน้นการรวมอำนาจการตัดสินใจไว้ที่ตนเอง และไม่สนใจความคิดเห็นของผู้อื่นหรือสมาชิกกลุ่ม แบบเสรีนิยม มุ่งเน้นปล่อยให้สมาชิกกลุ่มทำงานกันเองอย่างอิสระ ปล่อยปละละเลย โดยตนเองจะให้คำแนะนำบ้างเพียงเล็กน้อย และแบบประชาธิปไตย ที่มุ่งเน้นให้ทั้งผู้นำและสมาชิกต่างมีส่วนร่วมกันในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการดำเนินงาน กำหนดวัตถุประสงค์ วางแผน การประเมินผลงาน การติดตามผลงาน การประสานงาน และให้การยอมรับความคิดเห็นสมาชิกกลุ่มเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนั้นในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เน้นให้ผู้นำกลุ่ม ทำหน้าที่สำคัญในกลุ่มของตนเอง 2 ด้านใหญ่ ๆ ได้แก่ กระบวนการทำงานในกลุ่ม และการประสานสัมพันธ์สร้างกำลังใจในกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2544) ที่ได้ให้ความสำคัญกับหน้าที่ และบทบาทของผู้นำว่า ผู้นำที่ดีควรมีบทบาทและหน้าที่หลัก 2 ประการ คือ ประการแรก เป็นหน้าที่และบทบาทเกี่ยวกับการทำงาน เป็นการทำความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของงาน การวางแผน การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำให้สมาชิกในกลุ่มมีความเห็นและความเข้าใจที่ตรงกัน ประการที่สอง เป็นหน้าที่และบทบาทเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม ซึ่งเป็นหน้าที่และบทบาทที่ผู้นำต้องช่วยให้กลุ่มมีกำลังใจและความพอใจที่จะทำงานร่วมกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่แตกแยกกันก่อนที่งานจะสำเร็จผล ซึ่งขณะทำกิจกรรมกลุ่มผู้วิจัยได้สังเกตพบว่า นักเรียนที่แสดงบทบาทเป็นผู้นำและสมาชิกกลุ่มในการจัดกิจกรรมนั้น ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ไม่ขัดแย้งกันขณะทำงาน แต่จะถกเถียงและปรึกษากันในเรื่องของการทำงาน และการวางแผนในการทำกิจกรรมให้ประสบผลสำเร็จ

ผลการวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมกลุ่มเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถพัฒนาภาวะผู้นำได้ เพราะการจัดกิจกรรมกลุ่มสามารถพัฒนาทักษะของผู้นำในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ความรอบรู้ คุณธรรมและจริยธรรม การตัดสินใจ การแก้ปัญหาและการประนีประนอม บุคลิกภาพ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่นักเรียนจะได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง คือเรียนรู้ด้วยตนเอง

ทำให้รู้จักตนเองและรู้จักผู้อื่น ในด้านความคิด ความสามารถ ข้อเสียและข้อดีของตนเองและผู้อื่น และยังสามารถทำงานหรือกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้ดีขึ้น ตลอดจนผู้วิจัยยังสังเกตพบว่าในระยะแรก ที่จัดกิจกรรมกลุ่มนั้น นักเรียนไม่ค่อยมีความกล้าแสดงออก ไม่มีความมั่นใจในตนเอง และไม่กล้าตัดสินใจ แต่ภายหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มแล้ว พบว่า นักเรียนมีความกระตือรือร้น กล้าแสดงออก กล้าตัดสินใจและมีความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้นนักเรียนที่ร่วม กิจกรรมกลุ่มยังมีการฝึกทักษะในด้านความคิดสร้างสรรค์ และสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้ ภายในกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กิจกรรมกลุ่มที่จัดให้ นอกจากจะพัฒนาในด้าน ภาวะผู้นำของนักเรียนแล้ว ยังส่งผลให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองในด้านอื่น ๆ เช่น ความคิด สร้างสรรค์ ความกล้าแสดงออก ความเชื่อมั่นในตนเองเพิ่มขึ้นด้วย

จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบ ต่อสังคม พัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ได้ ผู้วิจัยพบว่า กิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำ ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้มา ประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการฝึกภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบต่อสังคมในชีวิตประจำวัน เพื่อบรรลุ ความสำเร็จในการดำเนินชีวิต เพิ่มความสามารถในการทำงาน รู้จักตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติ รู้ วิธีดำเนินการตามเป้าหมายของกลุ่ม รู้วิธีการจูงใจและมีมนุษยสัมพันธ์ ประสานงานและสื่อ ความหมายได้ มีความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ เพิ่มความมั่นใจในตนเองและมีวินัย เสริมบุคลิกลักษณะท่าทาง ฝึกความรับผิดชอบต่อสังคมและความกล้า หาญ และรู้จักควบคุมอารมณ์ การจุติประกายเพื่อให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ มีสุขภาพจิตที่ดี เห็นคุณค่าในตนเอง ใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา พร้อมทั้งจะเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ ตลอดจนลด ความขัดแย้ง สามารถปรับตัวเพื่อการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะ ผู้นำ และต่อผู้วิจัย

จากการวิเคราะห์แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อ พัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ และต่อผู้วิจัย เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ครบทั้ง 12 ครั้ง พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ อยู่ในระดับปานกลางถึงดี มาก (ระหว่าง 3.33 – 4.75) แสดงว่านักเรียนกลุ่มทดลองคิดว่าการได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ทำให้ได้รับความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อ

พัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ การเข้าร่วมกิจกรรมช่วยให้นักเรียนเข้าใจความหมาย ความสำคัญของการมีภาวะผู้นำ สามารถบอกประโยชน์ของการมีภาวะผู้นำ และมีการพัฒนาภาวะผู้นำ ซึ่งสอดคล้องกับแบบบันทึกการเรียนรู้ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมแต่ละครั้ง นักเรียนรายงานการมีภาวะผู้นำของตนเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้ “...ได้รู้ถึงลักษณะของผู้นำที่ดี...” หรือ “...ได้รู้จักการแบ่งหน้าที่ และการวางแผนงานที่ดี...” หรือ “...ได้รู้จักความสามัคคีในหมู่คณะ...” หรือ “...ในการทำงานต่างๆ จะสำเร็จไปได้ด้วยดีนั้น จะต้องมีความดี ไม่เอาเปรียบคนอื่น และไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน...” (แบบบันทึกการเรียนรู้ครั้งที่ 3 - 5) นอกจากนี้กิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำ ได้สอนให้นักเรียนเรียนรู้การฝึกพัฒนาภาวะผู้นำ ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมนักเรียนรายงานว่า สามารถพัฒนาภาวะผู้นำ และสามารถนำไปใช้ชีวิตประจำวันได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ “...ปฏิบัติตามกฎจราจรทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน...” หรือ “...ช่วยเพื่อนทำงานกิจกรรมของโรงเรียน และยอมเสียสละเพื่อส่วนรวม...” หรือ “...สามารถนำไปวางแผนในการทำงานหรือเรื่องต่าง ๆ ได้ดีขึ้น...” หรือ “...ใช้เหตุผลพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น...” (แบบบันทึกครั้งที่ 6 – 12)

ส่วนข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำจากแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนทั้งหมดกล่าวว่า “...ชอบที่ได้ทำกิจกรรมกับเพื่อน และการตอบคำถาม...” หรือ “...ได้ความเพลิดเพลิน สนุกและยังมีสาระ...” หรือ “...เป็นกิจกรรมที่ดี ให้ความสนุกสนาน และทำให้เราฝึกความเป็นผู้นำมากขึ้น...” หรือ “...ฝึกความกล้าแสดงออกในการแสดงความคิดเห็น สนุกสนาน...” หรือ “...สถานที่ในการจัดกิจกรรม น่าจะกว้างกว่านี้...” หรือ “...อยากให้มีความถี่มากกว่านี้...” ในขณะที่เวลานักเรียนมีข้อเสนอแนะอื่น ๆ ต่อผู้วิจัย เช่น “...ผู้วิจัยมีความเป็นกันเอง ทำให้กิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นสิ่งที่น่าสนใจ สนุกสนาน...” หรือ “...ผู้วิจัยเตรียมสื่อและอุปกรณ์ต่างๆ มาเป็นอย่างดี...”

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องผลของโปรแกรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) โดยใช้รูปแบบการทดลองที่มีกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ซึ่งมีการวัดค่าตัวแปรตามก่อนและหลังการทดลอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำของนักเรียนก่อนและหลังที่ไม่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
2. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำของนักเรียนก่อนและหลังการได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
3. เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำของนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กับนักเรียนที่ไม่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
4. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน และต่อผู้วิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนมีภาวะผู้นำมากขึ้นหลังจากการได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์โดยมีคะแนนภาวะผู้นำสูงกว่าก่อนเข้าร่วมการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียนมีภาวะผู้นำคงที่หรือลดลงหลังจากไม่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์โดยมีคะแนนภาวะผู้นำภายหลังการทดลองไม่ได้สูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีภาวะผู้นำมากกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2555 จำนวน 500 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2555 ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ได้นักเรียนที่มีภาวะผู้นำน้อย จำนวน 24 คน ซึ่งมาจากห้องที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยมีขั้นตอนการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ประเมินภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 500 คน โดยใช้แบบวัดภาวะผู้นำ เลือกห้องที่มีคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดภาวะผู้นำน้อยที่สุด แล้วเรียงคะแนนนักเรียนในห้องจากน้อยไปหามาก ได้นักเรียนที่มีคะแนนน้อยที่สุด 24 คนแรก เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. ผู้วิจัยสอบถามความสมัครใจของนักเรียนในข้อ 2.1 ในการเข้าร่วมการทดลอง แล้วใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย จัดลำดับคู่และคี่ โดยเรียงคะแนนจำนวน 24 คน ได้ลำดับคู่เป็นกลุ่มทดลอง 12 คน และลำดับคี่เป็นกลุ่มควบคุม 12 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบวัดภาวะผู้นำ
2. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

1. แบบวัดภาวะผู้นำ

แบบวัดภาวะผู้นำ เป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยปรับมาจากแบบวัดภาวะผู้นำของ สุกัญญา วรรณบุตร (2543) กรองเงิน วีระวงศ์สุวรรณ (2541) และสมศักดิ์ จำอ่อน (2532) มีลักษณะเป็นตัวเลือก (Choice) จากข้อคำถามที่เป็นสถานการณ์ โดยแบบวัดภาวะผู้นำ ที่ผู้วิจัยพัฒนา ประกอบด้วยสถานการณ์ทั้งสิ้นจำนวน 48 สถานการณ์ แบ่งเป็น 3 หมวดดังนี้ 1) หมวดทักษะในการทำงานของผู้นำ 2) หมวดทักษะทางสังคมและคุณธรรมของผู้นำ 3) หมวดบุคลิกภาพของผู้นำ

2. กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้าง ภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เป็นกิจกรรมกลุ่มที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ ทางจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว ทางด้านการจัดกิจกรรมกลุ่ม และภาวะผู้นำ คือ อาจารย์ ผู้เป็นประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการแนะแนวในระดับ มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา เป็นผู้ตรวจความเหมาะสมของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ดังกล่าวแบ่งการ ดำเนินการเป็น 12 ครั้ง ครั้งละประมาณ 50 นาที ดำเนินการสัปดาห์ละ 2 ครั้ง

2.1 แบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความ รับผิดชอบต่อสังคม เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองแต่ละครั้ง ลักษณะแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนมี ลักษณะของคำถามที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ในกิจกรรมแต่ละครั้ง โดยให้นักเรียนเขียนตอบเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพที่นักเรียนได้เรียนรู้ในการนำไปสู่การพัฒนาภาวะผู้นำ

2.2 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิด ความรับผิดชอบต่อสังคม และต่อผู้วิจัย โดยให้นักเรียนประเมินจากประสิทธิภาพการเรียนรู้ที่ได้เข้า ร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองทั้ง 12 ครั้ง รวมทั้งให้นักเรียนได้ประเมินผู้วิจัย แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้าง ขึ้นตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ โดยมีลักษณะเป็นข้อคำถามประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 25 ข้อ คำถามวัด 2 องค์ประกอบคือ 1) สอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็น และ ประสิทธิภาพการเรียนรู้ที่นักเรียนได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ครบ 12 ครั้ง และ 2) นักเรียนให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไข กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ให้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาต่อไป

การดำเนินการทดลอง

เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร โดยดำเนินการทดลองดังนี้

1. ผู้วิจัยนำหนังสือจากหัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ถึงผู้อำนวยการ โรงเรียนราชวินิตบางเขน เพื่อขออนุญาตในการดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เป็นกลุ่มตัวอย่าง และขออนุญาตในการใช้สถานที่ในการดำเนินการทดลอง
2. ให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำแบบวัดภาวะผู้นำ ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำ ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากการที่นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 10 ห้องเรียน ทำแบบวัดภาวะผู้นำ
3. ผู้วิจัยดำเนินการนำกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำ โดยดำเนินการกับนักเรียนกลุ่มทดลอง ห้อง 4/1 จำนวน 12 คน ในคาบวิชากิจกรรมแนะแนวและหลังเลิกเรียน ผู้วิจัยเริ่มทดลองกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ตั้งแต่วันที่ 23 พฤษภาคม 2555 ถึงวันที่ 6 กรกฎาคม 2555 รวมทั้งสิ้น 12 ครั้ง สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ๆ ละ 50 นาที
4. ให้นักเรียนกลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม และทำแบบบันทึกการเรียนรู้ เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองในแต่ละครั้ง เพื่อผู้วิจัยจะได้นำมาวิเคราะห์เนื้อหา และทราบถึงสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้ในแต่ละครั้ง
5. เมื่อผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามที่กำหนดแล้ว ผู้วิจัยนำแบบวัดภาวะผู้นำ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้วัดก่อนการทดลอง (Pretest) มาวัดกับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ภายหลังการทดลอง (Posttest) รวมทั้งให้นักเรียนกลุ่มทดลองตอบแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม และต่อผู้วิจัย
6. นำคะแนนจากแบบวัดภาวะผู้นำ ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มาวิเคราะห์เปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลองกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำ รวมทั้งนำข้อมูลจากแบบ

บันทึกประสบการณ์การเรียนรู้ และความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในแต่ละครั้งของนักเรียนกลุ่มทดลองมาวิเคราะห์เนื้อหา

7. นำข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม และต่อผู้วิจัยมาวิเคราะห์และสรุปข้อเสนอแนะจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ใช้สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล

หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากแบบวัดภาวะผู้นำ ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง

2. ทดสอบความแตกต่างของคะแนน ต่อไปนี้

2.1 ทดสอบความแตกต่างของคะแนนจากแบบวัดภาวะผู้นำ ระหว่างนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง ซึ่งเป็นอิสระต่อกันโดยใช้สถิติทดสอบที (Independent Samples t-test)

2.2 ทดสอบความแตกต่างของคะแนนจากแบบวัดภาวะผู้นำ ของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง ซึ่งไม่เป็นอิสระต่อกันโดยใช้สถิติทดสอบที (Dependent Samples t-test)

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาปรากฏผลการวิจัยดังนี้

1. กิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงจากที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อนำมาใช้กับนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

สามารถพัฒนาการมีภาวะผู้นำ โดยนักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ มีคะแนนจากแบบวัดภาวะผู้นำภายหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. กิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่องาน ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงจากที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อไม่ได้นำมาใช้กับนักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ไม่สามารถพัฒนาการมีภาวะผู้นำ โดยนักเรียนกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ มีคะแนนจากแบบวัดภาวะผู้นำภายหลังการทดลองไม่ได้สูงกว่ากลุ่มควบคุมก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. กิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่องาน ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงจากที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อนำมาใช้กับนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ สามารถพัฒนาการมีภาวะผู้นำ โดยนักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ มีคะแนนจากแบบวัดภาวะผู้นำภายหลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่องาน มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่าภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ เข้าใจ ความหมาย ตระหนักถึงความสำคัญของการมีภาวะผู้นำ และช่วยให้นักเรียนพัฒนาตนเองในด้านการพัฒนาภาวะผู้นำและความรับผิดชอบต่องาน จะส่งผลให้นักเรียนดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข มีบุคลิกภาพที่ดี สามารถเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ากลุ่มทดลองที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่องาน มีคะแนนจากแบบวัดภาวะผู้นำสูงกว่าก่อนทดลอง และหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีคะแนนจากแบบวัดภาวะผู้นำสูงกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่องานสามารถเพิ่มระดับภาวะผู้นำได้ จึงควรส่งเสริมให้นำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่องานไปใช้เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ โดยผู้ใช้ต้องศึกษาและทำความเข้าใจวิธีการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์อย่างละเอียดและศึกษา

แนวคิด ทฤษฎี หลักการของการพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ เพื่อสามารถใช้กิจกรรมภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

2. ในการดำเนินกิจกรรมภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม ผู้วิจัยได้แสดงความเป็นกันเอง นักเรียนจึงไม่รู้สึกลัวผู้วิจัยอยู่ในฐานะครูหรือผู้นำ ส่งผลให้นักเรียนกล้าแสดงออก กล้าแสดงความคิดเห็น และให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมอย่างเต็มที่ ตลอดจนช่วยทำให้บรรยากาศในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เกิดความสนุกสนานมากขึ้น ดังนั้นการนำกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมไปใช้ ควรตระหนักถึงบทบาทของผู้นำกิจกรรมว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะสร้างบรรยากาศภายในกลุ่มที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ

3. จากการศึกษาวิจัยพบว่า กิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมสามารถพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ได้ ดังนั้น อาจารย์แนะแนว อาจารย์ผู้สอน หรือผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับนักเรียน จึงควรนำกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมนี้ ไปพัฒนาประยุกต์ใช้กับนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ ที่ใกล้เคียงกัน

4. อาจารย์แนะแนว อาจารย์ผู้สอน หรือผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับนักเรียน ควรตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนให้เพิ่มสูงขึ้น ในการจัดการเรียนการสอน หรือการจัดกิจกรรมแนะแนว การนำตัวแบบที่มีชีวิตมาใช้ในการจัดกิจกรรมจะมีอิทธิพลและดึงดูดความสนใจของนักเรียนค่อนข้างมาก ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองและสามารถตัดสินใจเลือกสิ่งที่เหมาะสมกับตนเอง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาโดยการนำกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมมาประยุกต์ร่วมกับเทคนิควิธีการทาง การแนะแนวและจิตวิทยา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการแนะแนวได้หลายวิธี เช่น การให้การปรึกษากลุ่ม การให้การปรึกษารายบุคคล การสอนกิจกรรมแนะแนว เป็นต้น ตามความเหมาะสมกับพัฒนาการของนักเรียน เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนไปในทางที่ดีขึ้น

2. ควรนำกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม ไปทำการศึกษา กับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อเป็นพื้นฐานในปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชน โดยผู้วิจัยควรสร้างโปรแกรมและจัดกิจกรรมให้เหมาะกับพัฒนาการของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการจะศึกษา รวมทั้งควรศึกษาถึงแนวคิดอื่น ๆ ในการพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ นอกเหนือจากแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมว่ามีแนวคิดใดบ้างที่ควรนำมาสอดแทรกในการพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ เช่น การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล การเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้น เพื่อนำมาพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำต่อไป

3. ควรทำการวิจัยเพื่อติดตามผลต่อไปว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถพัฒนาภาวะผู้นำในระยะยาวเป็นอย่างไร และมีส่วนส่งเสริมให้นักเรียนสามารถตัดสินใจเลือกสิ่งที่เหมาะสมกับตนเอง ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กรมวิชาการ. 2542. การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาการศักยภาพของเด็กไทยด้านความ
รับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

_____. 2544. คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง-ศีลธรรม ระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้น. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กรมสามัญศึกษา. 2529. การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เล่มที่ 4 ชุด
ปฏิบัติการสอนปลูกฝังคุณธรรมและการสร้างค่านิยมพื้นฐานความรับผิดชอบ ครั้งที่ 3.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กรองเงิน วีระวงศ์สุวรรณ. 2541. การวิเคราะห์องค์ประกอบบุคลิกภาพความเป็นผู้นำของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนของอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ. วิทยานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาการวัดผลการศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

กวี วงศ์พัฒน์. 2542. ภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร: บี.เค. อินเตอร์พริ้นส์ จำกัด.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2539. ลักษณะชีวิตสู่ความสำเร็จ 2. กรุงเทพฯ: ชัคเชตมิเดีย.

เกษรา เสงี่ยม. 2546. การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบต่อสังคมของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนแบบบูรณาการและการสอนแบบร่วมมือด้วย
เทคนิค เอส ที เอ ดี (STAD) ที่เรียนเรื่องมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาการมัธยมศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ไกรยุทธ ชีรตยาสินันท์. 2536. “จริยธรรมในแวดวงธุรกิจไทยและความรับผิดชอบต่อสังคม.”
จุฬาลงกรณ์วารสาร 5 (18): 62-78.

ขวัญฤดี ขำช่อนสัตย์. 2542. การศึกษาพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักศึกษา

มหาวิทยาลัยมหิดล. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการวัดผลการศึกษา,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

คณะกรรมการจัดทำคู่มือการปลูกฝังค่านิยมกลุ่มนักวิชาการ. 2526. คู่มือการปลูกฝังค่านิยม
กลุ่มนักวิชาการ. กรุงเทพฯ: กราฟิเคอาร์ท.

คณะกรรมการจัดทำคู่มือการปลูกฝังค่านิยมกลุ่มบริหาร กลุ่มสื่อมวลชน และกลุ่มพัฒนา
กำลังคน. 2526. คู่มือปลูกฝังค่านิยม กลุ่มนักบริหาร กลุ่มสื่อมวลชน และกลุ่มพัฒนา
กำลังคน. กรุงเทพฯ: กราฟิเคอาร์ท.

คณะกรรมการพัฒนานิสิตนักศึกษาออกชั้นเรียน. 2553. โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ ผู้นำ
นักศึกษาเครือข่ายภาคกลางหลักสูตร ผู้นำเพื่อการพัฒนาสร้างสรรค์.

จตุพร นาคิด. 2548. ความเป็นผู้นำ ความเป็นผู้คิดก้าวหน้า และการได้รับการสนับสนุนทางสังคม
ของนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

จำเนียร ช่วงโชติ และคณะ. 2542. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.

จूरรัตน์ นันทยทวิกุล. 2538. การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะความรับผิดชอบของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในกรุงเทพมหานคร. ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการ
วัดผลการศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ณัฐพล อัจฉริยาภรณ์. 2545. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางบุคลิกภาพกับภาวะผู้นำของ
นักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ดิลก ถือกกล้า. 2547. “เปรียบเทียบแนวคิดภาวะผู้นำแบบ Principle Centered Leadership กับ Managerial Grid.” การบริหารคน 3 (24): 71.

ดุสิต อุทิศพงษ์. 2547. การพัฒนาแบบวัดความรับผิดชอบต่อสังคม สำหรับนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวัดผลและประเมินผลการศึกษา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ทองเรียน อมรัชกุล. 2523. กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.

นิตย์ สัมมาพันธ์. 2546. ภาวะผู้นำ: พลังขับเคลื่อนองค์กรสู่ความเป็นเลิศ. กรุงเทพฯ: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.

นิรันดร์ จุลทรัพย์. 2542. กลุ่มสัมพันธ์สำหรับการฝึกอบรม. พิมพ์ครั้งที่ 3. สงขลา: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.

นิศรา คำมณี. 2544. ผลของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความฉลาดเฉลียวทางอารมณ์ด้านการเข้าใจตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการมัธยมศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

บุญทัน ดอกไธสง. 2535. จิตวิทยาผู้นำและมนุษย์สัมพันธ์. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

บุหงา วชิระศักดิ์มงคล. 2542. กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 2. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ประกอบ คุปรัตน์. 2549. ผู้นำอุดมศึกษาในอนาคต. (Online). <http://pracob.blogspot.com/2010/10/blog-post.html>, 15 สิงหาคม 2553.

ประนอม เดชชัย. 2531. นวัตกรรมการเรียนการสอนและแนวปฏิบัติสังคมศึกษา. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ประไพ สมปราชญ์นันท์. 2545. ผลของการใช้สถานการณ์จำลองที่มีต่อการพึ่งตนเองด้านการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ กรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปรีชา การสอาด. 2547. การวิเคราะห์องค์ประกอบความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานสามัญศึกษา จังหวัดมหาสารคาม. การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการวิจัยการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ปิยพร รongพล. 2543. ลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ อำเภอกักตี่ชุมพล จังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พยงค์ จิระพงษ์. 2544. การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมโดยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ระบบ 4 MAT กับกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์. ปรินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการมัธยมศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

พานี ปรีชานนท์ และคณะ. ม.ป.ป. รายงานการวิจัยกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือนอกหลักสูตรของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: วิมวอลอาร์ต โปรดักชั่นส์.

มัลลิกา ดันสอน. 2544. พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. 2544. ภาวะผู้นำ. กรุงเทพฯ: ธนรัชการพิมพ์.

รัตติกรณ์ จงวิศาล. 2535. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ ทัศนคติ กับการใช้อุปกรณ์ป้องกัน
อันตรายส่วนบุคคล. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรม,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2544. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิต พ.ศ. 2544. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ:
อักษรเจริญทัศน์.

เรมวอล นันทสุภวัฒน์. 2542. ภาวะผู้นำทางการพยาบาลในองค์กร. เชียงใหม่: นพบุรีการพิมพ์.

วรรณดี สุทธินรากร, ปรีชา ตราดธารทิพย์ และ วรรณภา ภาษาประเทศ. 2541. การดัดแปลง
แบบทดสอบความเชื่อในแหล่งอำนาจควบคุมเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วัชรวิ ฐวธรรม. 2539. จิตวิทยาพัฒนาบุคลิกภาพ (53 กลยุทธ์เสริมพัฒนาตนเอง). กรุงเทพฯ:
พหลชัย.

วิภาดา คุปตานนท์. 2544. การจัดการและพฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัย
รังสิต.

เวคิน วุฒิวงศ์. 2542. ความรับผิดชอบต่อสังคมของนักศึกษามหาวิทยาลัยภาคใต้. วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ศักรินทร์ เมืองมูล. 2552. การใช้กิจกรรมกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน
ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแมริวิทยาคม
จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษาและ
การแนะแนว, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศิริลักษณ์ เจริญมงคลกิจ. 2550. ผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อพฤติกรรมไม่ตั้งใจเรียนวิชา
ดนตรีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสารสาสน์พิทยาสถิตยสถาน
กรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา, มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.

สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. 2545. ภาวะผู้นำ. กรุงเทพฯ: เรดเฟิร์น กรีนเฮ้าส์.

สมเกียรติ ฤกษ์แก้ว. 2548. ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบต่อสังคมของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิชานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการแนะแนว,
มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สมพงษ์ เกษมสิน. 2535. การบริหารงานบุคคลแผนใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทย
วัฒนาพานิช.

สมศักดิ์ จำอ้อน. 2532. ผลการใช้กลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อบุคลิกภาพความเป็นผู้นำของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพิษณุโลกศึกษา จังหวัดพิษณุโลก. ปรินิพนธ์การศึกษามหา
บัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.
(อัคราณา).

สร้อยตระกูล (ติวานนท์) อรรถมานะ. 2543. พฤติกรรมองค์การ: ทฤษฎีและการประยุกต์.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. 2544. ภาวะผู้นำ: ทฤษฎีและปฏิบัติ. เชียงราย: สถาบันราชภัฏเชียงราย.

สุเทพ ขาสภาพ. 2547. ผลของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อป้องกันการเสพติดในนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนันทบุรีพิทยาคม จังหวัดนันทบุรี. วิชานิพนธ์ศึกษาศาสตร์
มหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

โสภณ ชูพิกุลชัย และ อรรถ ชื่นมณูชัย. 2518. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ: การศาสนา.

หฤทัย อาจปฐ. 2544. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิต และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง กับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล เขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลศึกษา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัศวิน จินตกานนท์. 2552. “ความรับผิดชอบต่อสังคมของคนไทย.” **ประชาชาติธุรกิจ**. (9 กุมภาพันธ์ 2552): 8.

อารี ตันต๊ะเจริญรัตน์. 2545. การแนะแนวอาชีพ. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.

อุทัย หิรัญโต. 2524. ประมุขศิลป์: ศิลปะการเป็นผู้นำ. กรุงเทพฯ: เนรมิตการพิมพ์.

เอกชัย เอื้อเฟื้อ. 2537. การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำและการทำงานเป็นกลุ่ม สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง. ปริญญาานิพนธ์ การศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาการอุดมศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

Alberts, E. M. 1995. “The Social Responsibility of the Vaal Technikon with Special Reference to Student Involvement.” **Masters Abstracts International** 33 (3): 777.

Arnold, H. J. and D. C. Feldman. 1986. **Organization behavior**. New York: McGraw-Hill.

Balderson, D. W. 2004. “The Effects of Personal Accountability and Personal Responsibility Model on Urban Elementary Student Positive Social and Off-task Behaviors.” **Masters Abstracts International** 42 (3): 746.

Bass, B. M. 1985. **Leadership and Performance Beyond Expectations**. New York: Free Press.

- Blake, R.R. and A. McCanse. 1991. **Leadership dilemmas - grid solutions.** Houston, TX: Gulf Publishing Company.
- Button, L. 1974. **Developmental group work with adolescents.** London: University of London Press.
- Cooper, J. R. 2002. "Social Responsibility and Types of Service Learning: A Comparison of Curricular Service Learning, Co-curricular Learning, and Traditional Community Service." **Dissertation Abstracts International** 63 (6): 2155-A.
- Deighton, L. C. 1973. "Small Group Instruction." **The Encyclopedia of Education.** New York: The Macmillan Company and Free Press.
- Fiedler, F. E. 1967. **A Theory of Leadership Effectiveness.** New York: McGraw-Hill.
- Fok, L. Y., S. J. Hartmann, S. M. Crow and A. Moore. 1995. "Use of the Leadership Opinion Questionnaire to Predict Managerial Success in Organization: A Longitudinal Study." **Organization Development Journal** 13 (1): 23-32.
- Ghiselli, E.E. 1963. "The validity of management traits in relation to occupational level" **Personnel Psychology** 16 (19): 109-113.
- Gully, H. E. 1963. **Discussion, Conference and Group Process.** New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Hartog, D.N. and P.L. Koopman. 2001. "Leadership in Organization. Handbook of Industrial, Work, and Organizational Psychology" **Volume 2 Organizational Psychology.** London, Sage.
- Henri, F. 1949. **General and industrial administration.** London: Sir Isaac Pitman and Soys.

Hersey, P. and K. H. Blanchard. 1977. **Management of Organizational behavior : Utilizing Human Resources**. 3rd ed. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.

Kennemer, K. N. 2002. "Factors Predicting Social Responsibility in College Students." **Dissertation Abstracts International** 63 (2): 1087-B.

Kinslinger, H. I. 1967. "The interest, Self Perception and Life History Correlation of Leadership." **Dissertation Abstract**. 27: 4155-B.

Kraut, A.I. 1969. "Intellectual ability and promotional success among high level managers." **Personal Psychology**. 22 (300): 281-290.

Lex, J. J. 1973. " Attitude Change of Seminary Students Associated with a Course in GroupDynamics." **Disscrtation Abstracts** 11: 6093-A.

Marks, H. M. 1994. "The Effete of Participation in School-sponsored Community Service Programs on Student Attitudes Toward Social Responsibility." **Dissertation Abstracts International** 55(4): 926-A.

McGee, C. D. 1994. "Development of Social Responsibility and Student Ownership of the Educational Process : The Eighth Attribute Critical to the Kentucky Education Reform Act Primary Program." **Dissertation Abstracts International** 55 (2): 218-A.

Magnuson, W.C. 1971. "The characteristics of successful school business managers." **Doctoral Dissertation**. Los Angles: University of Southern California.

Ohlsen, M. M. 1970. **Group counseling**. New York : Holt, Rinehart and Winston.

Ragon, W. B. and G. D. Shephred. 1971. **Moern Elementray Curriculum**. 4th ed. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Reskens, R. W. 1960. "Relationship between leadership Participation in College and After College." **The personal and Guidance Journal**.

Schawartz, J. K. 2003. "The Early Adolescent Experience of Developing Social Responsibility: A Psycho-philosophical Perspective." **Dissertation Abstracts International** 63 (10): 3486-A.

Stogdill, R.M. 1948. "Personal factors associated with leadership: A survey of literature." **Journal of Psychology**. Vol 25: 45-50.

_____. 1974. **Handbook of Leadership**. New York: The Free Press.

_____. and B.M. Bass. 1981. **Stogdill's handbook of leadership: a survey of theory and research**. New York: Free Press.

Treppa, J. A. and L. Frike. 1972. "Effects of marathon group experience." **Journal of Counseling Psychology** 19: 466-468.

Yukl, G. 1989. **Leadership Organizations**. 4 ed. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

_____. and D. D. Fleet. 1992. "Theory and Research on Leadership in Organizations." **Handbook of Industrial and Organizational Psychology**. Vol 3: 147-187.

ภาคผนวก ก
ตัวอย่างหนังสือที่ใช้ในการวิจัย

ที่ ศร 0513.109/1/1

คณะกรรมการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
50 ถนนงามวงศ์วาน เขตจตุจักร กทม 10900

กรกฎาคม 2554

เรื่อง ขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนราชวินิตบางเขน

ด้วย นายพิเชษฐ์ โกษณงค์ นิสิตปริญญาโท สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "ผลของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร"

ในการนี้ นิสิตมีความประสงค์จะทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลของนักเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และขออนุญาตใช้นักเรียนของโรงเรียนราชวินิตบางเขน เป็นกลุ่มตัวอย่างในการทำวิจัย

ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านอนุญาตให้ นายพิเชษฐ์ โกษณงค์ ดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ นายพิเชษฐ์ โกษณงค์ จะเป็นผู้ติดต่อดำเนินการด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นิสิตด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ตาม ศร.ร.ร. 2554/109/1/1

☒ เพื่อโปรดทราบ☒ เห็นสมควร☒ กลุ่มบริหาร

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์อัญชัน เกียรติบุตร)

รองคณบดีฝ่ายบริหาร รักษาการแทน

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

☒ กรณ☒ นอก☐

นายเจษฎา พงศาปาน
ผู้อำนวยการโรงเรียน

สำนักงานเลขานุการคณะฯ

โทร./โทรสาร 02-5614889, 02-9428780

ที่ ศธ 0513.109/๑๐๔

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
50 จามวงส์วาน เขตจตุจักร กทม 10900

๕ กรกฎาคม 2554

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการวิจัย

เรียน ดร.มาวิน ค่านกุล ผู้ช่วยผู้จัดการโรงเรียนประสานวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. โครงการวิทยานิพนธ์ฯ จำนวน 1 ชุด
2. แบบตรวจแบบวัดภาวะผู้นำ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายพิเชษฐ์ โกชมงค์ นิสิตปริญญาโท สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ผลของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสนันท์ หัตถศักดิ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว ใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อที่ผู้วิจัยจะได้นำข้อเสนอแนะของท่านไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นิสิตด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.พรพิทย์ ไชยโส)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

สำนักงานเลขานุการคณะฯ

โทร./โทรสาร 02 - 5614889, 02 - 9428780

ที่ ศธ 0513.109/๑๐๕

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
50 จามวงส์วาน เขตจตุจักร กทม 10900

๕ กรกฎาคม 2554

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย

เรียน ดร.รวิวรรณ กลิ่นหอม ผู้อำนวยการโรงเรียนชนะวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. โครงการวิทยานิพนธ์ฯ จำนวน 1 ชุด
2. แบบตรวจแบบวัดภาวะผู้นำ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายพิเชษฐ์ โกษณงค์ นิสิตปริญญาโท สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ผลของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสนันท์ หัตถศักดิ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว ใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อให้ผู้วิจัยจะได้นำข้อเสนอแนะของท่านไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นิสิตด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ ไชยโส)

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

สำนักงานเลขานุการคณะฯ

โทร/โทรสาร 02 - 5614889, 02 - 9428780

ที่ ศธ 0513.109/ ๙๐๖

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
50 จามวงศ์วาน เขตจตุจักร กทม 10900

5 กรกฎาคม 2554

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย

เรียน อาจารย์สาริณี ปัญญา ครูชำนาญการพิเศษ (คศ.3)

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด
2. แบบตรวจแบบวัดภาวะผู้นำ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายพิเชษฐ์ โกชมงค์ นิสิตปริญญาโท สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "ผลของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ธรรมนันทน์ หัตถศักดิ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว ใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อให้ผู้วิจัยจะได้นำข้อเสนอแนะของท่านไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นิสิตด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ ไชยโส)

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

สำนักงานเลขานุการคณะฯ

โทร./โทรสาร 02 - 5614889, 02 - 9428780

ที่ ศธ 0513.109/๑๐๕

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
50 งามวงศ์วาน เขตจตุจักร กทม 10900

๖ กรกฎาคม 2554

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการวิจัย

เรียน อาจารย์นิภา แสงรัตน์ ครูชำนาญการ (คศ.2)

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด
2. แบบตรวจแบบวัดภาวะผู้นำ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายพิเชษฐ์ โกชมงค์ นิสิตปริญญาโท สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "ผลของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสนันท์ หัตถศักดิ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว ใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อให้ผู้วิจัยจะได้นำข้อเสนอแนะของท่านไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นิสิตด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ ไชยโส)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

สำนักงานเลขานุการคณะฯ

โทร./โทรสาร 02 - 5614889, 02 - 9428780

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ โทร. 1847

ที่ ศธ 0513.10903/ ๑/๙ วันที่ ๒/ กันยายน 2554

เรื่อง ขอร้องเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย

เรียน ผศ.ชัชวาลย์ กุลโกวิท

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. โครงการวิทยานิพนธ์	จำนวน 1 ชุด
2. โปรแกรมการใช้องค์กรกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนา	
ภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม	จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายพิเชษฐ์ โกชมงค์ นิสิตปริญญาโท สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ผลของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสนันท์ หัตถศักดิ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อให้ผู้วิจัยจะได้นำข้อเสนอแนะของท่านไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นิสิตด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

(ผศ.วรพิมท์ ถิระวัฒน์)

หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว

ที่ ศธ 0513.109/ 1180

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
50 จามวงศ์วาน เขตจตุจักร กทม 10900

7 กันยายน 2554

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือในการวิจัย

เรียน อาจารย์จตุติกาญจน์ สุวรรณธาดา ครูชำนาญการ (คศ.2)

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. โครงการวิทยานิพนธ์	จำนวน 1 ชุด
2. โปรแกรมการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนา
ภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม	จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายพิเชษฐ์ โกชมงค์ นิสิตปริญญาโท สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว ภาควิชา
จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้รับอนุมัติให้ทำ
วิทยานิพนธ์ เรื่อง "ผลของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนา
และเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่
กรุงเทพมหานคร" โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนต์สิทธิ์ หัตถศักดิ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว ใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญในการ
ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อให้ผู้วิจัยจะได้นำข้อเสนอแนะของท่านไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นิสิตด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.พทธิพย์ ไชยโส)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

สำนักงานเลขานุการคณะฯ

โทร./โทรสาร 02 - 5614889, 02 - 9428780

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ โทร. 1847

ที่ ศธ 0513.10903/06

วันที่

๒๙ กุมภาพันธ์ 2555

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการกองกิจการนิสิต

ด้วย นายพิเชษฐ์ โกชมงค์ นิสิตปริญญาโท สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ผลของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสนันท์ หัตถศักดิ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว ใคร่ขอเรียนเชิญ อาจารย์ขวัญใจ ชูกิจคุณ เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อที่ผู้วิจัยจะได้นำข้อเสนอแนะของท่านไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นิสิตด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

(ผศ.วรพิมพ์ ธีระวัฒน์)

หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ โทร. 1847

ที่ ศธ 0513.10903/05 วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ 2555

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการวิจัย

เรียน อาจารย์ขวัญใจ ชูกิจคุณ

- สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. โครงการวิทยานิพนธ์ จำนวน 1 ชุด
2. โปรแกรมการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนา
ภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม จำนวน 1 ชุด

ด้วย นายพิเชษฐ์ โกชมงค์ นิสิตปริญญาโท สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ผลของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชวินิตบางเขน เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสนันท์ หัตถศักดิ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อให้ผู้วิจัยจะได้นำข้อเสนอแนะของท่านไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์แก่นิสิตด้วย จักเป็นพระคุณยิ่ง

(ผศ.วรพิมพ์ ธีระวัฒน์)

หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว

แบบวัดภาวะผู้นำ

แบบวัดนี้แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของนักเรียน และตอนที่ 2 เป็นแบบวัดภาวะผู้นำ มีจำนวน 48 ข้อ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักเรียน

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างหน้าข้อความที่เป็นรายละเอียดส่วนตัวของท่านตามความเป็นจริง

1. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง
2. กิจกรรมที่ท่านชอบหรือมีความสามารถพิเศษ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ เล่นดนตรี	☐ ร้องเพลง
☐ เล่นกีฬา	☐ เล่นเกม
☐ กิจกรรมทางศาสนา	☐ อ่านหนังสือ
☐ ทำการบ้าน	☐ งานของชุมชนหรือโรงเรียน
☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....	
3. ท่านเคยทำหน้าที่เป็นผู้นำกลุ่มใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ หัวหน้าห้อง	☐ หัวหน้าทีมกีฬา
☐ หัวหน้าวงดนตรี	☐ หัวหน้าหมวดลูกเสือ ยุวกาชาด เนตรนารี
☐ ประธานกลุ่มในวิชาเรียนต่าง ๆ ☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....	
4. ท่านเคยได้รับมอบหมายจากครูให้ทำงานต่อไปนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ได้รับเลือกเป็นตัวแทนตอบปัญหา
☐ ทำงานฝีมือต่าง ๆ ในงานของโรงเรียน
☐ ได้รับเลือกเป็นตัวแทนกล่าวขอบคุณหรือเป็นพิธีกร
☐ เป็นตัวแทนในการแสดงดนตรีของโรงเรียน
☐ เป็นตัวแทนในการแข่งขันกีฬาของโรงเรียน
☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 2 แบบวัดภาวะผู้นำ

คำแนะนำในการตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ตรงกับใจของนักเรียนมากที่สุดจาก 3 คำตอบ แล้วเขียนเครื่องหมาย X ทับบนกระดาษเพียง 1 ตัวเลือก (คำตอบของนักเรียนจะไม่เกิดผลเสียหาต่อนักเรียนและโรงเรียนแต่อย่างใดทั้งสิ้น) โดยปฏิบัติดังนี้

1. ให้นักเรียนคิดว่านักเรียนเอง คือบุคคลที่อยู่ในเรื่องนั้น ๆ แบบวัดแต่ละข้อ อธิบายให้ท่านทราบเหตุการณ์หนึ่ง ๆ และให้ท่านเลือกคำตอบที่คิดว่าปฏิบัติจริงถ้าอยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ
2. ในตอนท้ายของแต่ละเรื่องจะเป็นตอนที่นักเรียนต้องตัดสินใจเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง พร้อมทั้งให้เหตุผลในการตัดสินใจ
3. แบบวัดนี้ต้องการทราบเพียงว่า หากนักเรียนเผชิญสถานการณ์ นักเรียนจะตัดสินใจอย่างไร และใช้เหตุผลอย่างไรในการตัดสินใจ
4. คำตอบแต่ละข้อ ไม่มีข้อถูกหรือผิด เพราะแต่ละคนย่อมมีความคิดเห็นหรือเคยปฏิบัติมาไม่เหมือนกัน
5. หากนักเรียนไม่เข้าใจวิธี หรือข้อความใด เรื่องราวใด ขอให้ท่านถามคุณครูก่อนลงมือทำ เมื่อนักเรียนเข้าใจแล้วจึงลงมือทำ
6. ขอให้ท่านทำแบบวัดนี้ให้ครบทุกข้อ เพราะแต่ละข้อมีความสำคัญเท่าเทียมกัน

รหัสประจำตัว

แบบวัดมีทั้งหมด 48 ข้อ แต่ละข้อมี 3 คำตอบ โปรดทำเครื่องหมาย X ทับตัวอักษร ก. ข. ค. ที่ท่านต้องการเลือกตอบเพียงคำตอบเดียว โดยทำเครื่องหมายลงในแบบวัดนี้

ตัวอย่างคำถาม

(0) เวลาที่รีรเดชไม่อยู่ เพื่อน ๆ มักหยิบสิ่งของของรีรเดชไปใช้เสมอ ถ้าท่านเป็นรีรเดช ท่านจะทำอย่างไร

- ก. เตือนเพื่อนไม่ให้ทำเช่นนั้น
- ข. บอกให้เพื่อนขอยืมของก่อนเอาไปใช้
- ค. อนุญาตให้นำไปใช้แต่ให้นำมาเก็บไว้ที่เดิม

คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการศึกษาในครั้งนี้อย่างยิ่ง และคำตอบนี้จะปกปิดเป็นความลับ ขอให้ท่านสบายใจและตอบแบบวัดนี้อย่างจริงจัง

1. ในห้องเรียนชั่วโมงวิชาสังคมศึกษา ครูให้ทำงานเป็นกลุ่มโดยมีศรัณยูซึ่งเป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง และสุกฤษฎีเป็นคนขี้อายไม่กล้าแสดงออกอยู่ในกลุ่มเดียวกัน ดังนั้น เมื่อคุณครูมอบหมายให้นำผลงานของกลุ่มมาเสนอหน้าชั้น เพื่อนๆในกลุ่มอยากให้สุกฤษฎีออกไปนำเสนอหน้าชั้นบ้าง ถ้านักเรียนเป็นสุกฤษฎี นักเรียนจะอย่างไร
 - ก. รับอาสาออกไปนำเสนอหน้าชั้นทันที (3)
 - ข. พยายามบ้ายเบี่ยงในตอนแรก แต่ก็ออกไปนำเสนอหน้าชั้นในที่สุด (2)
 - ค. ปฏิเสธและพยายามขอให้ศรัณยูหรือเพื่อนคนอื่นออกไปนำเสนอหน้าชั้นแทน (1)
2. ศรธรรมเป็นกรรมการตัดสินในการจัดประกวดร้องเพลง มีนักเรียนในห้องของศรธรรมเข้าชิงชนะเลิศ แต่เพื่อนของศรธรรมร้องเพลงได้ไม่ดีเท่ากับคู่แข่งคนอื่น นักเรียนคิดว่าศรธรรมต้องลงคะแนนให้เพื่อนของเขาหรือไม่
 - ก. ลงคะแนนให้ เพราะเป็นเพื่อนของเขา (1)
 - ข. ไม่ลงคะแนนให้ เพราะตัดสินที่ความสามารถจริงๆ (3)
 - ค. ไม่ลงคะแนนให้ ตามเสียงกรรมการส่วนใหญ่ (2)
3. พัทธภาเป็นคนขี้เกียจ ชอบความสบายเมื่อมีงานกลุ่มก็มักจะให้เพื่อนทำเสมอ จนไม่มีใครอยากให้เข้าร่วมกลุ่ม ถ้านักเรียนเป็นพัทธภานักเรียนควรอย่างไร
 - ก. ไม่ช่วยทำงานกลุ่ม เพราะได้จ่ายค่าอุปกรณ์ในการทำงานกลุ่มแล้ว (1)
 - ข. ช่วยเหลืองานกลุ่ม เฉพาะงานที่ตนสนใจเท่านั้น (2)
 - ค. พยายามปรับปรุงตัว และช่วยเหลือเพื่อนทำงานกลุ่มทุกครั้ง (3)
4. สุกลวัฒน์เห็นสุนัขลูกเจ้าของนำมาทิ้งไว้ข้างถนน เขาอยากนำมันมาเลี้ยงที่บ้าน แต่ที่บ้านห้ามเลี้ยงสัตว์ ถ้านักเรียนเป็นสุกลวัฒน์นักเรียนจะอย่างไร
 - ก. นำไปฝากไว้ที่วัด พร้อมนำอาหารไปให้มันกินทุกวัน (2)
 - ข. หาทางช่วยเหลือ โดยประกาศหาคนที่ต้องการเลี้ยงสุนัขนำมาเลี้ยง (3)
 - ค. แอบเอามาเลี้ยงที่ห้องของเขา โดยปกปิดไม่ให้คนที่บ้านทราบ (1)

5. เชมนิจเห็นข่าวผู้ประสบอุทกภัยทางภาคใต้ กำลังประสบความเดือดร้อนอย่างหนัก แล้วรู้สึกสงสาร ถ้านักเรียนเป็นเชมนิจ นักเรียนจะอย่างไร
- บอกให้คุณแม่นำเงินไปบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย (1)
 - แบ่งเอาเงินเก็บบางส่วนของตัวเองไปบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย (3)
 - เอาเงินเก็บทั้งหมดของตัวเองไปบริจาคช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย (2)
6. ในห้องเรียนเมธัสไม่ค่อยชอบเรียนหนังสือ และชอบหนีเรียนบ่อยๆ แต่อยากเป็นนักบินมาก ถ้านักเรียนเป็นเพื่อนสนิทของเมธัส นักเรียนควรอย่างไร
- เรื่องส่วนตัว ไม่อยากยุ่งเกี่ยว (1)
 - พยายามแนะนำว่าอย่าหนีเรียน (2)
 - ชักจูงให้เห็นความสำคัญของการเรียน เพราะคนที่จะเป็นนักบินก็ต้องมีผลการเรียนที่ดี (3)
7. เจริญเป็นคนชอบทำงานคนเดียว ไม่ชอบให้ใครมาวุ่นวาย เพราะมากคนก็มากเรื่อง จนทำให้เกิดความผิดพลาด และต้องมาโทษกัน นักเรียนคิดว่าความคิดของเจริญเป็นอย่างไร
- ถูกต้อง ผิดถูกอย่างไรเรารับผิดชอบตัวเราเอง (1)
 - ผิด เพราะต้องเหนี่ยวนำคนเดียว คนอื่นสบาย (2)
 - ผิด เพราะงานบางอย่างต้องทำร่วมกับผู้อื่น ถึงจะประสบความสำเร็จ (3)
8. สุวนันท์เป็นนักเรียนที่เก่งคณิตศาสตร์ เมื่อมีการแข่งขันตอบปัญหาทางด้านคณิตศาสตร์ ถ้านักเรียนเป็นสุวนันท์นักเรียนคิดว่าสุวนันท์ควรอย่างไร
- ไม่อยากแสดงออก เพราะถ้าไม่ได้รางวัล ทำให้อายเพื่อน (1)
 - สมัครแข่งขันทุกอย่างเกี่ยวกับคณิตศาสตร์ (3)
 - รอให้คุณครูมาขอความร่วมมือ (2)
9. ตรีชฎาได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้ากลุ่มรายงานเพราะเป็นคนเก่ง มีความสามารถและมั่นใจในตัวเองสูง หลังจากที่ถูกกลุ่มได้กำหนดแผนงานเรียบร้อยแล้ว สิ่งต่อไปที่ตรีชฎาจะต้องทำคือ
- นำงานมาทำเองก่อน ส่วนที่เหลือค่อยกระจายให้สมาชิกแบ่ง ๆ กันไปทำ (2)
 - นำแผนงานที่กำหนดไว้มากระจายสู่สมาชิก โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับสมาชิกแต่ละคน (3)
 - นำงานมาทำเองคนเดียว เพราะมั่นใจในความสามารถของตน (1)

10. ในการแข่งขันตอบปัญหา กิรติซึ่งเป็นหัวหน้าทีมพบว่า มีลูกทีมคนหนึ่งทำทีมเสียคะแนนจนทำให้ทีมตกขอบ กิรติรู้ตัวเองว่ากำลังโกรธ ถ้านักเรียนเป็นกิรติ นักเรียนจะอย่างไร
- พยายามออกจากสถานที่อยู่ให้เกิดอารมณ์โกรธนั้น เพื่อไปสงบสติอารมณ์ (2)
 - แสดงสีหน้าไม่พอใจ แต่ก็ให้อภัยลูกทีมคนนั้น (1)
 - ให้อภัยเนื่องจากทุกคนมีโอกาสที่จะผิดพลาดได้ (3)
11. ในช่วงโมงกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ นักเรียนชั้นม.4 พบว่า ด้านหลังของโรงฝึกงาน มีขอนไม้เก่าวางอยู่ 10 ชิ้น และมีกระถางต้นไม้ที่ไม่ได้ใช้งาน นักเรียนคิดว่าสิ่งของเหล่านี้จะทำอะไรได้บ้าง
- ปล่อยไว้เฉย ๆ อย่าไปยุ่งวาย (1)
 - ขออนุญาตเอาของเหลือใช้ต่าง ๆ มาช่วยกันจัดสวนหย่อมให้ดูสบายตา (3)
 - จัดให้เป็นระเบียบเพื่อความสะอาดตา (2)
12. ในวันอาทิตย์ที่จะถึง ถ้าคุณครูขอความร่วมมือทุกคนให้มาทำความสะอาดโรงเรียน เพราะจะมีคณะกรรมการและประเมินโรงเรียนในการตัดสินรอบสุดท้าย เพื่อมอบรางวัลเป็นเกียรติประวัติของโรงเรียน นักเรียนจะอย่างไร
- มาทำความสะอาด เพราะคุณครูขอความร่วมมือ (1)
 - ต้องทำเพื่อสถาบันเป็นที่รักของเรา จะได้เป็นความภาคภูมิใจ (3)
 - ดีเหมือนกัน ได้ทำคุณประโยชน์ต่อส่วนรวม (2)
13. ในการทำโครงการวิทยาศาสตร์ คุณครูมอบหมายให้นักเรียนช่วยกันจัดทำ จุฬามาศจึงได้วางแผนและทำโครงการจนในส่วนของตนเองเสร็จ แต่คนอื่นยังไม่เสร็จจนใกล้ครบกำหนดเวลา ถ้านักเรียนเป็นจุฬามาศ นักเรียนจะอย่างไร
- นั่งเฉย ๆ ดูเพื่อนทำ เพื่อนจะได้เร่งทำ (1)
 - ยินดีช่วย แต่เพื่อน ต้องมาขอร้องก่อน (2)
 - สอบถามข้อมูลและชวนเพื่อน ๆ ทุกคนมาช่วยกันทำให้เสร็จ (3)

14. คุณครูมอบหมายให้ สักดีสิทธิ์ ซึ่งเป็นหัวหน้าห้อง กล่าวนำร้องเพลงชาติตอนเช้า และให้เตรียมเรื่องพูดเพิ่มเติม ซึ่งเป็นเรื่องใหม่สำหรับสักดีสิทธิ์ ถ้านักเรียนเป็นสักดีสิทธิ์ นักเรียนจะทำอย่างไร
- ก. ยินดีออกไปกล่าว และนำร้องเพลงชาติด้วยความมั่นใจ (3)
 - ข. ออกไปนำร้องเพลงชาติ และกล่าวตามหน้าที่ (2)
 - ค. ไปขอร้องให้คนอื่นทำหน้าที่แทน (1)
15. ในการเรียนวิชาภาษาไทย คุณครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม 2 กลุ่มในการจัดบอร์ดวันสุนทรภู่ และกลุ่มของนักเรียนได้เตรียมเอกสาร และรูปภาพต่าง ๆ มาเป็นอย่างดี แต่อีกกลุ่มมีรูปภาพที่น้อยและไม่เข้ากับบรรยากาศในวันสุนทรภู่ นักเรียนคิดว่าจะทำอย่างไร
- ก. ไม่แบ่งให้ เพราะกลุ่มอื่นไม่เตรียมงานมาให้ดี (1)
 - ข. แบ่งรูปภาพ และบทความบางส่วนให้ เพื่อความสำเร็จด้วยกัน (3)
 - ค. รอให้กลุ่มตนเองทำเสร็จก่อน ที่เหลือค่อยนำไปให้กลุ่มอื่น (2)
16. ถ้าท่านได้รับมอบหมายให้เป็นหัวหน้าในการจัดงานหรือกิจกรรมของโรงเรียนอย่างหนึ่ง ในขั้นตอนแรก ท่านจะเริ่มดำเนินการอย่างไร
- ก. ขอให้อาจารย์ที่ปรึกษาช่วยแนะนำและวางแผน (1)
 - ข. ศึกษาจากงานหรือกิจกรรมที่เคยทำมาแล้วจึงทำการวางแผน (2)
 - ค. ร่วมประชุมวางแผนกับคณะกรรมการนักเรียนของโรงเรียน (3)
17. เฉลิมมาลัย เป็นประธานนักเรียนของโรงเรียน ได้รับมอบหมายให้จัดงานวันเด็กขึ้นในโรงเรียน เมื่อมอบหมายงานให้หัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ และสมาชิกเสร็จเรียบร้อยแล้ว ตัวเฉลิมมาลัยเองจะทำอย่างไร
- ก. อำนวยความสะดวกให้กับแต่ละฝ่ายเมื่อเขาต้องการ (2)
 - ข. ติดตามผลการดำเนินงาน โดยสังเกตการณ์ทำงานของแต่ละฝ่ายโดยไม่เข้าไปก้าวก่าย (1)
 - ค. ติดตามผลการดำเนินงาน ตลอดจนช่วยเหลือในการทำงานของแต่ละฝ่ายเป็นระยะ (3)

18. ในการประชุมครั้งหนึ่ง คณะกรรมการนักเรียนมีความเห็นที่ขัดแย้งกันหลายฝ่าย โดยไม่สามารถหาข้อยุติได้ ถ้าท่านเป็นประธานในที่ประชุมครั้งนั้น ท่านจะอย่างไร
- แบ่งสมาชิกออกเป็นกลุ่ม ๆ แล้วให้แต่ละกลุ่มอภิปรายหาข้อสรุป (2)
 - ขอทราบข้อมูลจากแต่ละฝ่าย แล้วพิจารณาตัดสินด้วยตนเอง (1)
 - ให้แต่ละฝ่ายส่งตัวแทนเป็นกรรมการเพื่อพิจารณาปัญหานี้ ภายหลังการประชุม (3)
19. นักเรียนชั้นม. 4 ปลุกผักไว้หลายแปลง ขณะที่ พอลล่า ซึ่งเป็นหัวหน้าชั้นม. 4 กำลังรดน้ำผักอยู่กับเพื่อน ๆ มีเด็กคนนึงมาขอผักไปให้แม่ประกอบอาหารเพราะไม่มีเงินซื้อ พอลล่าควรจะทำอย่างไร
- สอบถามเด็กคนนั้นจนแน่ใจว่าเป็นเรื่องจริง จึงให้ผัก (3)
 - เก็บผักในแปลงของตนให้เพราะรู้สึกสงสาร (1)
 - ขอความเห็นจากเพื่อน ๆ ว่าควรให้ผักแก่เด็กคนนั้นหรือไม่ (2)
20. ในการตัดสินใจเลือกซื้อโทรทัศน์สี 14 นิ้ว เพื่อบริจาคแก่โรงเรียน ท่านจะมีวิธีการตัดสินใจเลือกซื้ออย่างไร เป็นอันดับแรก
- เปรียบเทียบราคา ข้อมูลและคุณภาพของโทรทัศน์แต่ละยี่ห้อก่อนตัดสินใจ (3)
 - เลือกยี่ห้อที่ราคาถูก และเป็นที่นิยม (1)
 - ซื้อจากร้านขายสินค้าทันที เมื่อเห็นว่าราคาเหมาะสมและคุณภาพดี (2)
21. ในการแข่งขันวิ่งผลัด 4 X 100 เมตร นาเดีย และศรีริต้าต้องการเป็นไม้ที่ 4 เพื่อเป็นผู้วิ่งเข้าเส้นชัยพาทีม ซึ่งเป็นหัวหน้าทีมจะทำอย่างไร
- ขอร้องให้อาจารย์ผู้ควบคุมทีมเป็นผู้ตัดสิน (1)
 - ชี้แจงให้ทั้งสองคนเห็นความสำคัญของการวิ่งว่าทุกไม้มีความสำคัญเท่าเทียมกัน (3)
 - ให้ทั้งสองคนเลือกว่าจะวิ่งเข้าเส้นชัยในรอบนี้หรือรอบต่อไป (2)
22. ในช่วงพักกลางวัน นักเรียนหญิงจับกลุ่มกันเล่นวอลเลย์บอล ทีมของอุษามณีชนะ แต่ทีมของแอนไม่ยอมแพ้และบอกว่าทีมของอุษามณีเล่นโกง และเกิดการโต้เถียงกันขึ้น ท่านคิดว่าหัวหน้าทีมทั้งสองทีม ควรจะทำอย่างไร
- ให้แข่งขันกันใหม่อีกครั้งหนึ่ง (2)
 - ตัดสินให้ทีมของแอนเป็นฝ่ายแพ้ (1)
 - ให้ผู้เล่นทั้งสองทีมลงมติว่าควรจะทำอย่างไรต่อไป (3)

23. ในงานกีฬาประจำปีของโรงเรียน ขณะที่กำลังทำการแข่งขันวอลเลย์บอลอยู่นั้น ฝนเกิดตก จนเป็นปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการแข่งขัน ท่านซึ่งเป็นประธานการจัดงานกีฬาดังกล่าวจะมีวิธีการแก้ปัญหาอย่างไร
- ก. ให้หยุดการแข่งขันไว้ก่อน เพื่อรอให้ฝนหยุดตก (3)
 - ข. ทำการแข่งขันต่อไปเรื่อย ๆ เพราะการแข่งขันควรดำเนินต่อไป (1)
 - ค. แข่งต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าฝนจะตกหนักจนไม่สามารถแข่งต่อไปได้ (2)
24. ในการประกวดพานในวันไหว้ครู ปฏิภาณคิดว่าพานในชั้นของตนเอง ทำได้ดีและสวยที่สุด แต่ผลปรากฏว่าพานของชั้นนี้ไม่ได้รับรางวัลอะไรในการประกวดเลย ปฏิภาณซึ่งเป็นหัวหน้าชั้นจะทำอย่างไร
- ก. พิจารณาข้อบกพร่องของพานในชั้นของตน (3)
 - ข. ขอให้อาจารย์อธิบายข้อบกพร่องของพานในชั้นของตน (2)
 - ค. ตรวจสอบคะแนนที่คณะกรรมการให้ไว้ว่ารวมถูกต้องหรือไม่ (1)
25. ในการแข่งขันฟุตบอล วงศกร คิดว่าทีมของตนเองเล่นได้ดี แต่ก็พ่ายแพ้เนื่องจากสภาพสนามและและมีฝนตก วงศกรควรทำอย่างไร
- ก. คิดว่าควรแข่งขันใหม่ (2)
 - ข. คิดว่าที่พ่ายแพ้เพราะโชคไม่ดี สภาพอากาศไม่อำนวย (1)
 - ค. พิจารณาข้อบกพร่องของทีมตนและคิดว่าทีมตรงข้ามเล่นได้ดีกว่า (3)
26. ท่านเป็นหัวหน้ากลุ่มทำงานชิ้นหนึ่งที่อาจารย์มอบหมาย และเพื่อน ๆ ขอให้ท่านเป็นผู้ออกไปรายงานหน้าชั้นเรียน แต่ท่านเป็นคนที่ไม่เก่ง ท่านจะทำอย่างไร
- ก. ขอให้กลุ่มเลือกผู้อื่นออกไปรายงานหน้าชั้นแทนตน (1)
 - ข. รับหน้าที่นี้เอง โดยเตรียมรายละเอียดที่จะพูดไว้ (3)
 - ค. ขอให้เพื่อนในกลุ่มออกไปรายงานหน้าชั้นร่วมกันกับตนอีก 1 คน (2)
27. เมื่อท่านได้รับมอบหมายให้เป็นหัวหน้ากลุ่ม ท่านมักจะมีความรู้สึกอย่างไร
- ก. ภาคภูมิใจและตั้งใจทำงานอย่างดีที่สุด (3)
 - ข. กังวลใจ แต่ก็ตั้งใจทำงานให้ดีที่สุด (1)
 - ค. ไม่รู้สึกอะไร เพราะต้องทำหน้าที่นี้อยู่เสมอ ๆ (2)

28. ทักษอร กับยวนาถไปดูหนังที่โรงภาพยนตร์แห่งหนึ่ง มีคนเข้าคิวซื้อตั๋วยาวมาก ทักษอรและยวนาถเกรงว่าตั๋วจะจำหน่ายหมด บังเอิญเห็นอนันดาเข้าคิวอยู่หัวแถว **ทั้งคู่ควรจะทำอย่างไร**
- ไม่ฝากอนันดาซื้อตั๋วเพราะคิดว่าเป็นการเอาเปรียบคนอื่น (2)
 - ฝากอนันดาซื้อตั๋วเพราะคิดว่าคนอื่นก็คงจะทำเช่นนี้ (1)
 - ไม่ฝากอนันดาซื้อตั๋วเพราะควรเข้าคิวตามลำดับก่อน-หลัง (3)
29. ถ้าท่านเป็นนักเรียนที่เพิ่งย้ายเข้ามาใหม่ในชั้นเรียนนี้ ท่านจะมีวิธีการใดในการทำความรู้จักกับผู้อื่น
- รอให้อาจารย์แนะนำตนเองให้เพื่อน ๆ รู้จัก (1)
 - ทำความรู้จักกับเพื่อนที่เข้ามาคุยกับตนเองก่อน (2)
 - ยิ้มแย้ม แจ่มใส และเข้าไปแนะนำตนเองกับเพื่อนก่อน (3)
30. ทางโรงเรียน ขอความร่วมมือให้นักเรียนมาร่วมกันพัฒนาโรงเรียน หัวหน้าห้องบังเอิญไปพบเพื่อนนักเรียนกลุ่มหนึ่งหลบไปเล่นอยู่หลังโรงเรียน หัวหน้าห้องจะ**ทำอย่างไร**
- ขอร้องให้เพื่อน ๆ ไปทำงานให้เสร็จก่อนแล้วค่อยมาเล่น (2)
 - พูดขอร้องให้เพื่อน ๆ เห็นความสำคัญของการทำงาน (3)
 - บอกกับเพื่อน ๆ ว่าอาจารย์เช็คชื่อให้คะแนน (1)
31. ในการสอบปลายภาคเรียน วิชารัฐ ซึ่งเป็นหัวหน้าห้องเรียนได้เห็นนักเรียนกลุ่มหนึ่งกำลังทุจริตในการสอบ **วิชารัฐควรทำอย่างไร**
- เฉยไว้ จนสอบเสร็จแล้วค่อยแจ้งอาจารย์ภายหลัง (1)
 - รีบแจ้งให้อาจารย์ทราบทันทีเพราะถือว่าเป็นความผิดร้ายแรง (2)
 - ตักเตือนเพื่อนที่กำลังทุจริตในการสอบให้เลิกทำเสีย (3)
32. ท่านจะใช้วิธีการใด**แจ้งให้เพื่อนในห้องเรียนได้ทราบว่า** อาจารย์ไม่สามารถเข้ามาสอนได้และสั่งให้ทำงานชิ้นหนึ่งให้เสร็จภายในชั่วโมงเรียน
- ชี้แจงรายละเอียดของงานในห้องเรียน และเปิดโอกาสให้เพื่อนซักถาม (3)
 - แจ้งให้เพื่อน ๆ ในห้องเรียนบอกต่อ ๆ กันไป (1)
 - ประกาศให้เพื่อน ๆ ในห้องเรียนทราบอย่างทั่วถึง (2)

33. ภัทรพลเป็นพ่อค้าที่ชอบเอาเปรียบลูกค้า วันหนึ่งท่านไปซื้อของที่ร้านของภัทรพล และภัทรพลได้ทอนเงินเกินจำนวนให้กับท่าน ท่านจะอย่างไร
- ก. คืนเงินที่เกินให้กับภัทรพล (3)
 - ข. บอกให้ภัทรพลคิดเงินใหม่ (2)
 - ค. รีบเดินออกจากร้าน เพราะเป็นความผิดของภัทรพลเอง (1)
34. ท่านเป็นหัวหน้าทีมฟุตบอล ผู้เล่นในทีมคนหนึ่งได้บอกแผนที่จะเล่น โกงก่อนถึงวันแข่งขันจริง ท่านจะอย่างไร
- ก. ตัดเขาออกจากทีม (1)
 - ข. รายงานอาจารย์ผู้ควบคุมทีม (2)
 - ค. เตือนให้ผู้เล่นคนนั้นเล่นตามกติกา มิฉะนั้นจะไม่ให้ลงแข่ง (3)
35. เมื่อเกิดเหตุการณ์ของหายขึ้นในชั้นเรียน ทุกคนเชื่อว่าปรกรณ์ซึ่งมีฐานะยากจนเป็นผู้ขโมยไป แต่ท่านซึ่งเป็นหัวหน้าชั้นคิดว่าปรกรณ์คงไม่ได้ขโมยของ ท่านจะอย่างไร
- ก. ยืนยันความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับความประพฤติของปรกรณ์กับอาจารย์ (1)
 - ข. ขอร้องอาจารย์ว่าอย่าเพิ่งทำโทษปรกรณ์จนกว่าจะได้ทราบความจริง (2)
 - ค. ช่วยสืบหาข้อเท็จจริงจนกว่าจะได้คนขโมยที่แท้จริง (3)
36. ไอยวรินท์และอมิตาไม่ถูกกัน เมื่ออมิตาทำงานพลาด ไอยวรินท์จึงถือโอกาสพูดจาเยาะเย้ย ถากถางจนเกิดทะเลาะวิวาทกันขึ้น ถ้าท่านเป็นหัวหน้ากลุ่ม ท่านจะอย่างไร
- ก. เกรงใจให้ยอมความกันด้วยเหตุผล (3)
 - ข. วางเฉยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว (1)
 - ค. เตือนไอยวรินท์ว่า ทุกคนมีโอกาที่จะผิดพลาดได้ (2)
37. รัฐภูมิกำลังเล่นฟุตบอลอยู่กับเพื่อน ๆ นกมาพบเข้าและขอเล่นด้วย แต่รัฐภูมิไม่ให้เล่นจึงถูกนกชกหน้า ถ้าท่านเป็นกัปตันทีมและอยู่ในเหตุการณ์นี้ ท่านควรจะทำอย่างไร
- ก. ดักเตือนทั้งสองคนด้วยเหตุผล แล้วให้จับมือเล็กแล้วต่อกัน (3)
 - ข. ขอร้องให้นกไปทีอื่นและบอกให้ปฎิภาณใจเย็น ๆ (2)
 - ค. ขอร้องให้นกขอโทษปฎิภาณ (1)

38. หยาตทิพย์ ตั้งใจว่าจะนำเงินซึ่งได้จากการทำงานพิเศษที่รวบรวมได้ 5,000 บาทไปซื้อโทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่ล่าสุด บังเอิญวรณขมาขอยืมเงิน 2,000 บาท ไปซื้อยาให้แม่ที่กำลังป่วย หยาตทิพย์จะอย่างไร
- ให้วรณขมยืมเงินตามจำนวนที่ต้องการ (3)
 - แบ่งเงินให้วรณขม 1,000 บาทและบอกให้รับนำมาคืน (2)
 - ขอยืมเงินจากเพื่อนคนอื่น ๆ มามอบให้วรณข (1)
39. ถ้าท่านเป็นคนเรียนเก่ง เมื่อใกล้ถึงวันสอบ ณัฏฐ์ซึ่งเป็นเด็กเกรงกลัวล้มเหลว ท่านสมควรอย่างไร
- รับปากว่าจะช่วยถ้ามีเวลา (1)
 - ช่วยอธิบายวิชาวิทยาศาสตร์ให้ด้วยความเห็นใจ (3)
 - ช่วยอธิบายวิชาวิทยาศาสตร์ให้ แต่มีข้อแม้ว่าห้ามรังแกคนอื่น (2)
40. ชินวุฒ เป็นคนผอม รูปร่างเล็ก และไม่เคยสวมเสื้อกันหนาวมาโรงเรียนเลย วันหนึ่งอากาศหนาว ห้วนหน้าชั้นเห็นชินวุฒมีอาการหนาวสั่น ถ้านักเรียนเป็นห้วนหน้าชั้น นักเรียนควรอย่างไร
- บอกชินวุฒให้นำเสื้อกันหนาวมาด้วย (1)
 - เลือกเสื้อที่คิดว่าชินวุฒจะใส่ได้มามอบให้ชินวุฒ (3)
 - ขอรับบริจาคเสื้อกันหนาวจากเพื่อนร่วมชั้นมามอบให้ชินวุฒ (2)
41. อาจารย์ประจำชั้นได้แจกเสื้อซึ่งทางจังหวัดได้แจกแก่เด็กยากจน ณเดชน์ ห้วนหน้าห้องอยากได้เสื้อจึงไปขอรุ ต่อมาทราบว่าอุรัสยาเพื่อนร่วมชั้นซึ่งมีฐานะยากจนมากยังไม่ได้รับแจกเสื้อ ณเดชน์จะอย่างไร
- มอบเสื้อที่ตนรับมาให้อุรัสยาเพราะตนยังมีเสื้ออีกหลายตัว (3)
 - บอกอาจารย์ว่าถ้าโรงเรียนไม่มีเสื้อแจกแล้ว ตนจะมอบเสื้อให้อุรัสยา (2)
 - ถามเพื่อนว่าใครมีเสื้อหลายตัวให้เสียสละให้อุรัสยาก่อน (1)
42. ในการเข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการนักเรียนเกี่ยวกับการจัดงานกีฬาสี ถ้าท่านเป็นหัวหน้าชั้นม. 4 ซึ่งเข้าร่วมประชุมด้วย ควรจะอย่างไร
- แสดงความคิดเห็นให้มากที่สุด (2)
 - แสดงความคิดเห็นเมื่อเห็นว่าสมควร (3)
 - เมื่อเสนอความคิดเห็นอะไรไปแล้วก็จะยืนยันความคิดเห็นนั้น (1)

43. วรเวช เป็นประธานนักเรียน ได้รับเชิญไปงานสังสรรค์ระหว่างคณะกรรมการระหว่างโรงเรียน
 วรเวชควรแต่งกายอย่างไร เพื่อไปร่วมงานในครั้งนี้
- แต่งตัวให้ดูดีและเหมาะสมกับงาน (3)
 - แต่งตัวตามสบายเพราะคิดว่าไม่ได้เป็นงานพิเศษอะไร (2)
 - คาดว่าเพื่อน ๆ แต่งตัวอย่างไรก็แต่งอย่างนั้น (1)
44. ในช่วงใกล้สอบอาจารย์มอบหมายให้นักเรียนค้นคว้าทำรายงานกลุ่ม กวี ซึ่งเป็นหัวหน้ากลุ่ม
 และเป็นประธานนักเรียน ได้รับมอบหมายงานพิเศษจากอาจารย์ใหญ่เพิ่ม ทำให้มีภาระมากขึ้น
 กวีควรจะทำอย่างไร
- ตั้งใจทำงานทุกอย่างอย่างจริงจังและรีบร้อย (3)
 - ทำงานทุกอย่างเพื่อให้เสร็จทันกำหนดส่ง (2)
 - ทำงานของอาจารย์ใหญ่ให้เสร็จรีบร้อยเสียก่อน และงานกลุ่มมอบหมายให้เพื่อน
 สมาชิกในกลุ่มทำไปก่อน (1)
45. เมื่อมีการประชุมขึ้น กลุ่มฯ มีหลักฐานเกี่ยวกับการเบิกจ่ายเงินของ จรินทร์พร ซึ่งเป็นเหรียญ
 ไม่ตรงกับแผนงานที่กำหนดไว้ กลุ่มฯ ควรจะทำอย่างไร
- ขอให้ประธาน ให้เหรียญชี้แจงการจ่ายเงินในที่ประชุม (3)
 - ถามจรินทร์พรเป็นการส่วนตัว เนื่องจากจรินทร์พรเป็นเพื่อนสนิทของตน (1)
 - เขียนเรื่องนี้ใส่กระดาษถามประธานในที่ประชุมเพราะตนเองเกรงใจจรินทร์พรซึ่งเป็น
 เพื่อนสนิทของตน (2)
46. ในการทำงานกลุ่ม แคทลียาไม่ยอมแสดงความคิดเห็นอะไรเลย ท่านในฐานะที่เป็นหัวหน้ากลุ่ม
 ควรทำอย่างไร
- ขอร้องให้แคทลียาแสดงความคิดเห็น (2)
 - พูดว่าทุกคนควรจะให้ความร่วมมือกับกลุ่ม (1)
 - ซักถามความคิดเห็นโดยระบุให้แคทลียาตอบ (3)
47. ถ้าท่านเป็นประธานนักเรียน วันหนึ่งขณะพักรับประทานอาหารกลางวัน ท่านได้ยินเพื่อน
 นักเรียนวิจารณ์การบริหารงานของท่าน ท่านจะทำอย่างไร
- เก็บความสงสัยไม่พอใจเพื่อนไว้เงียบ ๆ (2)
 - นำคำวิพากษ์วิจารณ์ของเพื่อนนักเรียนมาพิจารณา (3)
 - ชี้แจงและปรับความเข้าใจกับเพื่อนนักเรียนที่วิจารณ์ตน (1)

48. เมื่ออาจารย์ให้ทำงานกลุ่ม เพื่อน ๆ ในกลุ่มต่างไม่ยอมให้ บุษกรเข้าร่วมกลุ่ม บุษกรควรจะทำอย่างไร
- ก. เก็บความรู้สึกที่ไม่พอใจไว้โดยไม่พูดอะไรเลย (2)
 - ข. ขอโอกาสให้เพื่อนยอมรับตนเข้าร่วมกลุ่มทำงานด้วย (3)
 - ค. ถ้าเพื่อน ๆ ทำเช่นนั้นตนก็ไม่อยากยุ่งด้วย จะหากกลุ่มใหม่ (1)

โครงสร้างแบบวัดภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำ	จำนวน	ข้อที่
หมวดทักษะในการทำงานของผู้ผู้นำ		
ความสามารถในการทำงาน	3	3,8,26
ความคิดริเริ่มและหลักการ	3	11,16,17
การตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติ	3	18,19,20
วิธีดำเนินการตามเป้าหมายของกลุ่ม	3	9,13,15
การแก้ปัญหาและการประนีประนอม	3	21,22,23
ความมีเหตุผล	3	24,25,36
หมวดทักษะทางสังคมและคุณธรรมของผู้ผู้นำ		
การจูงใจและมนุษยสัมพันธ์	3	6,29,40
การประสานงานและสื่อความหมาย	3	7,30,,32
ความซื่อสัตย์	3	31,33,34
ความยุติธรรม	3	2,35,37
ความเมตตากรุณา	3	4,38,39
ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ	3	5,12,41
หมวดบุคลิกภาพของผู้ผู้นำ		
ความมั่นใจในตนเองและมีวินัย	3	1,27,28
ลักษณะท่าทาง	3	14,42,43
ความรับผิดชอบและความกล้าหาญ	3	44,45,46
การควบคุมอารมณ์	3	10,47,48
รวม	48	ข้อ

เฉลย แบบวัดภาวะผู้นำของนักเรียน

ตัวเลขในตารางคือ ระดับพฤติกรรมที่ใช้ในการตรวจคำตอบของนักเรียนที่ใช้ในการทำแบบวัด

ข้อ	คำตอบ			ข้อ	คำตอบ			ข้อ	คำตอบ		
	ก	ข	ค		ก	ข	ค		ก	ข	ค
1	3	2	1	17	2	1	3	33	3	2	1
2	1	3	2	18	2	1	3	34	1	2	3
3	1	2	3	19	3	1	2	35	1	2	3
4	2	3	1	20	3	1	2	36	3	1	2
5	1	3	2	21	1	3	2	37	3	2	1
6	1	2	3	22	2	1	3	38	3	2	1
7	1	2	3	23	3	1	2	39	1	3	2
8	1	3	2	24	3	2	1	40	1	3	2
9	2	3	1	25	2	1	3	41	3	2	1
10	2	1	3	26	1	3	2	42	2	3	1
11	1	3	2	27	3	1	2	43	3	2	1
12	1	3	2	28	2	1	3	44	3	2	1
13	1	2	3	29	1	2	3	45	3	1	2
14	3	2	1	30	2	3	1	46	2	1	3
15	1	3	2	31	1	2	3	47	2	3	1
16	1	2	3	32	3	1	2	48	2	3	1

ตารางการเก็บข้อมูล ตั้งแต่วันที่ 23 พฤษภาคม 2555 ถึงวันที่ 6 กรกฎาคม 2555

ครั้งที่	วันที่	กิจกรรม	เวลา
P1	23 พฤษภาคม 2555	การทดสอบก่อนการทดลอง Pretest	12:50 - 13:40 น.
1	25 พฤษภาคม 2555	ปฐมนิเทศ (จับคู่สิ่งของ)	16:10 – 17:00 น.
2	30 พฤษภาคม 2555	ฉันเป็นใคร	12:50 - 13:40 น.
3	1 มิถุนายน 2555	ผู้นำแบบไหนดี	16:10 – 17:00 น.
4	6 มิถุนายน 2555	ม.4 เราเก่งจริง	12:50 - 13:40 น.
5	8 มิถุนายน 2555	ตามล่าสมบัติ	16:10 – 17:00 น.
6	13 มิถุนายน 2555	เหตุเกิดบนถนน	12:50 - 13:40 น.
7	15 มิถุนายน 2555	ร่วมแรงร่วมใจเพื่อโรงเรียนของเรา	16:10 – 17:00 น.
8	20 มิถุนายน 2555	เรือพิฆาต	12:50 - 13:40 น.
9	22 มิถุนายน 2555	เพื่อน	16:10 – 17:00 น.
10	27 มิถุนายน 2555	ทำมาค้าขาย	12:50 - 13:40 น.
11	29 มิถุนายน 2555	สังคมที่ต้องการ	16:10 – 17:00 น.
12	4 กรกฎาคม 2555	ปัจฉิมนิเทศ	12:50 - 13:40 น.
P2	6 กรกฎาคม 2555	การทดสอบหลังการทดลอง Posttest	16:10 – 17:00 น.

โครงสร้างการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

กิจกรรม	เวลาที่ใช้	วัตถุประสงค์
1. ปฐมนิเทศ (จับคู่สิ่งของ)	50 นาที	1. สร้างบรรยากาศความคุ้นเคย ความเป็นกันเองภายในกลุ่มที่ร่วมการทดลองเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่องังคม 2. เข้าใจจุดมุ่งหมาย ความหมาย ความสำคัญ และประโยชน์ของภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่องังคม 3. เข้าใจวิธีการใช้กิจกรรมกลุ่ม เกม การใช้ตัวแทนบทบาทสมมติ การอภิปรายหมู่ ตลอดจนช่วงเวลา ระยะเวลา จำนวนครั้ง และสถานที่ใช้ในการทดลอง 4. ความรับผิดชอบต่องังคม - ด้านครอบครัว - ด้านเพื่อน
2. ฉันเป็นใคร	50 นาที	เพื่อให้นักเรียนรู้จักตนเอง และเข้าใจผู้อื่น เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวคิดการรับผิดชอบต่อสังคม ความรับผิดชอบต่อสังคม – ด้านสถานศึกษา
3. ผู้นำแบบไหนดี	50 นาที	เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมด้านเพื่อน ในหมวดบุคลิกภาพของผู้นำ ด้านลักษณะท่าทาง ความรับผิดชอบ และการควบคุมอารมณ์
4. ม.4 เราเก่งจริง	50 นาที	เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านชุมชน ในหมวดทักษะในการทำงานของผู้นำ ด้านวิธิดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม
5. ตามล่าสมบัติ	50 นาที	เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำตามแนวคิด ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านชุมชน ในหมวดทักษะในการทำงานของผู้นำ ด้านการตัดสินใจในการเลือกแนวทางปฏิบัติ

กิจกรรม	เวลาที่ใช้	วัตถุประสงค์
6. เหตุเกิดบนถนน	50 นาที	เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำตามแนวคิด ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านประเทศชาติ ในหมวด บุคลิกภาพของผู้นำ ด้านมีวินัยและความรับผิดชอบ
7. ร่วมแรงร่วมใจ เพื่อโรงเรียนของ เรา	50 นาที	เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำตามแนวคิด ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสถานศึกษา ในหมวดทักษะ ทางสังคมและคุณธรรมของผู้นำ ด้านการจงใจและมนุษย- สัมพันธ์ สื่อความหมายและการประสานงานกับผู้อื่น
8. เรือพิฆาต	50 นาที	เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำ ในหมวดทักษะใน การทำงานของผู้นำด้านการแก้ปัญหา ความมีเหตุผล ความคิด ริเริ่ม การตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติและวิธีดำเนินการตาม เป้าหมายของกลุ่ม เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมตามแนวคิด ความรับผิดชอบต่อสังคมด้านประเทศชาติ
9. เพื่อน	50 นาที	เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำตามแนวคิด ความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านครอบครัวและเพื่อน ในหมวดทักษะทางสังคมและคุณธรรมของผู้นำ ด้าน ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ
10. ทำมาค้าขาย	50 นาที	1. เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำ ในหมวดทักษะทาง สังคมและคุณธรรมของผู้นำ ด้านการประสานงานและ สื่อความหมาย 2. เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำ ในหมวดบุคลิกภาพของ ผู้นำ ด้านความมั่นใจในตนเอง ลักษณะท่าทาง และ การควบคุมอารมณ์

กิจกรรม	เวลาที่ใช้	วัตถุประสงค์
11. สังคมที่ต้องการ	50 นาที	1. เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำ ในหมวดทักษะในการทำงานของผู้นำด้านความคิดริเริ่มและหลักการตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติ การแก้ปัญหา และความมีเหตุผล 2. เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำ ในหมวดทักษะทางสังคมและคุณธรรมของผู้นำด้านการประสานงานและสื่อความหมาย 3. เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำ ในหมวดบุคลิกภาพของผู้นำด้านความมีวินัยและความรับผิดชอบ 4. เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน และประเทศชาติ
12. ปัจฉินิเทศ	50 นาที	1. เพื่อให้นักเรียนสรุปบทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมรวมถึงบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ของผู้นำ 2. เพื่อให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

กิจกรรมกลุ่มที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ

กิจกรรมที่ 1 “ปฐมนิเทศ” (จับคู่สิ่งของ)

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศความคุ้นเคย และความเป็นกันเองภายในกลุ่มที่ร่วมการทดลองตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมด้านครอบครัวและเพื่อน
2. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจจุดมุ่งหมาย ความหมาย ความสำคัญ และประโยชน์ของภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมด้านครอบครัวและเพื่อน
3. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจวิธีการใช้กิจกรรมกลุ่ม เกม การใช้ตัวแทนบทบาทสมมติ การอภิปรายหมู่ ตลอดจนช่วงเวลา ระยะเวลา จำนวนครั้ง และสถานที่ใช้ในการทดลอง

เวลา 50 นาที

อุปกรณ์

สิ่งของต่าง ๆ จำนวน 12 ชิ้น ยกตัวอย่างเช่น ดินสอ ยางลบ ลำโพง ยาหม่อง พวงกุญแจตุ๊กตา ยางพวงกุญแจเหรียญ สมุดบันทึก ที่คั่นหนังสือ ฯลฯ

วิธีดำเนินการ

ผู้วิจัยใช้กิจกรรมเป็นสื่อ เพื่อสร้างความคุ้นเคยให้เกิดขึ้นระหว่างนักเรียนทุกคนและผู้วิจัย ดังนี้

1. ให้นักเรียนนั่งเป็นรูปตัวยู จากนั้นผู้วิจัยแจ้งชื่อ - นามสกุล และให้นักเรียนบอกชื่อจริงชื่อเล่น

2. ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมทำกิจกรรม สร้างความคุ้นเคย และสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกันโดยให้นักเรียนเล่นเกมจับคู่ มีขั้นตอนดังนี้

2.1 ผู้วิจัยให้นักเรียนเลือกสิ่งของคนละ 1 ชิ้น ซึ่งผู้วิจัยจัดเตรียมให้

2.2 ผู้วิจัยร้องเพลงหรือเปิดเพลงให้นักเรียนเดินเป็นวงกลม จนผู้วิจัยเป่านกหวีดพร้อมกับบอกให้จับคู่ สิ่งของที่เข้าคู่กัน นักเรียนต้องวิ่งไปจับคู่ พร้อมกับนั่งลง ชักถามข้อมูลส่วนตัวรวมถึงเรื่องครอบครัวและเพื่อน โดยมีประเด็นดังนี้

- เคยช่วยเหลือภาระงานทางบ้านอย่างไรบ้าง
- เคยมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวอย่างไรบ้าง
- จะปฏิบัติตนต่อผู้ปกครองหรือสมาชิกในครอบครัวให้เหมาะสมได้อย่างไรบ้าง
- เคยช่วยเหลือเพื่อนอย่างไรบ้าง
- มีวิธีแสดงความจริงใจต่อเพื่อนได้อย่างไร
- จะให้เกียรติและเคารพสิทธิของเพื่อนได้อย่างไร

2.3 ผู้วิจัยสุ่มถามนักเรียน 2-3 คู่และเลือกถามข้อมูลของแต่ละคู่โดยให้เพื่อนเป็นผู้แนะนำคู่ของตนเอง เพื่อตรวจสอบว่านักเรียนได้ข้อมูลอะไรบ้าง

2.4 ผู้วิจัย และนักเรียนช่วยกันสรุปถึงประโยชน์จากการเล่นเกม

3. เมื่อบรรยากาศภายในกลุ่มมีความอบอุ่นเป็นกันเองมากขึ้น ผู้วิจัยชี้แจงให้นักเรียนทราบจุดมุ่งหมาย ความสำคัญ และกฎกติกาของการใช้กิจกรรมกลุ่ม

4. ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็น สนทนา และผู้วิจัยชี้แจงตารางกำหนดวัน เวลา สถานที่ใช้ในการทดลอง พร้อมทั้งให้ชักถามข้อสงสัย และนัดหมายนักเรียนครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. สังเกตจากท่าทางการปฏิบัติตนของนักเรียน ขณะร่วมกิจกรรม
2. สังเกตการมีส่วนร่วม แสดงความคิดเห็น ชักถาม และการสรุปของนักเรียน
3. ความถูกต้องจากข้อมูลที่จับคู่คุยกัน

กิจกรรมที่ 2 “ฉันเป็นใคร”

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนรู้จักตนเอง และเข้าใจผู้อื่น เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวคิดรับผิดชอบต่อสังคมด้านสถานศึกษา

เวลา 50 นาที

อุปกรณ์

1. กระดาษคำถาม กิจกรรม “ฉันเป็นใคร”
2. ดินสอ ยางลบ นกหวีด

วิธีดำเนินการ ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมกลุ่ม โดยใช้เทคนิคเกม โดยมี 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

- 1.1 ผู้วิจัยกล่าวทักทายนักเรียน ทบทวนกติกา และอธิบายถึงกิจกรรมที่จะร่วมปฏิบัติ
- 1.2 ผู้วิจัยแจกเอกสาร และอธิบายการปฏิบัติโดยมีเงื่อนไขดังต่อไปนี้
 - 1.2.1 ให้นักเรียนนั่งเป็นวงกลม
 - 1.2.2 ให้นักเรียนอ่านข้อความ และตอบคำถามลงในกระดาษ
 - 1.2.3 เมื่อตอบคำถามเสร็จ ให้นักเรียนส่งเอกสารของตัวเองไปให้เพื่อน แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนเอง
 - 1.2.4 เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม และลงมือปฏิบัติ

ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์

2.1 นักเรียนแต่ละคนร่วมกันอภิปราย

2.1.1 นักเรียนคิดว่ากิจกรรมนี้ให้ประโยชน์ในเรื่องใด

2.2 ผู้วิจัยคอยสรุป ชักถามและเชื่อมโยงเรื่องต่าง ๆ

ขั้นที่ 3 ขั้นประยุกต์หลักการ

3.1 ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม

3.2 นักเรียนรวบรวมความคิดเห็น จากการอภิปรายร่วมกัน และจากการสรุปของผู้วิจัย

3.3 นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ “ข้าพเจ้าเป็นใคร” และสรุปถึงผลการนำไปใช้

ขั้นที่ 4 ขั้นประเมิน

4.1 นักเรียนร่วมกันแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรม

4.2 นักเรียนให้ข้อเสนอแนะซึ่งกันและกันในการทำกิจกรรม

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจ และความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน
2. สังเกตการแสดงออกของนักเรียน

“ฉันเป็นใคร”

ชื่อ.....นามสกุล.....วันเกิด.....

ชื่อเล่น.....หรือฉายาที่เพื่อนสนิทตั้งให้คือ.....

ลักษณะเด่นที่ใคร ๆ เห็นแล้วจะต้องจำได้อย่างแม่นยำคือ.....

สถานศึกษา.....

ระดับชั้นเรียน.....

ความสามารถพิเศษ.....

ถ้ามีฤทธิ์สามารถเสกอะไรก็ได้ อยากเสกให้เกิดอะไรขึ้น (ครั้งเดียวเท่านั้น)

อยากเสกให้เกิด.....

เหตุผล.....

จงบอกข้อดีของตนเองมา 5 ข้อ จงบอกข้อเสียของตนเองมา 5 ข้อ

1.

1.

2.

2.

3.

3.

4.

4.

5.

5.

สิ่งที่ประทับใจมากที่สุดในชีวิต.....

สถานการณ์ที่ทำให้เศร้าหมองมากที่สุดในชีวิต.....

ถ้าพรุ่งนี้ต้องตาย วันนี้อะไรจะทำอะไรมากที่สุด.....

วาดชีวิตของตนเองในอีก 3 ปีข้างหน้าไว้อย่างไรบ้าง.....

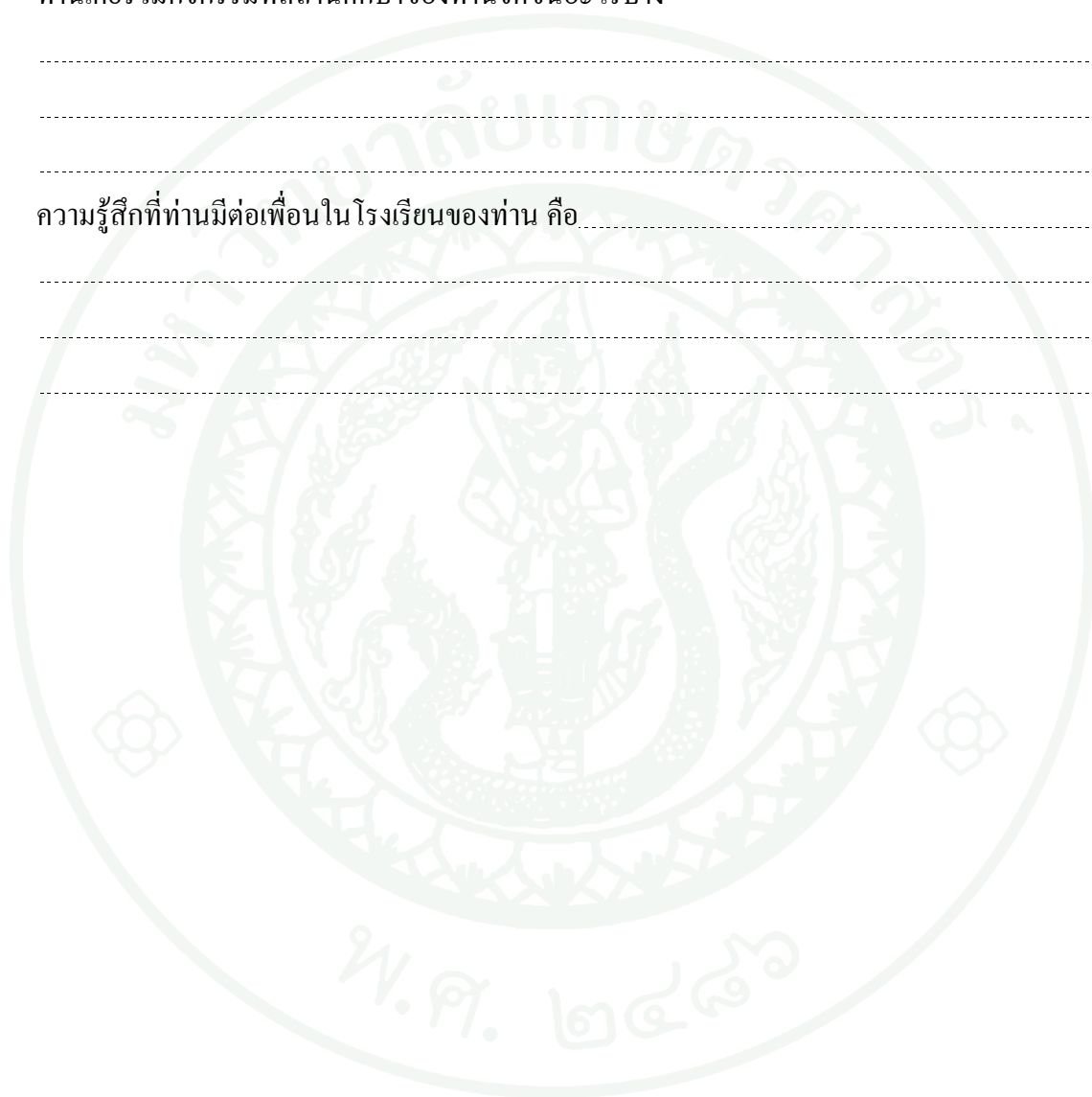
จงบอกปัญหาการทำงานในสถานศึกษาของท่าน.....

ท่านจะมีวิธีการรักษาหรือสร้างชื่อเสียงให้สถานศึกษาของท่านอย่างไร

ท่านจะมีวิธีการรักษาสมบัติส่วนรวมของสถานศึกษาของท่านอย่างไร

ท่านเคยร่วมกิจกรรมที่สถานศึกษาของท่านจัดขึ้นอะไรบ้าง

ความรู้สึกที่ท่านมีต่อเพื่อนในโรงเรียนของท่าน คือ

ประกาศนียบัตรแห่งความดี

แต่.....

1. ชื่อ – นามสกุล ชั้น

.....

2. ชื่อ – นามสกุล ชั้น

.....

3. ชื่อ – นามสกุล ชั้น

.....

4. ชื่อ – นามสกุล ชั้น

.....

5. ชื่อ – นามสกุล ชั้น

.....

6. ชื่อ – นามสกุล ชั้น

.....

7. ชื่อ – นามสกุล ชั้น

.....

8. ชื่อ – นามสกุล ชั้น

.....

9. ชื่อ – นามสกุล ชั้น

.....

10. ชื่อ – นามสกุล ชั้น

.....

11. ชื่อ – นามสกุล ชั้น

.....

กิจกรรมที่ 3 “ผู้นำแบบไหนดี”

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมด้านเพื่อน ในหมวดบุคลิกภาพของผู้นำ ด้านลักษณะท่าทาง ความรับผิดชอบ และการควบคุมอารมณ์

เวลาที่ใช้ 50 นาที

อุปกรณ์ที่ใช้

เอกสารกรณีตัวอย่างเรื่อง “ผู้นำแบบไหนดี”

วิธีดำเนินการ

ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมกลุ่มโดยใช้เทคนิค “กรณีตัวอย่าง” แบ่งเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นมีส่วนร่วม

- 1.1 ผู้วิจัยกล่าวทักทายนักเรียน และอธิบายถึงกิจกรรมที่จะร่วมกันปฏิบัติในครั้งนี้
- 1.2 แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 6 คน โดยการจับฉลาก
- 1.3 ผู้วิจัยแจกเอกสารกรณีตัวอย่าง เรื่อง “ผู้นำแบบไหนดี” เพื่อให้นักเรียนร่วมกันศึกษา และแสดงความคิดเห็นและความรู้สึก
- 1.4 เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม

ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์

2.1 นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้

2.1.1 นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรต่อภาวะผู้นำแบบต่าง ๆ (แบบประชาธิปไตย แบบเผด็จการ แบบเสรี)

2.1.2 นักเรียนคิดว่า ชีรเดช และ ณเดชน์ มีภาวะผู้นำแบบไหน เพราะเหตุใด

2.1.3 นักเรียนคิดว่าจะเลือกใครเป็นผู้นำ เพราะเหตุใด

2.2 ตัวแทนแต่ละกลุ่มออกมารายงานผลการอภิปราย ผู้วิจัยคอยสรุป ชักถาม และเชื่อมโยงเรื่องราวต่าง ๆ

ขั้นที่ 3 ขั้นประยุกต์หลักการ

3.1 ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม (เชื่อมโยงกับความรับผิดชอบต่อสังคมด้านเพื่อน)

3.2 นักเรียนรวบรวมความคิดจากการอภิปรายร่วมกัน และจากข้อสรุปของผู้วิจัย

3.3 นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของภาวะผู้นำแบบต่าง ๆ และสรุปวิธีการนำไปใช้

ขั้นที่ 4 ขั้นประเมิน

4.1 นักเรียนร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำกิจกรรม

4.2 นักเรียนให้ข้อเสนอแนะซึ่งกันและกันในการทำกิจกรรม

การประเมินผล

1. สังเกตจากความสนใจในการศึกษากรณีตัวอย่างของนักเรียน
2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็น การอภิปราย และการสรุปของนักเรียน

กรณีตัวอย่างเรื่อง “ผู้นำแบบไหนดี”

ธีรเดช เป็นหัวหน้าห้องที่ได้รับการคัดเลือกจากเพื่อน ๆ เพราะ ธีรเดช เป็นคนที่มี อดิชาติดี อ่อนน้อมถ่อมตน มีบุคลิกภาพดี มีไหวพริบดี สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ จึงเป็นที่รักของเพื่อน รุ่นน้อง และคุณครู เมื่อมีกิจกรรมกีฬาสี ธีรเดชได้ประชุมกับเพื่อน ๆ ในห้อง และขอความร่วมมือกับทุกคน ก็ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดี และธีรเดชได้แบ่งหน้าที่ต่าง ๆ ในแต่ละคนตามความสมัครใจ และความสามารถของแต่ละบุคคล จนทำให้ งานผ่านไปได้อย่างดี

ณเดช เป็นหัวหน้าห้องที่ได้รับการแต่งตั้งจากคุณครู เพราะอยากเป็นหัวหน้าห้อง และไม่มีใครกล้าเสนอตัว จนณเดชได้รับการแต่งตั้งเป็นหัวหน้าห้อง แต่ณเดชเป็นคน ใจร้อนก้าวร้าว ชอบใช้อารมณ์ และใช้กำลังในการตัดสินปัญหา จึงไม่มีใครกล้าที่จะมี ปัญหากับณเดช จนเมื่อมีกิจกรรมกีฬาสี ณเดชได้มอบหมายหน้าที่ให้กลุ่มลูกน้อง ตัวเองเป็นคนรับผิดชอบในด้านต่าง ๆ และบังคับให้ทุกคนร่วมมือ โดยไม่สนใจความรู้สึก และความสามารถของแต่ละคน เมื่อกิจกรรมกีฬาสีผ่านไป ห้องณเดชแพ้กีฬาจนทำให้ รู้สึกเสียหน้า จึงโทษเพื่อน ๆ ที่ไม่สามารถเอาชนะได้ จึงเกิดปัญหากับเพื่อน ๆ อีก

กิจกรรมที่ 4 “ม.4 เราเก่งจริง”

จุดประสงค์

เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมด้านชุมชน ในหมวดทักษะในการทำงานของผู้นำ ด้านวิธีดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม

เวลา 50 นาที

อุปกรณ์

เอกสารบทบาทสมมติ เรื่อง “ม.4 เราเก่งจริง”

วิธีดำเนินการ

ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมกลุ่มโดยใช้เทคนิค “บทบาทสมมติ” แบ่งเป็น 5 ขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ

- 1.1 ผู้วิจัยกล่าวทักทายนักเรียน และอธิบายกิจกรรมที่จะร่วมปฏิบัติในครั้งนี้
- 1.2 ผู้วิจัยเลือกผู้แสดงโดยขออาสาสมัคร
- 1.3 ผู้วิจัยแจกเอกสารบทบาทสมมติให้ผู้แสดงแต่ละคนอ่าน และเตรียมการแสดง (ใช้เวลา 10 นาที)

ขั้นที่ 2 ขั้นแสดง

- 2.1 ผู้วิจัยให้นักเรียนจัดฉาก และสถานที่ให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง (ใช้เวลา 10 นาที)

2.2 กำหนดให้นักเรียนที่ไม่ได้แสดงบทบาทสมมติเป็นผู้สังเกตการณ์ โดยสังเกต และวิเคราะห์เหตุการณ์ในเรื่องที่แสดง

2.3 เมื่อผู้แสดงพร้อมจึงเริ่มแสดงบทบาทสมมติของแต่ละคน

ขั้นที่ 3 ขั้นวิเคราะห์ และอภิปรายผล

3.1 นักเรียนทุกคนในกลุ่มร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้

- 3.1.1 หลังจากแสดงบทบาทสมมติเรื่อง ม.4 แล้ว นักเรียนรู้สึกอย่างไร
- 3.1.2 เมื่อนักเรียนทุกคนช่วยกันทำงานตามหน้าที่ จะส่งผลอย่างไรกับงานที่ได้รับ
- 3.1.3 ถ้านักเรียนไม่ช่วยทำงานตามหน้าที่จะส่งผลกระทบต่องานอย่างไร
- 3.1.4 เรื่องที่นักเรียนแสดงนี้เกี่ยวกับอะไร

ขั้นที่ 4 ขั้นแสดงเพิ่มเติม

ผู้วิจัยให้นักเรียนแสดงอีกครั้งในกรณีที่การแสดงครั้งแรกไม่เป็นที่พอใจ หรือมีผู้เสนอความคิดเห็นใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหาก็อาจจัดให้มีการแสดงใหม่อีกครั้ง ตามข้อเสนอแนะของกลุ่ม

ขั้นที่ 5 ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และสรุป

5.1 ผู้วิจัยสรุปเกี่ยวกับกิจกรรมจากบทบาทสมมติ และประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับ (เชื่อมโยงกับความรับผิดชอบต่อสังคมด้านชุมชน)

5.2 นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการทำงานเป็นทีม

5.3 นักเรียนร่วมกันแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการทำกิจกรรม

5.4 นักเรียนเสนอแนะซึ่งกันและกันในการทำกิจกรรม

การประเมินผล

1. สังเกตจากความสนใจ และความร่วมมือในการแสดงบทบาทสมมติของนักเรียน
2. สังเกตจากการอภิปราย การแสดงความคิดเห็น และการสรุปของนักเรียน

บทบาทสมมติเรื่อง ม.4 เราเก่งจริง

คุณครูบอกว่า สัปดาห์นี้จะมีการจัดการประกวดกระทง และนางนพมาศในแต่ละระดับชั้น คือ ม.4, ม.5 และ ม.6 ในทุกระดับชั้น คุณครูมอบหมายให้ “อริชาติ” เป็นแกนนำในการจัดทำกิจกรรมดังกล่าว แล้วคุณครูก็เดินจากไป อริชาติคือหัวหน้าชั้น หันมาบอกเพื่อน ๆ ให้ช่วยกันออกความคิดเห็น และจัดแบ่งหน้าที่ของแต่ละบุคคล “ทักษอร” เห็นด้วยกับอริชาติ แล้วเสนอตัวรับผิดชอบในเรื่องของการจัดหาวัสดุในการทำกระทง “ณปภา” รับผิดชอบในเรื่องการประกวดนางนพมาศ และเสนอให้ “ราศรี” เป็นนางนพมาศ เพราะเป็นดรัมเมเยอร์ของโรงเรียน โดยอริชาติจะพูดคุยให้ และมอบหมายให้ “วรเวช” จัดทำประวัติด และคำกลอนต่าง ๆ ของงาน และทุกคนก็เริ่มวางแผนการทำงานต่าง ๆ ตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย จนถึงวันประกวดผลปรากฏว่านักเรียน ชั้น ม.4 ได้รับการตัดสินให้ได้รับรางวัลชนะเลิศ

บทบาทของคุณครู

สมมติให้ฉันเป็นคุณครูประจำชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4 ฉันบอกนักเรียนว่า สัปดาห์หน้าจะมีการประกวดกระทง และนางนพมาศในเทศกาลลอยกระทง จึงสั่งให้นักเรียนในห้องเรียนทำงานร่วมกัน โดยให้หัวหน้าชั้นเป็นผู้นำเพื่อน

บทบาทของอริชาติ

สมมติให้ฉันชื่อ อริชาติ เป็นหัวหน้าชั้น ม.4 คุณครูสั่งให้ฉันเป็นผู้นำเพื่อน ๆ ในการจัดการประกวดกระทง และนางนพมาศ ฉันรับปากคุณครู และบอกให้เพื่อน ๆ ที่เกี่ยวข้องช่วยกันทำงาน เราขอความร่วมมือจากธอณะราศรี ให้เธอเป็นนางนพมาศ เพื่อห้องของพวกเรา

บทบาทของทักษอร

สมมติให้ฉันชื่อ ทักษอร ฉันเห็นด้วยกับอริชาติ และรับอาสาในการจัดหาวัสดุ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการทำกระทง และจะหาผู้ร่วมงานเพิ่มเติมเอง

บทบาทของณปภา

สมมติให้ฉันชื่อ ณปภา ฉันรับผิดชอบในเรื่องการประกวดนางนพมาศ พร้อมทั้งชุดที่สวมใส่ แต่ต้องขอความร่วมมือจากราศรี เพราะเธอเป็นคนหน้าตาสวย และเป็นดรัมเมเยอร์ของโรงเรียน

บทบาทของราศรี

สมมติให้ฉันเป็น ราศรี ถ้าพวกเธอเห็นว่าฉันเหมาะสม ฉันก็ยินดีนะสำหรับห้องของเรา

บทบาทของวรเวช

สมมติให้ผมเป็น วรเวช ผมรับอาสาในการทำประวัติความเป็นมาของวันลอยกระทง และบทกลอนต่าง ๆ ของงาน และจะขอความร่วมมือกับเพื่อน ๆ ด้วยนะ

กิจกรรมที่ 5 “ตามล่าสมบัติ”

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมด้านชุมชน ในหมวดทักษะในการทำงานของผู้นำ ด้านการตัดสินใจในการเลือกแนวทางปฏิบัติ

เวลา 50 นาที

อุปกรณ์

1. กระดาษเปล่าสองหน้า กว้าง 2 x 2 นิ้ว
2. ปากกาของนักเรียนแต่ละคน
3. นกหวีด 1 อัน

วิธีดำเนินการ

ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมกลุ่มโดยใช้เทคนิค เกม แบ่งเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการมีส่วนร่วม

- 1.1 ผู้วิจัยกล่าวทักทายนักเรียนและอธิบายถึงกิจกรรมที่จะร่วมกันปฏิบัติในครั้งนี้
- 1.2 ผู้วิจัยแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม ๆ ละ 6 คน โดยการจับคู่เป่ายิ้งฉุบ
- 1.3 ผู้วิจัยอธิบายกติกาการเล่นเกม “ล่าสมบัติ” ดังนี้

1.3.1 ให้นักเรียนทุกคนนำกระดาษที่ได้รับมาเขียนชื่อของตนเองหลังจากนั้นให้นำไปซ่อนไว้ในนอกห้องที่จัดกิจกรรม ที่ละ 2 คนโดยไม่ให้ใครทราบ จนครบทุกคน

1.3.2 เมื่อได้ยินเสียงนกหวีดที่ผู้วิจัยเป่า ให้นักเรียนทุกคนจับมือเพื่อนไว้เป็นแถวตอนมือห้ามหลุด และห้ามใช้เสียงพูด แล้วนำเพื่อนไปหาของที่ซ่อนเอาไว้ของแต่ละคนภายในกลุ่ม โดยใช้เวลาน้อยที่สุด ผู้วิจัยเป็นผู้จับเวลา

1.3.3 กลุ่มใดได้ของมาครบ ให้รับนำมาวางไว้ หน้ากลุ่มของตน แล้วร้องคำว่า “ไชโย” พร้อมกัน

1.4 ผู้วิจัยเป่าสัญญาณนกหวีดเริ่มการแข่งขัน

ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์

2.1 ผู้วิจัยให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้

2.1.1 ผลงานของกลุ่มตนเป็นอย่างไร

2.1.2 เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

2.2.3 การให้ความร่วมมือของแต่ละคนในทีมเป็นอย่างไร

2.2 ตัวแทนของกลุ่มออกมารายงานผลการอภิปราย

2.3 ผู้วิจัยช่วยสรุป ชักถาม และเชื่อมโยงเรื่องราวต่าง ๆ

ขั้นที่ 3 ขั้นประยุกต์หลักการ

3.1 ผู้วิจัยสรุปเกี่ยวกับกิจกรรม และประโยชน์ที่นักเรียนได้รับจากกิจกรรม(เชื่อมโยงกับความรับผิดชอบต่อสังคมด้านชุมชน)

3.2 นักเรียนรวบรวมแนวคิดจากการที่ได้อภิปรายร่วมกัน

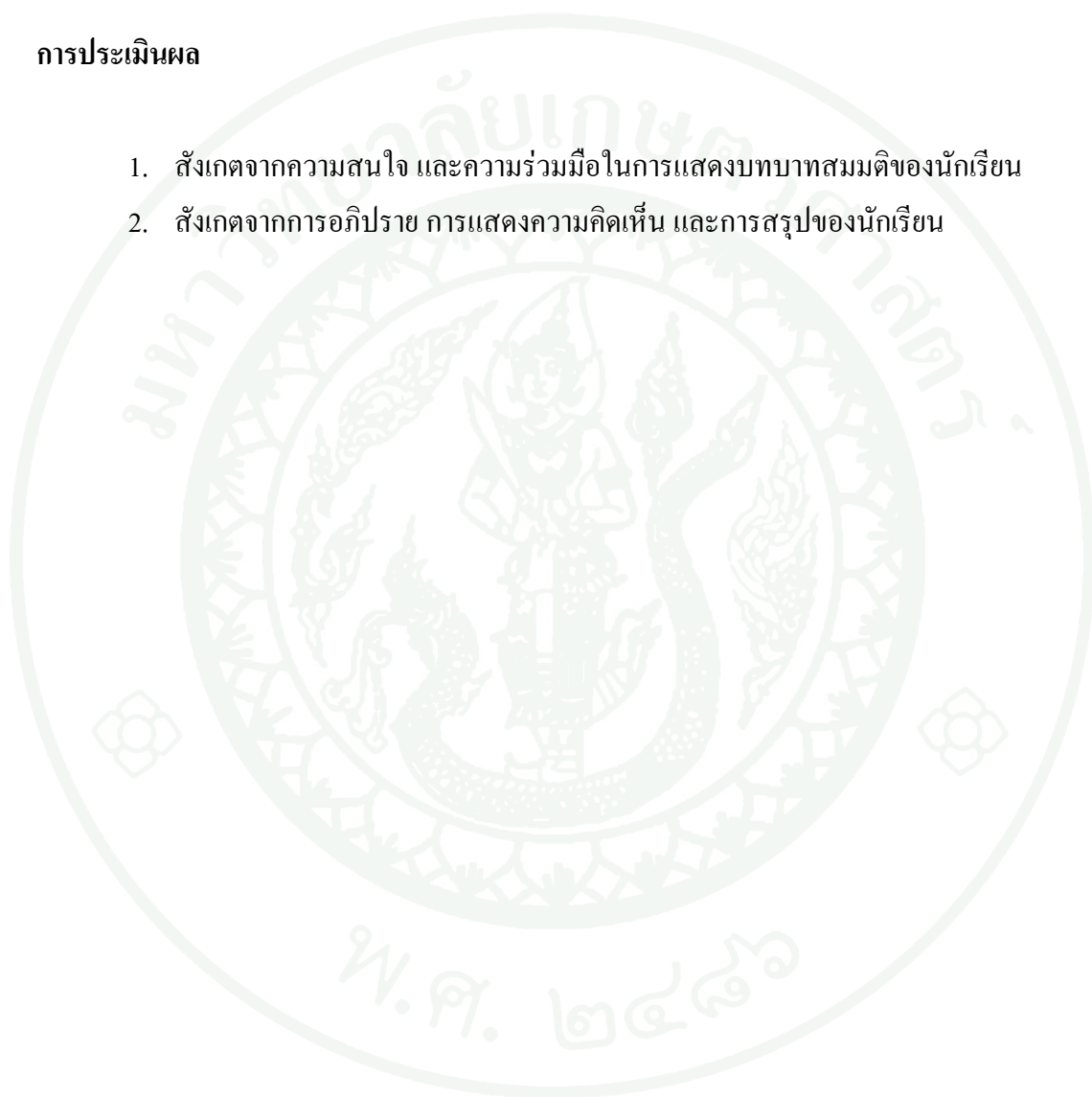
3.3 นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการทำงานเป็นทีม และประยุกต์วิธีการนำไปปฏิบัติได้

ขั้นที่ 4 ขั้นประเมินผล

- 4.1 นักเรียนร่วมกันแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการทำกิจกรรม
- 4.2 นักเรียนให้ข้อเสนอแนะซึ่งกันและกันในการทำกิจกรรม

การประเมินผล

1. สังเกตจากความสนใจ และความร่วมมือในการแสดงบทบาทสมมติของนักเรียน
2. สังเกตจากการอภิปราย การแสดงความคิดเห็น และการสรุปของนักเรียน

กิจกรรมที่ 6 “เหตุเกิดบนถนน”

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมด้านประเทศชาติ ในหมวดบุคลิกภาพของผู้นำ ด้านวินัยและความรับผิดชอบ

เวลา 50 นาที

อุปกรณ์

1. ใบกิจกรรม “เหตุเกิดบนถนน” ชุดที่ 1 และชุดที่ 2
2. ใบความรู้ “เหตุเกิดบนถนน”

วิธีดำเนินการ

ขั้นที่ 1 ขั้นนำ

ผู้วิจัยสนทนากับสมาชิกเกี่ยวกับ วิธีการดำเนินกิจกรรมและจุดประสงค์ในการดำเนินกิจกรรม

ขั้นที่ 2 ขั้นกิจกรรม

- 2.1 ผู้วิจัยพูดถึงมารยาทในการใช้ถนน กฎจราจร ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน
- 2.2 ผู้วิจัยให้สมาชิกเล่าประสบการณ์ในสิ่งที่เคยพบ หรือได้ฟังถึงเหตุการณ์ที่เกิดจากการไม่เคารพกฎจราจร
- 2.3 ผู้วิจัยให้สมาชิกแบ่งกลุ่มเป็น 3 กลุ่ม ๆ ละ 4 คน

2.4 ผู้วิจัยให้แต่ละกลุ่ม พุดคุยกันในประเด็นต่าง ๆ ตามใบกิจกรรม 1

2.5 ผู้วิจัยให้ตัวแทนของกลุ่มแต่ละกลุ่มออกมารายงานผลการพุดคุย

2.6 ผู้วิจัยให้สมาชิกแต่ละกลุ่มระบุถึงกฎระเบียบของการอยู่ร่วมกันตามใบกิจกรรม 2

2.7 ผู้นำกลุ่มให้สมาชิกเลือกสิ่งที่พึงปฏิบัติและทำสัญญาในใบกิจกรรม 2

ขั้นที่ 3 ขั้นวิเคราะห์

ผู้วิจัยถามสมาชิกเพื่อร่วมอภิปรายกิจกรรมว่า

- เมื่อเราปฏิบัติตนผิดกฎจราจร จะส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่นอย่างไรบ้าง
- เราจะปฏิบัติตนอย่างไรไม่ให้ผิดกฎจราจร
- เมื่ออยู่ในโรงเรียนเราจะปฏิบัติตนอย่างไรให้ถูกกฎจราจรของโรงเรียนอย่างไร

ขั้นที่ 4 ขั้นสรุป

4.1 ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมตามใบกิจกรรม 1 , 2

4.2 ผู้วิจัยและสมาชิกช่วยกันสรุปเกี่ยวกับกฎกติกา มารยาทต่อตนเอง และสังคม
ประเทศชาติ

การประเมินผล

1. สังเกตจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
2. สังเกตจากการตอบคำถาม

ใบกิจกรรม 1

เรื่อง เหตุเกิดบนถนน

คำชี้แจง: ให้สมาชิกแต่ละกลุ่มตอบคำถามต่อไปนี้

1. ผลกระทบต่อการทำผิดกฎระเบียบจราจรในโรงเรียนที่มีต่อตนเอง

2. ผลกระทบต่อการทำผิดกฎระเบียบจราจรนอกโรงเรียนที่มีต่อตนเอง

3. ผลกระทบต่อการทำผิดกฎระเบียบจราจรในโรงเรียนที่มีต่อครอบครัว

4. ผลกระทบต่อการทำผิดกฎระเบียบจราจรนอกโรงเรียนที่มีต่อครอบครัว

5. ผลกระทบต่อการทำผิดกฎระเบียบจราจรในโรงเรียนที่มีต่อสังคม

6. ผลกระทบต่อการทำผิดกฎระเบียบจราจรนอกโรงเรียนที่มีต่อสังคม

กลุ่ม.....

ใบกิจกรรม 2

เรื่อง เหตุเกิดบนถนน

คำชี้แจง: ให้สมาชิกแต่ละกลุ่มตอบคำถามต่อไปนี้

1. ให้สมาชิกแต่ละกลุ่มระบุถึงระเบียบ และสิ่งที่พึงปฏิบัติในขณะที่อยู่ร่วมกันอย่างชัดเจนและให้ได้มากที่สุด

2. ให้สมาชิกแต่ละกลุ่มเลือกสิ่งที่ดีควรปฏิบัติ และเขียนสัญญา เพื่อให้แนวทางในการปฏิบัติเป็นจริง

ଓଡ଼ିଶା ଶାସନ

กลุ่ม

ใบความรู้ เรื่อง เหตุเกิดบนถนน

แนวคิดที่ควรได้

การกระทำผิดกฎระเบียบจราจร มีผลกระทบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม ดังนี้

ต่อตนเอง	- เกิดอุบัติเหตุได้รับบาดเจ็บ บางรายพิการ เสียชีวิต สูญเสียทรัพย์สิน เงินทอง เสียเวลา ขาดเรียน ขาดงาน ขาดรายได้ ถูกจับเป็นผู้ต้องหา เป็นต้น
ต่อครอบครัว	- สมาชิกทุกคนในครอบครัวเดือดร้อน เสียเวลา เสียเงิน เสียการเรียน และทรัพย์สินเงินทอง เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล สุขภาพจิตเสีย เป็นต้น
ต่อสังคม	- สร้างความเดือดร้อน รำคาญ สุขภาพจิตเสีย สูญเสียทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่าของชาติ สูญเสียเงินมหาศาลในการส่งเสริม ป้องกัน รักษาพยาบาล และฟื้นฟูสุขภาพของประชาชน แทนที่จะได้ใช้เงินเหล่านี้ไปพัฒนาในเรื่องที่จำเป็น เป็นต้น

กิจกรรมที่ 7 “ร่วมแรงร่วมใจเพื่อโรงเรียนของเรา”

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมด้านสถานศึกษา ในหมวดทักษะทางสังคมและคุณธรรมของผู้นำ ด้านการตั้งใจและมนุษยสัมพันธ์ สื่อความหมาย และการประสานงานกับผู้อื่น

เวลา 50 นาที

อุปกรณ์

เอกสารประกอบสถานการณ์จำลองเรื่อง “ร่วมแรงร่วมใจเพื่อโรงเรียนของเรา”

วิธีดำเนินการ

ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมกลุ่มโดยใช้เทคนิคสถานการณ์จำลองแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ

- 1.1 ผู้วิจัยกล่าวทักทายนักเรียน และอธิบายถึงกิจกรรมที่จะร่วมปฏิบัติในครั้งนี้
- 1.2 ผู้วิจัยเล่าเรื่องสถานการณ์จำลองเรื่อง “ร่วมแรงร่วมใจเพื่อโรงเรียนของเรา”
- 1.3 ผู้วิจัยให้นักเรียนจำนวนหนึ่งเท่ากับตัวละครที่ต้องแสดง “ร่วมแรงร่วมใจเพื่อโรงเรียนของเรา” อาสาสมัครผู้แสดง ส่วนที่เหลือให้เป็นสังเกตการณ์

ขั้นที่ 2 ขั้นดำเนินกิจกรรม

2.1 ผู้วิจัยแจกเอกสารสถานการณ์จำลองเรื่อง “ร่วมแรงร่วมใจเพื่อโรงเรียนของเรา” และบทบาทให้กับผู้แสดงเพื่อดำเนินการศึกษา และซักซ้อมการแสดง

2.2 ผู้วิจัยให้ผู้แสดงแนะนำตนเองตามบทบาทที่แสดง

2.3 ผู้วิจัยจัดฉากให้เหมือนสถานการณ์จริง ให้นักเรียนแสดงบทบาทตามสถานการณ์จำลองเรื่อง “ร่วมแรงร่วมใจเพื่อโรงเรียนของเรา” ตามลำดับ ใช้เวลาประมาณ 10-15 นาที

ขั้นที่ 3 ขั้นวิเคราะห์ และอภิปราย

3.1 ผู้วิจัยแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม ๆ ละ 4 คน หลังให้นักเรียนบทบาท และวิเคราะห์ประสบการณ์ต่าง ๆ หลังจากแสดงสถานการณ์จำลองจบ โดยให้นักเรียนแสดงความรู้สึก ความคิดเห็น และนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง

3.2 ผู้วิจัยให้นักเรียนส่งตัวแทนออกมาอภิปรายเกี่ยวกับความคิดเห็นของสถานการณ์จำลองเรื่อง “ร่วมแรงร่วมใจเพื่อโรงเรียนของเรา” ตามที่แสดง

ขั้นที่ 4 ขั้นสรุป

ผู้วิจัยให้นักเรียนทั้งหมดช่วยกันสรุปข้อคิดเห็นที่ได้จากสถานการณ์จำลองเรื่อง “ร่วมแรงร่วมใจเพื่อโรงเรียนของเรา” และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง และผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม

การประเมินผล

1. สังเกตจากการแสดงบทบาท และความสนใจของนักเรียนที่มีต่อสถานการณ์จำลอง
2. สังเกตจากการมีส่วนร่วมในการอภิปราย แสดงความคิดเห็น ซักถาม และการสรุปของนักเรียนเกี่ยวกับสถานการณ์จำลอง

สถานการณ์จำลอง เรื่อง “ร่วมแรงร่วมใจเพื่อโรงเรียนของเรา”

ฉากที่ 1 ในห้องเรียนวิชาสังคมศึกษาคาบเรียนสุดท้าย

ครู : นักเรียน ในวันพรุ่งนี้จะมีคณะกรรมการประเมินโรงเรียนมาประเมินโรงเรียนของเรา โรงเรียนของเราจะได้รับการประเมินภายนอก ครูขอแรงนักเรียนทุกคน ช่วยกันทำความสะอาดห้องเรียน และโรงอาหารให้สะอาดด้วยนะคะ

พัชราภา : ค่ะ...คุณครู พวกหนูจะช่วยกันค่ะ

ครู : พัชราภา ในฐานะที่เธอเป็นหัวหน้าห้อง ครูให้เธอเป็นผู้นำเพื่อน ๆ ไปจัดการทำความสะอาดห้องเรียน และแบ่งเพื่อนจำนวนหนึ่งไปช่วยทำความสะอาดโรงอาหารให้สะอาดเรียบร้อยด้วยนะคะ (แล้วครูก็เดินออกจากห้องเรียน)

พัชราภา : เพื่อน ๆ พวกเราช่วยกันทำความสะอาดห้องเรียน แล้วใครจะไปทำความสะอาดโรงอาหารกันละ

ทักษอร : เราเอง...พัชราภา เรากับเพื่อน ๆ อีกจำนวนหนึ่งจะไปทำความสะอาดโรงอาหาร ใครจะไปกับเราตามมา

ฉากที่ 2 ในโรงอาหารของโรงเรียน

วรณัฐ : ฉันไม่เห็นด้วยเลยทักษอร ที่คุณครูใช้ให้พวกเราทำความสะอาดโรงอาหาร มันไม่ใช่หน้าที่ของเราเลยนะ

ทักษอร : แต่เราว่าการที่คุณครูให้เราเป็นคนทำความสะอาดทั้งห้องเรียน และโรงอาหารก็ เพราะพวกเราก็มีส่วนทำสกปรก

อารยา : ทักษอรพูดถูก... โรงเรียนของเราถ้าไม่ช่วยกันทำความสะอาดมันก็สกปรก แล้วที่สำคัญวันพรุ่งนี้จะมีคณะกรรมการมาประเมินโรงเรียนของเรา ถ้าเห็น

สภาพโรงเรียนมีแต่ขยะ โต๊ะ เก้าอี้ไม่เรียบร้อย ฝุ่นเต็มห้อง โรงอาหารมีเศษขยะ หล่นเต็มพื้น คณะกรรมการคงประเมินว่าโรงเรียนของเราไม่มีคุณภาพแน่ ๆ ...

วรรณุช : ขอบใจนะ... ทักษอร และอารยา ที่เตือนสติฉัน ฉันนี่แย่จริง ๆ ถ้าไม่ได้เธอสอง คนคอยเตือนสติฉัน ฉันคงเป็นคนไม่มีน้ำใจ และทำให้ขาดความร่วมมือร่วมใจ กับเพื่อน ๆ แน่ ๆ เลย

บรรยาย ขณะที่ ทักษอร อารยา และวรรณุช ช่วยกันทำความสะอาดอยู่นั้น เขมนิจก็เดินผ่านมาพอดี

เขมนิจ : วรรณุชไปซื้อมวอลเลย์บอลกันเถอะ มีพวกน้อง ๆ มารอซื้อกับพวกเรา ถ้าขาด เธอไปคนหนึ่งทีมเราคงเล่นไม่ครบแน่เลย แล้วเธอก็เป็นคนเก่งที่สุดในทีมด้วย ปล่อยให้เพื่อนเขาทำความสะอาดต่อไปก็ได้ นี่ ขาดเธอไปคนเดียวคงไม่เป็นไรหรอก

วรรณุช : ไม่ได้หรอก ฉันต้องช่วยเพื่อน ๆ ทำความสะอาดโรงอาหารให้เสร็จก่อน จึงจะไป ซื้อมวอลเลย์บอลกับพวกเธอได้ ฉันไม่อยากเป็นคนเห็นแก่ตัว และไม่มีน้ำใจ

เขมนิจ : ก็ได้... เดี่ยวเราช่วยเธอทำจะได้เสร็จเร็วขึ้น และจะได้รับไปซื้อมวอลเลย์บอลกัน

กิจกรรมที่ 8 “เรือพิฆาต”

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำ ในหมวดทักษะในการทำงานของผู้นำด้านการแก้ปัญหา ความมีเหตุผล ความคิดริเริ่ม การตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติ และวิธีดำเนินการตามเป้าหมายของกลุ่ม เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมด้านประเทศชาติ

เวลา 50 นาที

อุปกรณ์

1. ตารางให้เล่นเกมเรือพิฆาต
2. คำอธิบายเกมเรือพิฆาต

วิธีดำเนินการ

ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมกลุ่มโดยใช้เทคนิค “เกม” แบ่งเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นมีส่วนร่วม

- 1.1 ผู้วิจัยกล่าวทักทายนักเรียน และอธิบายถึงกิจกรรมที่จะร่วมปฏิบัติในครั้งนี้
- 1.2 ผู้วิจัยแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 3 คน
- 1.3 ผู้วิจัยอธิบายการเล่นเกม “เรือพิฆาต” ดังนี้
 - 1.3.1 ผู้วิจัยแจกตารางให้เล่นเกมเรือพิฆาต กลุ่มละ 4 ใบ
 - 1.3.2 ผู้วิจัยแจกคำอธิบาย “เกมเรือพิฆาต” พร้อมทั้งทำตัวอย่างให้ดู
- 1.4 ผู้วิจัยให้นักเรียนลงมือทำกิจกรรมในรอบแรก

1.4.1 ผู้วิจัยให้นักเรียนส่งผลงานการพินิจหรือ พร้อมทั้งตรวจให้คะแนนแล้วส่งคืนกลับ ทำตามนี้ไปจนครบทั้ง 4 รอบ

1.4.2 ให้นักเรียนดูคำเฉลย

ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์

2.1 นักเรียนในแต่ละกลุ่มอภิปรายร่วมกันในหัวข้อต่อไปนี้

2.1.1 ผลการพินิจหรือของแต่ละกลุ่มเป็นอย่างไร มีคะแนนเท่าไร

2.1.2 เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

2.1.3 นักเรียนมีวิธีการแก้ปัญหอย่างไร

2.2 ให้ตัวแทนกลุ่มออกมาอภิปรายผล

2.3 ผู้วิจัยคอยสรุป ชักถาม และเชื่อมโยงเรื่องราวต่าง ๆ

ขั้นที่ 3 ขั้นประยุกต์หลักการ

3.1 ผู้วิจัยสรุปเกี่ยวกับกิจกรรม และประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับจากกิจกรรม โดยให้นักเรียนเห็นถึงความสำคัญของภาวะผู้นำต่อประเทศชาติในปัจจุบัน

3.2 นักเรียนรวบรวมแนวคิดจากการอภิปรายร่วมกัน และช่วยกันสรุป

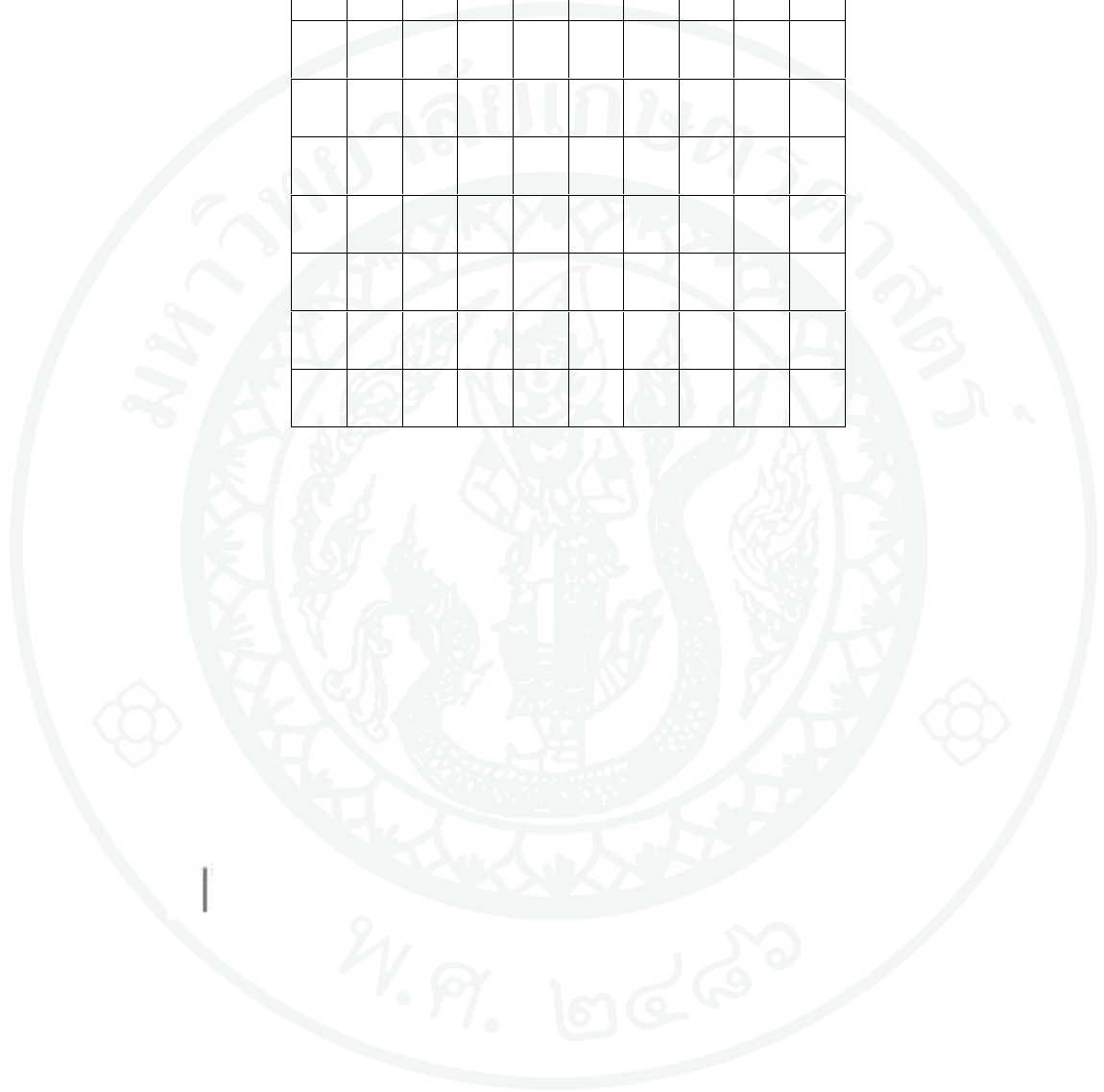
ขั้นที่ 4 ขั้นประเมินผล

4.1 นักเรียนร่วมกันแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรม

4.2 นักเรียนให้ข้อเสนอแนะซึ่งกันและกันในการทำกิจกรรม

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจและความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน
2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็น การอภิปราย และสรุปของนักเรียน

ตัวอย่างใบเฉลย

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8					5					
9				4	5	4				
10	1	2	3	4	5	4	3	2	1	

กิจกรรมที่ 9 “เพื่อน”

จุดมุ่งหมาย

เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านครอบครัวและเพื่อน ในหมวดทักษะทางสังคมและคุณธรรมของผู้นำ ในเรื่องความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความเมตตา กรุณา รวมถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ

เวลา 50 นาที

อุปกรณ์

เอกสารกรณีตัวอย่างเรื่อง “เพื่อน”

วิธีดำเนินการ

ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมกลุ่มโดยใช้เทคนิค “กรณีตัวอย่าง” แบ่งเป็น 4 ขั้นตอนมีดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นมีส่วนร่วม

1.1 ผู้วิจัยกล่าวทักทายนักเรียน และอธิบายถึงกิจกรรมที่จะร่วมปฏิบัติในครั้งนี้

1.2 ผู้วิจัยแจกเอกสาร และแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม เพื่อให้นักเรียนร่วมกันศึกษาและแสดงความคิดเห็น

1.3 เปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม

ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์

2.1 นักเรียนในแต่ละกลุ่มอภิปรายร่วมกันในหัวข้อต่อไปนี้

- 2.1.1 นักเรียนรู้สึกอย่างไร หลังจากได้อ่านกรณีตัวอย่าง
- 2.1.2 นักเรียนคิดว่ามาริโอ้เป็นคนอย่างไร
- 2.1.3 นักเรียนเป็นนิชคุณ จะตัดสินใจอย่างไร

2.2 ให้ตัวแทนกลุ่มออกมารายงานผลอภิปราย

2.3 ผู้วิจัยคอยสรุป ชักถาม และเชื่อมโยงเรื่องราวต่าง ๆ

ขั้นที่ 3 ขั้นประยุกต์หลักการ

- 3.1 ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม
- 3.2 นักเรียนรวบรวมแนวคิดจากการอภิปรายร่วมกัน และจากการสรุปของผู้วิจัย
- 3.3 นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการตัดสินใจ และนำไปใช้

ขั้นที่ 4 ขั้นประเมินผล

- 4.1 นักเรียนร่วมกันแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการทำกิจกรรม
- 4.2 นักเรียนให้ข้อเสนอแนะซึ่งกันและกันในการทำกิจกรรม

การประเมินผล

- 1. สังเกตความสนใจและความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน
- 2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็น การอภิปราย และสรุปของนักเรียน

สถานการณ์

นิชคุณ กับมาริโอ้ เป็นเพื่อนรักกันมาก แม้ว่าบุคคลทั้งสองจะมีอายุ 17 ปีเท่ากัน แต่มาริโอ้ดูจะเป็นผู้ใหญ่มากกว่านิชคุณ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะมาริโอ้ต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำครอบครัว หลังจากที่บ้านของเขาทอดทิ้งมารดา และลูก ๆ 3 คนไว้ เมื่อ 5 ปีก่อน ทำให้พวกเขาต้องตกอยู่ในภาวะที่ลำบากยากแค้น มารดาจับจ้างทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ มาริโอ้กับน้อง ๆ ช่วยกันเร่ขายพวงมาลัย และหนังสือพิมพ์ตามแยกไฟแดง พอมีรายได้ประทังชีวิต ต่อมากฎหมายห้ามขายของตามแยกไฟแดงต่าง ๆ จึงทำให้ไม่สามารถขายของได้ รายได้จึงยังไม่พอเป็นค่าใช้จ่ายของครอบครัว แต่มาริโอ้ก็ได้ไปรับจ้างขนของภายในตลาดสด ตามที่มีคนว่าจ้างซึ่งก็ไม่แน่นอน เรื่องการศึกษาของมาริโอ้ และน้อง ๆ แ่จบการศึกษาภาคบังคับเท่านั้น

ส่วนนิชคุณครอบครัวไม่ได้ร่ำรวย มีเพียงแค่พ่อกินพอใช้ จะช่วยเหลือมาริโอ้ได้เป็นครั้งคราวไม่มากนัก นิชคุณเองเมื่อเรียนจบประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วก็ต้องออกหางานทำ และเรียนศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) ในวันอาทิตย์ แต่ก็ยังดีกว่ามาริโอ้ตรงที่ไม่ต้องหาเลี้ยงครอบครัว นิชคุณเรียนจบศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนในระดับชั้นมัธยมปลาย และหางานทำโดยเป็นพนักงานขายของหน้าร้านในห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่ง และภายในเดือนนี้ นิชคุณจำเป็นต้องใช้เงินที่มีอยู่สำหรับลงทะเบียนเรียนภาคเรียนที่สองในมหาวิทยาลัยเปิดที่เขา กำลังศึกษาอยู่

ในวันนี้เขาได้มาทำงานเป็นปกติ เขาได้เห็นมาริโอ้เดินเข้ามาในร้าน เดินดูสินค้าต่าง ๆ ที่วางขายอยู่ทั่วไป ขณะที่พนักงานขายผลอ มาริโอ้ก็หยิบเอาเสื้อกันหนาวของเด็กตัวหนึ่งออกไปจากร้าน ซึ่งนิชคุณรู้ได้ทันทีว่า มาริโอ้ต้องเอาไปให้น้องสาวคนเล็กในหน้าหนาวที่กำลังมาถึงอยู่ขณะนี้ ถ้านักเรียนเป็นนิชคุณ นักเรียนจะทำประการใดในบทบาทของเพื่อน และในบทบาทของผู้ร่วมงาน

กิจกรรมที่ 10 “ทำมาค้าขาย”

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำ ในหมวดทักษะทางสังคมและคุณธรรมของผู้นำด้านการประสานงานและสื่อความหมาย
2. เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำ ในหมวดบุคลิกภาพของผู้นำด้านความมั่นใจในตนเองลักษณะท่าทาง และการควบคุมอารมณ์

เวลา 50 นาที

อุปกรณ์

1. สิ่งของที่นักเรียนเตรียมมาคนละ 2 ชิ้น ที่ไม่มีราคาอะไร เช่น ดินสอคำเก่า ๆ หลอดด้ายที่ไม่มีด้าย แกนกระดาษชำระ กล่องยาสีฟัน และอื่น ๆ
2. เทปใส เชือก กาว กรรไกร

วิธีดำเนินการ

ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมกลุ่มโดยใช้เทคนิค “เกม” แบ่งเป็น 4 ขั้นตอนมีดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นมีส่วนร่วม

- 1.1 ผู้วิจัยกล่าวทักทายนักเรียน และอธิบายถึงกิจกรรมที่จะร่วมปฏิบัติในครั้งนี้
- 1.2 ผู้วิจัยเลือกนักเรียนเป็นพ็อค 3 คน
- 1.3 ผู้วิจัยอธิบายกติกาการเล่นเกม “ทำมาค้าขาย” ดังนี้

1.3.1 นักเรียนจะต้องสร้างงานทางศิลปะขึ้นมา 1 ชิ้น จากวัสดุที่มีอยู่โดยแจกให้กลุ่มละ 6 ชิ้น ถ้าไม่พอใจก็มาแลกเปลี่ยนกับพ่อค้าโดยส่งตัวแทนมา 1 คน

1.3.2 ตัวแทนที่มาเจรจาสามารถพูดกับพ่อค้าได้ในการต่อรองแลกเปลี่ยนแต่สมาชิกในกลุ่มห้ามพูด หรือเขียนอะไรต่อกันไม่ได้ ให้ใช้ภาษามือ เป็นภาษาในการติดต่อเท่านั้น

1.4 ผู้วิจัยพูดกับพ่อค้า (นำไปพูดส่วนตัวนอกห้อง) ว่าจะแสดงความพอใจหรือไม่พอใจกับคนที่มาต่อรองแลกเปลี่ยน ถ้าไม่ตกลงให้เปลี่ยนคนเจรจาใหม่

1.5 ผู้วิจัยให้สมาชิกลงมือทำกิจกรรม

ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์

2.1 นักเรียนในแต่ละกลุ่มอภิปรายร่วมกันในหัวข้อต่อไปนี้

- 2.1.1 ผลงานของกลุ่มตนเองเป็นอย่างไรบ้าง มีชื่ออะไร มีวิธีการทำงานอย่างไร
- 2.1.2 ใครมีบทบาทมากที่สุดในการทำงานครั้งนี้
- 2.1.3 ผู้ใดมีอิทธิพลมากที่สุดในกลุ่ม
- 2.1.4 การร่วมมือร่วมใจกันทำงานเป็นผลให้เกิดความสำเร็จหรือไม่

2.2 ผู้วิจัยคอยสรุป ชักถาม และเชื่อมโยงเรื่องราวต่าง ๆ

ขั้นที่ 3 ขั้นประยุกต์หลักการ

3.1 ผู้วิจัยสรุปเกี่ยวกับกิจกรรม และประโยชน์ที่นักเรียนได้รับจากกิจกรรม

3.2 นักเรียนรวบรวมแนวคิดจากการอภิปรายร่วมกัน และรวมทั้งจากการสรุปของผู้วิจัย

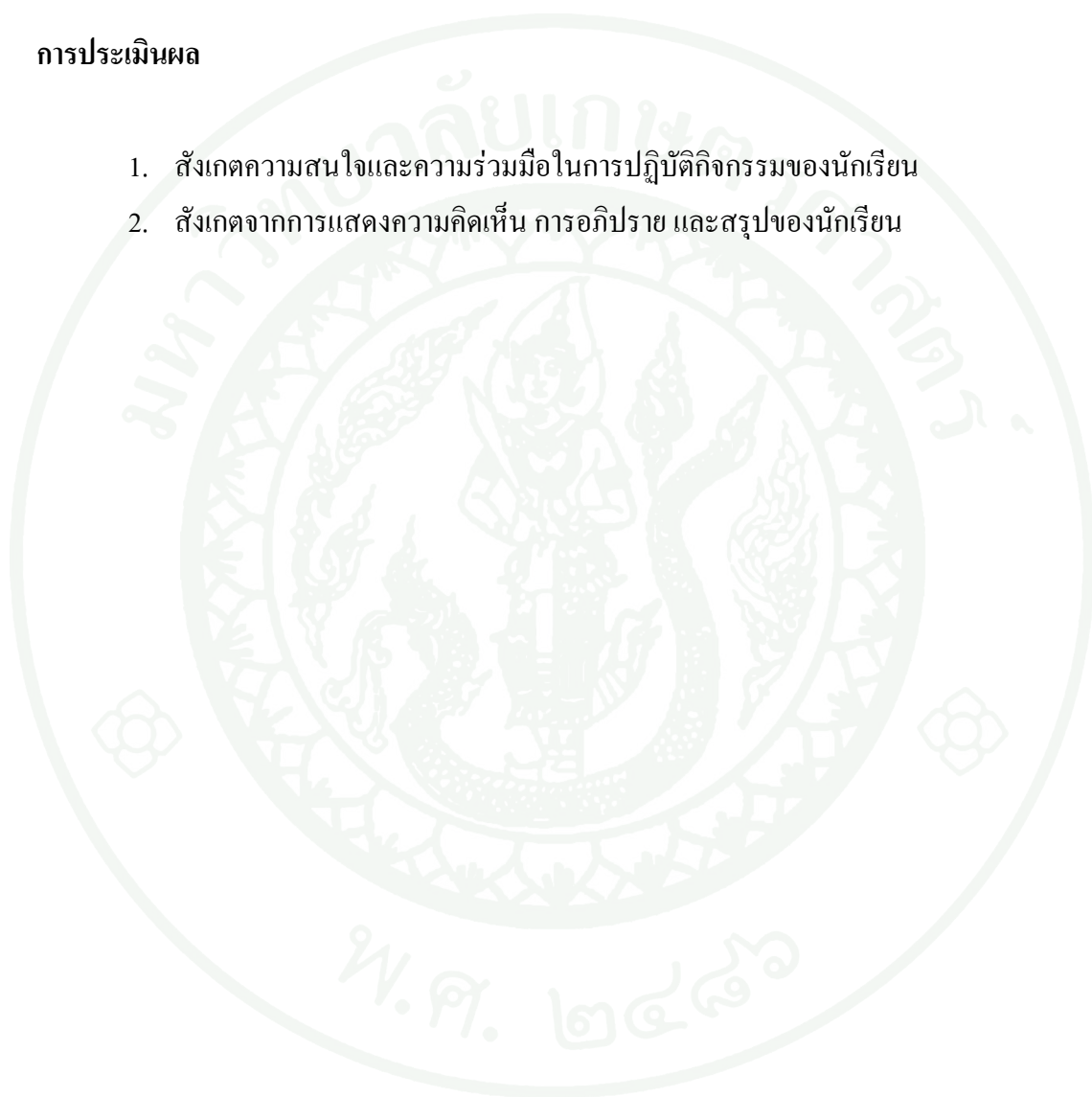
3.3 นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ของการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อนำไปประยุกต์ใช้

ขั้นที่ 4 ขั้นประเมินผล

- 4.1 นักเรียนร่วมกันแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการทำกิจกรรม
- 4.2 นักเรียนให้ข้อเสนอแนะซึ่งกันและกันในการทำกิจกรรม

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจและความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน
2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็น การอภิปราย และสรุปของนักเรียน

กิจกรรมที่ 11 “สังคมที่ต้องการ”

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำ ในหมวดทักษะในการทำงานของผู้นำด้านความคิดริเริ่มและหลักการ การตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติ การแก้ปัญหา และความมีเหตุผล
2. เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำ ในหมวดทักษะทางสังคมและคุณธรรมของผู้นำด้านการประสานงานและสื่อความหมาย
3. เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำ ในหมวดบุคลิกภาพของผู้นำด้านความมีวินัยและความรับผิดชอบ
4. เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านครอบครัว สถานศึกษา ชุมชนและประเทศชาติ

เวลา 50 นาที

อุปกรณ์

1. ใบกิจกรรม “สังคมที่ต้องการ” ชุดที่ 1 ชุดที่ 2 และชุดที่ 3
2. ดินสอหรือปากกา
3. ใบชี้แจง “สังคมที่ต้องการ”

วิธีการดำเนินการ

ขั้นที่ 1 ขั้นนำ

ผู้วิจัยกล่าวถึงเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันการเมือง สถาบันสังคม สถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 ขั้นกิจกรรม

2.1 ผู้วิจัยให้สมาชิกแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม ๆ ละ 4 คน

2.2 ให้สมาชิกแต่ละกลุ่มทำงานตามใบชี้แจงและเขียนบรรยายลงในใบกิจกรรม 1

2.3 ผู้วิจัยสุ่มตัวแทนกลุ่มละ 2 คน ออกมารายงานผลงานกลุ่มให้กลุ่มที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันนำเสนอเพิ่มเติม

2.4 ให้สมาชิกร่วมกันพูดคุยแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เป็นปัญหาตามใบกิจกรรม 2

2.5 ผู้วิจัยสุ่มสมาชิกกลุ่มละ 2-3 คน มานำเสนอผลการพูดคุยและให้กลุ่มที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันนำเสนอเพิ่มเติม

2.6 ให้สมาชิกแต่ละกลุ่มเขียนบรรยาย สังคมที่พึงปรารถนาตามความคิดหรือความต้องการของสมาชิกตามใบกิจกรรม 3

ขั้นที่ 3 ขั้นวิเคราะห์

ผู้วิจัยถามสมาชิกเพื่อร่วมอภิปรายว่า

- สภาพปัญหาสังคมในปัจจุบันที่สมาชิกพบเห็น สมาชิกมีความรู้สึกอย่างไรและจะช่วยป้องกันและแก้ปัญหานั้นอย่างไร

- สมาชิกมีความรู้สึกต่อกิจกรรมนี้อย่างไร

ขั้นที่ 4 ขั้นสรุป

ผู้วิจัยและสมาชิกช่วยกันสรุปสภาพสังคมตามความเป็นจริงโดยหยิบสถานการณ์ในปัจจุบันมาประกอบ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม ฯลฯ

การประเมินผล

1. สัมผัสจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม
2. สัมผัสจากการตอบคำถาม
3. สัมผัสจากผลงานของแต่ละกลุ่ม

ใบชี้แจง
เรื่อง สังคมที่ต้องการ

คำแนะนำ: แบ่งสมาชิกออกเป็นกลุ่ม 3 กลุ่ม ๆ ละ 4 คน มอบหมายประเด็นให้พูดคุยกันภายในกลุ่มตามหัวข้อดังนี้

กลุ่มที่ 1: สภาพที่ดีของสังคมตามประสบการณ์ของสมาชิก

กลุ่มที่ 2: สภาพที่เป็นปัญหาของสังคมตามประสบการณ์ของสมาชิก

กลุ่มที่ 3: สังคมที่สมาชิกปรารถนาอยากให้เป็น

ใบกิจกรรม 1

เรื่อง สังคมที่ต้องการ

คำชี้แจง: ให้สมาชิกตอบคำถามต่อไปนี้

ให้สมาชิกบรรยายถึงสภาพสังคมที่ดีตามประสบการณ์ของสมาชิกแต่ละคน (เวลา 10 นาที)

กลุ่ม

กิจกรรมที่ 12 “ปัจฉิมนิเทศ”

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อให้นักเรียนสรุปบททวนสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม รวมถึงบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ของผู้นำ
2. เพื่อให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

เวลา 50 นาที

อุปกรณ์

กระดาษเปล่า ปากกา ฯลฯ

วิธีดำเนินการ

1. ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่มย่อย ให้อภิปรายในกลุ่มของตนเองเกี่ยวกับสิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ที่มีผลต่อภาวะผู้นำ บุคลิกภาพที่พึงประสงค์ของผู้นำ รวมถึงความรับผิดชอบต่อสังคมในประเด็นต่อไปนี้ร่วมกัน

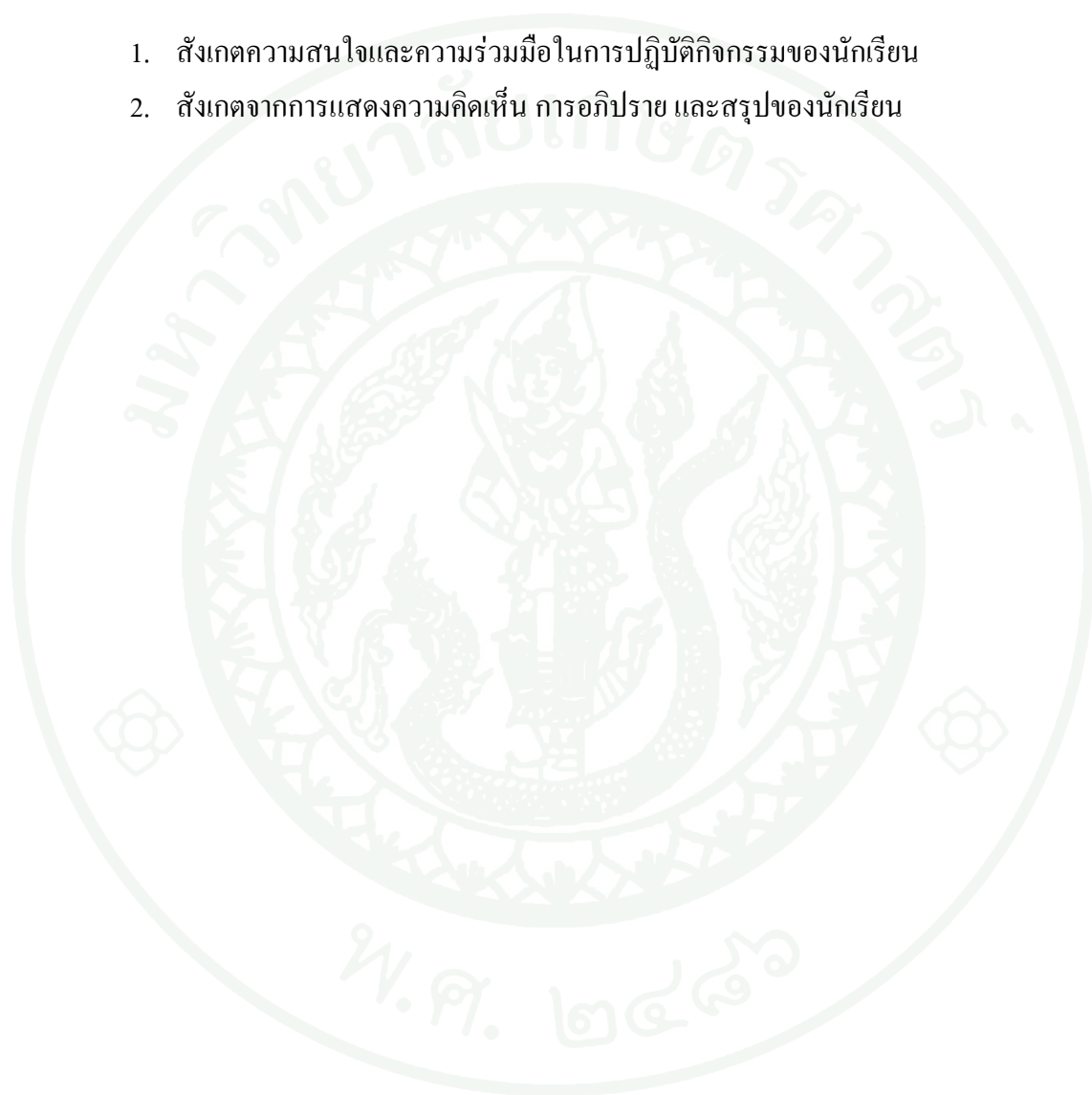
- นักเรียนจะช่วยเหลือผู้อื่นในชุมชนได้อย่างไรบ้าง
- นักเรียนจะรักษาสมบัติส่วนรวมในชุมชนได้อย่างไรบ้าง
- นักเรียนจะเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนอย่างไรบ้าง
- นักเรียนจะเคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนได้อย่างไรบ้าง
- นักเรียนจะรักษาและปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างไร
- นักเรียนจะประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดีได้อย่างไรบ้าง

แล้วสรุปผลการอภิปรายให้ตัวแทนทั้ง 2 กลุ่มออกมารายงานผล และผู้วิจัยช่วยเสริมในจุดที่บกพร่อง

2. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นในการเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้
3. ผู้วิจัยกล่าวขอบคุณนักเรียน และกล่าวปิดการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

การประเมินผล

1. สังเกตความสนใจและความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน
2. สังเกตจากการแสดงความคิดเห็น การอภิปราย และสรุปของนักเรียน

ชื่อ – นามสกุล _____

ชื่อเล่น _____

วัน / เดือน / ปี _____

แบบบันทึกการเรียนรู้

ครั้งที่ _____ ชื่อกิจกรรม _____

คำชี้แจง ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นตามประเด็นต่อไปนี้

1. สิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรม

2. นักเรียนสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร

3. นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรในการเข้าร่วมกิจกรรม

4. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่มีต่อกิจกรรม

แบบประเมินการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์
การจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม
เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำของนักเรียน
ประเมิน ณ วันที่ เดือน พ.ศ.
โปรดกาเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างที่ตรงกับความเห็นของท่าน

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ฉันเข้าใจวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมโปรแกรมฯ					
2. ฉันเข้าใจและปฏิบัติตามข้อตกลงของการเข้าร่วมโปรแกรมฯ					
3. ฉันมีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ในการเข้าร่วมโปรแกรมฯ					
4. ฉันรับฟังความคิดเห็น ความรู้สึกของเพื่อนสมาชิกด้วยความใส่ใจ					
5. ฉันมีความพึงพอใจที่ได้เข้าร่วมโปรแกรมฯ					
6. ฉันตระหนักถึงความสำคัญของการมีภาวะผู้นำ					
7. ฉันได้รับประสบการณ์และการเรียนรู้ที่ช่วยให้ฉันสามารถมีภาวะผู้นำมากขึ้น					
8. ผู้วิจัยได้เตรียมเอกสารและสื่อต่างๆ เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำ					
9. ฉันคิดว่ากิจกรรมที่จัดในโปรแกรมภาวะผู้นำมีความเหมาะสม					
10. ฉันคิดว่าการมีภาวะผู้นำทำให้โรงเรียนน่าอยู่					

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
11. ก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯฉันเข้าใจถึงประโยชน์ของภาวะผู้นำ					
12. ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯทำให้ฉันสามารถเข้าใจถึงประโยชน์ของภาวะผู้นำ					
13. ก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ฉันสามารถบอกได้ว่าภาวะผู้นำคืออะไร					
14. ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ฉันสามารถบอกได้ว่าภาวะผู้นำคืออะไร					
15. ก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ฉันมีภาวะผู้นำ					
16. ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ฉันมีภาวะผู้นำ					
17. ผู้วิจัยสามารถจัดกิจกรรมต่างๆ ได้เหมาะสมกับเวลา					
18. ผู้วิจัยพูด อธิบายสิ่งต่างๆ ได้ชัดเจน ตรงประเด็น					
19. ผู้วิจัยให้เปิดโอกาสให้สมาชิกพูดแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกต่อประเด็นต่างๆ ในกลุ่มอย่างทั่วถึง					
20. ฉันคิดว่า ฉันสามารถนำเนื้อหาที่ผู้นำกลุ่มจัดให้ไปประยุกต์ใช้ได้					
21. ผู้วิจัยให้การยอมรับความคิดเห็นของสมาชิกอย่างเท่าเทียมกัน					
22. ผู้วิจัยสามารถเชื่อมโยงสาระต่างๆและสรุปได้อย่างชัดเจน					
23. ผู้วิจัยสื่อสารกับสมาชิกด้วยน้ำเสียงที่น่าฟัง มีความเหมาะสมกับเนื้อหา					

รายการ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
24. ผู้วิจัยสามารถตั้งประเด็นคำถามที่น่าสนใจเพื่อจูงใจให้สมาชิกได้แสดงความคิด ความรู้สึก ระหว่างการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ในแต่ละครั้ง					
25. ผู้วิจัยสามารถจูงใจสมาชิกให้พูดแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกได้เป็นอย่างดี					

สิ่งที่ท่านพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาภาวะผู้นำครั้งนี้

สิ่งที่ควรเสนอแนะนำไปพัฒนาในการจัดกิจกรรมพัฒนาภาวะผู้นำในโอกาสต่อไป

ขอขอบคุณในความร่วมมือ

ภาคผนวก ค
ข้อมูลทางสถิติ

คะแนนการทดสอบก่อนและหลังการทดลองการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม จากแบบวัดภาวะผู้นำ

ตารางผนวกที่ 1 แสดงคะแนน ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนแบบวัดภาวะผู้นำ ก่อนและหลังการทดลอง ของนักเรียนกลุ่มควบคุม

คนที่	คะแนนจากแบบวัดภาวะผู้นำ		ผลต่างของคะแนน
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	
1	95	100	5
2	112	99	-13
3	107	106	-1
4	112	114	2
5	102	116	14
6	108	125	17
7	104	116	12
8	84	92	8
9	117	121	4
10	113	116	3
11	117	123	6
12	119	120	1
ค่าเฉลี่ย	107.50	112.33	4.83
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	10.16	10.59	0.43

ตารางผนวกที่ 2 แสดงคะแนน ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนแบบวัดภาวะผู้นำ
ก่อนและหลังการทดลอง ของนักเรียนกลุ่มทดลอง

คนที่	คะแนนจากแบบวัดภาวะผู้นำ		ผลต่างของคะแนน
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	
1	120	123	3
2	104	130	26
3	115	127	12
4	114	124	10
5	113	123	10
6	105	122	17
7	99	136	37
8	108	136	28
9	101	124	23
10	120	130	10
11	117	133	16
12	115	128	13
ค่าเฉลี่ย	110.92	128.00	17.08
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	7.27	5.05	-2.22

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมในแต่ละครั้งของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองแต่ละครั้ง

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมในแต่ละครั้งของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ ครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 12

ครั้งที่ 1 ปฐมนิเทศ (จับคู่สิ่งของ)

เมื่อเสร็จสิ้นการทำกิจกรรมในครั้งที่ 1 ซึ่งเป็นการปฐมนิเทศและกิจกรรมสร้างสัมพันธ์ภาพ พบว่า จากการแสดงความคิดเห็น และแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า นักเรียนได้รู้จักและเข้าใจในตัวเพื่อนมากขึ้น สามารถนำความคิดและพฤติกรรมของเพื่อนที่รับรู้ในระหว่างการทำกิจกรรมมาใช้เป็นแนวทางในการทำงานร่วมกันได้ รวมถึงมีความชอบในตัวกิจกรรม ดังจะเห็นได้จากแบบบันทึกการเรียนรู้ อาทิ

“...ได้รู้จักเพื่อนมากขึ้น ได้รู้ความคิด การปฏิบัติตนของเพื่อน เมื่ออยู่ที่บ้านหรืออยู่กับครอบครัว ได้รู้จักปรับความเข้าใจกับเพื่อน และสนุกสนาน...”

“...ได้รู้เกี่ยวกับทัศนคติและความคิดเห็นของเพื่อน เกี่ยวกับพ่อแม่ที่บ้านและเพื่อนที่โรงเรียน นำไปทำความรู้จักกับเพื่อน และรู้สึกว่าได้เรียนรู้กับเพื่อนอย่างสนุกสนาน...”

“...ได้รู้เรื่องต่าง ๆ ที่เพื่อนทำที่บ้านกับพ่อแม่ สามารถนำไปใช้ในการเลือกคบเพื่อนที่ดีได้ และรู้สึกดีมาก ที่ได้รู้จักเพื่อนในมุมมองใหม่ ๆ

ครั้งที่ 2 ฉันทเป็นใคร

สำหรับในการเข้ากิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม ในครั้งที่ 2 ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ นักเรียนรู้จักตนเอง และเข้าใจผู้อื่น เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อโรงเรียน เมื่อนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้นักเรียนได้รู้จักตัวเองและความคิด

ของเพื่อนมากขึ้น รู้ว่าตัวเองมีนิสัยอย่างไรและมีความคิดแบบไหน สามารถนำมาใช้ค้นหาตัวเอง และกำหนดอนาคตของตัวเองได้ รวมถึงมีความชอบในกิจกรรม ดังจะเห็นได้จากแบบบันทึก การเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มทดลองครั้งที่ 2 อาทิ

“...ได้รู้จักเพื่อน ความคิดของเพื่อนในเรื่องต่าง ๆ และที่เกี่ยวกับโรงเรียน เข้าใจความรู้สึกของเพื่อน ปรับความเข้าใจกับเพื่อนได้ และสนุกสนานดี...”

“...ได้รู้จักตัวเองและเพื่อนมากขึ้น เรียนรู้ตนเองและผู้อื่น รู้สึกสนุก...”

“...ได้รู้จักตนเองมากขึ้น เมื่อเรารู้จักตนเองแล้ว เราจะรู้ข้อดีข้อเสียของตนเอง จะสามารถระมัดระวังหรือรอบคอบการทำสิ่งต่าง ๆ ได้ รู้สึกดีใจที่ได้รู้ว่าตนเองเป็นคนแบบไหน...”

ครั้งที่ 3 ผู้นำแบบไหนดี

จากการเข้าร่วมกิจกรรมที่ 3 ผู้วิจัยให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำในแบบต่าง ๆ ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้ง 3 ด้าน โดยจากการสัมภาษณ์พูดคุย และแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า นักเรียนได้รู้จักลักษณะของผู้นำที่ดี สามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ในการเลือกผู้นำ และนำมาใช้เมื่อเราได้เป็นผู้นำ รวมถึงมีความรู้สึกที่ดีต่อกิจกรรม ดังจะเห็นได้จากแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียน ครั้งที่ 3 อาทิ

“...ได้รู้ว่าคุณสมบัติแบบไหนที่ควรได้รับเลือกให้เป็นหัวหน้าห้อง เมื่อได้เป็นหัวหน้าห้องก็จะรู้จักทำตัวให้เป็นผู้นำที่ดี สนุกสนานดี...”

“...ได้รู้ว่าผู้นำแบบไหนถึงจะทำให้งานสำเร็จลุล่วง และต้องปฏิบัติตัวอย่างไรเมื่อได้เป็นผู้นำ นำไปใช้ในการปฏิบัติตัวเป็นผู้นำที่ดี ได้เรียนรู้อย่างสนุกสนาน...”

“...ในการทำงานต่าง ๆ จะสำเร็จไปได้ด้วยดีนั้น จะต้องมีผู้นำที่ดี ไม่เอาเปรียบคนอื่น และไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ในการเลือกหัวหน้าห้อง หรือประธานนักเรียน ควรเลือกคนที่มีความสมบัติที่ดีในการเป็นผู้นำ ไม่ใช่เลือกตามเพื่อน รู้สึกดีที่ได้รู้ว่าผู้นำที่ดีควรเป็นอย่างไร...”

ครั้งที่ 4 ม.4 เราเก่งจริง

สำหรับในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม ครั้งที่ 4 ผู้วิจัยให้นักเรียนได้เรียนรู้การพัฒนาภาวะผู้นำ โดยผ่านการแสดงละครภาวะผู้นำ ในลักษณะการทำกิจกรรมแบบเทคนิคบทบาทสมมติ

เมื่อนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมครั้งที่ 4 ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และทราบถึงวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ โดยการแสดงภาวะผู้นำ ในลักษณะการทำกิจกรรมแบบเทคนิคบทบาทสมมติ ได้รู้การแบ่งหน้าที่และการวางแผนงานที่ดี เมื่อทำงานกันเป็นหมู่คณะ ก็สามารถแบ่งหน้าที่กันในการทำงานได้ นอกจากนี้ นักเรียนยังสามารถรู้จักใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการแสดง และชอบตัวกิจกรรมด้วย ดังจะเห็นได้จากแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มทดลองครั้งที่ 4 อาทิ

“...ได้เรียนรู้การแบ่งหน้าที่ให้แต่ละคนตามความถนัดของแต่ละคน นำไปใช้กับงานกลุ่มที่ต้องแบ่งหน้าที่กัน กิจกรรมสนุกและรู้สึคดี...”

“...รู้จักการแบ่งหน้าที่ที่ดี ทำให้งานออกมาสำเร็จและดี นำไปแบ่งงานในกลุ่ม เพื่อให้งานออกมาดี กิจกรรมสนุกได้เรียนรู้สิ่งดี ๆ ...”

“...รู้ว่าคุณสมบัติ ทำให้งานสำเร็จลุล่วง เมื่อมีงานกลุ่ม ให้แบ่งหน้าที่กันทำ และช่วยกันทำงาน รู้สึกดีใจที่คุณสมบัติทำให้ประสบความสำเร็จ...”

ครั้งที่ 5 ตามล่าสมบัติ

การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม ในกิจกรรมที่ 5 นี้ ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคเกม โดยให้นักเรียนเล่นเกม เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ จากการสัมภาษณ์และแบบบันทึกการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้สอบถามนักเรียนกลุ่มทดลองจากแบบบันทึกการเรียนรู้ครั้งที่ 5 พบว่านักเรียนได้เรียนรู้ความสามัคคีในหมู่คณะ เมื่อทำงานกันเป็นหมู่คณะ หากนักเรียนมีความสามัคคีกัน ก็จะสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และมีความสุขในตัวกิจกรรม เห็นได้จากแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มทดลองครั้งที่ 5 อาทิ

“...ได้เห็นถึงความสามัคคีของคนในกลุ่ม ร่วมแรงร่วมใจกัน สามัคคีกันเมื่อต้องทำงานร่วมกัน กิจกรรมสนุก จำ ๆ ...”

“...ได้รู้ถึงความสามัคคีมีผลต่อการทำกิจกรรมต่าง ๆ รู้จักสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ เพื่อประโยชน์ต่องาน รู้สึกสนุก ได้เรียนรู้จากเกมโดยไม่ต้องอธิบายมาก...”

“...รู้จักความสามัคคีในหมู่คณะ รู้จักเพื่อน ๆ ในมุมมองใหม่ ๆ รู้จักใช้ความคิด ช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วง รู้สึกดีที่ได้สนุกกับเพื่อน ๆ และได้ทำงานร่วมกัน...”

ครั้งที่ 6 เหตุเกิดบนถนน

ในกิจกรรมครั้งที่ 6 ผู้วิจัยได้ให้นักเรียนอภิปรายกลุ่ม เพื่อให้นักเรียนเข้าใจภาวะผู้นำในหมวดบุคลิกภาพของผู้นำ ด้านมีวินัยและความรับผิดชอบ และมีตัวแบบในการมีภาวะผู้นำ นอกจากนั้นยังทำการฝึกระดมสมอง สรุปเกี่ยวกับกฎกติกา มารยาทต่อตนเอง และสังคมประเทศชาติ ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม ในกิจกรรมที่ 6 จากการสัมภาษณ์และแบบบันทึกการเรียนรู้ พบว่านักเรียนได้รู้จักกฎระเบียบ และวินัยในการใช้ถนน นำกฎระเบียบ และมารยาทที่ดี ไปใช้ขณะเดินทางบนท้องถนน และขึ้นขอบในตัวกิจกรรม ดังจะเห็นได้จากแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มทดลองกิจกรรมที่ 6 อาทิ

“...ได้รู้ว่ากฎระเบียบของสถานที่ต่าง ๆ มีความสำคัญ เพราะถ้าไม่มีกฎระเบียบ สิ่งต่าง ๆ ก็จะเกิดความวุ่นวาย ทำตามกฎระเบียบของโรงเรียนหรือสถานที่ที่เราไป เพื่อจะได้ไม่เกิดความวุ่นวาย กิจกรรมสนุกสนานดี...”

“...ได้รู้ว่าเราควรมีระเบียบวินัยและเคารพกฎ เพื่อมิให้เกิดความวุ่นวาย นำไปปฏิบัติตนตามระเบียบวินัย และกฎเพื่อความเรียบร้อย ได้เรียนรู้อย่างสนุกสนาน...”

“...รู้จักกฎระเบียบต่างๆ ทางจราจรทั้งในโรงเรียน และนอกโรงเรียน และปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อไม่ปฏิบัติตามกฎ ปฏิบัติตามกฎจราจรทั้งในโรงเรียน และนอกโรงเรียน รู้สึกดีที่ได้ฝึกคิดในเรื่องที่เราไม่เคยคิดมาก่อน...”

ครั้งที่ 7 ร่วมแรงร่วมใจเพื่อโรงเรียนของเรา

ในกิจกรรมครั้งที่ 7 ผู้วิจัยได้ให้นักเรียนแสดงละครภาวะผู้นำ เพื่อให้นักเรียนเข้าใจภาวะผู้นำ ในหมวดทักษะทางสังคมและคุณธรรมของผู้นำ ด้านการจงใจและมนุษยสัมพันธ์ สื่อความหมายและการประสานงานกับผู้อื่น และมีตัวแบบในการมีภาวะผู้นำ โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคสถานการณ์จำลอง นอกจากนั้นยังทำการอภิปราย สรุปข้อคิดเห็นที่ได้จากสถานการณ์จำลองเรื่อง “ร่วมแรงร่วมใจเพื่อโรงเรียนของเรา” และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม ในกิจกรรมที่ 7 จากการสัมภาษณ์และแบบบันทึกการเรียนรู้ พบว่านักเรียนได้รู้จักความสำคัญของการทำงานส่วนรวม ว่าไม่ได้น้อยไปกว่างานส่วนตัว ทำให้ไม่เป็นคนเห็นแก่ตัว เห็นประโยชน์ส่วนรวมสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนตน มีความชอบและสนุกในการทำกิจกรรม ดังจะเห็นได้จากแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มทดลองกิจกรรมที่ 7 อาทิ

“...ต้องเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ช่วยเหลือผู้อื่น ช่วยงานส่วนรวม สนุกสนาน...”

“...ได้รู้ว่า ต้องรู้จักช่วยกันทำงานและมีความสามัคคี ไม่ควรเห็นแก่ตน ควรคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม รู้จักการทำงานที่ถูกต้องและทำงานอย่างมีความสุข สนุก ได้เรียนรู้จากเหตุการณ์สมมติ...”

“...ความสามัคคีและร่วมแรงร่วมใจกัน เพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม ช่วยเพื่อน ทำงานกิจกรรมของโรงเรียน และขอมเสียสละ รู้สึที่ดีที่ได้รู้ว่า การเสียสละเพื่อส่วนรวมเป็นสิ่งที่ดี...”

ครั้งที่ 8 เรือพิฆาต

หลังจากนักเรียนทำกิจกรรมในครั้งที่ 8 ซึ่งเป็นเทคนิคเกม จากการแสดงความคิดเห็น และแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า นักเรียนได้ความสามัคคี รู้จักการใช้ความคิด ใช้ในการวางแผนความคิด และชื่นชอบในตัวกิจกรรมเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากแบบบันทึกการเรียนรู้ อาทิ

“...ได้ใช้เหตุผล รู้จักการวางแผน วางแผนในการทำงานหรือเรื่องต่าง ๆ และสนุกสนาน...”

“...ได้รู้จักคิด วิเคราะห์ รู้จักวางแผน นำไปใช้ในการแก้ปัญหาและทดลอง สนุก...”

“...ได้รู้จักการช่วยกันคิดแก้ปัญหา ความสามัคคี รู้จักวางแผน นำไปใช้ในการแก้ปัญหา ต่างๆ รู้สึกที่ได้ทำงานร่วมกัน...”

ครั้งที่ 9 เพื่อน

หลังจากนักเรียนทำกิจกรรมในครั้งที่ 9 ซึ่งเป็นเทคนิคกรณีตัวอย่าง จากการแสดงความคิดเห็น และแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า นักเรียนได้รู้วิธีปฏิบัติกับเพื่อนและเพื่อนร่วมงาน สามารถใช้ตักเตือนเพื่อน และเพิกเฉยและมีความรู้สึกร่วมกับตัวกิจกรรม ดังจะเห็นได้จากแบบบันทึกการเรียนรู้ อาทิ

“...ได้เรียนรู้การรู้จักใช้เหตุผลตัดสินปัญหา ใช้เหตุผลพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้อื่น สนุกสนาน...”

“...ได้รู้เกี่ยวกับบทบาทของเพื่อน ได้รู้จักการช่วยเหลือเพื่อน ได้เรียนรู้อย่างสนุกสนาน...”

“...ได้รู้จักคิดเมื่อเพื่อนทำผิด กล่าวตักเตือนเพื่อนเมื่อทำผิด สงสารคนที่ต้องตัดสินใจเลือกในสิ่งที่ยาก...”

ครั้งที่ 10 ทำมาค้าขาย

ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม ครั้งที่ 10 ซึ่งผู้วิจัยให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยใช้เทคนิคเกม เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักภาวะผู้นำในหมวดทักษะทางสังคมและคุณธรรมของผู้นำ ด้านการประสานงานและสื่อความหมาย และในหมวดบุคลิกภาพของผู้นำด้านความมั่นใจในตนเอง ลักษณะท่าทางและการควบคุมอารมณ์ พบว่าเมื่อนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมครั้งที่ 10 ทำให้นักเรียนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ รู้วิธีวางแผนกับเพื่อนในกลุ่ม สามารถตัดสินใจของใคร่ ๆ ตัว และมีความรู้สึกชื่นชอบในตัวกิจกรรม ดังจะเห็นได้จากแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนครั้งที่ 10 อาทิ

“...ได้รู้จักแบ่งหน้าที่และได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ สามารถใช้ความคิดสร้างสรรค์ ประดิษฐ์คิดค้นของใช้ขึ้นมา และสนุกสนาน...”

“...ได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ได้ร่วมมือร่วมใจในการทำงาน นำไปใช้ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น สนุก...”

“...ใช้ความคิดสร้างสรรค์ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการทำงานร่วมกัน สามารถช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมาย สนุก...”

ครั้งที่ 11 สังคมที่ต้องการ

ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม ครั้งที่ 11 ซึ่งผู้วิจัยให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยการอภิปรายกลุ่ม รายงาน และแสดงความคิดเห็น เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมแบบองค์รวม พบว่าเมื่อนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมครั้งที่ 11 ทำให้นักเรียนได้รู้ลักษณะและปัญหาต่าง ๆ ในสังคม สามารถนำข้อเสียต่าง ๆ ในสังคมมาแก้ไขให้ดีขึ้น และชื่นชอบในตัวกิจกรรม ดังจะเห็นได้จากแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนครั้งที่ 11 อาทิ

“...ได้มองเห็นสังคมในหลาย ๆ ด้าน ด้านดีและด้านแย่ ๆ มากมาย สามารถเลือกนำด้านดีของสังคม นำมาใช้กับตัวเอง ปฏิบัติต่อตัวเองและผู้อื่นในทางที่ดี และได้ใช้ประสบการณ์ที่พบมาวิเคราะห์สังคม...”

“...ได้รู้ถึงสภาพของสังคมและสังคมที่ทุกคนพึงปรารถนา สามารถนำไปปรับตัวให้สังคมดีขึ้น และได้เรียนรู้อย่างสนุกสนาน...”

“...ได้รู้ว่าสังคมของเรามีปัญหาด้านใด สามารถช่วยกันดูแลและรักษาเพื่อให้สังคมมีปัญหาน้อยลง มีความรู้สึที่ดีที่ได้ทำให้เราได้ตระหนักถึงปัญหาของสังคม...”

ครั้งที่ 12 ปัจฉินิเทศ

การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม ครั้งที่ 12 ผู้วิจัยให้นักเรียนได้ทบทวนจุดประสงค์ รวมถึงกิจกรรมที่ผ่านมาจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ผ่านการอภิปรายร่วมกัน และให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นหรือความรู้จากการได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

พบว่า นักเรียนได้เรียนรู้ภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม พัฒนาภาวะผู้นำมากขึ้น อีกทั้งยังตระหนักถึงความสำคัญของการมีภาวะผู้นำ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ดังจะเห็นได้จากแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มทดลอง ครั้งที่ 12 อาทิ

“...ได้รู้ถึงลักษณะผู้นำที่ดี รู้จักการเข้าสังคมแต่ละสังคม นำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ รู้สึกดี...”

“...ได้รู้และเข้าใจความเป็นผู้นำ รู้จักเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม ช่วยรักษาสีแกดล้อม รักษาของใช้ส่วนรวม เข้าร่วมกิจกรรมชุมชน สนุกสนานได้ความรู้ ด้านสิ่งต่างๆ...”

“...รู้ถึงวิธีการช่วยเหลือสังคม นำสิ่งที่เรียนรู้ไปช่วยเหลือสังคม และรู้สึกดี...”

“...ได้รู้จักการช่วยเหลือผู้อื่น ภาวะการเป็นผู้นำที่ดี นำไปใช้ในการทำงานร่วมกับเพื่อน ดีและสนุก...”

จากแบบบันทึกการเรียนรู้ในการเข้าร่วมกิจกรรมแต่ละครั้งของกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม พบว่า นักเรียนได้เรียนรู้ เข้าใจความหมาย ประโยชน์ และตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำ ประกอบด้วย 3 หมวด ได้แก่ 1) หมวดทักษะในการทำงานของผู้นำ 2) หมวดทักษะทางสังคมและคุณธรรมของผู้นำ 3) หมวดบุคลิกภาพของผู้นำ ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการฝึกภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบต่อสังคมในชีวิตประจำวัน เพื่อบรรลุความสำเร็จในการดำเนินชีวิต เพิ่มความสามารถในการทำงาน มีความคิดริเริ่มและหลักการ รู้จักตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติ รู้วิธีดำเนินการตามเป้าหมายของกลุ่ม รู้จักการแก้ปัญหาและการประนีประนอม มีเหตุผล รู้วิธีการจูงใจและมีมนุษยสัมพันธ์

ประสานงานและสื่อความหมายได้ มีความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ เพิ่มความมั่นใจในตนเองและมีวินัย เสริมบุคลิกลักษณะท่าทาง ฝึกความรับผิดชอบและความกล้าหาญ และรู้จักควบคุมอารมณ์ ทั้งนี้จากข้อมูลข้างต้นถือได้ว่า สิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้เป็นสิ่งที่สนับสนุนให้กิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ในขณะที่เดียวกันมีการพิจารณาประสิทธิภาพของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ และจากคะแนนแบบวัดภาวะผู้นำประกอบกันไป

ภาคผนวก จ

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน
ที่มีต่อการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ และต่อผู้วิจัย

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ และต่อผู้วิจัย เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ 12 ครั้ง

ตารางผนวกที่ 3 เกณฑ์การประเมินผลค่าเฉลี่ยคะแนนความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ และต่อผู้วิจัย

คะแนน	ผลการประเมิน
4.51 – 5.00	ดีมาก
3.51 – 4.50	ดี
2.51 – 3.50	ปานกลาง
1.51 – 2.50	น้อย
< 1.50	ควรปรับปรุง

ตารางผนวกที่ 4 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ และต่อผู้วิจัย

ข้อที่	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
1	ฉันเข้าใจวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมโปรแกรมฯ	3.67	0.49	ดี
2	ฉันเข้าใจและปฏิบัติตามข้อตกลงของการเข้าร่วมโปรแกรมฯ	4.00	0.43	ดี
3	ฉันมีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ในการเข้าร่วมโปรแกรมฯ	3.83	0.72	ดี
4	ฉันรับฟังความคิดเห็น ความรู้สึกของเพื่อนสมาชิก ด้วยความใส่ใจ	4.75	0.45	ดีมาก
5	ฉันมีความพึงพอใจที่ได้เข้าร่วมโปรแกรมฯ	4.17	0.72	ดี
6	ฉันตระหนักถึงความสำคัญของการมีภาวะผู้นำ	3.92	0.67	ดี

ตารางผนวกที่ 4 (ต่อ)

ข้อที่	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
7	ฉันได้รับประสบการณ์และการเรียนรู้ที่ช่วยให้ฉัน สามารถมีภาวะผู้นำมากขึ้น	3.83	0.72	ดี
8	ผู้วิจัยได้เตรียมเอกสารและสื่อต่างๆเพื่อให้สมาชิก ได้เรียนรู้แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำ	4.33	0.65	ดี
9	ฉันคิดว่ากิจกรรมที่จัดในโปรแกรมภาวะผู้นำ มีความเหมาะสม	3.75	0.62	ดี
10	ฉันคิดว่าการมีภาวะผู้นำทำให้โรงเรียนน่าอยู่	3.75	0.75	ดี
11	ก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯฉันเข้าใจถึงประโยชน์ของ ภาวะผู้นำ	3.50	1.09	ปานกลาง
12	ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯทำให้ฉันสามารถ เข้าใจถึงประโยชน์ของภาวะผู้นำ	4.33	0.65	ดี
13	ก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ฉันสามารถบอกได้ว่า ภาวะผู้นำคืออะไร	3.58	0.90	ดี
14	ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ฉันสามารถบอกได้ว่า ภาวะผู้นำคืออะไร	4.17	0.72	ดี
15	ก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ฉันมีภาวะผู้นำ	3.42	0.67	ปานกลาง
16	ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ฉันมีภาวะผู้นำ	4.17	0.72	ดี
17	ผู้วิจัยสามารถจัดกิจกรรมต่างๆ ได้เหมาะสมกับเวลา	3.33	0.49	ปานกลาง
18	ผู้วิจัยพูด อธิบายสิ่งต่างๆ ได้ชัดเจน ตรงประเด็น	3.83	0.83	ดี
19	ผู้วิจัยให้เปิดโอกาสให้สมาชิกพูดแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกต่อประเด็นต่างๆ ในกลุ่มอย่างทั่วถึง	4.00	0.74	ดี
20	ฉันคิดว่า ฉันสามารถนำเนื้อหาที่ผู้นำกลุ่มจัดให้ไป ประยุกต์ใช้ได้	3.75	0.62	ดี
21	ผู้วิจัยให้การยอมรับความคิดเห็นของสมาชิกอย่าง เท่าเทียมกัน	4.33	0.65	ดี
22	ผู้วิจัยสามารถเชื่อมโยงสาระต่างๆ และสรุปได้อย่าง ชัดเจน	4.17	0.83	ดี

ตารางผนวกที่ 4 (ต่อ)

ข้อที่	ข้อความ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล
23	ผู้วิจัยสื่อสารกับสมาชิกด้วยน้ำเสียงที่น่าฟัง มีความเหมาะสมกับเนื้อหา	4.33	0.89	ดี
24	ผู้วิจัยสามารถตั้งประเด็นคำถามที่น่าสนใจเพื่อจูงใจให้สมาชิกได้แสดงความคิด ความรู้สึก ระหว่างการเข้าร่วมโปรแกรมฯในแต่ละครั้ง	4.08	0.90	ดี
25	ผู้วิจัยสามารถจูงใจสมาชิกให้พูดแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกได้เป็นอย่างดี	4.00	0.74	ดี
รวม		3.96	0.71	ดี

จากตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ และต่อผู้วิจัยเมื่อเสร็จสิ้นการทดลอง ครบทั้ง 12 ครั้ง พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ อยู่ในระดับปานกลางถึงดีมาก (ระหว่าง 3.33 – 4.75) แสดงว่านักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ได้รับความรู้ และประสบการณ์การเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ คือ ทำให้นักเรียนเข้าใจความหมาย ดังจะเห็นได้จากความคิดเห็นข้อ 13 ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ตามแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างภาวะผู้นำ นักเรียนสามารถบอกได้ว่าภาวะผู้นำคืออะไร โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 และภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ นักเรียนสามารถบอกได้ว่าภาวะผู้นำคืออะไร โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 อีกทั้งนักเรียนยังตระหนักถึงความสำคัญของการมีภาวะผู้นำ สามารถบอกประโยชน์ของการมีภาวะผู้นำ ดังเห็นได้จาก ความคิดเห็นข้อ 11 ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำฉันเข้าใจถึงประโยชน์ของภาวะผู้นำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 และภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำทำให้ฉันสามารถเข้าใจถึงประโยชน์ของภาวะผู้นำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 นอกจากนี้นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีการพัฒนาภาวะผู้นำเพิ่มขึ้น เห็นได้จากความคิดเห็นข้อ 15 ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำ นักเรียนมีภาวะผู้นำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 และภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มภาวะผู้นำ นักเรียนมีภาวะผู้นำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ –นามสกุล

นายพิเชษฐ์ โกชนงค์

วัน เดือน ปี ที่เกิด

วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2527

สถานที่เกิด

จังหวัด กรุงเทพมหานคร

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2548 ศีกษาศาสตรบัณฑิต

(การประถมศึกษา)

เกียรตินิยมอันดับ 2

มหาวิทยาลัยศิลปากร

